
DR. ERNST DARMSTAEDTER
No. 1184
COLLECTION

P. POIRET
BIBLIOTHECA
MYSTICO-
RUM
SELECTA.
AMSTELÆDAMI
Apud Wetstenios

PETRI POIRET
BIBLIOTHECA MYSTICORUM SELECTA,

Tribus constans partibus,

1. THEOL. MYSTICÆ IDEA generaliori,
2. AUCTORUM MYSTIC. CHARACTERIBUS præcipuis,
3. EORUMDEM CATALOGO, ac de plerisque JUDICIO.

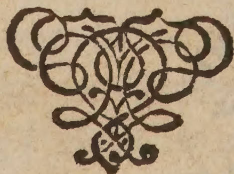
Præmittitur præparationis loco

Clariss. Viri, JAC. GÄRDEN, Th. D. & P.

DISSERTATIO de THEOLOGIA PACIFICA *seu* COMPARATIVA, *sive de* THEOLOGIÆ CHRISTIANÆ Essentialibus & accessoriis discernendis.

Omnia in gratiam Eruditorum

Qui sine multa lectione succinctam, simulque solidam ac fructuosam rerum Theologicarum *&* Spiritualium *expositionem desiderant.*

AMSTELÆDAMI,
Ex Officina WETSTENIANA, 1708.

AUCTORIS PRÆFATIO AD LECTORES.

UT in lucem prodiit libellus, *Theologiæ Pacificæ itemque Myſticæ ac hujus Auctorum Idea brevior*, è ſcripto meo Gallico, Latine ab Amico redditus, ægre tulerunt nonnulli, ipſeque etiam Bibliopola, nomen meum titulo libri adſcriptum non fuiſſe: quod vero cur deſiderent, ipſi viderint. At non tantæ erant ejus prætermittendi cauſæ, quin facile conſentiam eorum deſiderio non ſolum nominis mei appoſitione, ſed & annotationibus non paucis quæ aberant ubi liber primum comparuit: imo præter illa quæ Epiſtolæ de Auctoribus Myſticis addidi, ubi in *Volumine altero de Eruditione* (Editionis noviſſimæ in 4to.) in-

ſereretur, quæque inde transſumpſi omnia, iisdem adjeci inſuper multis in locis & nova alia. quæ vero univerſa hic, ad finem ſcilicet ipſius Epiſtolæ de Auctoribus Myſticis, quæri ac reperiri poterunt, titulo, *Auctoris in præcedentem Epiſtolam Annotationes & Additiones.* Ipſe quoque qui has Annotationes ſequitur *Catalogus Auctorum Myſticorum*, non parum eſt prioribus plenior.

Interpretis ac Editoris Latini ſcopum in iſtis vertendis atque publicandis quisnam fuerit, æquum eſt hic ex ipſo repetere: ſic autem ille.

„Dudum animadverterunt non Eruditorum tantum ac Politicorum, ſed „& plebejorum, imo &, quorum res „agitur Theologorum conſideratiores, „Chriſtianam Theologiam ubivis duplici „incommodo afflictam eſſe; altero *rixarum, contentionum ac diſcordiæ*, non „modo inter diverſarum partium Chriſtianos, ſed & eos inter qui iisdem „partibus ſunt addicti; altero vero *ſterili-*

„*rilitatis*, ita ut etiam qui omnium „maxime videntur esse pacifici, nihil tamen fere è Theologia sua quam inanes & frigidas reportent ideas, quæ ad „omne bonum opus eos, haud secus ac „hominum ceteros, relinquunt ineptos; „nedum nobis exhibeant, uti primis „Christianismi temporibus, animos diviniores, rebus terrenis mortuos, cœlestium amore & contemplatione flagrantes, quales sui temporis notat „Paulus, 2. Cor. 4: 18. *Non spectamus* „*ea quæ visibilia sunt; sed quæ sunt* „*invisibilia:* & Col. 3: 3. *Mortui estis:* „*& vita vestra est abscondita cum* „*Christo in Deo.*

„Quæ & quanta inde in totum Christianismum deriventur mala, eaque „nunquam satis deploranda, non est hujus loci indicare. Satis esto animadvertere, nihil magis esse contrarium iis „quæ Christus ipse nobis tanquam præcipua ac omne punctum ferentia, commendavit atque reliquit. *Beati pacifici; namque Filii Dei vocabuntur.*

 Pa-

,, *Pacem relinquo vobis. Diligite vos* ,, *invicem. In eo cognoſcent omnes vos* ,, *eſſe meos diſcipulos ſi mutuo vos amo-* ,, *re proſequimini. Qui manet in me, &* ,, *ego in eo, is multum fert fructum:* ,, *in hoc glorificatur Pater meus ſi vos* ,, *multum fructum feratis, meique di-* ,, *ſcipuli eritis. Vos elegi & eo deſtina-* ,, *vi ut abeatis & fructum feratis, ve-* ,, *ſterque fructus duret. Omnis arbor* ,, *bona bonos fructus edit. Omnis arbor* ,, *bonum fructum non ferens, excidi-* ,, *tur, & in ignem conjicitur.* vid. ,, Matth. 8. Joan. 13. & 15. &c.

,, Equidem hiſce duobus malis modo ,, indicatis, poſſit vivide mederi ſola Spi- ,, ritus Chriſti vivida poſſeſſio, atque ,, ejus in animæ receſſu inhabitatio qui ,, dixit, *is in quo ego ſum, multum fert* ,, *fructum;* &, *ſine me*, ſive *extra me,* ,, *nihil facere poteſtis.* At nihil impedit ,, quin in rerum externarum genere, in ,, didactica externa, in libris, optari ,, poſſit ut oſtendatur vel remedium i- ,, pſum diductius, aut clarius, aut fre- quen-

,, quentius quam vulgo fit; vel media ,, tutissima ad illud attingendi, eoque ,, fruendi. Id quam rarum sit, sciunt qui ,, serio quæsiverunt. Ego rei frequentio- ,, ris reddendæ adductus desiderio, quæ ,, sequuntur in lucem emitto &c.

Erant autem ea hi ipsi, qui in sequentibus comparebunt, tractatuli, & quidem primo, *Theologia Pacifica sive Comparativa*, de qua idem interpres ita.

,, In eo Tractatu cum divinæ *Pacis* ,, solida fundamenta non hominum aut ,, partium opinionibus; sed ipsi rerum ,, ponderi sint superimposita, nullus du- ,, bito quin apud æquos animos & pre- ,, cium suum habeat, & fructum profe- ,, rat pacis abundantem: Deinde & reli- ,, qui de *Theologia Mystica* tractatuli, & ,, ideo quidem, ex ejus mente, quod quæ ,, in primo tanquam præcipua & funda- ,, mentalia rerum capita commendantur, ,, Amor Dei scilicet, cum vera Fide con- ,, junctus, itemque horum acquirendo- ,, rum media, pœnitentia nempe, ac sui ,, ipsius abnegatio, & mentis purifica-

 tio

„ tio &c. dicantur apud *Mysticos* multo „ magis tractari quam apud alios Theo„ logos; quod si verum sit, sperandum „ esse eam ab illis exhibitum iri Theolo„ giam quæ pro *frigida sterilitate*, ni„ mium ubique regnante, *fertilitatem* „ *in omni bono opere* Christianismo con„ ciliari possit. qua de causa eosdem per „ sequentia innotescere cupivit interpres.

Possim hanc ejus mentem, hæc ejus verba, non injuria pro meis adoptare, sicut & facio: verum id minime impedit quin ipsemet meam quoque mentem propriis verbis de sequentibus opusculis amplius exprimam.

Eorum primum, (de *Theologia Pacifica sive Comparativa*) quod a me non est, nolui tamen abesse; sed præmitti potius, quod præparationis necessariæ loco possit esse omnibus qui vere & utiliter aliquid in Theologia Mystica legere volent ac intelligere: neque enim ad hoc apti sunt animi rixosi, qui pacem nec diligunt, neque pro pacis fundamento Amorem Dei ponunt ac proxi- mi,

mi, cum accurata diſcretione eorum quæ in Chriſtiana Religione eſſentialia ſunt ab acceſſoriis. quæ vero quisquis ex animo tenuerit, hoc eſt, quisquis Dei proximique Amorem & quæ his eſſentialiter annexa ſunt, & in Theologia Pacifica ſive Comparativa ſunt indicata, pacifico atque integro animo obſervaverit, hoc ipſo revera reddetur aptus quîcum Theologia vere ſpiritualis, myſtica ac divina, ab ipſo divino ejus fonte communicetur: hæ ſiquidem ſint promiſſiones Chriſti fallere neſciæ; *Qui habet mandata mea, & ſervat ea; ille eſt qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo; & ego diligam eum, &* MANIFESTABO EI ME IPSUM. Ac paulo poſt: *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum* VENIEMUS, ET MANSIONEM CUM EO FACIEMUS. Joan. 14: 21, 23. Hoc eſt: qui ſervat eſſentialia Chriſtianiſmi, atque adeo diligit Chriſtum ejuſque Patrem, (quod & Amo-

rem proximi, teſte Apoſtolo, 1. Joan. 4. includit) is non ſolum eſt in ſtatu gratiæ ac ſalutis, ſed & in ſpeciali quodam gradu Amoris quo diligitur a Patre & a Chriſto, unde fit ut ſpeciali modo ſeſe Chriſtus ei, ejus interioribus, menti ac voluntati videndum, cognoſcendum, ſentiendum, luminosè fruendum præbeat; ut Pater & Chriſtus ſpeciali modo ad eum veniant, eum peculiariter afficiant, ejus fundum, intellectum, cor, inhabitent, poſſideant, utque ita fiant perpetui Patris ac Chriſti contemplatores, Amatoreſque Dei intus poſſeſſi indeficientes, ſingulariſſimique atque puriſſimi. Hoc autem nihil aliud eſt quam ipſa THEOLOGIA MYSTICA, id eſt, Religionis Chriſtianæ Eſſentia obſervata, & Dei Chriſtique ſpeciali unione, lumine, amoreque coronata; Religio, inquam, Chriſtiana in ſplendore intimo ac divino poſſeſſa, ſtatus Contemplationis & Amoris continui, Uniove cum Deo, quantum quidem hac in vita placet, Patri ſeſe communicare.

Ul-

Ultimis hisce annis tantus de ea Theologia undiquaque incessit rumor, ut hominum quilibet, ineruditus æque ac eruditus, voluerit de ea aliquid scire, imo & judicare & garrire, sive bono sive malo animo. Inter alia ad ejus cognitionem aliquam facientia, editus est sermone Gallico, libellus (*a*) tres quatuorve egregios ac Mystici argumenti intimi tractatus continens, quorum primus erat & præcipuus, celebris illa *Theologia Germanica*, sive *Teutonica*, nec reliqui minoris pretii: quibus vero præfixa erat *Præfatio* partim *generaliora Theologiæ Mysticæ* indicans, partim eandem à censuris nonnullorum ejus adversariorum vindicans. atque hoc modo dabatur occasio ut quivis, quem hujus argumenti curiositas tenebat, posset certius quam vulgari è rumore scire, ecquid vere esset Mystica illa Theologia tantopere ab omnibus, tunc quidem, decantata, ab aliis laudata, ab aliis vituperata. Cum au-

(*a*) *La Theologie Réelle, vulgairement ditte la Theologie Germanique, avec quelques autres traités de méme nature &c. Amsterd.* 1700. *chez H. Wetstein.*

autem nec omnes eruditi Gallice ſcientes eſſent, excerpta ſunt deinde ex eo libro, tum nonnulla quæ in ejus præfatione de *Theologia Myſtica generalius* dicta erant, relictis ſpecialioribus, vel res controverſas reſpicientibus; tum ex ejuſdem libri ultima parte tota de *Characteribus Myſticorum Epiſtola*: quæ quidem ipſa ſunt quæ præfationis hujus initio diximus Latine eſſe reddita, ac ſuppreſſo nomine in lucem emiſſa ſub titulo, *Theologiæ Pacificæ itemque Myſticæ, ac hujus Auctorum Idea brevior, in gratiam Eruditorum qui ſine multa lectione ſuccinctam ſimulque ſolidam ac fructuoſam rerum Theologicarum & Spiritualium expoſitionem deſiderant*: quæ vero nunc, ut ibidem monui, hic reſtituo annotationibus & additionibus, in ipſo etiam Catalogo, auctiora.

Ea ad propoſitum quod ſuſcepi, ſpero ſuffectura, ſcilicet, primo, ut qui de Theologia Myſtica judicare voluerint, ii requiſitam ad judicandum de ea, ſaltem generalius, ejus cognitionem inde haurire

rire possint quantum necesse est; atque ita evitare indignam illam homine erudito, imo & idiota vilissimo, agendi rationem, qua nonnulli, etiam inter Theologos non parum superciliosi, cœco impetu de Theologia illa judicium proferre ausi sunt ac audent, licet ejus eousque rudes atque ignari, ut aliam omnino Theologiam, videlicet Allegoricam sive Symbolicam, pro Mystica, haud secus ac nubem pro Junone, accipiant. Deinde vero, quæ propositi altera & præcipua pars est, ut si qui se ad eam Theologiam senserint aliquo modo propensos, hîc illi discere possint ubi vel in quibus Auctoribus ea reperienda sunt quæ cuivis possint adjumento esse ac emolumento.

Rerum mysticarum tractationem non promittimus; neque earumdem, ipsorumque Auctorum Mysticorum vel *Historiam*, vel *Bibliothecam universalem* promittimus: sed illarum quidem generalissimam ac brevissimam monstrationem sive mentionem: horum vero di-

ver-

verſos quoſdam *characteres* internos atque præcipuos, interdum & doctrinæ ſummam, principiorumque & methodi, aut viarum quibus varii varie utuntur, multiplicem diverſitatem, quam ad aliquot ſpecies, nec oppido multas, contraximus, indicatis ad unamquamque Auctoribus cum è recentioribus (& his quidem præcipue,) tum ex antiquioribus, non quidem omnibus, imo neque tot quot potuiſſent; ſed è præcipuis parte non minus præcipuâ, iiſque quæ exemplorum & mediorum loco ſint ad ſcopum noſtrum ſufficientiſſima: quæ vero interdum nonnullis quæ hiſtorica ſunt, haud ſecus ac ornamentis non minus utilibus quam jucundis, hinc inde condecorata ſunt. Scopus autem hic eſt præcipuus, ut ſiquidem inter plures Lectores bonarum ac divinarum rerum cupidos non eadem ſit ubique animi conſtitutio, non ejuſdem ſpeciei propenſio, non guſtus animæ idem vel ſimilis, poſſit unuſquiſque hic, veluti in BIBLIOTHECA aliqua contracta ac SELECTA, videre quemnam

nam è pluribus debeat eligere ſcriptoribus, quo propenſioni ſuæ ea in re guſtuique ſingulari fieri poſſit ſatis: tum ſi boni idem revera fuerit animi, occaſionem forte ita nanciſcatur ad aſſequenda inſignia quædam ac ſola ſolida emolumenta, præ quibus deinde omnia cetera quæ in mundo ſunt, non poſſint non ei vileſcere admodum. Sumus namque revera conditi ad ſpiritualia, ad cœleſtia, ad intima, ad myſtica atque arcana Dei mirabilia: neque in æternum quietus erit animus noſter donec illa inveniamus atque acquiramus.

Si quibusdam forte videatur Myſticos Auctores quoſdam interdum a me nimium extolli, reſpondebo verbis Auguſtini Matrem ſuam laudantis, (*a*) *Non ejus* (Domine) *ſed tua dicam dona in ea.* Omne donum, & perfectum donum (quod Amorem Dei & æterna ſapit) cum ſit à Domino, ſintque opera Dei in Sanctis ſuis mirabilia, non poſſum ea non ſatis digne ego æſtimare, ut inde glorificetur

(*a*) Conf. VIII. 1.

ficetur Pater qui eſt in cœlis, præſertim vero quando ipſa nihil aliud ſunt quam ſtimuli, documenta, & hortationes ad amandum, ad laudandum, ad magnifaciendum UNUM DOMINUM, ac contemnenda cetera omnia quæ extra illum ſunt, nec ad eum ducunt.

Ut autem non ſine fructu legi poſſint myſtica quælibet ſcripta atque argumenta, non ferant ægre Lectores ſi unam hic atque alteram (*a*) eis cautelam propoſuero, viamque ea certius adeundi atque legendi indicavero & commendavero.

Non ſemel monui atque explicui, in Libris de *Eruditione* præſertim, duorum generum eſſe in nobis facultates pro objectis quibuſvis, ſive ſpiritualibus, ſive corporeis; facultates videlicet *reales*, quæ objectum ipſum ejuſve veriſſima influvia, (ut ſic dicam) reipſa ſuſcipiunt: Deinde facultates *umbratiles*, quæ abſente objecto ejuſque influviis remotis, ideas

(*a*) Vide, quæ & huc referri poſſunt, *de Erudit.* Lib. II. §. LV. LVI. pag. 311. &c. ad 317.

ideas imaginesve horum suscipiunt solas, imo & fabricant. Hanc facultatem *Rationis* humanæ esse ostendi, quam & propterea, cum ejus actibus ac exercitio, vocavi *activam*: illas vero *passivas*, utpote quæ non efficiant objecta sua eorumve influvia viva, sed patiantur ea ac recipiant; quales vero facultates, pro spiritualibus Objectis sunt desiderium sive fames quædam animæ intima atque etiam immensa, item & intellectus passivus, oculus animæ spiritualis, (in quibus fidei sedes est) multique deinde spiritualiores in intimis sensus, à Deo, divinis, eorumque effluentiis realiter, vive, solide, affici idonei: quando contrà, anima à *Rationis* ideis affecta, superficiarie, umbratiliter, mortuo modo ac evanido prorsusque picto afficitur solum, siquidem ipsæmet ideæ, picturæ duntaxat quædam mortuæ sunt ac steriles, & prorsus evanidæ.

Nunc si quis ad Lectionem rerum mysticarum adferat tantum facultatem idealem, umbratilemque *Rationis* suæ, & per intellectum suum activum legendo

excitet ſibi induſtría ſua *ideas*, rebus quas legit quantum quidem poteſt congruentiſſimas, quas deinde jungat, disjungat, comparet, conſequentias inde commodas, incommodas eliciat, amplificetque & ratiocinetur de his magis ac magis, neque aliud quicquam adhibeat quam ſuam iſto modo agentem humanam Rationem; fruſtra eſt omnino ille, & vana ſæpius figmenta, chimæras abſurdas ſibi tantum iſto pacto fabricabitur vel è Sanctiſſimorum ſcriptorum lectione diligentiſſima, ob ingentem ſcilicet Rationis noſtræ depravationem atque corruptionem: Unde & non poterit quin res ipſas vel diviniores ignoret non tantum, ſed & rejiciat, & earum, divinorumque Auctorum, fiat tandem protervus irriſor atque adverſarius ſingularis. Imo quamvis idem omnium rerum ſpiritalium vel rectiſſimas ſibi ideas ratiocinando efformare poſſet, (quod tamen fieri non poteſt,) nihil tamen ſibi efficeret quam inanes umbras picturaſque plane infœcundas ac vita vacuas, quæ tantum abeſt ut ipſius animam

mam ſatiare poſſent atque vivificare; ipſam potius vento ſtygio, diabolica ſuperbia, ſtolidaque ac vana gloria implerent duntaxat, atque ad profundiorem damnationem deducerent, & nihil præterea.

At ſi quis adhibitæ ad lectionem rerum Myſticarum facultati Rationis umbratili pictori æque jungat & facultates *reales* boni ac vivi deſiderii intellectuſque paſſivi, quæ & ipſum Deum, reſque divinas ipſas, ac earum vividos effectus actuſque reales reſpiciant atque anhelent, ille vero demum incipit eſſe aliquantum in meliori via, in qua neque ſucceſſu, fructu ac ſcopo deſtitutum ſeſe videbit, modo bene ille, & non male, pergat.

Male enim pergunt multi qui bene inceperant; at quanto magis qui non ſatis bene inceperant. Non bene ſatis inceperunt qui pro ſcopo habent acquirere ideas ac cognitiones rerum ſpiritualium, uti illas ſciant, invocato etiam ad hoc divino auxilio. Melius incipiunt qui pro ſcopo habent ipſum quærere Deum ejuſque

operationes vivificas ac reales, ut cum ipſis tandem uniantur: qüi tamen cum infirmi ſint adhuc, ac captûs craſſioris, adhibent ſimul, uti ſubſidia quædam, non res tantummodo aliquas externas, ſed & ipſius Rationis ſuæ ideas atque induſtriam, occupando illam quantum fieri poteſt circa ſpiritualia objecta ſibi idealiter repræſentanda, adjunctis ſimul deſiderii ſinceri ad Deum precibus, uti realitatem ille ipſam, divinaſque ſui effluentias & lumina non Rationi modo, ſed & cordi, & intellectui paſſivo, & totis intimis noſtris benigne largiatur. Quo vero in exercitio, facultatum realium & umbratilium ſimul, ſi ſe illi gerant ita ut potiores partes tribuant Rationi, eam magis circa ideas per ratiocinia exercendo, quam cor, intellectum, deſideria intimaque omnia Deo ejuſque operationibus ardentius & ſæpius offerendo; tunc vel nihil promovebunt omnino, vel facultate ideali activaque ſuperiores partes tandem obtinente, degenerabunt in ideales, ſuperficiarios, ſuperbos falſoſque & de-

deceptos ſpirituales ac Myſticos, licet prius quædam vere ſolida atque realia iidem habuerint, ac propterea ſibi ſolidiſſimi adhuc videantur, ceteroſque ſui non ſimiles, ſæpe ſolidiſſimos, audaciſſime atque confidentiſſime judicent & condemnent. quo quidem periculo ac deceptionis genere vix ullum aliud quod ſit majus accidere poteſt. At ſi in facultatibus realibus exercendis Deoque offerendis ſeſe magis ac magis exerceant quam in ſcrutandis diſcutiendiſque rerum divinarum activitate Rationis ſuæ ideis; ſi circa has, earumque partes, caſus, difficultates ratiocinationibus examinandas atque perpendendas ſeſe indies minus minuſque occupent, ut ex occaſione eorum quæ velut præcipua iis repræſentantur, ad Deum elevent ſolidum illum ſuum ac ſincerum Mentis facultatumque realium & intimarum fundum, (quem Petrus τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν nominat: 2 Petr. 3: 1.); tum verò verſantur tutius in recta proficiendi via, in qua, ubi Deus eorum ſinceritatem ac perſeverantiam ſatis exploꝛa-

raverit, auxilium procul dubio mittet ſuum, lucis ſuæ ſapientiæque divinæ participationem aliquam, quæ Rationis activitatem corruptam ejuſque imperfectas ac umbratiles ideas magis magiſque ſupprimat, ipſa agentis, dirigentiſque partes ſuſcipiente, & hominis animam præparante ad receptionem magni & adorandi hoſpitis illius qui dixit ipſemet, *Ego & Pater ad eum veniemus, & manſionem cum eo faciemus.* ad quem vero potenti & benigno Spiritus ſui auxilio nos adducat bonus ille & miſericors & ſuavis Dominus, cujus præſentia eſt immenſus omnis boni, omnis veri, omnis jucundi theſaurus ac fundus realiſſimus, indeficiens, omneſque mentium vel ampliſſimas & tantum non infinitas facultates ac receſſus gratiæ ſuæ, gloriæque rivis, atque ſemet ipſo, realiſſime ac beatiſſime implere idoneus, extra quem omnia ſunt fumus, falſitas, mors, & mortifera nugamenta vanorum hominum à Satana excæcatorum, & ad perniciem æternam per ea deductorum.

O

** O Domine fac ut aperiantur oculi nostri ut videamus! † O Domine, Deus virtutum, converte nos, & ostende faciem tuam, & quam bonus sis his qui recto sunt corde; & salvi erimus.*

CONFITEMINI DOMINO, QUONIAM BONUS; QUONIAM IN SECULUM MISERICORDIA EJUS. Amen!

* Matth. 20. † Ps. 73. 80. & 118.

CONTENTA HOC VOLUMINE.

INDICULI MATERIARUM
in
O P U S C U L I S
SEQUENTIBUS.

In Theologia Comparativa.

IN IDEA GENERALI THEOL. MYST.

IN

IN EPISTOLA DE PRINCIPIIS ET CHARACTERIBUS MYSTICORUM.

(8.)

Oblo-

1. JOAN. III. 1.

Propter hoc Mundus non novit nos; quia non novit Deum.

THEO-

THEOLOGIÆ PURÆ ac PACIFICÆ
Vera ac Solida FUNDAMENTA,
sive
THEOLOGIA
COMPARATIVA.

Argumentum ut rarissimum, & hucusque tantum non omissum; ita omnibus, qui in VERA THEOLOGIA *instrui cupiunt, pernecessarium.*

In Oratione ad Auditores Academicos propositum.

Gemmula grata magis quam magno pondere ferrum.

EDITOR
LECTORI SALUTEM.

INnumerabiles ſunt, Chriſtiane Lector, qui de Theologia abſoluta ſcripſerunt, idque haud magno cum emolumento; qui vero de Theologia Comparativa *ſcripſerit, hactenus equidem reperi neminem.*

Diſcurſus hic, ubi eum forte fortuna primum legere contigit, tantæ excellentiæ mihi viſus eſt, deque materia tam neceſſaria, ac ſimul, iſto quidem ſalutari modo, tam raro pertractata; ut omnibus qui ſolide in divinis, inque Chriſtianiſmo ſapere cupiunt, rem gratam me facturum ſperaverim, ſi eum in publicum emitterem.

Auctorem ſi noſſe cupis, ſtudioſorum in Theologia præceptorem quondam fuiſſe, aut ſaltem ejuſ-

modi præceptoris vices in aliqua Schola publica aliquantisper obiisse, satis aperte loquitur ipsa Dissertatio: amplius scire non opus, forte non expedit, in tanto partium inter Christianos studio. Optandum interim, ut qui aliis divina docendis præsunt, simili eos doctrina imbuerent: tunc enim Ecclesias ac Respublicas Christianas, privatos item quosque in omni bono, pace ac gratia apud Deum & Homines, videremus increscere ac proficere. Quod faxit D. O. M. *Cui gloria in Seculum.* Amen.

THEO-

THEOLOGIA PACIFICA, SIVE COMPARATIVA,

PROOEMIUM.

Fundamentum diſtinctionis Theologiæ in abſolutam & Comparativam. *Utriuſque deſcriptio. Incommoda Theologiæ Comparativæ ignorantiam conſecuta. Opuſculi diſtributio.*

§. 1. QUamvis omnes Religionis Chriſtianæ partes in eo inter ſe conveniunt, quod a Deo revelatæ & præſcriptæ, nec non ad Dei gloriam hominumque ſalutem ordinatæ ſint; non idem tamen aut equale omnibus ineſt pondus ac momentum: Sed in æqua ſani judicii bilance libratæ, aliæ aliis graviores eſſe deprehenduntur. Monent Prophetæ, *miſericordiam*,

Dei notitiam, & obsequium ipsius mandatis præstitum, magis Deo grata esse, quam sacrificia & holocausta, 1 Sam. 15. 22. Hos. 6. 6. Christus Dominus *judicium, misericordiam & fidem,* cum *decimis menthæ, cymini, & anisi collata, τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου graviora legis* appellat, Matth. 23. 23. Ex hac consideratione fluit distinctio peritiæ, doctrinæ sive cognitionis, quæ circa religionem versatur; & Doctrina seu cognitio Theologica vocari potest; in *Absolutam,* & *Respectivam,* seu *Comparativam. Cognitio Theologica Absoluta* suum objectum considerat, quatenus a Deo revelatum, præscriptum aut institutum, quæque nobis in Dei verbo credenda vel facienda proponuntur, investigat; & ab aliis secernit. *Cognitio Comparativa* rerum ad Religionem spectantium, sive eæ sint dogmata, sive præcepta, sive ritus sacri; pondus ac momentum expendit: ordinem, quo se mutuo respiciunt observat: accessoria a principalibus, circumstantialia a substantialibus, media denique a finibus discernere & distinguere docet.

§. 2. In oratione præliminari ad Prælectiones Theologicas Superioris anni,

De

De Diſſidiis, circa Religionem, in Eccleſia Chriſtiana longe lateque graſſantibus verba faciens, hanc diſtinctionem obiter attigi: & inter remedia huic peſti ſanandæ accommoda, *Cognitionem Theologicam Comparativam* laudavi. Et quo ſæpius rem, animo revolvo, attentiuſque conſidero, eo magis perſuadeor, altiuſque menti infigitur opinio, de inſigni Cognitionis proxime dictæ uſu ac neceſſitate. Nec dubito, *Auditores*, quin ſitis in eandem mecum ſententiam haud gravate conceſſuri, ubi perſpexeritis degenerem & corruptum Eccleſiæ Chriſtianæ Statum, hujus cognitionis defectui, magna ex parte originem debere. Quod enim apud omnium partium Chriſtianos inculta ac neglecta jacet pietas, friget Charitas erga Deum, & dilectio proximi; quod in extirpandis vitiis, & pravis naturæ corruptæ affectibus mortificandis, ſegnes & ſocordes ſe præbent; dum propenſis animorum Studiis, quibuſdam dogmatis vel obſcuris vel incertis; certe non neceſſariis, fovendis & propagandis, aliis ejuſdem monetæ parum noxiis, ſupprimendis incumbunt: quod ritus quoſ-

dam Sacros, neque necessarios neque noxios, alii mordicus retinent, alii cane pejus & angue aversantur: quod cum peccatis & in peccato degentibus pacem colunt, cum erroribus & errantibus internecinum bellum gerunt; hæc, non tam *Cognitionis Theologicæ Absolutæ*, quam *Comparativæ* defectui, adscribenda sunt. Neque in culpa est ullius mandati, aut veritatis divinæ absolutæ (quæ sit alicujus ad salutem momenti) ignoratio. Sed quia Christianorum plerique vel non norunt, vel non attendunt; quantum *pœnitentia*, *carnis mortificatio*, *sui ipsius abnegatio*, *charitas*, &c. Orthodoxiæ; quantum *vitia & peccata* erroribus; (salvis utrobique Religionis principiis essentialibus) præponderant. Quum itaque multiplex sit Cognitionis Theologicæ Comparativæ usus, tum in vita ac moribus privatim instituendis, cum in rebus Christianorum publicis, & ad Ecclesiarum pacem ac concordiam spectantibus, rite constituendis, (ut partim ex jam dictis haud obscure elucet, partim ex dicendis clarius apparebit) rem vobis utilem, *Commilitones Charissimi*, nec aliis Auditoribus ingratam,

fa-

facturus mihi videor, si *clavem* monstravero, cujus beneficio, ad intima cognitionis sæpius laudatæ adyta penetrare valeatis.

§. 3. Ne extra oleas evagetur hæc nostra Dissertatio, quæ dicturus sum, ad tria summa capita revocabo. 1. *Generalem Doctrinæ Theologicæ Comparativæ typum delineabo.* 2°. *Eam magis particulariter distincte & enucleate explicabo.* 3°. *Propositiones sive conclusiones aliquot, quæ ex hac Doctrina Theologiæ Comparativæ efflorescunt, vestra observatione dignas, subnectam.*

SECTIO PRIMA.

In qua Theologia Comparativa *generali quodam modo tractatur. De statu in quo primum homo creatus. Officium hominis in illo statu. Ratio interdicti de arbore scientiæ boni & mali. Religionis pomœria post lapsum dilatata. Theologiæ Comparativæ Idea generalis.*

§. 4. Quod primum attinet; Sciendum, *essentiam Religionis*, sive officii quod homo Deo debet, vel Deus ab homine postulat, in quocunque sive in-

integritatis, ſive reparationis poſt lapſum, ſive conſummatæ fælicitatis ſtatu; in *ſolo ſupremi Numinis amore & dilectione* ſitam eſſe; quod nos docet Chriſtus, Matth. 22. 37. ubi dicit, *Primum & maximum legis præceptum eſſe, ut Dominum Deum noſtrum diligamus toto corde, tota anima, tota mente, totis viribus.* Deus enim, cum *αὐτάρκης* ſit, & ab omni alio independens, creaturis, aut earum opera nullatenus indigebat: ſed cum illi viſum fuerit pro liberrimo ſuo beneplacito, cum aliquo extra ſe, ſemet oblectare; hunc in finem, poſt Angelorum Creationem & lapſum, hominem ad ſui ipſius imaginem effinxit, quocum amicitiam coleret, omniumque bonorum communionem haberet: Seipſum, una cum omnibus ſuis perfectionibus, homini delicioſe fruendum, exhibendo: & gratum reciproci amoris Symbolum ab homine referendo. Et quoniam Homo creatura eſt, ex anima, ſubſtantia ſpirituali, & corpore materiali compoſita; Deus mundum hunc aſpectabilem & corporeum creavit, innumeris objectis, ad ſenſus externos oblectandos, & facultates (quæ animæ, qua corpori

ri unitæ ac ſociatæ conveniunt) recreandas idoneis, copioſe inſtruxit, hominique tanquam Domino ſubjecit: eo fine, ut quemadmodum anima Deum habebat unicum & ſolum bonum, immenſæ ipſius capacitati par & proportionatum; ita & corpori non deeſſent objecta congrua & jucunda. Atque huic Dei conſilio egregie quadrat hiſtoria Creationis, in qua legimus, totum hunc Mundum viſibilem prius creatum & abſolutum fuiſſe, tanquam magnificum & omnigena ſupellectili inſtructiſſimum palatium, deinde factum eſſe hominem futurum ejus Dominum, & Mundi dominio condecoratum.

§. 5. Pro beneficiis tam immenſis, larga manu ſuper hominem effuſis, non aliud grati animi teſtimonium poſtulavit Deus præter *Amorem*: quem ut nobilem, generoſum, ingenuum ac illimitatum, non determinatum, coactum, aut compedibus ligatum, ab homine reciperet; eum ſui juris eſſe voluit, & liberrima, facultatum ſuarum actus, ad hæc vel illa objecta pro arbitrio determinandi, Deo per amorem adhærendi, vel ab eo deficiendi, poteſtate do-

donavit. Et modo Deum ſolum amare, ac in deliciis habere perſeveraret, nihil illi interdictum fuit, omnia licebant; & libera, non in ſenſu phyſico tantum, ſed etiam morali, de ſuis facultatibus, & creaturis ipſius dominio ſubditis, citra Dei offenſam pro arbitrio ſtatuendi, poteſtate gaudebat. Quod *arborem Scientiæ boni & mali* attinet, a qua ut abſtineret, Adamo in mandatis datum, teſtatur ſacra pagina; hoc non ideo factum, quod Deus jucundi illius fructus eſum homini invideret, aut liberam, ſuis facultatibus, omnibuſque illius imperio ſubjectis, ſalvo Numinis amore, utendi poteſtatem, ulla ex parte reſtrictam aut imminutam vellet: Sed veriſimile eſt, Deum, remota & inchoata quadam ad creaturarum amorem diſpoſitione, jam tum in homine, obſervata, unius arboris uſum illi interdixiſſe; vel quia ejus verſus eam affectus, magis quam par erat propendebat; vel ut hoc ſymbolo hominem admoneret, reliqua ipſi permiſſa, ſe *clientelæ* tantum *jure* poſſidere, cum *Dependentia a Deo* tanquam ſupremo omnium Domino, cui eo ex capite ſummum debebat amorem.

§. 6. Poſt-

§. 6. Poſtquam homo libertate ſibi conceſſa abutens, amorem ſuum a Deo ad creaturas transferendo, legem creationis, & amicitiæ cum Deo contractæ fœdus violaſſet, amorem Dei perdidiſſet, & cum eo gratioſam Numinis in mente ipſius habitantis, eamque lumine & gaudio replentis, præſentiam; in cujus locum ſucceſſerunt tenebræ, angores, & inquietudines: poſtquam, inquam, homo a Deo defeciſſet, & Deus hominem lapſum reparare ſtatuiſſet, *Religionis pomæria* dilatari cæperunt, & præter Numinis amorem deperditum, qui inter legis divinæ præcepta, & officia religionis, primum ac præcipuum locum ſemper obtinet; alia plura ab homine obſervanda, revelata, præſcripta & inſtituta ſunt; quod eſſent *media*, partim *neceſſaria*, partim *utilia*, deperditum Numinis amorem recuperandi, hominemque ab officio aberrantem revocandi.

§. 7. Ex dictis aſſurgit hæc brevis & ſuccincta *Doctrinæ Theologicæ Comparativæ idea* generalis. *Amor Numinis* in *ſtatu naturæ integræ* omnes religionis numeros implevit, nec aliud homini incumbebat officium, niſi *ut dominum Deum*

ſuum

ſuum toto corde amaret. In *ſtatu vero naturæ humanæ lapſæ* ac *reparandæ*, idem Numinis amor, primum, præcipuum ac capitale Religionis præceptum conſtituit, quod ſolum propter ſe expetitur, & cujus gratia omnia alia ad Religionem ſpectantia inſtituta ſunt: adeo ut amor Dei, cum reliquis Religionis Chriſtianæ partibus collatus, *finis* vel *termini* locum teneat, ad quem eæ omnes tanquam via, ſeu media referuntur & ordinantur.

SECTIO SECUNDA.

In qua Theologia Comparativa *magis particulariter & diſtincte explicatur. Schema totius* RELIGIONIS CHRISTIANÆ, *ſingularum ejus partium pondus oſtendens. Duo in eo obſervatione digniſſima.*

§. 8. Pro Doctrinæ Theologicæ Comparativæ ita ſummatim propoſitæ, explicatione, magis diſtincta & particulari; deinceps oſtendendum, quo modo, & quo ordine, alia omnia Religionis præcepta & inſtituta, *charitatem* ſive Numinis amorem reſpiciant, &

& cœleſti huic flammæ, in hominum cordibus accendendæ inſerviant.

§. 9. Primo igitur, quia homo *amicitiæ fœdus*, quo eum ſibi copulare dignatus eſt Deus turpiter violaverat; amorem & dilectionem ſoli Deo debitam in Creaturas transferendo, Dei indignationem adverſus ſe commoverat, & mortem æternam promeruerat; impoſſibile erat ut in integrum reſtitueretur abſque gratia & miſericordia Dei, quæ offenſam homini condonaret, ea lege (qua nulla æquior optari vel concedi poterat) ut homo ad officium, id eſt, *Numinis amorem*, rediret; & Deus in hunc finem ſpatium temporis idoneum, una cum ſubſidiis ad hoc faciendum neceſſariis homini indulgeret.

§. 10. Pro hac miſericordia impetranda, neceſſaria erat *interceſſio* Mediatoris, qui *gratia ſua* ac *merito* apud Deum illam conſequeretur. Non vacat inveſtigare cauſas & rationes a priori, cur noluerit Deus homini peccatori reconciliari abſque interventu Mediatoris: de facto noluiſſe, patet: ex eo quod, ob defectum Mediatoris, angelis lapſis, omnis ad Dei gratiam & favorem inter-

terclusus sit aditus. Ratio autem cur Christus Dei filius, hominis lapsi causam apud Patrem agendam susceperit, prætermissis Angelis, fuisse videtur; partim naturæ communis Societas (*nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit*, ad Heb: 2. 16. & incarnationis ejus, eorumque quæ in carne fecit ac perpessus est, virtus ac efficacia, mox ab hominis lapsu sese exerere cæpit: *unde dicitur agnus mactatus a jactis mundi fundamentis*:) partim quia universum genus humanum, in & cum stipite suo Adamo lapsum est: & miseranda fuit sors posterorum Adæ, qui in lumbis primi ipsorum parentis prædamnati, & sempiternæ miseriæ adjudicati fuerunt; priusquam ipsis extra principia eorum Seminalia existere, aut rationis & libertatis exercitio frui datum est.

§. 11. Huic salutis medio, quod extra nos positum est, & a nobis minime dependet; ex parte nostra respondet, *amor & gratitudo* erga Christum, qui pro nobis *vadem* & *sponsorem* se stitit apud Deum; nec non *fides*, qua salutis spem nobis partam, illi acceptam referimus; & in illius merito ac in-

interceſſione requieſcimus, pro peccatorum remiſſione, noſtri apud Deum obſequii acceptatione, omniumque bonorum impetratione.

§. 12. Secundo, quia *remiſſio*, quam pro homine lapſo impetravit Chriſtus, eſt *conditionalis* tantum, & conditio, quam Deus a nobis præſtari vult, ut cum eo in gratiam redeamus, (viz. ut præteritorum errorum pœnitudine ducti, ad Deum & officium noſtrum revertamur, corda noſtra illi reſtituamus, eumque toto corde diligere, & denuo incipiamus, & indeſinenter pergamus) a nobis directe, immediate, & in prima inſtantia, præſtari non poteſt: idque propter craſſas ignorantiæ tenebras & pravos affectus, quibus mentes noſtras replevit peccatum; idcirco *media* quædam *neceſſaria*, hunc in finem adhibenda, & in uſum revocanda ſunt; quibus tanquam gradibus ad perfectum Numinis amorem, in ſuprema quaſi Religionis arce ſitum, ſenſim ac pedetentim aſcendamus. Atque hæc Deus in verbo ſuo patefecit & præſcripſit, & ſic in Religionis familiam adoptavit.

§. 13. Qua via Homo ab amore Dei

recessit, illi plane contrariam nobis ineundam esse, ut ad Deum amandum revertamur, per se patet: cumque Homo Dei amorem perdiderit, creaturas non possidendo, aut cum eis semet oblectando (quorum utrumque ei licebat) sed cor suum illis per amorem agglutinando; inde liquet omnino necessarium esse, si divinam & cœlestem hanc flammam super nostri cordis altare descendere cupiamus; ut *impuros & fœculentos mundi* ac *creaturarum amores* extinguamus. Amor quippe Dei & amor Creaturæ in uno eodemque subjecto, simul consistere non possunt, sed ex corde humano se mutuo pellunt: *nam si quis amaverit mundum, amor Patris non est in eo*, ut monet Apost. Johannes, 1 Joh. 2. 15. quia Deus cor hominis totum & integrum sibi offerri postulat; *mi Fili*, inquit, *da mihi cor tuum*, Prov. 23. 26. nec ullum in hominis amore patitur æmulum; & quam primum homo novis & alienis amoribus aditum in cor suum patefacit, Deus illud tanquam inquinatum & pollutum deserit: Sed ea est Dei in Christo, erga hominem aberrantem, benevolentia & misericordia, ut paratus sit

cor

cor hominis denuo ingredi, inhabitare, & divina luce ac voluptate perfundere; quamprimum illud ab amore creaturæ purum & vacuum illi oblatum fuerit. Atque hoc ad medium, recuperandi Numinis amorem pertinent omnia Religionis præcepta, quæ Mundum, ejusque opes, dignitates, voluptates, aut aliud quodvis creatum; amare, ambire & concupiscere vetant.

§. 14. Deinde sicut in ordine ad recuperandum *Numinis amorem*, deponendus est amor creaturarum; ita ut homo ab amore creaturæ liberetur, necesse est, ut a *commercio & usu creaturarum*, præsertim earum, quæ carni gratæ & jucundæ sunt, quantum fieri potest, temperet & abstineat: nam præterquam quod iniquum & injustum videtur, ut oblectamenta filiis ingenuis & morigeris recreandis destinata, invadant rebelles ac læsæ majestatis rei; tanta est naturæ humanæ vitiatæ fragilitas & lubricitas, ut hujusmodi oblectamenta gustare aut possidere nequeat, quin eorum amoribus illaqueetur. Ideoque in victu, amictu, reliquoque vitæ habitu, necessariis con-

tentos esse, & quæ delectant studiose vitare oportet.

§. 15. Atque hanc officii nostri partem faciliorem reddidit *Terræ maledictio*, Mundique (sublunaris saltem) fœda deturpatio, Adami lapsum, ex justa & sapienti Dei ordinatione consequuta; ratione cujus, tantum differt Mundus qualis nunc est, a seipso qualis erat ante lapsum, quantum vile ergastulum a nobili & augusto palatio. De hac Mundi corruptione loquitur Apostolus, ad Rom. 8. 20, 21, 22. ubi dicit, *totam creationem ingemiscere, creaturam vanitati subjectam esse non sponte; & a servitute corruptionis aliquando Liberatum iri.* Quod si miserum hoc Mundi cadaver homines adeo insane depereant, quid facturi fuissent, modo eum in primævo splendoris ac pulchritudinis statu cernere ac possidere contigisset.

§. 16. Præterea quoniam amor sui ipsius non minus amori Dei adversatur, quam aliarum Creaturarum amor, & super hujus ruinis trophæa sibi erigere soleat, ille etiam necessario exuendus est. Quod ut effectum demus, cum Natura nostra corrupta (cujus *omnia cogitata, consilia, desideria, sunt unice*

ce

œ semperque mala; Deo ipso judice, Gen. 6. 5.) capitales inimicitiæ exercendæ sunt: quicquid postulat illi denegandum: quæ aversatur, ingerenda: nihil ejus gratia concedendum, sed ipsius motibus semper resistendum; ut sub jugum missa, Spiritus S. hominem renovantis, operationes in corde interturbare desinat. Et quoniam hæc omnia dura, aspera, & naturæ nostræ admodum ingrata sunt, nunquam ad ea in usum revocanda permovebimur, nisi prius mens, tristi peccati, ac miseriæ propriæ sensu affecta, sub ejus pondere oppressa gemat, & ad liberationem aspiret. Cum hisce mediis, creaturarum amori in hominum cordibus extinguendo accommodatis; coincidunt, *pœnitentia*, *sui ipsius abnegatio*, *Mundi renunciatio*, *carnis crucifixio*, *crucis gestatio*, & *veteris hominis expoliatio*; quæ Christus & Apostoli in Scripturis tam frequenter inculcant, & studiose nobis commendant.

§. 17. Porro, sicut verum Dei amorem, qui totius Religionis apex est, *sola gratiosa* & *immediata Numinis præsentia* mentem luce & gaudio perfundens gignere potest; ita reliqua salutis me-

dia hactenus enumerata, principium nostra natura altius & nobilius postulant: cum enim Natura humana peccato vitiata sit cæca, & se suaque commoda in omnibus, semper & ubique quærens, & Religionis præcepta, de quibus agitur, illi maxime ingrata & exosa sint; manifestum est eorum executionem ab ea sperari non posse, nisi accedat *adjutorium gratiæ divinæ*; tam *internæ*, quæ inmediate in mentem agit docendo, pelliciendo, suadendo, excitando; quam *externæ*, quæ mediantibus sensibus externis vim suam exerit: adeo ut non sine causa dixerit Apostolus, *Deum esse*, *qui operatur in nobis & velle & agere*, ad Phil. 2. & 3. Hujus medii, quod solum Deum penes est, impetratio, a nobis exigit *assiduas preces*, & *promptum obsequium*, S. Spiritus inspirationibus exhibitum; *petite*, inquit Christus Dominus, *& accipietis*, Matt. 7. 7. *& nolite contristare Spiritum S.* dicit Apostolus, ad Ephes. 4. 30.

§. 18. Sed quoniam internæ Spiritus S. manifestationes, mentem postulant tranquillam & quietam; & placida, lenis, ac summissa Spiritus S. vox in imo cordis docens ac monens; vix

ac ne vix quidem ab hominibus irregenitis percipi poteſt: ob perſtrepentium paſſionum, ac cupiditatum, tumultum; modus docendi craſſus & corporeus, qui per ſenſus externos ad mentem penetrat, in ſubſidium vocandus fuit. Quocirca Deus *Prophetas* (quibus ſe prius manifeſtaverat, partim viſionibus; quandoque in ſomno, quandoque extra eum, phantaſiæ ipſorum objectis; partim voce & ſignis externis) miſit, ut alios Mortales, de rebus ad ipſorum ſalutem ſpectantibus, ſuo nomine commonefacerent. Quumque genus humanum, ab Adami lapſu & deinceps, ſemper in deterius rueret; inque alia, atque alia peccata prorumpens, & nova flagitia veteribus accumulans, magis magiſque a Deo recederet; neceſſe habuit Deus, *novis* ſubinde *monitis*, homines periculi ſui certiores facere, & mandata ſua multiplicare, pro diverſitate peccatorum, quibus Mortales inſcii & imprudentes a via ſalutis aberrabant: donec hominum impietate in immenſum aucta, & prophetarum revelationibus ad obicem illi ponendum minime ſufficientibus, *Unigenitus Dei filius*, pro

ineffabili ſua erga genus humanum charitate, naturam noſtram mortalem, cum omnibus ejus infirmitatibus (demto peccato) induens, inter Mortales agere dignatus eſt; ut de omnibus ipſorum ſalutem concernentibus, eos plene edoceret, & in corpore fragili ac mortali, noſtro ſimili, ejuſmodi vitam inſtitueret, qualem omnes, qui ſalvari volunt ducere oportet: ut ſenſibili experimento nos convinceret, vitam Chriſtianam noſtræ fragilitati, gratiæ divinæ auxiliis ſuffultæ impoſſibilem non eſſe: & vitam denique pro expiandis hominum peccatis profunderet.

§. 19. Atque integra Religionis Doctrina Chriſti Sermones & res geſtas, nec non Prophetarum & Apoſtolorum revelationes complectens; in *Scripturas*, tanquam publicas tabulas relata eſt; ut iis mediantibus ad hominum notitiam longe lateque dimanaret. Scripturæ itaque neceſſariæ ſunt, ut Religionis præcepta, & ſalutis media hactenus recenſita hominibus innoteſcant.

§. 20. Nondum adhuc finis eſt *Mediorum*, quæ a Deo adhibita ſunt, ut ho-

hominum reditus ad *Numinis amorem*; & salutis via facilior & expeditior evaderet. Etiamsi omnia, quæ homines scire vel facere ad salutem consequendam oportet, adeo plene & perspicue in Scripturis proponantur, ut ab omnibus discendi cupidis, debita diligentia adhibita, illic inveniri queant; multi tamen sunt, qui Scripturarum lectioni operam non dant; multi ob animum præjudiciis occæcatum, ad ea quæ legunt rite percipienda tardi; alii ad ea quæ intelligunt exequenda torpidi sunt; quique salutis viam semel ingressi sunt, ab ea sæpe imprudentes deflectunt, aut ingruentium tentationum impetu abripiuntur, & in peccatum semel prolapsi, eidem secure indormiunt. Ut hisce malis sua non deessent remedia, instituti sunt *pastores*, quorum officium est docere, admonere, corripere, consolari; institutæ Christianorum Societates Religiosæ sive *Ecclesiæ*, quarum finis est, ut in communi salutis negotio promovendo, Christiani mutuam sibi commodent operam, alii alios imperitos docendo, errantes in viam veritatis revocando, dejectos erigendo, tepidos accendendo,

delinquentes corripiendo, & contumaces devitando; institutæ sunt *sacræ synaxes*, *cultus religiosus publicus*, & *Sacramenta*, quæ licet hominibus, in fide & sanctimonia promovendis maximopere conducant; pastores tamen & Christianorum cœtus manifeste supponunt, & a nobis considerari possunt, tanquam sanctiones legum, pastores & Ecclesias instituentium: quibus morem gerere oportet, aut cultus publici beneficio, & Sacramentorum solatio privari. Denique ut uniuscujusque Ecclesiæ negotia communi consilio administranda rite procurentur; hoc est, ut omnia decenter & ordinate fiant; & inter plures Ecclesias communio colatur, pax & concordia sarta tecta conservetur; institutum est *Regimen Ecclesiasticum*.

§. 21. Atque sic *integram Religionis Christianæ catenam* annulatim evolvi, a supremo ejus apice, id est, *Dei amore*, qui solus propter se præcipitur & expetitur, incipiendo; inde vero ad *media proxima*, ab his ad *remotiora*, gradum promovendo; donec ad omnium *remotissima* perventum est. Quæ dicta sunt *clavem* suppeditant, cujus ope quilibet in Theologiæ studio mediocri-

criter versatus, facile dijudicare possit, quem locum quælibet Religionis pars, in ejus *Systemate* obtineat; quomodo alias superiores ut fines, inferiores ut media respiciat; & in quo necessitatis gradu censeri debeat. Sed in Tyronum gratiam, unum aut alterum ex iis, quæ in hoc schemate attentius considerari debent, in medium adducam.

§. 22. Primum est, insigne discrimen inter *charitatem*, seu Numinis amorem, & residuas partes Religionis; inter quas illa familiam ducit; quia sola propter se expetitur, & alia omnia ad Religionem spectantia, illius gratia instituta sunt: ut scil. eorum ope & ministerio, homines a casto Dei amore, in peregrinos & adulterinos Creaturarum amores prolapsi; ad debitum Numinis amorem reducantur. Adeoque *charitas*, cæteræque Religionis partes se mutuo respiciunt, tanquam *finis* & *media* ad ipsum ordinata: ut aperte docet Apostolus, *finis* inquit, *præcepti est charitas*, ad Eph. 4. 11. Quemadmodum vero, contignationes & machinæ ligneæ, quibus in extruendis ædificiis utuntur Architecti, opere absoluto, removentur, nec ullus est am-

amplius earum usus: Sic ubi consummatus fuerit Dei amor in salvandorum cordibus; Sacramenta, pastores, Ecclesiæ, Scripturæ Sacræ, Mundi abnegatio, carnis mortificatio, pœnitentia, fides, & quæcunque alia Religionis membra a charitate distincta cessabunt: prout nos docet idem Apostolus, 1 Cor. 13. 8. *Charitas*, inquit, *nunquam excidit: Sed sive fuerint Prophetiæ, illæ evacuabuntur; sive linguæ, illæ cessabunt; sive fuerit scientia, illa evanescet: nam quando venerit quod perfectum est, quod imperfectum est abolebitur. ---- nunc manent fides, spes, & Charitas; sed harum maxima est Charitas.*

§. 23. Alterum, quod in hoc *Schemate* sedulo observandum venit, est discrimen earum Religionis partium inter se, quæ a *Charitate* distinguuntur; prout eam tanquam *finem* respiciunt. Eæ vero in triplici differentia constitutæ sunt, quædam nimirum sunt *media* recuperandi amorem Dei *necessaria*, simul ac certa, & infallibilia: aliæ sunt media recuperandi Charitatem *necessaria* quidem, sed *non certa & infallibilia*: aliæ denique Charitatem respiciunt tanquam Media *neque certa & infallibilia*,

lia, neque abſolute & indiſpenſabiliter neceſſaria. In primo ordine ſunt, *fides* in Chriſtum mediatorem, *pœnitentia*, *naturæ corruptæ* ſeu veteris hominis *mortificatio*; *Mundi*, cum omnibus ejus pompis & vanitatibus *abrenunciatio*, & *cordis* demum ab impuris Mundi, omniumque creaturarum amoribus *ablactatio*; quibus eliminatis, ſuccedit *amor Dei* in corde accenſus & diffuſus a Spiritu S. Hæc omnia ad amorem Dei recuperandum indiſpenſabiliter *neceſſaria* ſunt, cumque eo certam & infallibilem habent connexionem, proximam vel remotam. In ſecundo ordine conſiſtunt *Sacræ Scripturæ*, quæ propter rationes ſuperius aſſignatas *ſimpliciter neceſſariæ* ſunt; ut Mortales perveniant ad illarum rerum notitiam, quas ſcire vel præſtare, ipſorum ad ſalutem intereſt. Quod tamen ita accipiendum non eſt, quaſi doctrina Religionis in Scripturis tradita ſemel penitus imbuti, abſque codicibus ſacris in poſterum Chriſtiane vivere non poſſint: „Nam „ut monet Auguſtinus De Doctrina „Chriſtiana, lib. 1. c. 39. Homo fi„de, ſpe, & charitate ſubnixus, ea„que inconcuſſe retinens, non indi-

„get

" get Scripturis nisi ad alios instruen-
" dos. Itaque multi per hæc tria in
" solitudine sine codicibus vivunt,
" unde in illis arbitror jam completum
" esse quod dictum est; sive prophe-
" tiæ, evacuabuntur; sive linguæ,
" cessabunt; sive scientia, destruetur,
" *&c.* Attamen media salutis certa &
infallibilia non sunt: quum eorum innumeri, qui Scripturas apud se habent, & quotidie terunt, salute excidant; sua quidem, non Scripturarum culpa: quoniam vitam & mores, ad earum præscriptum instituere minime curant.

§. 24. In tertio ordine mediorum salutis, quæ neque absolute necessaria, neque certa & infallibilia sunt; numerantur *pastores*, societates Religiosæ seu *Ecclesiæ*, *Sacramenta*, *cultus religiosus publicus*, *disciplina seu politia Ecclesiastica*; & siquæ alia a Deo instituta sunt, ut homines ad pietatis officia in Sacris literis plene & perspicue proposita, vel addiscenda, vel recolenda, vel præstanda excitentur. Hæc cum æterna hominum salute, nullam certam & infallibilem connexionem habere; notius est, quam ut ulla probatione, aut illustratione indigeat. Et quamvis

vis a Chriſtianis minime negligenda ſunt, ſed in uſum revocanda, ubi haberi poſſunt; tum quia a Deo præſcripta ſunt, cum quia ſecundum ejus intentionem uſurpata magnas habent utilitates; ad ſalutem tamen abſolute & indiſpenſabiliter neceſſaria non ſunt: nam certum eſt, eos qui Scripturis potiuntur, modo eas diligenter legant ac ſedulo ſcrutentur, & viam ſalutis ibi deſcriptam invenire, & inventam ingredi; & in ea conſtanter progrediendo (favente gratiæ divinæ aura,) Salutem conſequi poſſe, etiamſi in ejuſmodi mundi plaga degant, ubi neque paſtorum, quos audiant; neque Eccleſiarum, quibus ſe adjungant; & per conſequens, neque Sacramentorum, quorum participes fiant, ulla ſit copia. Cujus rei inſigne documentum nobis præbent *e ſanctis Anachoretis* plurimi, & nominatim *Paulus* ipſorum *anteſignanus*, qui a prima adoleſcentia uſque ad extremam ſenectutem, in remota ſolitudine vitam ſolitariam degens, abſque omni hominum (præterquam *unius Antonii*, ejuſque brevi admodum temporis ſpatio, & paulo-ante obitum) conſortio; magnam Sanctitatis famam

mam in Ecclesia Christiana merito consequutus est.

SECTIO TERTIA.

In qua variæ propositiones & Corollaria utilissima a Theologiæ Comparativæ *explicatione deducuntur. Modus discernendi inter principia Religionis fundamentalia & non-fundamentalia: item inter errores periculosos & innoxios.*

§. 25. Absolutis Doctrinæ Theologicæ Comparativæ idea generali, ejusque explicatione magis distincta & particulari, accedo ad propositiones, regulas, & conclusiones neque numero paucas, neque pondere leves, quæ ex hac doctrina deduci possunt. Et revera adeo multiplex est *Theologiæ Comparativæ*, cujus specimen vobis exhibui, *usus*, tum in vita privata, cum pro Ecclesia recte constituenda; tot præceptis, regulis, ac documentis in omni vitæ genere utilibus turget, ut non facile aut in promptu sit, omnes enumerare, quæ inde seria ac attenta meditatione hauriri possunt: Ego pauca tantum, speciminis gratia in medium adducam.

§. 26. Primo igitur, ex hac doctrina

na Theologiæ Comparativæ liquido apparet; *Religionis Christianæ præcepta*, neque ex puro puto Dei beneplacito, neque ex ira & indignatione, ſed ex gratia, amore, & benevolentia ergà hominem lapſum profluxiſſe; quod duras pœnitentiæ, ſeipſos abnegandi, mundoque renuntiandi leges, omnibus ſalvandis neceſſario obſervandas impoſuerit Deus; non ideo factum eſt, ut ſuum Dominium in hominem exerceret, aut in eum vindicaret; ſed quia non alia fuit via tuta ac ſecura, homines ad ſtabilem & duraturam fœlicitatem evehendi, præter eam, quam mandata Religionis præſcribunt. Potuit equidem Deus omnipotentiæ ſuæ virtute, hominem in peccatum ac miſeriam prolapſum, priſtinæ ſanctitati ac fœlicitati (abſque ullius pœnitentiæ medicinalis interventu) reſtituere: Sed recens experientia, & inſigne inſtabilitatis ac inconſtantiæ ſpecimen, quod ediderat Adamus, manifeſte oſtendunt; nihil aliud hac via, ſperandum fuiſſe, niſi ut Adamus, (tanto periculo tam leviter defunctus) ad peccandum de novo audacior evaderet; vel ſi ipſe experientia edoctus, cautior

& circumſpectior fieret; poſteri ejus ſaltem, in peccatum & miſeriam relaberentur. Adeo ut ſi hæc methodus reparandi genus humanum inita fuiſſet, veriſimile eſt, per eam, ſolum Adamum ſalvandum fuiſſe. Proinde fuit Divinæ tum ſapientiæ, cum bonitati magis conſentaneum, per *ſolam pœnitentiæ viam*, ut difficiliorem, ita certiorem & tutiorem, homini lapſo reditum & regreſſum, ad priſtinum fælicitatis ſtatum concedere. Sicut enim illi in quos opulenta fortuna, ſive ex gratuita principis liberalitate, ſive per ſucceſſionem deſcendit, ad rem familiarem dilapidandam longe procliviores ſunt; quam alii, qui paupertatis anguſtias experti, proprio labore ac induſtria opes acquirunt; ita dubitandum non eſt Homines qui ex profunda peccati ac miſeriæ abyſſo eluctati; per duram, difficilem, aſperam, & anguſtam pœnitentiæ viam, ad fælicitatem perveniunt; longe conſtantiores fore in Creatoris dilectione, & ad tentationum impetus ſuſtinendos, & repellendos firmiores, quam erat *Adamus*, qui in ſtatu fælicitatis a Deo creatus eſt; vel futuri fuiſſent ejus poſteri, modo hæc Fæli-
ci-

citas per successionem ab *Adamo* ad ipsos transmissa fuisset.

§. 27. Si quis quærat, an non potuit Deus hominem lapsum e vestigio redintegrasse, & restauratum in Gratia & Sanctitate confirmasse, ac extra omne lapsus periculum stitisse, ita ut non magis peccato obnoxius fuisset quam Angeli gloriosi? Respondeo, *confirmatum gratiæ & Sanctitatis statum*, prægressæ, ac probatæ in Dei amore constantiæ, ac firmitatis, esse fructum simul ac præmium; non alia lege Angelis in officio ac fidelitate persistentibus, concessum esse, aut Adamo concedendum fuisse, nisi post idoneum probationis in Dei amore fideliter exactum tempus; neque fieri potuisse ut Creatura rationalis consummatum hunc perfectionis statum aliter consequeretur, salva ejus Libertate, quam intactam & intemeratam esse voluit Deus.

Ea quippe libertatis est indoles, ut absque nocumento non patiatur, facultates quibus præest, voluntatem præsertim, alicunde, quin ab ipsa determinari, ut huic objecto congruo & præsenti potius quam alteri, hoc potius

quam illo modo applicentur. Eadem nihilominus ſibi ipſi laqueos ac vincula nectere poteſt, quibus tam in bono quam in malo firmari, radicari ac teneri non recuſet ; cujuſmodi ſunt habitus multâ ac diuturnâ actuum amoris, deſiderii, complacentiæ, fruitionis delitioſæ & ſimilium circa objecta eadem repetitione acquiſitâ ; quibus homo ad ea ipſa objecta amanda, deſideranda, & ubi adſunt delitioſe fruenda, ſe tanquam ſtimulis urgeri ; nec non ubi affectus ab iis removere tentat quaſi ponderibus retrahi ac impediri ſentit ; adeo ut abſque difficultate & vi ſibi ipſi illatâ non poſſit actus ad quos ejuſmodi habitus diſponunt, omittere aut contrarios exercere ; unde natum vulgare effatum : Conſuetudo eſt altera natura.

Hæc res in habitibus vitioſis utpote vulgaribus & obviis abunde explorata eſt : nam quis ignorat ebrioſum, guloſum aut luxurioſum, verbi gratiâ, pravis quibus tenetur habitibus ita mancipari, ut à gulæ aut carnis cupiditatibus (ubi adeſt opportunitas) ſatiandis & explendis temperare aut ad frugem revocari, & ſobriam ac continentem viven-

vendi rationem vix ac ne vix traduci quidem poſſit; quod emphatice expreſſit Propheta, ubi dixit Jer. 13: 23. ſi mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut Pardus varietates ſuas, & vos poteritis bene facere, cùm didiceritis malum.

Nec minor eſt habituum bonorum, ex frequenti & diuturno actuum bonorum, vi ac virtute Spiritus Sancti, elicitorum, exercitio, provenientium vis & efficacia; quibus vetus homo mortificatur, novus homo reſuſcitatur ac paulatim adoleſcit, donec tandem evadat in virum perfectum; quò ubi perventum eſt, fit homo pronus, promptus & alacer ad bonum; ad malum vero tardus, difficilis ac renitens, teſte S. Johanne Apoſtolo 1. Joh. 3: 9. quicunque ex Deo natus eſt non facit peccatum, nam ſemen ejus manet in eo, nec peccare poteſt quia ex Deo natus eſt; cui ſuffragatur verè regenitorum, rem ita ſe cum ipſis habere profitentium experientia.

Hiſce habitibus bonis & malis poſtquam acceſſit debitum & congruum Numinis ſuperpondium, Spiritûs ſui gratiam, ſæpe ſæpius repudiatam, non

amplius in peccato obfirmatis ludibrio habendam, proponere ſtatuentis; & bonum libertatis uſum in piis & probis, uberiori gratiæ menſura cumulantis, vel eorum oblatum ſibi liberi arbitrii moderamen in ſe recipientis; cum ſequitur finalis, immutabilis, ac interminabilis impiorum obduratio in malo, & piorum confirmatio in bono. Unde liquet creaturas rationales liberas, niſi poſt prævium libertatis exercitium, in bono vel malo, idemque (in bono ſaltem) habituale, ſive in gratia confirmari, ſive in malo obdurari, eadem libertate illæſa, non poſſe.

§. 28. Ex hac doctrina pateſcit, fundamentum doctrinæ, quam tradit Apoſtolus, 1. *Cor.* 13. ubi eas Religionis partes, quæ magno in pretio haberi ſolent, (quales ſunt, multa rerum divinarum cognitio, ſive Orthodoxia, fides, & perſecutionum pro vera Religione tolerantia uſque ad mortem) ſi deſit *Charitas*, ad ſalutem inutiles fore pronunciat. Ratio, inquam, hujus doctrinæ clara & perſpicua eſt, quia hæc & omnia alia ad Religionem ſpectantia, in hunc ſolum finem a Deo præſcripta & inſtituta ſunt, ut homines ad

Cha-

Charitatem perducantur; idcirco ſi hunc finem non aſſequantur, caſſa & fruſtranea evadunt. Male igitur ſuas ſubducunt rationes, qui bonam, de ſeipſis ſuaque conditione ſpem concipiunt & opinionem fovent; propterea quod ad hunc vel illum Chriſtianorum cœtum pertinent; quod in audiendo, legendo, precando, communicando, diligentes & aſſidui ſunt: hæc enim minus firma ſunt, quam ut tanti ponderis molem, ac eſt hominis ſalus, ſuſtinere queant. Niſi enim homines naturæ corruptæ bellum indixerint, Mundo abrenuntiaverint, ſeque ipſos abnegaverint, *verum ac ſincerum Numinis amorem* nunquam recuperabunt; & abſque ſincero Dei amore, ad beatificantem ipſius præſentiam, & Beatorum ſedes nunquam pervenient.

§. 29. Tertio, hæc Theologia Comparativa diſtinguere docet, inter *principia Religionis eſſentialia* ſeu *fundamentalia*, & *non fundamentalia*: ubi *eſſentiam* Religionis accipio non ſtricte pro eo, quod Religioni ſemper & in omni ſtatu convenit, (in quo ſenſu ſolus *Numinis amor* integram religionis eſſentiam conſtituit) ſed latius, pro omnibus, quæ

necessaria sunt hominibus in statu naturæ corruptæ spectatis, ut æternæ fælicitatis participes fiant. Jam vero quum partium Religionis, aliæ sint Media salutis, & necessaria, & certa seu infallibilia; aliæ media necessaria, sed non certa; aliæ salutis quidem media sunt, at neque certa, neque necessaria; manifestum est, præcepta & instituta tertiæ classis ad fundamentalium Religionis tribum minime pertinere. Porro, quia fundamentale principium Religionis proprie sic dictum, illud est, cujus cognitio ad salutem necessaria est directe & per se, & omnia ac sola, primæ classis mandata & instituta sunt talia; inde sequitur totam *Fundamentalium* Religionis familiam intra primæ classis terminos consistere. Sed quoniam fundamentalia Religionis principia non aliter quam per Scripturas hominibus certo innotescere possunt, idcirco ut *Scripturas* cognoscamus, & pro certa ac infallibili fidei norma agnoscamus, *principium* Religionis *fundamentale Secundarium* dici meretur.

§. 30. Quarto, docet etiam Theologia Comparativa distinguere inter errores *damnabiles* seu perniciosos, *periculo-*

loſos, & *innoxios*. Illi omnes & ſoli errores circa fidem & Religionem *damnabiles* & pernicioſi cenſendi, ac ut tales Eccleſiæ pomæriis ſumma cura & ſtudio eliminandi ſunt; qui *Fundamentale* aliquod Religionis principium neceſſario ſubvertunt: idque in ſententia & opinione errantis: ſive qui cum fundamentalium principiorum fide in eadem mente ſimul conſiſtere non poſſunt. Religio quippe Chriſtiana inſtar pontis eſt, per quem ſolum datur tranſitus ab hac miſeriarum valle, ad regiones lucis ac pacis; fundamentalia vero Religionis principia ſunt quaſi totidem fornices, ex quibus ſimul junctis & unitis hic pons coaleſcit: ideoque illi errores, qui fundamentale aliquod Religionis principium evertunt, unum quaſi ponti arcum exſcindunt, & ſic in eo hiatum faciunt, quo per pontem ad cælos tranſitus interrumpitur & impeditur.

§. 31. Rurſus illi errores tanquam *periculoſi* devitandi, qui homines in negotio ſalutis tepidos & negligentes reddere comparati ſunt: qualis eſt error eorum qui impios negant reſurrecturos, aſſeruntque ipſorum animas ad nihilum eſſe redigendas; quo gehennæ metu ſubla-

to, ejusdem vim & efficaciam ad Homines a peccato deterrendos, non parum imminui & infirmari patet. Illi demum errores ut *innoxii* tolerandi, qui Christianum, in stadio pietatis currentem, neque sistunt, neque retardant: qualis fuit error *Cypriani* de rebaptisandis Hæreticis: & alius *Irenæi*, quo Christum, quando cruci affixus est, quinquaginta annos natum fuisse tradit.

§. 32. Hinc quinto, depromi possunt *Regulæ* & *Principia*, quibus dirigantur, tum Christiani particulares circa *Communionem externam* cum diversis, imo adversis, Christianorum cœtibus & societatibus, (in quos Ecclesiæ Christianæ unitas misere distracta & divulsa est) colendam vel repudiandam; tum qui summæ rerum in Ecclesiis præsunt circa leges Ecclesiasticas ferendas vel abrogandas. Quum enim cœtuum & societatum Christianarum, quas Ecclesias appellamus, scopus & finis sit, ut earum beneficio singuli Christiani in pietatis cursu promoveantur, & opere salutis exequendo adjuventur; planum est hominem Christianum, cui propria salus curæ ac cordi est, *primo* iis Ecclesiis (modo id ferant ejus circumstantiæ) semet adjungere &

aggre-

aggregare debere, in quibus meliora veræ pietatis ſubſidia inveniuntur. *Deinde* ab illarum conſortio illi temperandum eſſe, quarum ſocietas, ipſius in pietate profectum impedire & remorari apta nata eſt: vel quia ibi doctrinæ Chriſtianæ puritas, pravis & naturæ corruptæ blandientibus dogmatis polluitur; vel quia ſanæ ac ſalutaris doctrinæ vis & efficacia, pernicioſis vitæ mundanæ exemplis enervatur; vel denique quia jus communionis ab aliqua re illicita, tanquam conditione neceſſaria ſuſpenditur. *Tertio*, Eccleſiæ, cujus membrum eſt, cujuſque commercium, etſi pietati parum proſit, non tamen obeſt; communionem tolerandam eſſe: ſi ab ea ſine gravi incommodo ſecedere non liceat.

§. 33. Ob eandem quoque rationem, qui *Eccleſiarum Gubernaculis* admoti ſunt, ſua eos authoritate vel poteſtate, ad ædificationem, non ad deſtructionem uti decet; nihil præcipientes, quod ad Chriſtianorum profectum in vera pietate non conducat; nihil exigentes, tanquam neceſſariam Communionis externæ conditionem, quod ullus ſanus aut ſobrius, ſerio ac ſincero pietatis ſtudio accenſus, ſalva conſcientia facere non poſſit: ne ab exter-

externa visibilis alicujus Ecclesiæ communione arceant, quos Christus interna ac spirituali, sui pariter ac Sanctorum, id est, invisibilis Ecclesiæ dignatus est: Neminem denique invitum, & renitente conscientia ad externam alicujus Ecclesiæ communionem cogentes.

In hoc Corollario quasi speculo contemplari licet miserandum hodierni Christianismi statum, ubi quælibet fere Christianorum secta, vel saltem qui summæ rerum in ipsa præsunt, peculiarium ac discriminantium ipsius dogmatum, partim obscurorum, partim dubiorum, partim falsorum, professionem ac fidem, tanquam necessariam communionis conditionem postulant; pro unitate, mutua charitate & concordia, quam discipulis suis tam serio commendavit Christus, schismatum, discordiarum & inimicitiarum semina spargentes: neque hîc sistunt; sed omnes, quantum in ipsis est, mulctis, proscriptionibus, suppliciis cogunt, ad ipsorum communionem amplectendam, ejusque conditiones præstandas; sic pro veris Christianis, hypocritas, peccatorum genus Deo maxime exosum, facientes.

§. 34. Ex hoc denique Theologiæ

Com-

Comparativæ *Schemate* liquido apparet, *Regimen Ecclesiasticum* esse medium recuperandi Numinis amorem, neque necessarium, neque certum & infallibile; & per consequens, non esse Religionis Christianæ principium fundamentale, aut membrum essentiale: & ipsius in corpore, non cordis aut visceris alicujus nobilioris, sed extremarum partium locum obtinere. Quod utinam sedula mente perpendant omnes Christiani, iique præsertim, inter quos, de particularibus disciplinæ ac Regiminis Ecclesiastici formis, acerrimæ vigent contentiones, seditiones & turbæ excitantur, odia & inimicitiæ exercentur, magno cum Christiani nominis opprobrio, infirmorum scandalo, gravique veræ pietatis inclinatione, dicam? an ruina. Quanto satius esset, nec non Christiani nominis honori, pietati ac paci, consultius ac conducibilius; homines Christianos, mutua hic uti tolerantia; liberam unicuique in hisce & similibus, a Religionis centro longius remotis (de quibus sinceri pietatis ac veritatis cultores diversas opiniones fovere possunt) pro arbitrio sentiendi, loquendi, & agendi facultatem permittendo: absque

ullo

ullo mutui amoris & officiorum charitatis, sive inter Christianos singulos, sive Christianorum societates & Ecclesias, damno aut detrimento.

CONCLUSIO.

In qua Theologiæ Comparativæ *utilitates magis particulariter indicantur. Rursus de incommodis ex Theologiæ Comparativæ ignorantiâ ortis. Theologiæ Comparativæ cultor describitur. Peroratio.*

§. 35. Ex omnibus præmissis clare elucet, insignis, quam in initio subindicavimus, Theologiæ Comparativæ necessitas & utilitas; nam qui varios ac diversos partium Religionis Christianæ respectus ac relationes inter se (quas Theologia Comparativa docet) ignorant, non possunt in itinere cœlesti ac via salutis non multimodis errare ac labi.

Vel enim (1.) omnia Religionis præcepta & instituta eodem loco ac numero habentes, eisdem promiscue & indiscriminatim absque ordine aut delectu operam dabunt; nunc hoc nunc illud Religionis præceptum, prout sors aut animus tulerint, excolendum arripientes: haud

haud aliter quam ſi agriculturam exercens, in arando, ſerendo, ſarriendo, ſtercorando, diligentem & aſſiduum ſe præberet, nullo interim temporis aut ordinis habito reſpectu: nam ut hic ſperati laboris præmium, id eſt, lætam meſſem haud facile conſequeretur; ſic illi vitæ religioſæ fructum, tam proximum, quæ eſt regeneratio; quam remotum, id eſt, vitam æternam, amittunt. Atque non paucos ejuſmodi Chriſtianiſmi cultores inveniri nullus dubito, qui in præceptis ac inſtitutis Chriſtianæ Religionis id ſolum ſpectantes, quod omnibus commune eſt, divinæ ſcilicet authoritatis characterem; ad proprios vero ſingulorum ſcopos & reſpectus minime advertentes; etſi multum circa Religionem occupentur, parum tamen proficiunt; ab Apoſtolo notati ſub figura muliercularum ſemper diſcentium, & nunquam ad veritatis ſcientiam (practicam & ſalutarem) pervenientium. 2 Tim. 3:7. Vel,

(2.) minora ac leviora Religionis inſtituta majoribus & gravioribus anteponunt, quod Scribis & Phariſæis exprobravit Chriſtus, menthæ, cymini & anethi decumas perſolventibus, & graviora legis, judicium, miſericordiam ac veri-

veritatem omittentibus. Hac in culpa deprehenduntur plerique Christianorum, qui rectam fidem & persuasionem de rebus non necessariis, (qualia sunt omnia fere dogmata, cuique Christianorum sectæ propria ac peculiaria, nec non ritus quidam sacri ad cultum externum, & particulares regiminis formæ ad ecclesiæ politicam spectantes, de quibus citra periculum salutis, sic vel aliter opinari licet) pluris faciunt quam vitæ sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum, Hebr. 12: 14. De hac minus soliciti quam de illa, tam in se ipsis quam in aliis. Nam ut in propria ipsorum praxi, orthodoxiæ, cultusque religiosi externi puritati, quam humilitati, charitati, mortificationi carnis, aut sui ipsorum abnegationi, magis student; ita alios secum in fide cultuque externo consentientes, quamvis vita ipsorum mundana & terrestris sit, apertis ulnis in communionem recipiunt; dissentientes vero, etiamsi pie & Christiane viventes, tanquam extraneos excludunt & aversantur. Sic propriæ sectæ, quam Christo magis discipulos acquirere satagentes; qui si cum proselytis Pharisæorum pejores non fiunt, ab aliis tamen ad aliorum castra transeundo, nihil

ut

ut plurimum lucrantur, præter opinionum, rituum, & circumſtantiarum cultus externi, mutationem; prava quædam principia practica, nempe mundanam & animalem vivendi rationem, quæ in omnibus Chriſtianorum ſocietatibus dominatur, ſemper retinentes.

Eundem in ſcopulum impingunt, qui capitalibus Religionis Chriſtianæ virtutibus neglectis, in mediis, eiſdem ſubinſervientibus, hærent: cujuſmodi inter alia ſunt, verbi divini lectio, meditatio, conciones, ſacramenta, & id genus alia, hominibus inſtituendis, & ad eſſentialia Religionis officia excitandis, & adjuvandis, accommodata; in quibus multos, multum occupatos, videre licet, qui Chriſtiani hominis officio ſe non male functos exiſtimant, quamvis ad mundi contemptum, carnis mortificationem, Dei & proximi amorem, quorum gratia illa altera inſtituta ſunt, nequaquam adſpirent; haud multo prudentiores illo, qui ad regionem, vel civitatem procul diſſitam, iter meditans, in equis, curribus, famulis, commeatu, reliquoque profectionis apparatu comparando &

contemplando totus esset, pedem vero domo nunquam efferret. Vel,

(3.) Tertio denique mediis ac ministris Religionis partibus spretis ac omissis, ad altiores & meliores per saltum adspirabunt; haud meliori successu, quam si quis ad turris excelsæ culmen, absque scalis & gradibus eo ducentibus, inani brachiorum jactatione, corporisque nisu, pervenire contendat. Atque hoc est vitium inter Christianos nimis frequens, quibus solenne est, internas contritionis, abnegationis sui, contemptus mundi, charitatis &c. virtutes, absque bonis operibus externis ad eas disponentibus ac manu ducentibus, & in mediis oppositorum vitiorum illecebris, (cujusmodi sunt honores, opes, voluptates, hominumque eas consectantium familiaritas) versantes, sola cogitatione, mentisque conatu, consequi velle; non minus imprudenter, quam si quis obscuro in carcere conditus, aut in nive volutans, sola cogitatione, vel imaginatione, illuminari aut calefieri speraret, etiamsi in apricum solem nequaquam prodiret; ut taceam alios, qui internas Spiritus Sancti manifestationes, communionem cum

Deo,

Deo, gaudia ſpiritualia, & ſimilia mundi cordis præmia & ſolatia, veteri cupiditatum fermento nondum expurgato, crepant, umbram pro corpore, & nubem pro Junone amplexi.

Contra vero, Theologiæ Comparativæ doctrina imbutus, eaque duce utens, Dei amorem ſeu charitatem in excelſo Religionis ſolio ſedentem, tanquam Dominam & Reginam veneratur, in eam oculos defixos habet, ad eam tendit & adſpirat, reliquas virtutes Chriſtianas ut famulas & pediſſequas, ſuo quamque ordine, prout illam propiori aut remotiori gradu attingunt, debito honore & obſervantia proſequitur, Scripturas legit, meditatur, concionatur, vel conciones audit, communicat, aliiſque mediis ac miniſtris Religionis officiis operam dat; non ut in iis ſiſtat, aut quieſcat; ſed ut eorum ope, ad ſui ipſius mundique contemptum, Dei, & proximi in Deo, amorem & dilectionem accendatur; &, quemadmodum, etiamſi potus ac cibus vitæ ac ſanitatis media ſint neceſſaria, non ſemper tamen aut nimis edendum aut bibendum, ſed idoneum temporis ſpatium ingeſtorum digeſtioni aſſignandum

dum eſt; ita in Scripturis legendis, concionibus audiendis, &c. modum tenet, exceſſum ut noxium devitet.

Nullum pietatis ſubſidium, quantumvis vile aut contemptum appareat, aut ipſe ſpernit, aut in aliis damnat, nec ullis tamen mediis ſalutis non neceſſariis ita addictus eſt, ut eadem, ſi forte (ut fit) longo uſu, vel potius abuſu, aliave de cauſa, noxia vel inefficacia reddi contingat, omittere nolit. Nullum ritum ſacrum, aut morem eccleſiaſticum innoxium, quique ex ſe & ſua natura indifferens, bonum in finem uſurpare poteſt, ita vel amat vel odit, quin eos pro ut eccleſiæ pax, & proximi ædificatio poſtulaverint, obſervare vel omittere paratus ſit. Apoſtolum imitans, qui Judæis factus eſt tanquam Judæus, ut Judæos lucrifaceret; ſub lege conſtitutis tanquam & ipſe ſub lege, ut lucrifaceret eos qui ſub lege fuerant; iis qui ſine lege erant, tanquam & ipſe ſine lege, ut lucrifaceret eos qui ſine lege fuerant; infirmis quaſi infirmus, ut infirmos lucrifaceret; omnibus denique omnia factus, ut omnes faceret ſalvos.

Veritates, ad ſalutem cognitu neceſ-

ceſſarias, paucas eſſe agnoſcit, quas inconcuſſo mentis aſſenſu complectitur, & in animo recondit; de aliis nunquam ſolicitus eſt, nec cum ullo contendere ſuſtinet; ejuſmodi diſceptationibus, ut paucas vel nullas controverſias unquam terminatas eſſe, ita hominum mentes a ſtudio pietatis diſtrahi, odia, inimicitias, ſchiſmata, perſecutiones, gigni ac foveri; nec non profectum in ſalutari veritatis cognitione, ſedulo ac ſincero pietatis ſtudio, quam diſputationibus longe melius acquiri, compertum habens. Cum omnibus Deum vere timentibus & ſerio quærentibus, quamvis de capitibus Religionis minus neceſſariis, ab ipſo & inter ſe diſſentientibus, internam ac ſpiritualem amoris & dilectionis communionem colit; externam quoque quantum per communionis conditiones apud eos obtinentes licet, colere paratus; impiorum vero & mundanorum, utut in ejuſdem doctrinæ cultuſque externi profeſſione conſentientium, familiare conſortium, tanquam noxium & peſtiferum, ſtudioſe vitat.

§. 36. Hæc longiori & accuratiori tractatione digna, levi brachio per-

transſire, & alia haud levis momenti *Corollaria* plane omittere cogit temporis anguſtia. Vereor etiam, *Auditores*, ne vobis hactenus tædio fuerit hæc noſtra *Diſſertatio*; quam multiplex rerum, intra anguſtos ejus terminos cogendarum varietas, utilem magis quam jucundam fecit. Ideoque hic pedem figam; quæ dicta vobis ſunt, commilitones chariſſimi, multa ac ſeria meditatione ulterius excolenda, digerenda & amplificanda, Luminumque Patri benedictione cœleſti ubertim irriganda, animitus commendans: cui ſumme bono, ſumme ſapienti, ſummeque potenti Domino Deoque Patri, Filio ac Spiritui Sancto, ſit laus, honor & gloria in ſeculum. Amen.

F I N I S.

THEO-

THEOLOGIÆ MYSTICÆ

Auctorumque qui eam descripserunt

IDEA BREVIOR.

Additur CATALOGUS *auctior Scriptorum Mysticorum aut Spiritualium, notatis iis qui* Systematice *scripserunt.*

LACTANTIUS Div. Inſtitut. LIB. IV. CAP. II.

Illic potiſſimum quærenda eſt Sapientia, *ubi ſtultitiæ titulus apparet; cujus velamento Deus, ne arcanum ſui Divini Operis in propatulo eſſet, theſaurum Sapientiæ ac veritatis abſcondit.*

IDEA GENERALIS THEOLOGIÆ MYSTICÆ.

I.

NEminem ſanæ mentis, aut eruditione præditum imitari velle crediderim methodum eorum, qui, dum vident nomen & terminos Theologiæ Myſticæ haud eſſe communiter in uſu, mox de ea judicium ferre, eandem condemnare, imo irridere haud verentur, ob unicam iſtam cauſam; haud attendentes quam puerile ſit invehi in verba aut modos loquendi cujuſcunque ſcientiæ aut profeſſionis, ſub prætextu, eadem vulgi captum ſuperare. Nulli ſane dubium eſt, merito pro ſtolido habendum talem, qui ſic ſeſe gereret, e. g. circa Geometriam, aut modos expreſſionis Algebraicos, qui a plurimis (exceptis expertioribus) longe magis judicabuntur continere verborum ſonitus inanes (Gallis *galimatias*), & terminos *barbăros*, quam

 quic-

quicquam aliud. Eccur ergo hujusmodi renunciare volunt æquitati respectu solum THEOLOGIÆ quæ *Mystica* dicitur, quo titulo quidam temerarii petulanter abutuntur, dum quicquam irrisioni exponere satagunt? Interim vox isthæc nihil in se ridiculi fovet, imo propriam secum fert Apologiam: denotat nimirum tum *absconditum* aliquid, vel *arcanum*, ac proinde non omnibus conveniens; tum *internum* quid & *spirituale*. Theologi, imo Christiani omnes termino isthoc cum veneratione utuntur, quando Ecclesiam vocant *Corpus mysticum* Jesu Christi, & quemlibet Christianum, unum ex ejus membris *mysticis*. Nemo est, qui non agnoscat ac serio testetur occurrere in Sacro Codice plurima loca quæ in sensu *mystico* debent intelligi. Vox hæc fuit in ore & adhuc extat in Scriptis Sanctissimorum ex antiquitate Patrum, & a S. Paulo quadantenus est consecrata, quum dixit, *sese annunciare Sapientiam Dei quæ est in* MYSTERIO, *id est*, *quæ* MYSTICA *vel* occulta est, quamque nullus Sapientum seculi cognoverit. (1.Cor. 2.) Quare igitur, rursum innuo, tam injuste, tam pueriliter ab isthoc sicut & ceteris ejusdem

dem terminis abhorrent, quos pro idiomate barbaro, pro vocibus ſenſu carentibus haberi vellent? At cui bono hic puerilis ſtrepitus? Sunt termini iſti rerum myſticarum lectoribus æque familiares ac perſpicui, ac cuilibet artifici ſunt termini artis ſuæ, licet alii eoſdem minime intelligant, nec propterea tamen in abſurdis habent, aut eoſdem irrident. Eadem omnium ſcientiarum & profeſſionum eſt ratio; quas propriorum & particularium terminorum numero Theologiam Myſticam ſuperare certus ſum. Vaſta Dictionaria quarundam idiotiſmos vix exhaurire queunt, & circa argumenta ſpiritualia decem aut viginti voces ob neglectam animi applicationem obſcuriores illico judicant. Nonne Idiotæ foret coram publico irridere velle *Hypotenuſas*, *Ellipſes*, *Parabolas* & *Hyperbolas*, ſexcentaſque alias voces Geometrarum; propterea quod vulgus eaſdem minime capiat? Profecto qui coram mundo honori ſuo conſulere cupiunt, rubore ſuffundi deberent ob vel minimas iſtiuſmodi ridiculas querelas contra Myſticos, ex quo hi monuerunt ſe non ſcribere pro quibuſlibet, at tantummodo pro iis, qui ſerio & at-

& attente amplecti volent res, & tota mente ſeſe iis accommodare, prout præſcripſerunt.

II. Ecce hæc de nomine; progrediamur ad ipſam Rem denominatam. Commonſtrabo igitur cuilibet ſana mente & æquitate prædito, nil magis rationi conforme, nil juſtius, nil clarius, nil ab omni parte eſſe ſolidius quam THEOLOGIAM MYSTICAM; atque hoc juxta propriam eorum confeſſionem. Attende igitur ad ea quæ tuo examini tuæque conſcientiæ nunc proponere aggredior.

(1.) Annon longe veriſſimum eſt, Deum eſſe unicum omnis realitatis omniſque boni *Principium*, quemadmodum idem quoque eſt Finis ſummus ac unice poſtremus omnium; atque hoc nomine juſtum & rationi conſonum eſſe, ut omnia quæ exiſtunt, & imprimis homo omneſque ejus actiones, ſeſe Ipſi ſubjiciant, omnem in Ipſo ſpem ponant, ad Ipſum referantur, & pro Ipſo in effectum deducantur?

(2.) Nonne veriſſimum eſt, Deum, veraque bona, quæ ab Ipſo tanquam fonte dimanant, eſſe *æterna*; hominem quoque æternitati creatum eſſe; contra

ſtra vero, mundum ac omnia quæ mundi ſunt, ſolum per momentum ſubito tranſiens nec unquam recurrens ſubſiſtere; ac propterea maxime juſtum ac æquum eſſe, ut quilibet mortalium ſerio ac totis viribus rebus æternum duraturis ſit intentus, circa reliqua obiter ſaltem occupatus, ſolummodo prout fluxa exigui medii neceſſitas poſtulat, quod in ſe reſpectu æternitatis nihil fere eſt?

(3.) Nonne itidem certum eſt, Summum Bonum, quod eſt Deus, eſſe merum *Spiritum*, remque omnimode *internam* & *inviſibilem*; atque pariter Hominem, quoad primariam ſui partem & in quantum Summi Boni capax eſt, eſſe merum Spiritum, atque rem totaliter internam, & idcirco juſtiſſimum ac æquiſſimum eſſe, ut verum ille bonum, reſque Spirituales, inviſibiles & internas acquirere & in animæ ſuæ centro poſſidere annitatur, id eſt, ut ſit homo, cujus vita, regimen & actiones ſint *internæ* & *ſpirituales*?

Poteritne quiſquam ob modo dicta mecum litigare, quin ſimul & veritatem & juſtitiam, rationem & propriam ſuam conſcientiam violet? Atqui his con-

concessis, ecce scopum, fundamenta, & principia Theologiæ Mysticæ omnino concessa, simulque penitus congruentia veritati, rationi, & æquitati; sicut & non minus Scripturæ S. quæ inquit: (a) *Ab Ipso* (DEO) *pro Ipso, & per Ipsum sunt omnia.* (b) *Deus est Spiritus, & adorare debet in Spiritu.* (c) *Non respicimus visibilia, sed invisibilia; visibilia enim non nisi temporaria sunt, invisibilia autem sunt æterna.*

(a) *Rom. cap.* 11.
(b) *Joh.* 4.
(c) 2. *Cor. cap.* 4.

Hæc de Fine & Principiis; nunc de Mediis.

(4.) Annon certum quoque est, siquidem homo (qui pro rebus æternis & divinis interior est,) amiserit verum bonum, (quod internum est & ejusdem postremus finis omnisque boni caussa perpetim manet) nihil tum pro ipso magis esse æquum, magisque conforme rectæ rationi, secundum illud quod concessum est, quam in intimis animi sese offerre isti invisibili & incomprehensibili Bono, cum desiderio & spe, ab Ipso in nos redundaturum, tum bonum quod largiri voluerit, cujusque Ipse Fons est; tum & Bonum quod Ipse est, & propter quod tanquam finem creati sumus?

(5.) Ec-

(5.) Ecquis negabit porro & verum & justum esse, ut si in inferioribus nostris vel anima nostra, impedimenta aut obstacula Deo ejusque Bonis sese opponunt, sive in anima in quantum Dei eorumque quæ pure ab Ipso proficiscuntur capax est, sive in eadem anima in quantum eadem corpori juncta, & suscipiendis tam hujusce quam mundi impressionibus obnoxia est; ut, inquam memorata impedimenta removeantur, antequam Deus, ejusdemque spiritualia Bona, eorum loco ibidem reponantur?

(6.) Nonne verissimum est istam mali extirpationem absque Divinis operationibus neutiquam fieri posse, quod Deus omnis realitatis omnisque potentiæ sit origo; & nihilominus justissimum esse, siquidem homini quandam vel reliquit vel reddidit potentiam, ut homo ipse etiam a sua parte eandem in actum deducat; atque hoc pacto ad mali exterminationem cum Deo coöperetur?

(7.) An non sanæ rationi plane consonum est, ut, si anima rebus corporeis nimium affixa, iisque oppressa & inquinata sese ipsam ad operationes Ejus maxi-

maxime ſpirituales omnimode ineptam reddidit, illa primo incipiat (ratione ordinis) ſeſe expedire e vinculis craſſiorum obſtaculorum, vitiorum & ſordium a materiali provenientium, quo dein ad ſpirituale facilius progrediatur?

(8.) Nonne veriſſimum & manifeſtiſſimum eſt, ſiquidem boni obſtacula, malum, peccatum, aut hujus effectus, uſque ad animæ potentias penetrarunt, vimque ejus agendi ac ſeſe gubernandi depravarunt; has eaſdem potentias & hanc corruptam activitatem, ſiquidem a perverſitate ſua liberari debent, nequaquam poſſe hoc per propriam vim, neque per hujus aut earundem harum potentiarum actus conſequi; at ſolummodo per unum Dei actum: adeo ut animas iſtas imprimis oporteat, præter ſolum actum quo Deo ſeſe offerunt eidemque ſuum præbent conſenſum, Ipſi ſuas committere potentias, tanquam non amplius quærentes ſanationem in actibus ſuis, ſed in ſolo Dei actu, quem pati, ac ut in ipſis agat permittere, cupiunt?

(9.) Annon merito credere oportet animam, quæ adhuc proprios actus cum voluptate exercuit, quales actibus Divinis

vinis erant contrarii, ſaltem ab iis plane diverſi, non poſſe privationem propriorum actuum ſentire, nec puros Dei actus, qui perverſitates ejus adoriuntur & impugnant, perferre, quin miras anxietates & extremos dolores internos inde patiatur?

(10.) Ecquis porro æquiſſimum eſſe negabit, ſtatuere, ſimulac anima mox memorato officio ſuo erga Deum ſatisfecerit, ſeque Ei iſthoc pacto tradiderit, tum Optimum Maximum illum a ſua parte, hunc, inquam, tam Bonum, tam Liberalem, tam Magnum tamque potentem Deum, eandem animam poſſe & velle ab omnibus obſtaculis, quæ in ea bonis Divinis, Ipſique illi reluctantur, liberare?

(11.) Nonne extra omnem controverſiam eſt, quum Deus ſit purum *Lumen*, puruſque *Amor*, teſte S. Scriptura; poſtquam anima ab eo, quod in ipſa Deo Ejuſque bonis fuerat contrarium, eſt purificata, Deum tum non poſſe non participem eam reddere *Luminis* & *Amoris* per puras & Divinas operationes ſuas; imo *purum Lumen* & *purum Amorem* donatione ſui ipſius in ipſam conferre?

 (12.) An

(12.) An non justissimum est, quum Deus animæ cuidam & bona sua & se ipsum largiri velit, ut eandem tot probationibus subjiciat quot e re fore judicaverit, tum quo eam doceat se præmunire adversus inimici fallacias, tum ut ejusdem fidelitatem exploret?

(13.) An inficiari quisquam poterit, Deum & se & bona sua tradere quidem posse maxime realiter intimis animæ, at nihilominus tamen haud plene, quamdiu scilicet hæc anima per capacitatem, aut partem suam inferiorem, adhuc alligata est corpori mortali; unde in ea exurgunt impressiones stuporis, quæ actus ejus interrumpunt & offuscant, distractiones item & sensationes materiales, doloresque & afflictiones, & mille alia miseriarum genera, quæ ipsi a parte proprii corporis ac totius mundi eveniunt? Et quum Sapientissimum illud Numen hic veram sui fruitionem suique sensum per intervalla impertiat, nonne plenam eorum donationem usque ad dissolutionem mortalis hujusce corporis differre potest?

(14.) Tandem cum Deus sit incomprehensibilis ac infinitæ sapientiæ, in se, in bonis suis, in suis actibus &

ope-

operationibus, in viis ſuis ſuoque regimine; an non in diverſis animabus mille ac mille modis diverſis operari poteſt, iiſdem conferre gratiæ dona, ſenſationes, lumina, uno verbo, bona atque dona infinitæ varietatis; gubernare illas modis infinite diverſis, quos mens creata & finita nunquam nec comprehendere nec penetrare poterit, multoque minus mens peccati labe corrupta & offuſcata? Et num vel minimæ probabilitatis eſt, hominem, qui Deum ejuſque Spiritualia Bona peccando amiſit, nec adhucdum ad Deum reverti; ejuſque Faciem denuo quærere eſt anniſus, quique necdum decrevit quod officii ſui eſt exequi, ac multo minus operationes cœleſtes percepit, aut bona divina recuperavit; hominem, inquam, talem, veram poſſe rerum harum habere notitiam, aut rite de iis judicare? Nonne e contra veriſſimum eſt, ipſum ne γρὺ quidem horum comprehendere? & ſiquidem de iis judicium ferre audeat, hoc non plus valere mereatur, quam *Hylax in limine latrans?*

III. Suppono, me hic non loqui & quæſtiones haſce proponere bardis ac plumbeis mente humana carentibus;

 ne-

neque ferocibus beſtiis violento ſolum affectuum turbine agitatis; neque fatuis ratione diſtitutis, qui actutum reſpondeant, antequam ex ipſis quæſita intellexerint; ſed hominibus ſedatioris animi, qui ſerio expendant ea quæ ſupremum ipſorum finem reſpiciunt; qui ſana ratione præditi, evidentiam & æquitatem eorum advertere poſſint; qui conſcientiæ integritate impulſi aperte ac ſincere declarent quæ in ſe ſentiunt, quorumque in intimis animi ſunt convicti. Scilicet hi ſunt de quibus procul omni dubio conſenſum mihi ſpondeo circa ea omnia quæ mox in medium attuli, minime dubitans quin eorum evidentiam, veritatem, æquitatem & ſoliditatem promte fateantur.

IV. Hæc vero omnia abſolute nihil aliud ſunt quam Theologia Mystica, hancque univerſam comprehendunt: (nam plurimum falluntur, qui eandem operationum ſupernaturalium parte, articulo 14. memoratâ, unice abſolvi putant.) Supereſt ſolummodo ut in membra dividatur & articulos, una cum deductione magis ſpeciali & amplius extenſa; ſicut & ut in progreſſu ejus detur opera ut uno alte-

rove

rove verbo deſignentur res jam per prolixiores circumlocutiones expoſitæ: abſque quo tædioſum foret aſſidue repetere longos diſcurſus, quoties menti repræſentare quis vellet ea quæ jam ante fuſius erant commemorata.

V. Atque hæc eſt terminorum cujuſlibet artis ac ſcientiæ aut profeſſionis origo. Exempli gratia: In Matheſi mentio fit figuræ e quatuor lineis rectis, cujus latera oppoſita ſunt æqualia, eandemque inter ſe ſervant diſtantiam, & cujus anguli ſunt obliqui lateribus inæqualibus. Siquidem quoties de iſtiuſmodi figura loquendum eſt, toties prolixam iſtam verborum ſeriem denuo commemorare oporteret, quam moleſta & operoſa foret narratio? Ad evitandam hanc, ſatius eſſe judicarunt, cuncta iſta denotare per unicam vocem *rhomboïdis*, hominum vulgo barbaram & inintelligibilem, nihilominus a nemine adhuc riſu exceptam, & ob quam nullus ſanæ mentis ſermoni, cui intermixta illa fuerit, *barbariei* (a) titulum affricare volet. An incongruum erit, ut qui Theologiam Myſticam exponunt, eadem ſeſe gerant ratione; & ſic quoties animæ, quæ conceſſa a Deo poteſtate ad remo-

(a) *Galimatias.*

venda, per coöperationem cum ipſo, ſalutis obſtacula utitur, ſtatum indigitare volunt, toties debeant repetere omnia illa vel ſimilia verba; neque ipſis liceat totum iſtum proceſſum exprimere per terminum *Purificationis activæ?* porro num crimini dandum vel irridendum, quando Myſtici ſimile compendii genus uſurpant, & *Purificationis pasſivæ* terminum aſſumunt, ad ſignificandum ejuſdem animæ ſtatum, quo eâdem Deo ſeſe tradente, ut ipſam, ejus potentias & activitatem a perverſis reliquiis quas profligare illa nequit, liberet; Deus idem hoc in ipſa operatur, atque tum illa recipit & pure ſuſtinet Divinas purificantes iſtas operationes? Poſſem hic omnes alios Theologiæ Myſticæ terminos enarrare, & quoad hos ab omnibus ſana mente præditis ſciſcitari, anne hunc tam utilem & generaliter ubique comprobatum procedendi modum, abſurdum judicare audeant?

VI. Alia adhuc ſeſe offert ratio, neceſſitatis nimirum, ob quam ſubinde uti cogimur verbis alias minus uſitatis. Scilicet quando quis particularia quædam eſt expertus, quæ vix quiſquam

alius

alius animadvertit. Si quis per remotiores terras iter feciſſet, ibidemque conſpexiſſet fructus, plantas aut animalia, quoad figuram, colorem, ſapores ac quaſlibet proprietates, multum diverſa ab omnibus iis quæ unquam vidimus, aut guſtavimus; ac ipſe generalem eorum nobis ingerere conceptum allaborans, quoſdam novos ac inſolitos adhiberet terminos ad deſignandas iſtas plantas aut iſta animalia, eorumque quaſdam proprietates, quoſdam colores & ſapores; num propterea talis irrideretur; vel mirum videretur, non poſſe quenquam imaginatione ſua tam perfecte tamque vivide res illas comprehendere atque ille, quamdiu quis eaſdem propriâ experientia haud cognoviſſet? Perſpicuum nobis eſt, neminem poſſe negare, in Deo, in ejuſdem Sapientia, in viis & operationibus ipſius, infinitas reperiri varietates, quas pro arbitrio ſuo animabus ab omni impedimentorum genere liberis impertiri poteſt: Cuncta vero hæc minime poſſe concipi ab illis qui ad talia neutiquam ſunt idonei, neque eadem unquam experti ſunt. Ponamus nunc, Animas iſtas ſpirituali experientia in-

ſtructas, mirabilia illa aliis ruditer repræſentare velle, ut in ipſis excitent deſiderium a perverſo ſuo ſtatu recedendi, viamque eligendi per quam horum bonorum fruitionem aſſequi poſſint. Debetne hoc iniquum haberi ab ullo ſana mente prædito, propter inſolitas quaſdam voces, queis uti oportet, quaſque adhuc dum clare intelligere alii nequeunt?

VII. Nota, me hactenus unice ad teſtimonium rationis & ſanæ mentis circa omnia quæ in medium attuli provocaſſe, non quod Rationem tanquam legitimum hic Judicem agnoſcam, multoque minus tanquam principium in Rebus Divinis agens; verum ut nonnihil indulgerem iis, qui per viam hanc procedere conſueverunt; opto etenim ut quæ in genere & ideâ per illam de rebus mox memoratis percepturi ſunt, ipſorum conſcientiæ *Teſtis* loco ſint, quo illa declaret, an ei videantur rationi, & æquitati repugnare, imo res abſurdæ & contradictoriæ.

VIII. Forte quiſquam mihi objiciet, ſiquidem totum iſtud negotium hoc pacto ſeſe habeat, neceſſe eſſe, univerſum mundum fieri myſticum & ſpiri-

tua-

tualem ut ſalvetur; quum tamen huc uſque creditum fuerit, *Religionem*, quæ nos ſalvandi medium eſt, & *Theologiam Myſticam*, eſſe duo admodum diverſa. Cui reſpondeo, ſi per Theologiam Myſticam intellexerit certas quaſdam Dei in quibuſdam animabus operationes extraordinarias & tranſeuntes (quæ tamen Theologiam Myſticam minime conſtituunt,) aut etiam cognitionem actualem vel idealem omnium argumentorum Myſticorum; hoc ſenſu eandem cum Religione non eſſe unum & idem: At ſi per eam Theologiam intelligamus, ut fieri debet, praxin & exercitium eorum, quæ propoſuimus, ſcilicet coöperationem hominis, & dein Summi Numinis operationem ad purificandum, & uniendum; illam eſſe ipſam Religionis ſubſtantiam & puram vim.

IX. Jam ab ipſo mundi initio uſque ad hoc tempus, veræ Religionis ſemper reſpectu hominum duplex fuit ſtatus: in nonnullis nempe religio fuit in ſtatu vigoris ac plenitudinis Divinæ; in aliis vero, qui maximum & fere totum numerum faciunt, in ſtatu infirmitatis, ægritudinis, & languoris. Pauci ſunt qui poſtquam lumine &

amore Dei relictis, ad creaturas & ad malum ſeſe converterunt, denuo viam hanc relinquant, ut Deo iterum ſeſe tradant. Qui hoc exequuntur, maximam partem imperfectiſſime procedunt, per intervalla, modoque adhuc valde infirmo & ſumme languido: attamen, dummodo ſincere agant, Deus eſt tam benignus, ut a mortalibus acceptet illa quæ Ipſi offerunt; & prout ad recipiendum diſpoſiti ſunt, ſic bonorum ſuorum largitione Optimus Maximus ipſis reſpondet; proinde ſi hæc diſpoſitio exigua eſt & interrupta, Deus ſalutarem ſuam gratiam identidem & fruſtillatim quaſi confert; & ſiquidem eveniat, ipſos durante bono iſthoc intervallo mortalium numero eximi, gratia perpetim cum ipſis manet, eoſdemque ſalvat, at longe difficilius, minus copioſe, minus jucunde, minuſque glorioſe pro tota æternitate, quam ſi alia ratione, & fidelitate minus interrupta operanti Lumini reſpondiſſent. Ecce ſtatum Religionis in vulgari bonorum qui ſalutem ſuam quæſivere, cœtu. Verumenimvero ſi quis a creatura animum omnimode retraxiſſet, ad cor Suum Divino Numini pleniſſime exhiben-

bendum, flagrans Ejusdem ardentissimo & unico desiderio, coöperando gratiarum donis, pro modo mensuraque omni virium ipsi a Deo communicatarum, ut dein se *duci aut agi sineret* (sicut ([a]) inquit S. Paulus) & *perfici* (juxta verbum (b) ejusdem Apostoli,) purificari & regi per purissimas Boni ejusdem Spiritus motiones, quas non potuissent non insequi omnia dona omnesque divitiæ, quas Domino placuisset tali animæ infundere: talis sane & exercuisset ac commonstrasset veram Religionem, Religionem Christianam, ejusque puram vim ac perfectionem; & simul vere patuisset, hanc Religionem in perfectione & pulchritudine sua, nil quicquam differre a praxi Theologiæ Mysticæ.

(a) Rom. cap. 8: 14. ἄγονται.
(b) Eph. cap. 2: 10. ποίημα.

X. Et hoc pacto rem experti sunt Abel, omnes Sancti Patriarchæ & Prophetæ, Apostoli & Christiani primitivæ Ecclesiæ, tot millia sanctorum Eremitarum, qui in Desertis Egypti & Palestinæ degebant, quorum vita nil nisi contemplatio & amor purus erat; totque sanctæ animæ hinc inde dispersæ aut delitescentes, omnibus seculis; qui omnes tanquam certissimorum testium

ſtium legiones nobis inſerviunt. Quamvis autem reliquorum mortalium reſpectu, ingens iſte numerus admodum ſit parvus, & pauca ſancti illi ſint locuti, paucaque ſcripſerint, ſaltem parum perſpicue, de memoratis rebus, metu ne ſacra illa & margaritas canibus & porcis exponerent; tamen ea quæ ex illis ſuperſunt abunde ad veritatem iſtam confirmandam ſufficiunt. Familiaritas Dei cum Abele, cum Henocho, cum Abrahamo, cæteriſque Patriarchis, qui coram Divina Ejus Facie tam familiariter perpetim ambulabant; declarationes Davidis, (a) *Jovam mihi jugiter habeo propoſitum, quo mihi dextero non labefiam: Jovam in oculis ſemper habeo: Anima mea in Ejusdem verſatur præſentia, ſicut terra* pluviam *ſitiens. Studete Jovæ, Ejuſque potentiæ, ejus vultum requirentes continenter. Hæc cum animis veſtris cogitate in veſtris cubilibus & ſilete. Amo Jovam, qui meam ſupplicem vocem exaudiverit: Ambulabo in præſentia Domini cunctis diebus vitæ meæ.* Effata Jeſaiæ: (b) *Animo* ſeu ſpiritualiter *te noctu cupio, tibi avida mente pectoris invigilans:* Jeſu Chriſti, (c) *Eſtote perfecti, quemadmodum Pater veſter qui in Cœlis eſt, perfectus eſt: Mente*

(a) Vid. Pſ. 4, 16, 25, 105, 116, 143, &c.

(c) Jeſ. 26. vi. 9.

(c) Matth. Capp. 5, 6, 7. Joh. 13.

Mente puri Deum videbunt. Ne congerite vobis opes in terris, sed in Cœlo, ubi animus vester sit. Nemo potest duobus servire Dominis. Quærite Regnum Justitiamque Dei. Diligite vos invicem sicut ego vos dilexi. S. Pauli: (a) *Dei amore perfusi sunt animi nostri, per Spiritum Sanctum nobis datum: Quicunque Dei Spiritu aguntur, ii Dei Filii sunt. Nos omnes detecta facie splendorem Domini speculantes*, (sive contemplantes,) *in eandem transformamur imaginem, splendore perpetuando, tanquam a Domini Spiritu. Non respicimus amplius visibilia, sed invisibilia. Nostra conversatio est in Cœlis. Vita nostra abscondita est in Deo cum Christo. Sublati sumus cum Eo in loca supercœlestia. In Novo Homine Christus est* OMNIA *im Omnibus.* S. Joannis: (b) *Quicunque manet in Jesu Christo, debet ambulare & vivere sicut Ipse. Si quis mundum diligit, amor Patris non est in ipso: Vos estis fortes & vicistis. Vos habetis unctionem Sancti & omnia novistis. Hæc interna Unctio est vera. Illa manet in Vobis. Non habetis opus ut alii vos doceant: Illa vos omnia docet. Permanete in illa. Quicunque in illa permanet, non peccat, natus & renatus a Deo. Deus est Amor: qui manet in Amore, manet in Deo &*

(a) Rom. cap. 5. & 8. 2 Cor. cap. 3: 24. Eph. 2. Phil. 3. Col. 3. &c.

(b) Joh. Capp. 2, 3, 4.

Deus

Deus in ipso. Perfectus Amor expellit timorem: & ubi timor est, ibi amor nondum purus est aut perfectus. &c. Hujusmodi testimonia infinita, quæ tum e Sacro Codice, tum aliorum Sanctorum Scriptis citari possent, debent nos omnimode certos reddere, quovis tempore animas, quæ Religionem Christianam consummatissime possederunt, vere fuisse spirituales & contemplativas, eoque ipso revera substantiam Theologiæ Mysticæ in interioribus fovisse, utpote a perfectione Religionis Christianæ minime diversam.

XI. Quod autem hujusmodi Spirituales & veri Mystici tam raræ aves nullo non tempore fuerint, id generalis a Sancta isthac Religione defectio unice effecit; & sperandum est, Optimum Maximum Ecclesiam suam renovare, Religionique Christianæ pristinum vigorem ac splendorem circa postrema, in quibus nunc vivimus, tempora, reddere cupientem; hoc facturum per veram & ipsa praxi efficacem restaurationem Divinæ hujus Theologiæ, per CONTEMPLATIONEM & per AMOREM PURUM, quæ ejusdem caput & cor sunt, *Urim* & *Thummim* Sacerdo-

cerdotalium animarum, principia duas nobiliſſimas hominis facultates perficientia, contemplatio ſcilicet Intellectum, & Amor purus Voluntatem. Et hinc probabile eſt, Dominum, qui ſacra indignis carnalium oculis exponere prohibuerat, hanc ob cauſam nunc permittere ut eadem ubique incipiant evulgari; dum ab altera parte humani generis inimicus contradictiones & obſtacula ſuſcitare pro viribus annititur, utpote ſatis prævidens, neminem non, qui ſummo Numini mentem ſuam ad recipienda Ejuſdem lumina, & cor ſuum Divini Amoris igne incendendum obtulerit, e tenebris, erroribus, peccatis, vitiiſque omnibus emerſurum, ac proinde Sancti Spiritus fore habitaculum, quod ſemel extructum non amplius diruetur. Quapropter ii, qui ad inſtructionem animarum & Eccleſiæ Dei regimen ſeſe vocatos eſſe autumant, ſummo ſtudio quemlibet præparare deberent, & quantum fieri poteſt idoneum reddere his fundamenti ſaxis, Contemplationi, inquam, & Amori, vel, uno verbo, *Amoroſæ Contemplationi Dei:* ſin ſecus, tamen Opus hoc cœleſte ſine ipſorum molimine perficietur,

tur, & Canticum Divini Vatis aliquando in eorum pudorem implebitur: (a) *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris.*

(a) Pſ. 118.

XII. Forte judicabit quiſpiam, e re eſſe, hic paucis commemorare primarias divinæ hujus Theologiæ Myſticæ partes, earumque argumenta, ad ſuggerendam totius compendioſam ideam. At quum hoc præcedentibus quæſtionibus jam aliqua ex parte præſtiterim, ecquid poſſem expromere amplius in præfatione, quam ſuccinctam reddere oportet? Quoniam tamen, jam alibi talia ab aliis deſcripta animadverti, velim Lector adeat tractatum, quem æque prompte atque hunc inveniet, cui titulus, l'ABREGÉ DE LA PERFECTION CHRÉTIENNE, ſeu COMPENDIUM PERFECTIONIS CHRISTIANÆ. Bis nuperrime typis eſt excuſus in (b) *Theologia Cordis.* Brevis, methodicus & ſuccinctus eſt, tamque excellens, ut vix exprimi queat. Tractat argumentum ſuum fere eadem methodo, quam in ſupra memoratis quæſtionibus notavimus; nimirum animam dum

(b) *La Theologie du Cœur*, de quo infra §. 16.

dum ſuum nihilum ſuamque perverſitatem ab una parte intuetur, cum intimo contemtu & averſione ſui ipſius, & ab altera Deum cum ſumma veneratione & ſincero amore reſpicit, coöperari cum Ipſo Ejuſdemque gratia, ad removenda a ſeſe obſtacula Deo oppoſita; ac dein Deum ſolum pravas emendare diſpoſitiones, ubi anima per propriam *activam* coöperationem nil efficere poteſt, ſed ſolum perferendo ſive *patiendo* operationem Dei. Jam in hujuſce tractatus initio notabilis memoratur diſtinctio inter Viam Myſticam *ordinariam*, quam ſuadet & exponit; & *extraordinariam*, quando ſcilicet Deus mox in principio per extaſes, viſiones, ſenſationes & lumina agit in intellectum, in imaginationem, aut in ſenſus hominis, qualem viam exoptare periculoſum; & quam *cum peccato* etiam mortali, *in tyronibus Chriſtianiſmi ſubſiſtere poſſe* dixerunt Sancti nonnulli; dum Optimus Maximus per vivida lumina ſua & ſupernaturales ſuavitates eoſdem ſubinde allicit, in mediis etiam eorum aberrationibus. Hinc autem concludere velle, ceu contentioſæ quædam mentes audent, Divina & ſupernaturalia

Gratiæ dona, quæ Deus in Contemplatione animabus in ſanctitate promotis aut perfectis impertit, imprimis quando eædem per vias ordinarias duce Spiritu S. proceſſerunt, cum peccati mortalis ſtatu poſſe eſſe juncta; craſſam circa hoc argumentum ignorantiam oſtendit; atque COMPENDIUM, Tractatus ſcil. memoratus, abunde commonſtrabit, fieri iſtud minime poſſe. Omnes ſtatus, per quos anima ad perfectionem tendere debet, ad tres redigit; & ſex in primo ſtatu gradus deſcribit, in quo animadvertitur, animam diverſimode & cum majori minorive activitate cum Deo concurrere, ut liberetur ab eo quod ipſam quolibet reſpectu indiſpoſitam reddit. Secundus ſtatus pure paſſivus eſt; & tertius meram continet nuditatem; quo omnimoda abſolvitur perfectio, tumque anima quam maxime Deo redditur conformis in contemplatione & puro Amore Dei. Termini *annihilationis*, (a) *expropriationis*, *ſubtractionis*, *indifferentiæ*, *conformitatis*, *uniformitatis*, *transformationis* aut *Deificationis*, hic clariſſime ſunt expoſiti, & imprimis in augmento ſecundæ editioni inſerto. Eadem quoque argu-

(a) *l. des-apropriation.*

argumenta de novo recenſentur, & magis adhuc ſingulatim pertractantur contra amorem proprium (qui omnia, quæ abdicare oportet, obſtacula complectitur) & quo ad *orationem quietis*, in ſecundo tractatu ejuſdem generis, qui priori eſt annexus, & inſcriptus, (a) *Ruina amoris proprii*, aut *Abnegatio interior*, in quo poſſibiles omnes præcautiones occurrunt ad evitandum quaſcunque illuſiones, omneſque, qui excogitari queunt, abuſus in hiſce ſpiritualibus viis.

(a) *La Ruine de l'Amour propre, ou l'Abnegation interieure.*

XIII. Utinam duo ſatis memorabilia hic bene obſervarentur: *primo*, ne diverſi ſtatus inter ſe confundantur, quoniam maxima difficultatum & abſurditatum pars, quæ Myſticis objici ſolent, inde exurgit, quod rerum harum ignari applicent ſtatui inferiori, quæ de ſuperiori fuerunt propoſita; aut ſtatui ſuperiori, quæ ad inferiorem pertinent: id quod idem eſt, ac ſi quis homini adulto lactis vel juſculi loco cibum ſolidiorem potumque fortiorem præſcripſiſſet, ac dein, ut conſilium hoc appareat ridiculum & perverſum, idem convitiis coram infantibus denigrare niteretur. Utinam *ſecundo* obſervaretur,

ne nimis determinate ſumantur, nimisque abſolute reſtringantur multa, quæ tum de operationibus Dei, tum de viis & officiis animarum proferuntur: multoque minus adhuc oportet eſſe pronum ad condendas univerſales regiminis regulas quibuſvis accommodandas. Operationes Sanctiſſimi Numinis ſunt & numero & varietate infinitæ; ſicut & animarum diſpoſitiones. Ipſe etiam Deus utplurimum multiplicitatem Sapientiæ ſuæ ubique commonſtrare amat. Quod vero penitus ſubvertit quæſtionem nuper agitatam circa *ſuſpenſionem* aut *ligaturam facultatum* in ſtatu paſſivo. Status hic inſignis eſt amplitudinis, æque ac ille diverſæ conſtitutionis animarum & modorum quibus eædem excoli debent. Modi & gradus ſuſpenſionis itidem admodum ſunt numeroſi; ſic ut ſubinde in certo ſubjecto nihil fere ſuſpenſionis ejus ſeſe offerat, interdum plus; ibi plurimum, alibi amplius; & quibuſdam temporibus aut in quibusdam ſubjectis, abſolutæ & perfectæ fuerint ſuſpenſiones, & poſtmodum plane nullæ in mentibus paſſivis, quæ omnium perfectiſſimæ erunt. Mater quæ infantulum ſuum brachiis amplectitur

tur, nonnunquam eundem pannis vinctum tenet, totumque corpuſculum quaſi colligatum; quandoque minus; & ſubinde plane nudum & ſine vinculis. Optimo Maximoque Deo liberum eſt pari ratione agere, quomodo & quando Ipſi lubuerit. Hæ duæ Obſervationes haud exigui uſus ſunt circa maximas difficultates.

XIV. Erunt forte qui exſpectabunt, ut ſaltem obiter quaſi uno alterove verbo mentionem faciam primariorum quorundam e Myſticis argumentorum; ſcilicet, Viarum *purificationis*, *illuminationis*, *unionis*, *transformationis*, *Deificationis*: *τȣ non* EGO: *annihilationis*: *contemplationis activæ & paſſivæ*: *amoris puri*, *cum ejuſdem probationibus*: *expropriationis* ſive denudationis, *& indifferentiæ*. Haud recuſo de iis quicquam memorare, ut eaſdem in Scriptura S. & in Sanctorum ſcriptis commonſtrem.

XV. Quum loca jam alibi indicaverim, verear ne Lectorem, poſt loca modo (a) indicata, craſſæ nimis ignorantiæ haberem ſuſpectum, ſi ulterius inſiſterem terminis *purificationis* & *illuminationis*, qui in Sacro Codice toties occurrunt, ut nemo eorum immemor

(a) Supra num. x.

(a) Joh. 17: vs. 11, 21, 23. esse possit. Christus (a) in ultimis precibus suis a Patre suo conceptis verbis petit *Unionem* pro discipulis suis & cunctis fidelibus, *ut omnes sint unum in Patre suo & in ipso: ut omnes sint consummati in unum*; quo ipso cum unione significatur *transformatio*, quæ & ipsa in S. Paulo legitur, dicente (b) TRANSFORMAMINI *per renovationem Mentis vestræ*, & (c) *nos qui contemplamur gloriam Domini* TRANSFORMAMUR *ad Ejus imaginem.* Verissimum quoque nec minus evidens est, *Deificationem* exprimi per alium textum Paulinum, nimirum (d) quum inquit: *Qui junctus aut unitus est Domino*, UNUS SPIRITUS *cum Ipso est*; quemadmodum etiam per illam *consummationem in unum* a Christo Servatore memoratam, pariter ac per verba S. Petri (e) eos nempe qui evitarunt *corruptionem & desideria mundi fieri* PARTICIPES *Naturæ Divinæ.* Sicut enim calefactio & participatio caloris idem sunt, eodem modo *participatio Naturæ Divinæ* & *Deificatio* termini sunt manifeste æquipollentes. Vox *Deificationis* comparet quoque in 15. & 26. Homilia S. Macarii, ubi ait, „ Hominem qui victoriam reportavit, „ &

(b) Rom. cap. 12: 2.
(c) 2 Cor. cap. 3: 18.
(d) 1 Cor. cap. 6: 17.
(e) 2 Petr. cap. 1: 4.

„ & in quo vitiorum radices ſunt e-
„ vulſæ, primam formam & gradum
„ primi Adami recuperare, imo ipſum
„ antecellere, quia (a) *eſt Deificatus*;
Ibidem verbum *Deiformis* (b) ſimiliter & animæ, & ipſi corpori tribuitur. Amplius, in S. Scriptura (c) vocantur DII, *ad quos ſermo Dei factus eſt*; ſi hoc, quanto majori jure illi, quibus Verbum ſubſtantiale, Jeſus Chriſtus, Ipſe Deus, adeo eſt unitus, ut non ſint niſi *unus Spiritus* (teſte S. Apoſtolo) poterunt *Deificati* appellari, titulo inferiori iſthoc Scripturæ S. quæ tales nominat Deos; in quo eandem imitari voluit S. Macarius, non dubitans perfectos Chriſtianos eodem *Deorum* titulo (d) inſignire. Multi e Patribus (e) ſimiles idemque cum illis S. Macarii denotantes terminos adhibuerunt. Quum S. Paulus inquit, (f) *Vivo; attamen non ego: ſed Chriſtus in me*; ecce terminum NON-EGO, & Deum in loco iſtius EGO; ecce illud *meum* EGO EST DEUS S. Catharinæ Genuenſis. Quando ille Apoſtolus de ſemetipſo teſtatur, (g) *Nihil ſum*, &, de Jeſu Chriſto, (h) quod *ſeipſum ad nihilum redegerit*; ecce *Nihilum*

(a) ἀποθεῦται.
(b) θεοειδής. Opuſc. VII. Cap. 25.
(c) Pſ. 82: vſ. 6. Joh. 10: vſ. 34.
(d) Homil. 27. εἰσὶ καὶ Θεοί.
(e) Chryſoſt. Athan. Cyrill. &c. Vid. *Theſaur. Suiceri, in vocibus* θεοῦσθαι, Θεοποιεῖσθαι, &c.
(f) Gal. 2: vſ. 20.
(g) 2 Cor. c. 12: 11.
(h) Phil. cap. 2: 7.

lum & *Annihilationem.* Loci ſupra citati e Pſalmis, Evangelio & S. Paulo deſignant *Contemplationem* a parte hominum qui Deum intuentur; & a parte Dei, qui puris cordibus ſeſe infundit, inque illis lucet, quemadmodum S. Apoſtolus profitetur, (a) *Ipſum in corde ſuo lucere*; ecce *Contemplationem activam* & alteram *paſſivam*, utramque unico textu Davidico comprehenſam, (b) *Aſpicient ad eum* (ſcilicet Deum) *& illuminabuntur. Purus Amor* non poſſet exactius notari, quam verbo hoc Servatoris: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex totis viribus tuis & ex tota mente tua*; id quod conſummato ſenſu innuit Deum debere eſſe objectum, cauſam & finem omnis noſtri amoris, omniſque noſtri conſilii. Erat ſane hicce amor admodum purus *omniſque proprietatis expers* in Moſe, qui paratus erat (c) *e Libro Vitæ expungi pro* populo ſuo; nec minus in S. Paulo, (d) *qui anathema eſſe volebat pro* eodem; ut & in primis Chriſtianis, quorum Charitatem deſcribens Apoſtolus, inquit, (e) *illam non quærere quæ ſua ſunt*; porro in Sponſa Cantici (f) quæ in vexillo ſuo unicam hanc

(a) 2 Cor. cap. 4: 6.
(b) Pſ. 34: vſ. 5.
(c) Exod. c. 32: 32.
(d) Rom. cap. 9: 3.
(e) 1 Cor. cap. 13: 5.
(f) Cantic. 2: 4.

hanc gerebat vocem, AMOR. David de tentationibus ſuis loquens, vocat eas (a) *dolores inferni*, *vincula mortis*, *repudiari a facie Dei:* Similia, imo efficaciora adhuc pronunciavit Jobus. Nullibi autem major comparet *indifferentia*, quam illa Chriſti Domini Patri ſuo dicentis, (b) *non mea voluntas, ſed tua*; neque major (c) *proprietatis rejectio*, quam in hac ipſa conſummata reſignatione, & quando vult, ut quilibet *propriam ſuam voluntatem abneget*; quo ipſo omnia comprehenduntur, quia res minime nos afficiunt, niſi per deſiderium & voluntatem. Denique diſtinctio partis inferioris & ſuperioris animæ, aut differentia animæ & Spiritus, & eorum, quæ ſpiritualiter fit, ſeparatio, fundamenti loco inſerviens ſublimioribus Theologiæ Myſticæ argumentis, iiſdem verbis eſt expreſſa a S. Paulo in ejus Epiſtolis (d) ad Theſſalonicenſes & (e) Hebræos. Integro libro opus foret ad commemoranda omnia S. Scripturæ loca tum de hocce ſubjecto, tum de omnibus aliis Theologiæ Myſticæ terminis, quorum ne ullum reperias, qui non poſſit monſtrari, ſaltem ſigni-

(a) Pſ. 18, 31, 77, 116. &c.

(b) Luc. c. 22: 42.

(c) *Deſapropriation.*

(d) 1 Theſſal. 5: 23.

(e) Hebr. cap. 4: 12.

ficatione æquipollenti, in Divinis Literis & Sanctorum operibus. At præveniamus hic pudorem & confusionem eorum qui verba ipsius Dei ludibrio habere, imo injuriose eidem obtrectare imprudenter ausi sunt.

XVI. Relictis terminis, progrediamur ad res ipsas. Ecce quomodo S. Macarius in Homilia 31. describit CONTEMPLATIONEM, aut orationem *activam*, ubi contra distractiones pugnatur, & *passivam*, quæ per illam acquiritur: *Deus summum bonum est, in quem debes colligere mentem & cogitationes, nec quid aliud animo concipere, quam exspectationem ejus intueri. Sit igitur anima, perinde ac Mater quæ filios vagantes colligit, & castigans dispersas per peccatum cogitationes inducat in domum corporis sui, semper exspectans Dominum in jejunio & dilectione, quando veniens vere colligat eam. Futurum autem cum sit incertum, eo amplius speret, in gubernatore spe recte collocata ------ Quemadmodum nihil nocuit Raab habitatio cum alienigenis, sed fides eam conciliavit partibus Israëlitarum: ita peccatum nihil lædit eos, qui in spe & fide redemtorem exspectant, qui veniens immutat cogitatio-*

nes

nes animæ, ac reddit eas divinas, cœlestes, bonas, & docet animam verum precandi modum, non distractum nec vagabundum. Ne timeas, *inquit*, ego ante Jes. 45.
te ibo, & montes adæquabo, portas æneas conteram, & vectes ferreos confringam. *Et rursum*, Attende tibi ipsi, *ait*, ne quando verbum absconditum in corde tuo fiat iniquitas: ne dicas in corde tuo: Gens hæc numerosa est, & potens. *Si nos socordia non dissolvamur, nec pabula præbeamus incompositis cogitationibus vitiorum, sed sponte nostra trahamus animum, & cogamus cogitationes ad Dominum: dubio procul Dominus sponte sua veniet ad nos, & revera congregabit nos ad seipsum. Omnis enim animi gratitudo & ministerium in cogitationibus consistit. Quocirca contende, ut placeas Domino, exspectans eum perpetuo interius, quærens eum in cogitationibus, & compellens atque adigens tuam ipsius voluntatem atque intentionem, ut in eum perpetuo intendant: & expende qua ratione venit ad te, & mansionem facit apud te. Quanto enim magis colligis animum tuum ad eum quærendum, tanto magis ipse compelletur a propria misericordia atque benignitate, ut veniat ad te, & te*

refo-

refocillet. Fixus enim intuetur mentem tuam, cogitationes & meditationes: considerans, quomodo quæras eum, & an ex tota anima tua, an non segniter, an non negligenter. Et ubi viderit diligentiam tuam, in eo quærendo adhibitam, tunc manifestatur & apparet tibi, auxilioque suo impertito, ac victoria tibi præparata, liberat te ab hostibus tuis. Conspecto enim prius tuo quærendi eum ardore, & quo pacto omnem tuam spem indesinenter in eo locatam habeas, hic docet atque largitur verum PRECANDI *modum*, DILECTIONEM *veram, quæ est Ipse, omnia apud te factus, paradisus, lignum vitæ, margarita* ingentis pretii, *corona* immarcescibilis, *architectus, agricola, patibilis, impatibilis, homo, Deus, vinum, aqua viva, ovis, sponsus, bellator, arma, uno verbo, omnia in omnibus*, CHRISTUS. *Quemadmodum vero infans non novit seipsum curare vel ornare, sed solum oculos convertit ad matrem, flens, donec misericordiâ commota illum suscipiat: sic fideles animæ in solo Domino spem habent perpetuo.* Neutiquam hic peto, ut excusatum me habeat Lector ob prolixitatem insignis hujusce loci, cui similes ejusdem efficaciæ jungere possem. Ec-

ce vero breviorem de PURO & privatam utilitatem negligente AMORE.

XVII. (a) *Qui Deum vere amaverunt, ii neque ob spem regni* (cœlestis) *elegerunt ei servire; quasi mercatores, lucrum, aut operarii, mercedem captantes; sed neque ob metum præparatæ peccatoribus pœnæ; verum in illum uti Deum solum & Creatorem proprium affectu inclinati, ex recte conclusa inde ratione consequenter agnoscentes, æquum ac juste debitum esse, ut creaturæ Conditori, servi Domino ---- Anima non ab afflictionibus solum, sed & a consolationibus periclitatur tentari. Et per ambas istas res a Conditore animæ probantur; ut his explorationibus manifesto appareat quales sint? mercenariæ-ne nundinatrices charitatis, quæstus sui causa Deum amantes, an solum propter se ipsum eum diligant; quod illum, ut est in sua natura propria, citra respectum ad nos, omni dignum amore honoreque sciant.* Ne nimium prolixus sim, *probationes* animarum hic describere supersedeo, æque in Sacro Codice quam hujus Sancti scriptis occurrentes, qui in Homilia 18. plurima gratiarum dona, quæ Deus in hac vita animabus infundit, plu-

(a) Opuscul. VII. Cap. 20. pag. 208, 209. Edit. Lipsiens.

pluresque status, per quos easdem ducit, dinumerat, ut sunt „ gaudia E-
„ puli Cœlestis, Divina Sponsi Spon-
„ sæque unio, Levitas Angelica, Ine-
„ briatio Divina, Luctus ob interi-
„ tum animarum, ardores lætitiæ &
„ charitatis, profunda infra omnes hu-
„ miliatio, ineffabile animi gaudium,
„ fortitudo contra inimicum, deliciæ
„ mentis, ejusdemque inexplicabilis
„ quies in alto silentio, in tranquilli-
„ tate, in pace, detectio inenarrabi-
„ lium secretorum; & subinde status
„ plane communis „. Testatur de cunctis hisce gratiæ donis, (quorum & nomina & novitatem admodum inconsiderate recentioribus Mysticis quidam cum ludibrio objiciunt) Deum eadem identidem conferre & auferre prout Ipsi lubet animas exercere & puriores reddere, quamvis a perfectione haud longe absint, necdum tamen eandem attigerint; nam quoad perfectas, hasce hunc in modum genuine depingit:

(a) Ibid. Hom. 18. (a) *Ubi anima ad perfectionem Spiritus pervenerit, perfecte ab omnibus affectibus expurgata, & Spiritui paracleto arcana societate unita & permixta, ac temperata cum Spiritu, meruerit fieri Spiritus, tum tota*

ta lux, tota oculus, tota Spiritus, tota gaudium, tota delectatio, tota exultatio, tota dilectio, tota viſcera, tota bonitas & clementia fit. Sicut enim lapis in profundo maris, undique aqua circumdatur; ſic hi omni modo Spiritui S. permixti, ſimiles fiunt CHRISTI, *virtutes potentiæ Spiritus conſtanter in ſe ipſis obtinentes, intus & extra puri, omniſque maculæ ac reprehenſionis expertes. Cum enim per Spiritum ſint conſummati, quomodo poſſunt extra fructum vitioſum proferre? Verum perpetuo per omnia fructus Spiritus in iis eniteſcunt.* Volui hæc locorum nonnihil prolixorum in medium afferre ſpecimina, tum ut conſtaret Theologiam Myſticam haberi & in S. Macario, tum ad defendendos Myſticos contra eorum accuſatores, de novitate, deque miris ac inuſitatis rebus & terminis: quoniam Auctor hicce, qui ob Sanctitatem perſpectam omnium admirationem excitavit, ſeculo quarto vixit. &c.

FINIS.

EPISTOLA
DE
PRINCIPIIS ET CHARACTERIBUS MYSTICORUM, &c.

MONITUM.

NEutiquam publico destinata erat hæc Epistola, at solummodo in gratiam pii cujusdam Viri, qui Auctorum quorundam Mysticorum characteres nosse cupiebat, conscripta; quibus tum & alios similes jungere consultum judicabatur. Postquam autem, ut in publicum eadem emitteretur, nonnullis e re fore visum est, revocata sub incudem ac duabus tertiis & ultra est adaucta. Qualis quidem conatus minime, ut spero, poterit displicere ulli sanæ mentis, qui serio expenderit, tot extare Catalogos totque Indices, qui stupendam librorum humano ingenio consarcinatorum molem, interque illos copiosissimam Nugarum venalium segetem (queis mortalium mentes distrahuntur & cælestes Divini Amoris igniculi suffocantur) commemorant; adeoque haud incongruum esse, ut per quandam dissertatiunculam pariter constet, campos isthac zizaniorum confluge necdum adeo esse obtectos, quin adhuc, Deo sit laus, salutares hinc inde plantulæ promineant, exiguus scilicet talium Auctorum numerus, quorum mentes, Dei Spiritu imbutæ Animas ad verum uniceque exoptandum finem reducere annituntur, nosque eadem opera efficaciter convincunt, Summum Nu-

men haud obſcura poſtremis hiſce temporibus ſui dediſſe teſtimonia: quin perpetuo Bonitati ejus placuiſſe, dulce cum Filiis Hominum colere commercium, dummodo libera & a terreſtribus quiſquiliis emundata corda ſeſe offerrent. Potuiſſent eorum Auctorum plures commemorari, imo longe majori numero, quam vel Sandæus, vel Cardinalis Bona, vel alii quicunque deſcripſerunt, niſi juxta ſcopum propoſitum, ſaltem pro hac vice, ii, quorum mentio facta eſt, ſufficerent. Cæterum illi, qui hujuſmodi lectioni animum applicare volent, præ oculis habeant velim ea, quæ in calce hujus Epiſtolæ dicta ſunt. Faxit Deus ut unice ea ſeligant, quæ ipſis quam maxime poterunt eſſe ſalutaria! Valete.

EPI-

EPISTOLA

De Principiis & Characteribus, quibus Præcipui ultimorum Seculorum Auctores Mystici & *Spirituales fuere instructi.*

I.

NOn ſemel me inſtigaſti, Domine ac Amice in Chriſto plurimum colende, ut quædam ad te perſcriberem de argumento colloquii quondam noſtri quoad Actores, qui res myſticas & ſpirituales tractarunt, quique cœlitus illuminati creduntur. Jam ante mihi dixeras, Illos tibi apparere nimis varios nimiumque ſibi invicem diſſimiles, quum potius unanimis inter Ipſos præſumeretur conſenſus. Circa quod tibi inter alia tunc indicaveram, iſtam varietatem nequaquam in fundamento, & primario ſubjecto hærere, ſed eſſe ſolummodo donorum & characterum diverſitatem, per quam Sapientiæ & Gratiæ Dei, quam Scriptura S. *multi-*

Ephes. 3, 10. 1. Petr. 4, 10.

plicem & *diversam* nominat, sese diversimode in variis subjectis manifestare lubuit; ut inde & in alias itidem diversissimæ constitutionis animas redundaret; dum interim hæcce characterum, & modorum varietas ad unum eundemque scopum rediret. Applicui tum hæc quibusdam hisce Auctoribus, qui præ aliis in mentem veniebant. Atque ibidem nos subsistere velle credebam, imo continue de isthoc argumento quicquam perscribere recusavi, tum tenuitatis meæ conscius, tum quod non nisi admodum imperfectas, & a reali Divinorum istorum Auctorum Lumine valde remotas habeam ideas. Attamen non desinis rem urgere, &, quo ipso effectu me eam suscipere cures, nominas mihi istorum Auctorum circiter decem, quorum descriptione, prout eadem mihi in mentem inciderit, te penitus contentum fore affirmas.

Igitur, ut tibi satisfiat, rem nunc aggredior; & quum sancti isti Scriptores summo in pretio mihi sint, fortasse eo ipso impulsus & plures, & prolixius eorum dotes, virtutes ac libros, stylo quamvis tenui, exsculpere annitar. Et revera longe mihi gratissimum foret,

ret, (ſiquidem præter te ad aliorum quoque manus hæc Epiſtola pervenerit) illos qui hujuſmodi argumentorum adhucdum ſunt ignari, certiores fieri poſſe, ubinam talia quoad originem reperire ac cognoſcere queant; porro alios, qui eadem æſtimant, & imprimis qui iiſdem afficiuntur, & ad bona ſolidiora per certas quaſdam vias, magis quam per alias ſeſe allici ſentiunt, hinc anſam arripere ad ſeligenda ea, quæ ſibi præ cæteris accommodata judicabunt e Myſticorum iſtorum Scriptis, eorumque characteribus. Horum enim numerus non niſi ob iſtam ſeligendi libertatem in medium producetur, minime vero, ac ſi quilibet omnes & ſingulos, vel maximam eorum partem pervolvere, mentemque illis occupare ſimul deberet; quæ quidem agendi ratio, non niſi confuſos ſuggereret conceptus, & diſtractionibus animum obrueret potius, quam ſolida luce erudiret.

(2.) Omnes Auctores Myſtici in ſequentibus unanimiter conſpirant. §. 2.

Scilicet, a Deo Opt. Max. nos eſſe eum in finem creatos, ut per intimam unionem Ipſi jungeremur, transformati ad

Ejus ſimilitudinem , atque ut Ipſe foret Omnia in Omnibus, juxta ipſius S. Scripturæ eloquium, Joh. 17,21. 1. Cor. 15,28. 2. Cor. 3, 18.

Hoc quum non niſi virtute Dominici Spiritus , eadem S. Scriptura teſte, fieri queat; Hominem ſeipſum cum univerſa propagine ſua in interitum præcipitaſſe quando propriis tum mentis tum voluntatis viribus ſibi ipſi opem ferre , ſeque propria methodo perfectum reddere conatus eſt.

Porro per hanc ſeparationem , qua a Deo divulſus , ſibi ipſi & ſubjectis creaturis adhærere voluit homo , eundem tenebris , vitiis & corruptione eſſe obrutum, adeoque a ſupremo fine ſuo redditum eſſe omnimode alienum.

E qua malorum lerna ſolo Divini Numinis auxilio ipſum poſſe eripi, atque in integrum reſtaurari in illo nobiliſſimum Dei opus , quod eſt ipſe homo ſic a lapſu perditus , & miſeriarum abyſſo immerſus.

Adque ad hoc exequendum Summam Bonitatem ſeſe cum Divinis ſuis Operationibus Homini offerre ; hujus vero eſſe, Ipſi Domino operanti conſentire , Gratiam oblatam acceptare ,

ci-

eidem cooperari, ſeſeque totum tradere; & hoc facto, Deum vim ſuam ei ingerere, ipſum purgare, illuminare, & ad unionem ſecum diſponere; imo tandem actu ipſo unire ſimulac e re erit & prout perfectæ Sapientiæ lubuerit, transformando eundem ad imaginem ſuam, & per Spiritum ſuum ſecretis incrementis indies magis ac magis promovendo a gloria in gloriam, ceu loquitur S. Paulus.

Demum, Unionem & perfectionem ad quam homo in hac ærumnarum valle debet contendere, non eſſe Unionem aut transformationem plenam & fruitivam, futuræ Vitæ prærogativam; at Unionem & perfectionem Viatorum, Fidei adhucdum obſcuritate mixtam, quæ in quadam identificatione (ſi ita loqui liceat) Voluntatis cum Voluntate Dei conſiſtit, in quam ea hominis adeo ſit transformata, ut Deus dein ipſum formet ſecundum beneplacitum ſuum, ſine ullo a parte hominis renixu: ſive ipſum velit Deus relinquere in ſtatu in quo hæret, aut eundem conſtituere in Crucis ac Privationis conditione; vel ipſi concedere ac dein retrahere plus minuſve quoſdam U-

nionis fruitivæ prægustus, & nonnulla extraordinaria Gratiæ dona, sicut Ipsi placuerit. Circa quæ omnia hominis est, Domino in totum relinquere modum agendi & disponendi, sine electione, aut ullo speciali Humano molimine.

Ecce concisam epitomen substantiæ Theologiæ Mysticæ; quæ in ipso fundamento eadem plane est, quam illuminati omnes Auctores inculcant quotquot scientiam istam Sanctorum explanarunt.

§. 3. (3.) Hic vero mecum observes velim ea, in quibus illi a se invicem discrepant.

Scilicet, insignis quod ad statum animarum nostrarum est varietas, æque ac in corporibus, in habitu, in impedimentis nostris, quibus diversimode operanti Numini restitimus, alio atque alio modo: temporum & locorum, in quibus vivitur, insuper diversitas, ac eorum, quibuscum degimus, non potest non esse tanta, ut ex hisce omnibus necessario sequatur, vias tam internas quam externas nequaquam posse esse easdem, per quas nempe e labyrintho obstaculorum expedimur, & secundum quas disponi & formari debemus

mus ad Unionem Divinam denuo obtinendam. Deus, qui per cuncta mediorum genera mortales ad ſe revocare vult, qui ſolus & perfectus mentium arbiter, variam earum conſtitutionem, infirmitatem & captum pervidet, qui optime novit quænam ferre poſſint, quæque non poſſint, quibus indigeant, & qualia ipſis nocitura ſint; per ſummam bonitatem vias & operationes ſuas ſtatui cujuſvis accommodare, & quemlibet ab ea parte, qua convinci & vinci poteſt, ad ſe allicere haud dedignatur, hunc per ſenſibilitates (quæ & ipſæ variæ ſunt,) illum per privationes & ariditates; iſtum per non unius generis ſuavitates, alium per ſemitam aſperiorem; nonnullos per particularia lumina, alios per nudam plane fidem; quoſdam per ſenſibiles Amoris illecebras, alios per timorum & deſolationum flagella: Sunt in quorum mentes fortius ſeſe effundit; alii, quorum imprimis voluntates inflammat, vel alias eorundem animæ facultates attingit; & ſic infinitis aliis modis operatur. Et quum in hac mirabili diverſitate nunquam non fuerint qui agenti Numini fideliter ſeſe ſubjecerunt,

runt, ac proinde ad ſublime luminum & gratiarum culmen ab Optimo Maximoque Gratiarum Auctore ſunt evecti; que impulit poſtmodum eos, ut quilibet ſecundum viæ & experientiæ tramitem, per quem a Spiritu ductus, ſalutis ſuæ mirabilia deſcriberet. Atque hinc diverſiſſimi iſti Myſticorum Scriptorum characteres ſunt exorti, quorum nonnullos hic expromere decrevi, eo propemodum ordine, quo tibi eoſdem mihi ſuggerere lubuit.

I. TAULERUS.

§. 4. (4.) Hic ſanctus & doctus Dominicanus docuit Coloniæ & Argentorati, ubi & diem ſuum obiit Anno 1379. Habetur inter Myſticos pro Auctore quam maxime probato & primi ſubſellii, cujus ſententiæ cum extrema veneratione omnes adſtipulantur. Et revera, nemo bonorum eundem noſſe poterit, quin mox ejus doctrina & ſapiat ipſi, & penitus approbetur. Imo etiam quidam ſapientiores e Proteſtantium numero, Doctor Arndius, Mullerus, pluresque alii, ne Luthero quidem & Melanchtone exceptis, præcla-

clara ejusdem prodiderunt elogia, neutiquam inferiora iis Catholico-Romanorum, ceu patet in fronte Editionis Germanicæ Sermonum ejus, quam pientissimus Arndius in commune contulit, item in Editione omnium Operum cura Celeberrimi D. Speneri, iterum iterumque (a) Francofurti impressa.

(a) Ao. 1680. & 1692. &c.

Character illuminati hujusce Auctoris, meo judicio, hic est. Urget nimirum, ut Anima per affectuum & vitiorum suorum mortificationem, per virtutum praxin, per desertionem & abnegationem sui, suarum cupiditatum, suæ voluntatis, amoris proprii, imo omnis suæ activitatis, omniumque rerum creatarum, ad intimum suum fundum revertatur, Deum ibi quærens, tandemque inveniens, qui sese ibidem manifestat per nativitatem Verbi sui Divini, & per afflatum S. sui Spiritus: & ut deinde per continuam & durabilem introversionem eadem in hoc interiori statu sese conservet, quo Deus voluntatem suam, suaque mirabilia & speciales regiminis sui modos in ipsa exequi possit. De quibus tamen hicce Doctor non nisi in genere differit.

(5.) Scri-

§. 5. (5.) Scripsit Taulerus antiquo idiomate Germanico; quæ Editio rarissime invenitur. Surius eandem in Latinum sermonem vertit, plurimis vicibus impressam Parisiis & Coloniæ, ab anno 1552, usque ad annum 1615. quæ jam Originalis loco habetur. Extant ejusdem multifariæ Editiones Germanicæ tam per Catholico-Romanos quam Protestantes, Coloniæ, Basileæ, Hamburgi, Francofurti, Moguntiæ &c. in lucem emissæ. Idem fecerunt Belgæ; attamen vetus Editio Belgica Francofurtensis de 1565. est immutata; quemadmodum & illa, quam Serrarius Hornæ anno 1647. publica luce donavit; quamvis hæc plenior sit & consummatior quam ulla præcedentium. Omnibus Belgicis præferenda est Antwerpiensis 1685: cui tamen desunt *Institutiones* ejus, ut & *Epistolæ* ac *Exercitia circa Passionem Christi*; quæ separatim inveniuntur, Institutiones nempe & Epistolæ sub titulo, *Medulla Animæ*, cujus vetus quædam editio Gallica extat, at obsoleta, ex quo nova & pulcherrima versio comparuit, tum Institutionum ejus, Parisiis anno 1668. impressarum, tum Exercitiorum circa Passio-

sionem, quæ ibidem sequenti anno junctis *Exercitiis* pii ESCHII circa Viam purgativam, illuminativam, & unitivam, impressa sunt: Pater Mabillonius in Catalogo, ad finem Gallici tractatus sui de Studiis Monasticis, inter spirituales Libros in Gallicum traslatos *Opera* Tauleri collocat. Nunquam *Sermones* ejus Gallica lingua conspexi, qui tamen inter Opera ejus primas tenent; multo minus ipsius tractatulum *de Paupere Vita Jesu Christi* Gallice reperiri certus sum, quippe qui deest in Latina traductione Surii, nec nisi Germanice & Belgice unquam prodiit. Tractatus ejusdem *de Contemplatione* non occurrit (a) nisi in Editione Germanica D. Speneri, qui primus eandem publico dedit, Francofurti, 1692. *Exercitia* ejus *de Passione* Domini (a quibus conversionem suam exorsus dicitur) seorsum Latine prodierunt Coloniæ, anno 1625. in 12°.

(a) *Imo consulta Editione Hornana anni 1647. illic eum reperi a P. Serrario Belgice conversum ex editione Germanica, ut ait, a Daniele Sœterman anno 1621. publici juris facta. Id quod Editorem Francofurtensem latuit.*

§. 6.

(6.) RUSBROCHIUS, coævus & ex parte Magister Tauleri, ejusdem atque hic propemodum est characteris, imo subinde & sublimior & methodice magis procedens. Erat sanctus Canonicus ac Prior Monasterii Viridis vallis prope Bru-

Bruxellas, illiteratus quidem & magnæ ſimplicitatis, at ſimul admirabili vitæ ſanctimonia præditus, ſublimiſque contemplator; unde per viam experientiæ & infuſionis profundiſſimam & originariam univerſæ Theologiæ Myſticæ notitiam acquiſivit, plurimorumque in ea ductor extitit. Non habentur ejus Opera niſi Latine verſione Surii, excepto inſigni ejus libro *de Ornatu Nuptiarum Spiritualium*, qui nonnunquam antiquo idiomate Belgico occurrit, & unum ex optimis ejus eſt Operibus. Excuſa ſunt ter Coloniæ, ſcilicet annis 1552, 1609. & 1692. Qui rerum typicarum allegoricas interpretationes quærunt, abunde eas invenient in ejuſdem *Commentario in Tabernaculum fœderis*, aut in Leviticum. Audio, jam (A°. 1701.) Germanicam hujuſce Auctoris Editionem parari.

§. 7. (7.) P. JOANNES EVANGELISTA, Capucinus Lovanienſis, non longe abeſt a charactere Tauleri in excellentiſſimo tractatu ſuo de *Regno Dei in Anima*, qui tam familiariter, tam exacte, & methodo tam genuina & concinna eſt conſcriptus, ut cuivis etiam mediocri ingenio pro introductione ad intelli-

ligentiam rerum myſticarum quas admirandis & facillimis ſimilitudinibus explanare poſſit. Liber hicce Belgicus eſt, aliquoties impreſſus Antwerpiæ ab Anno 1639. (ipſo Auctore tum adhuc vivente) ad annum 1686. Extat etiam Germanice ab anno 1665. Poſtremæ autem Editiones Francofurtenſes Annorum 1690. & 1692. auctæ ſunt altero tractatu de *Separatione Animæ & Spiritus*, quem Profeſſor Lovanienſis (*Libertus Fromondus*) jam antea Latine publica luce donaverat, junctum ſuæ *Explicationi Cantici Salomonis*. Hic vero tractatus repetita potius ſummorum primi ejus libri capitum videtur commemoratio ac deductio, ſpeciatim de elevatione animæ ſupra ſeipſam; quam continuatio ejuſdem libri, quicquid de eo titulus præ ſe ferat. Nil horum huc-uſque Gallice prodiit. Illud imprimis notabile in Authore iſthoc occurrit, quod nullibi in toto ejus libro ulla deprehendatur vox, quæ directe aut indirecte ad controverſias, queis Chriſtianorum Scholæ & Templa ſtrepunt, pertineat; adeo ut nemini non lectio ejus ſit ſine offendiculo ſalutaris. Imo dicitur, e Proteſtantium cœtu eſſe,

qui iteratam istius impressionem promoverunt, tum Amstelodami, tum Flissingæ, 1666. tanti ipsum æstimant, nec sine causa. Ejusdem libellus quidam posthumus habetur *de Eucharistia*, e Belgico in Gallicum versus, & Bruxellis Anno 1662. excusus.

Nihil in medium proferam de pluribus aliis Tauleri characterem gerentibus, præterquam de Harphio.

II. HENRICUS HARPHIUS.

§. 8. (8.) Hic Auctor, quem numero eorum qui charactere Tauleri præditi sunt, mox accensebam, meretur omnino specialem Articulum. Apprime cum Taulero congruit; attamen exactiorem tenet methodum, particularia magis attingit, & longe altius progreditur: imo fateri oportet, ante ipsum, & forte etiam post ipsum, neminem adeo feliciter sicut ipse, status internos eorumque profunditatem in anima Deo dedita penetrasse; ubi satis apparet, Rusbrochium notabile ipsi adminiculum suggessisse. Ejusdem character est, depingere gradus Resurrectionum, seu, ut termino interpretis ejus utar,

utar, *Conſurrectionum*, quantum ad diverſos Vitæ ſpiritualis ſtatus in Anima omnimode probata & depurata. Oſtendit, quo pacto poſt non unius generis mortificationes, purificationes, & probationes animæ, excitentur in illa gradatim novi Divinæ Vitæ ſtatus, primo activæ, deinde paſſivæ, in inferioribus Animæ facultatibus, ac poſtmodum in ſuperioribus (memoria, intellectu & voluntate:) porro in intima ejus Eſſentia, & tandem ſupra ipſam & Facultatum ipſius operationes, dum Tres S. S. Trinitatis Perſonæ eandem poſſident, ibique per adorandos effectus ſeſe exerunt. Syſtema hoc eſt Theologiæ Myſticæ tam egregium, tam eſſentiale, tam conſummatum & profundum, atque unquam comparuit.

Hoc vero ut conſtet, minime oportet adhærere ordini quo Editores Opera ejus Myſtica non ſatis attente publicarunt. Conſpecto enim communi titulo hoc, *Theologiæ Myſticæ Libri Tres*, non poteſt non totum hoc cenſeri unicum Corpus Theologiæ diviſum in tot libros, tanquam in ſuas totidem partes: quum tamen hæ ſic dictæ partes

potius tres diversissimi Libri sint, atque eorum quilibet per se integer & completus. Primus, cæteris prolixior, multo magis est moralis quam mysticus, & vix nostri hujus argumenti: Secundus autem & Tertius proprie Mysticis sunt accensendi; & insuper in Secundo (qui inscribitur *Directorium Contemplativorum*) oportet lectionem patienter continuare usque ad Cap. 25. (veterum scilicet Editionum) ubi recta via in imos argumenti sui incipit penetrare recessus, usque ad finem. Tertius ejus Liber, itidem in se perfectus, titulo, *Eden Contemplativorum*, longe citius Mystica aggreditur. Repetit ibidem illa ipsa quæ in Directorio occurrunt, adjiciendo tamen nova & memoratu digna; & consummata serie exponit ea de quibus hactenus non nisi obiter dissseruerat, plurimis Doctorum & Sanctorum locis dicta confirmans. Recensentur insuper multa alia ejusdem Scripta, quæ tamen vix inveniuntur, neque cum illis quæ notavi, comparari solent.

§. 9. (9.) Erat Harphius Custos (quem Guardianum communiter nominant) Franciscanorum Strictæ, ut vocant, Obser-

Obſervantiæ, Mechliniæ ante ducentos, & amplius annos vivens. Myſtica ejuſdem Theologia prodiit in lucem Latine, & prima quidem vice Coloniæ, Anno 1538. poſtmodum vero, Anno 1556. P. Mabillonius recte judicat, haſce Editiones ob integritatem omnibus aliis eſſe præferendas; quamvis hæ poſtmodum per Inquiſitionem fuerint prohibitæ, haud quidem ob myſtica dogmata, ſed ob tres quatuorve lineolas quæ ineptitudinem Directorum & Spiritualium iſtius ævi eloquuntur. Dixerat Auctor cap. 12. Directorii ſui, perfectos, aut eos ſaltem qui a Spiritu Dei adeo aguntur, ut ipſos Sanctum ejus impulſum unice ſequi oporteat, non indigere humana Directione, ſive, *iſtis non eſſe neceſſarium ſub obedientia ſtare & regi*, adjectis hiſce verbis: *Præſertim temporibus iſtis in quibus communiter omnes ſuperiores qui alios regunt, magis ad exteriora quam ad interiora dediti ſunt, ita ut valde parum aut nihil de interna vita percipiant; & ideo ſubditis ſuis, qui a Deo ad internam Vitam trahuntur, potius impedimento ſunt quam auxilio. Et hæc eſt cauſa quare inter Religioſos adeo magna acedia eſt & immortificatio, quia*

 regi-

regimen non ordinant ut interna ac proficiens Vita exigit. Hic textus (qui & legitur in originali Belgico Antuerpiæ Anno 1502. emisso) ipsum reddidit invisum; quem & e Romana Editione 1585. ac e Coloniensi 1611. itemque aliis eliminarunt: ut & e Gallica versione, ubi & translator delevit verbum Auctoris, (a) *Creaturæ* scilicet *æternæ*; quod ipsius captum superabat.

Opera Mystica Harphii nostri Gallice evulgata sunt, Parisiis Anno 1616. versione Domini de la Mothe-Romaincourt Consiliarii Regii; at cum dictio hæc vetus sit, nova Translatio, ad minimum *Directorii*, optimi ejusdem Tractatus, jam admodum foret opportuna. Ultimus hic Tractatus etiam antiquo, ut dixi, idiomate Belgico & quidem titulo *Speculi Perfectionis*, invenitur, imo & idiomate Germanico, at rarius tamen. Insigniter hic Scriptor sese opponit Amori *propriæ quæsitionis*, respectu eorum qui ad perfectionem tendere allaborant.

(a) *Lib.* 3. *cap.* 21. *omnium qui (vel quæ) sumserunt originem* in tempore & in æternitate. *Postrema hæc verba in Versione Gallica sunt omissa.*

III. JOANNES a CRUCE.

§. 10. (10.) Quod ad sublimitatem, ejusdem

plane

plane cum Harphio ordinis est JOANNES a CRUCE; imo hic illi haud parum antecellit in iis quæ huic propria sunt. Scopus ejusdem est, extollere puritatem Animæ, suggerens nobis specimen aliquod suavissimi Supremæ Majestatis cum emundata Anima commercii. Præter Viam activæ purificationis (quam methodo valde ad expurgandam Eruditorum ad Cœlestia aspirantium mentem accommodata describit), eandemque in quantum per Virtutum praxin efficitur, (ubi vult ut quis perpetuo & abjectiora & duriora amplectatur) singularis Joannis a Cruce character est (1.) Animæ & Facultatum ejus nuditas tam universalis, ac eo usque sese extendens, ut etiam affectum omnem retrahat ab omnibus sensibilis & specialis Gratiæ Divinæ donis, quæ Summa Bonitas non raro Scholæ spiritualis tyronibus impertit, sive per sensuum, sive imaginationis, aut aliarum facultatum canales affluant; exceptis solum Verbis & attactibus Dei substantialibus. Præ omnibus aliis Auctoribus hic imprimis Animam munit contra omnis generis illusiones spirituales, qualescunque etiam sese obtulerint; adeo

ut qui ejusdem principia observaverit, non possit non in semita Spiritus tutissime incedere procul omni deceptionis periculo, idque per puritatem nudæ Fidei, Spei & Charitatis. (2.) Alius adhuc sublimis hujus Auctoris Character reputari debet Purificatio passiva & terribilis tum Animæ tum Spiritus, sive proxima præparatio ad Unionem cum Deo, quam purificationem longe profundius, exactius, & tam insigni vivacitate in sua *Nocte Obscura* eruit, ac unquam quisquam fecit. (3.) Tertio ad Characterem ejus refero, quæ in *Viva Amoris Flamma* de Unione Divina Ejusdemque admirandis memorat, modo magis particulari & longe mirabiliori atque ab ullo alio factum; sicut & in *Cantico Sponsi Divini & Sponsæ* de diversis processibus & amabilis commercii vicissitudinibus, itemque amaris probationibus, quæ inter Deum eveniunt, & Animam Ipsi junctam, quæ tamen hac in vita a Deo diversimode exerceri debet ob rationes Ipsi Sapientissimo Numini cognitas. Hoc mirabile Canticum composuit Auctor per vivam experientiam, quam sensit in angusto & crudeli carcere, cui persecutores, pro-

prii ejus ſodales, ipſum incluſerant, & e quo dein miraculoſe fuit eductus.

(11.) Hic profundus, realis & ſolidiſſimus Scriptor res ita tractat, ut ſatis liqueat, ipſum ex origine Cœleſti & experientia loqui, unde & lectorem attentiſſimum reddit, eique venerationem inſpirat haud exiguam. Scripſit Hiſpanice, quum fuerit Carmelita diſcalceatus iſtius Nationis & Coadjutor S. Thereſiæ, illo ævo, quo per notabilia ſchiſmata Eccleſiæ Corpus eſt divulſum, quæ adhuc hodie mutua diſſidia fovent. Vita Joh. a Cruce, cujus extat & Epitome, & prolixior deſcriptio, clariſſime Angelicam ejus puritatem detegit; prærogativam, quæ ipſius Operibus maximum pondus addit. Reperiuntur hæc in Latinum Sermonem tranſlata & edita Coloniæ 1639. Germanice Pragæ 1697. & alibi aliis linguis. Habentur duæ verſiones Gallicæ, una vetus, Pariſiis quater vel quinquies impreſſa, & ultima vice Anno 1665. cui annexus eſt alius cujuſdam Religioſi tractatus *de Unione Animæ* cum Deo; quem tractatum ipſe tanquam neceſſarium ſupplementum Operum Auctoris noſtri venditat; quamvis hocce additamentum non ſit niſi a- §. 11.

rida offa ſcholaſtica, quæ in noviſſima Verſione merito eſt omiſſa. Hæc ſecunda Verſio Pariſiis Anno 1694. in publicum emiſſa per P. Maillardum e Soc. Jeſu, puriſſimo ſtylo eſt exarata, longeque majori perſpicuitate, & felicioribus terminis res non paucas exprimit quam vetus editio. Veruntamen in quibuſdam locis Tranſlator ſenſum verborum non ſatis percepiſſe, atque hinc inde eundem infirmaſſe videtur, quod non paucas Auctoris expreſſiones, modernis Anti-Myſticis immerito ſuſpectas omittendas crediderit: Inſuper hoc in verſione hac reperitur incommodum, quod Tranſlator textum hinc inde nimium caſtraverit, ſub prætextu evitandi repetitiones; fortaſſe autem ad ſupprimenda ſimul non paucis nunc inviſa loca, haud diſſimilia illi quem in Harphio expungere haud dubitarunt; de quo explicatio tertii paragraphi in Cantico vivæ Amoris flammæ poſſet ſuppeditare exempla. Propterea illi qui Auctorem hunc omni ex parte integrum deſiderant, oportet ut priores Editiones ſeligant; tanto magis quod in his inveniantur *tres diſſertationes*, & *duo libri vel duæ partes illuſtrationum*, tum Theolo-

giæ

giæ Myſticæ, tum phraſium aut terminorum ejus, & imprimis Auctoris noſtri: quæ quam maxime faciunt ad horum argumentorum elucidationem, & plurimas difficultates removent, tam per rationes, quam per abunde allegatas auctoritates, ad præveniendam nonnullorum infirmitatem, vel aliorum quorundam malignitatem, qui perverſum textui ſenſum affingere poſſent. Interim ultima Editio Gallica aliud in ſe gerit commodum; ſcilicet extat ibi in fine utiliſſimus Catalogus omnium Sententiarum ſpiritualium Auctoris noſtri, quæ ex omnibus ejuſdem Operibus circa quælibet argumentorum genera ſunt collectæ.

(12.) Quum poſtremis hiſce temporibus Theologiæ Myſticæ inſigne pondus & notabilem lucem addiderit hic Scriptor, non pauci eorum qui de ea quicquam protulerunt, ejuſdem Divinis luminibus edita ſua exornarunt, quorum alii Johannem a Cruce nominarunt, alii de eodem plane conticuerunt. Ecce quoſdam qui hoc reſpectu ipſius characterem plus minuſve retulerunt. §. 12.

Joannes a Jesu-Maria, in ſua

ſua *Theologia Myſtica* Latine conſcripta, & Coloniæ 1611. edita, ſicut & alia ejus opera, ann. 1622. 1644. Illa in Gallicum verſa eſt per antiquum Operum Joh. a Cruce Tranſlatorem, & edita Pariſiis Anno 1666.

§. 13. (13.) THOMAS a JESU, cujus Latinum Opus de *Oratione Divina* Antwerpiæ Anno 1623. impreſſum, eſt quaſi Syſtema aliquod Theologiæ Myſticæ juxta tres vias diſpoſitum, Purificationis nempe, Illuminationis & Unionis; atque variis plurimorum ſpiritualium Auctorum allegationibus ſuffultum. Idem hic alium adhuc *de Contemplatione* Latinum tractatum publico dedit, ibidem excuſum Anno 1620, ubi argumentum ſuum exacta ſerie pertractat, & multis auctoritatibus confirmat. Reliqua Operum ejus non ſunt ejuſdem notæ.

§. 14. (14.) CONSTANTINUS DE BARBANSON, Capucinus, doctrinam Joannis a Cruce ſatis profunde imbibiſſe videtur, præſertim quoad rigidam Purificationem, in exiguo & præclaro tractatu ſuo de *Semitis occultis Amoris Divini*, qui eodem fere tempore, Gallice, Latine & Germanice in lucem pro-

prodiit, ac nuperrime denuo Latine ſub incudem revocatus nitido charactere, titulo: *Veræ Theologiæ Myſticæ Compendium*, *ſive Semitæ occultæ Amoris Divini*, Amſtelod. 1698. quod revera pro Syſtemate quodam Myſtico admodum ordinato haberi debet. Nuſquam ejuſdem *Anatomiam Animæ*, Leodii Anno 1635. gallice impreſſam, quæ maximi ſit, videre licuit. Eſt hic Auctor expertus, penetrans, ſublimis, conciſus, & longe utiliſſimus.

(15.) Inter Myſticos Scriptores, qui cum notabili fructu Opera Joannis a Cruce evolverunt etiam numerarem P. VICTOREM GELENIUM, Capucinum Trevirenſem, niſi in Latino ſuo Tractatu, qui inſcribitur, *Summa Practica Theologiæ Myſticæ*, Coloniæ Annis 1646. & 1652. impreſſo, voluiſſet indiſcriminatim variorum Auctorum ſpiritualium lumina mutuari, ut in publicum exprimeret Syſtema quam maxime univerſale & amplum, quale de materiis myſticis necdum comparuerat, tam quantum ad theoriam quam quantum ad praxin attinet. §. 15.

(16.) Iiſdem ratione ſubſtantiæ principiis innituntur, perque eaſdem vias & ad eundem cum Auctore noſtro ſcopum §. 16.

pum tendunt, eodem Spiritus instinctu, parva Compendia *de Perfectione Christiana*, &, *de Interiori Abnegatione*, *sive*, *de Ruina Amoris proprii*, seculo superiori Italice scripta, variis deinde linguis in publicum emissa, & denuo in Belgio Gallice recusa Annis 1690. & 1696. in primo Volumine Collectionum, titulo, (a) *Theologia Cordis*. Vix invenies quicquam quod eam vim, istum ordinem, præstantiam, & circumcisam concinnitatem præ se ferat, quibus istud insigne & admirandum libellorum par instructum esse animadvertes; cujus Auctorem si requiras, Fœmina esse creditur; quamvis Editio Italica Coloniæ Anno 1642 evulgata, & Nuncio Chisio, (qui ipse dein Papa Alexander VII.) inscripta, primum horum opusculorum (quod etiam Latine, imo & Belgice extat, Roterodami 1674. titulo, *Praxis tendendi ad summam perfectionem*) *Achilli Gagliardo* e Soc. Jesu tribuat, contra aliorum sententiam, & contradicente Parisiensi Editione Anni 1598. Duo hi exigui tractatus, & imprimis postremus, haberi possunt pro Compendiolis Systematicis Theologiæ My-

(a) *La Theologie du Cœur. &c.*

Myſticæ & ſolidioris, & ad praxin accommodatiſſimæ, atque ab omnibus tum illuſionum nebulis, tum omnis generis adverſariorum diſputandi libidine flagrantium tricis remotiſſimæ.

(17.) Tandem in medium produco Auctorem, imo originarium & vividum exemplar Characteris J. a Cruce circa purificationem paſſivam & ſeveram, MATTHÆUM ſcilicet WEYERUM, laicum, Anno 1560. Veſaliæ e cœtu mortalium ſublatum, qui, dum vixit, in ſpiritualibus anxietatibus dies ſuos tranſegit, mente cœlitus illuminata, ceu clariſſime apparet ex ipſius *Epiſtolis* cor intime afficientibus, & *divinorum ejus eloquiorum* Compendio; e quibus videre eſt, quî cuncta ea quæ hominis ejuſdemque potentiæ ſunt, actuſque & omnis proprietas, tandem in Judicium prolabantur & concidant coram Juſtitia Divina ante perfectam purificationem & juſtificationem hominis; ut nihil dein ſuperſit, in Nova Creatura, nilque coram Deo & in æternitate ſubſiſtat, niſi merum Summi Numinis Opus, atque nulla Caro, ſecundum Scripturam, coram ipſo gloriari poſſit; ſoli vero Supremæ Iſti Majeſtati §. 17.

omnis

omnis honor & gloria in æternum tribuatur. Vetus dictio primæ Editionis Belgicæ hujusce Auctoris, Francofurti Anno 1597. impressæ, ornatior comparet in secunda Amstelodami Anno 1652. in lucem emissa, quæ rarius nunc invenitur. Perperam vero ibidem inserta legitur (quamvis in parentesi) nota marginalis plane erronea pristini Editoris, qui alibi mentem habuit, quum Auctoris censoriam quandam castigationem applicuit cuidam per D. J. [a] expresso, de quo tamen Auctor neutiquam cogitavit, & cui castigatio isthæc minime erat accommoda. Opusculum hoc versum & editum est Germanice Amstelodami Anno 1658. eodemque tempore Latine titulo, *Theologiæ Mysticæ praxis viva, sive* MATTHÆI WEYERI *Effatorum Libri tres* &c. Verum Latinus Translator subinde Auctoris sensum perperam intellexit. Audio præclarum hunc libellum nuperrime Londini Anglice in lucem prodiisse; Gallice necdum comparuit.

(a) *Vide infra* §. 59.

§. 18. (18.) Epitomen Viæ hujus Weyerianæ continet *Epistola* Virginis cujusdam *de Regeneratione*, quam junctam invenies recenti Gallicæ Traductioni Theologiæ rea-

realis aut Germanicæ, quæ Epiſtola bis Belgice Amſtelodami edita eſt Annis 1677, & 1688. brevis quidem mole; ſed rerum pondere eximia.

IV. Sta. THERESIA.

(19.) Quæ Joannes a Cruce docuit modo theoretico ſecundum viam Intellectus, imo, aliquatenus ſcholaſticam; ea ipſa practico modo comprehenduntur narrationibus & productionibus propriæ experientiæ, methodo penitus affectiva Viamque Cordis reſpiciente, in Scriptis Stæ. THERESIÆ; cujus characterem judico, quod ſine ullius methodi affectatione (licet interim haud careat ordine) loquatur & ſcribat e mero ſenſu & motu animi, amoris, humilitatis, & juxta vivam experientiam quam in rebus ſpiritualibus & ſupernaturalibus habuit. Urget Ipſa præprimis viam Orationis, tam activæ, quam ejus quæ quietis dicitur, quæque & paſſiva, ſupernaturalis atque unitiva eſt; memorat ejuſdem gradus, & infinitum ac ineffabile gratiarum flumen quo Optimus Maximus perfundit animas, quæ illi ſeſe conſecrare annituntur. Expreſſiones ejus hu- §. 19.

miles, efficaces, & Dei ſpiritu ferventes, tenerrime afficiunt eorum corda qui vel aliquam verſus Deum proclivitatem fovent, excitant in his amorem Dei, & profundam animabus imprimunt erga Divinam Majeſtatem, & Sacratiſſimam Humanitatem Servatoris, venerationem, cum ſingulari ſtupore ob gratiarum, & operationum ineffabiles Altiſſimi theſauros in animis illorum, qui ſincere Ipſi ſeſe dedunt.

§. 20. (20.) Notiſſimum eſt hanc primi ordinis Sanctam fuiſſe Carmelitam in Hiſpania; cujus ſtatum ſatis detegunt libri ejus, quibus ipſa magnam *vitæ ſuæ* partem deſcripſit, at cujus hiſtoriam completam Epiſcopus Taraconenſis, & P. Ribera, quilibet ſeparatim, publico dederunt, Hiſpanico idiomate, unde & in Gallicum utraque converſa eſt. Verſi ſunt & ex Hiſpanico ejuſdem Sanctæ libri in omnis generis linguas, & editi Latine quidem Coloniæ Anno 1626. ac ibidem Germanice Anno 1686. ut & Herbipoli, Anno 1649. &c. Inter plures Verſiones, quæ Gallice extant, recentiſſima & optima eſt illa Dn. Arnaldi d'Andilly, multoties Lutetiæ Pariſiorum impreſſa, & ultimo (Ann. 1688.) Ant-

Antwerpiæ, tribus parvis voluminibus, queis annexæ sunt *Epistolæ* antiquiores Sanctæ hujus, quibus carebant Editiones Parisienses, at quæ nimis obrutæ sunt Notis Episcopi Osmensis: *Antiquiores* voco has Epistolas respectu illarum, quæ haud ita pridem Antwerpiæ Anno 1698. duobus tomis (Gallice,) in manus hominum venerunt, nec adhuc lucem viderant. Inter ejus Opera, illud quod inscribitur *Castellum Animæ*, præ aliis est sublime: Tractatus *de Via Perfectionis*, omnium maxime familiaris & utilissimus: *Vita*, quam ipsamet descripsit & *Exclamationes* ejus, altius quam ulla alia, Cordis intima tangunt: *Epistolæ* & *Fundationes*, cum singulari jucunditate leguntur.

(21.) Inter eos, qui Characteri S. Theresiæ quam maxime appropinquant, imprimis memoranda Sta. GERTRUDIS, nequaquam illa Brabantina, quæ seculo vixit septimo; sed quæ in Germania vixit, Comitissa a Nativitate; & quæ quingentis circiter abhinc annis Abbatissa fuit Religiosarum Ordinis S. Benedicti in Diœcesi Halberstadensi. Scripsit illa ipsa Latine. Crediderim per titulum, Vitæ & Revelationibus ipsius §. 21.

 præfi-

præfixum, nimirum *Insinuationes Divinæ pietatis* (non semel Coloniæ, sicut & Parisiis atque Saltzburgi Anno 1662. excusæ) significari, quod ipsa revera Cordibus insinuaret pietatem plane divinam & Amoris ardorem singularem erga Majestatem Numinis, ceu imprimis e secundo illarum Insinuationum libro constat; ubi Conversionem suam & partem Vitæ suæ describit ipsa eo pacto, ut non imitari solum, verum & superare videatur S. Augustinum in Confessionibus suis. Ejusdem *Exercitia Amoris Divini*, quæ preces sunt proprio ejus usui pro singulis Septimanæ diebus destinatæ, singularem quoque vim spirant. Verterunt ea ex Latino & Gallice evulgarunt Parisiis Anno 1672. & Anno ante ut & 1687. Ejus Insinuationes, at sub titulo, *Vita & Revelationes* S^tæ^.*Gertrudis*, quem titulum Versio Germanica Coloniensis Anni 1674. itidem assumsit. Translator, cætera Gallus, quamvis facundus, tamen non ubique satis assecutus est mentem sanctæ hujus animæ, quæ inter omnes, quæ tum vixerunt, purissima creditur.

§. 22. (22.) Hujus Sanctæ descriptio ansam mihi dat de alia ejusdem nominis piissima

ma Virgine cogitandi, quæ scripsit *Confessiones Animæ amantis*, eodem charactere, intime afficientes, & mire efficaces ad emollienda & accendenda in Amore Dei pectora.

Est hæc GERTRUDIS MORA, e stirpe celebris illius Cancellarii Anglici ejusdem nominis, olim Religiosa Cameracensis, cujus libellus Anglice est excusus Lutetiæ Parisiorum, 1658. & nunc, ut audio, Germanice versus prodibit.

(23.) Eodem Theresiano charactere omnimode præditam observo CATHARINAM, de *Senis*, seu *Senensem* dictam, quod ibidem circa medium Seculi decimiquarti nasceretur. *Meditationes* ejus *in Passionem*, cum Vita ejusdem per Confessionarium ipsius editæ; *Sex Dialogi*, quos ipsamet dictavit (impressi Latine Ingolstadii Anno 1583.) & qui imprimis tractant de Doctrina Christiana quoad Restaurationem hominis, de Amore Dei, de Lachrymis pœnitentiæ, de Ecclesia & ejus Ministrorum corruptione, de Providentia Dei, ac de Obedientia; Ejusdem *Preces*, istis junctæ; *Epistolæ* ad omnis generis homines perscriptæ, Gallice Parisiis in lucem emis- §. 23.

sæ Anno 1644. tandem veneratio, imo vero submissio & obedientia quam ipsi præstitit universus pene Christianus Orbis haud exceptis ipsis Pontificibus, Regibus, Magnis parvisque, eruditis ac non eruditis, (licet ipsa simplex Virguncula in flore ætatis vix triginta annorum extincta) abunde commonstrant a Summo Numine donum ipsi fuisse concessum commovendi animos & inflammandi desideria per sacros ardores & cœlestis amoris ignes, quibus ipsa in intimis medullis flagravit.

§. 24. (24.) In operibus *Ludovici de Blois*, (qui vulgo dicitur *Blosius*, Benedictinus, Abbas Lætiensis, & abhinc seculo & ultra vixit) idem Spiritus idemque character comparent, ad accendenda veræ pietatis & sanctimoniæ igniculis pectora; unde & semper, quoties mentio ejus fit, Pii nomine insigniri solet. Collecta & edita sunt non semel Latine Antwerpiæ; & varii eorum tractatus in varias linguas sunt translati.

Contemplationes Amoris Divini RAIMUNDI JORDANI (qui dictus *Idiota*, & cujus omnia opera Parisiis anno 1654. in 4°. prodierunt,) manifeste eundem plane tenent characterem, æque ac illi,

li, quibus communiter junguntur, libelli, ſcilicet, *Soliloquia*, *Meditationes*, & *Manuale* quæ nomen S. Auguſtini præ ſe ferunt; e cujus *Confeſſionibus*, ſicut & illis ALFONSI de OROSCO, Eccleſiaſtæ Caroli Quinti, idem humilis & fervidi amoris character elucet. Poſtremæ hæ ex Hiſpanico in Gallicum ſunt tranſlatæ & editæ Antverpiæ, 1643.

Taceo non paucos alios; quorum tamen nonnulli in ſequentibus articulis opportune commemorabuntur.

V. Sta. CATHARINA GENUENSIS.

(25.) Illuſtris & Sancta hæc Matrona e Nobiliſſima Domo Fieſcana, Vice-Regis Neapolitani Filia; adeo, quamvis Marito juncta, in divinioribus excelluit, adeo ſpiritualis ac perfecta Dei amans fuit, ut a longo tempore ſimilem in Orbe terrarum extitiſſe neutiquam probabile ſit. Character ejus eſt Amor quidam Summi Numinis tam purus, tam excelſus, tam fortis, tam ſingularis, ut reſpectu hujus nil occurrat neque in exemplis, neque in ſcriptis §. 25.

Sanctorum & Doctorum, quod sublimitatem & vim purissimi hujusce Amoris attingat; qui postquam ipsam uno momento perfecte penetravit & convertit, flagrabant inde & anima & corpus ejus per totum vitæ suæ tempus, sic ut nil respiraret, nil ageret, nil diceret, nihilque scriberet, nisi Amorem omnimode purum & incomparabilem.

§. 26. (26.) Videmus in ipsa ejusdemque scriptis, qua ratione nobilis & purus hicce Amor, Deo solique gloriæ Divinæ unice intentus, in se solo omnia comprehendat, & supremum finem, & omnes vias, omniaque media ad assequendum perfectionis culmen. Ostendit, quomodo e scaturigine Amoris dimanent corruptionis nostræ & infinitæ malignitatis, itemque nostri nihili, extremæque nostræ ad bene agendum infirmitatis cognitio & agnitio; ea item miræ absurditatis vanæ gloriæ; tum sui ac omnium abnegatio, perfecta contritio, horror peccati, mortificatio & sanctificatio corporis, animæ & spiritus; acquiescentia in Justitia Dei, consummata patientia, charitas & misericordia vividissima erga proximum, & alia

alia ejusdem generis, quibus obstricti sunt omnes ii qui ad æternam beatitudinem aspirant. Elicit & ipsa hinc inde ex eadem origine mille egregia & convincentia lumina circa difficillima & maximi momenti Theologiæ argumenta, de Incomprehensibilitate Dei & ejus Amoris, de Attributis ejusdem Potentiæ, ejusdem Sapientiæ, Bonitatis, Misericordiæ, Justitiæ; de modo quo eadem respiciunt creaturas tam bonas quam malas: de Gratia, hujus præveniente appulsu, universalitate, modo operandi ac ipsimet resistendi, ejusdemque efficacia; de Libero Arbitrio, de potentia & impotentia hominis, coöperatione ipsius cum Deo in negotio salutis suæ; tandem, de tota Theologia Mystica, hujusque viis purificationis, illuminationis, annihilationis potentiarum, unionis, transformationis, & Deificationis. Quæ omnia sunt effluvia & fervidæ irradiationes purissimi Amoris Spiritus Dei, qui ipsam occupaverat totam & regimine suo ducebat.

(27.) Opera sanctissimæ hujus Fœminæ, quæ ante duo secula Genuæ vixit & obiit, versa sunt ex Italico in Gal- §. 27.

licum & centum fere abhinc annis evulgata Parisiis per Patres Carthusianos de Bourg-fontaine; postmodum denuo excusa aliquoties Parisiis & Lugduni, donec Anno 1667. stylo eorum emendato iterum Parisiis prælo subjicerentur, attamen magis quam decebat mutilata & immutata: cui defectui remedium afferre annititur nova Editio, quæ nuper in Belgio prodiit sub titulo, (a) *Theologia Amoris*, seu *Vita & Opera* Stæ. *Catharinæ Genuensis* 1691. Quæ *Vita* (Opus Confessionarii ejus) in tres Partes est divisa, quæ sunt, primo ejusdem Conversio, dein Discursus & Colloquia, ac tertio, Postremæ Horæ. Trium ejus *Dialogorum* (qui Germanica lingua in publicum emissi sunt cum Vitæ ejus Compendio, Halæ 1701.) argumenta sunt, Primi, Lapsus Animæ, ejus Conversio & Purificatio Activa per infusionem Amoris: Secundi, Purificatio passiva Animæ & Spiritus per novas ejusdem Amoris infusiones; Tertius plures continet quæstiones Animæ & responsiones Dei de natura, causis, operationibus & effectibus puri istius Amoris Dei: e quo principio ipsa etiam separatim depingit naturam Purifica-

(a) *La Theologie de l'Amour* &c.

tio-

tionis animarum poſt mortem. Quæ omnia conſummatiſſima ſoliditate mentem intime afficiente proponit.

(28.) Quamvis admirabilis hæcce Sancta, in hoc genere unica ſit, nilque ejuſdem Scriptis comparari queat ad animos Divini Amoris igne inflammandos, tamen Sta. *Catharina Senenſis*, quam mox ante deſcripſimus, maxime omnium ejuſdem charactere pollet: præ aliis vero Nobilis & Sanctus ille Britanniæ minoris Cæcus, JOANNES a S. SIMSONE, Carmelita diſcalceatus, qui obiit in civitate Rhedonenſi Anno 1636. poſtquam ſexaginta propemodum de variis Argumentis Tractatus ſpirituales & myſticos in calamum dictaverat, quorum tamen duo ſolum, (quod ſciam) volumina in quarto huc uſque typis ſunt excuſa; Primum, quod *Vitam ejus* & *Principia*, atque alios quosdam Tractatus continet, Pariſiis Anno 1651. ac Latine Lugduni Anno 1655. Secundum, Anno 1654. denuo cum primo impreſſum. Ultimum hoc ejusdem *Contemplationes* circa omnia ſalutis Myſteria memorat, junctis quibuſdam aliis opuſculis; quæ ſicut reliqua omnia, non ſunt niſi rivuli vel flumina §. 28.

infi-

infiniti Amoris, ubique illic radiantis, quo impulsus Auctor perpetuo Deum nominat Amorem suum & Carissimum Amorem, Librosque suos *Specula* & *Flammas Amoris: Amorem aspirativum: Consummationem Animæ in Deo per Amorem: Soliloquium*, *Epithalamium Sponsi Divini* &c. Tractatus ejusdem de Amore aspirativo nuper iterum est impressus in secundo volumine Libri cui titulus *Theologia Cordis*; & *Principiorum* ejus compendium habetur annexum novæ Editioni *Theologiæ realis*, quæ nuper Gallice prodiit.

E Veteribus, per veras septem Epistolas S. IGNATII Antiocheni, constat sanctum hunc Martyrem eodem plane Spiritu eodemque Amoris Divini charactere præditum fuisse. Sola ipsius Epistola ad Romanos (quam P. Ruïnardus Græce publico primus dedit, cum actis Martyrii ejus, sub finem Libri sui qui inscribitur, *Acta Martyrum sincera*) in specie & Divina convictione hoc ipsum confirmat, æque ac aliæ ejus sex epistolæ, quæ aliquoties cura Vossii impressæ sunt, attamen nimis contemptim de epistolis, quæ *interpolatæ* dicuntur, sentit ille, & ex impetu affe-

ctuum

ctuum contra interpolationis hujus Auctorem loquitur; qui epistolarum S. Martyris paraphrasin quandam potius suggerere voluit, quam earundem textum pervertere; revera enim inviolatum retinuit illarum sensum, quantum ad spiritus amoris characterem attinet.

VI. Sta. ANGELA DE FULGINIO.

(29.) Crux Christi Jesu & inde promanantes Gratiarum rivi, scilicet Amor Vitæ, Virtutum, Mortisque Jesu Christi, perque eum Animæ purificatio, & proinde infusio veræ Theologiæ Cœlestis & supernaturalis, ac sapidæ & experimentalis notitiæ Dei, ejus attributorum & perfectionum, Redemptionis, & aliorum Mirabilium Dei, favorumque valde sublimium, sunt elementum & character specialis S[tæ]. ANGELÆ *de Fulginio*; in qua imprimis moventes admodum Cordis affectiones, simplicitas, & tam genuina sinceritas elucent, ut abunde appareat illam ab omni fraude omnique deceptione esse alienissimam. Doctrina & Vita ejus, Medullam E- §. 29.

van-

vangelii puriſſimam, nilque niſi meram praxin ſpirantem complectuntur, in qua quidem via Amor proprius aſylum vel fulcrum fruſtra quæreret.

§. 30. (30.) Vixit ſancta hæc Matrona Fulginii in Ducatu Spoletano quatuor abhinc ſeculis, quæ marito adhuc juncta ad Deum ſeſe convertit, ac deinde poſt ipſius obitum, tertium S. Franciſci Ordinem eſt ingreſſa. Opuſcula cum Vita ejus Latine Confeſſor ipſius evulgavit, ac præter Editiones, Pariſienſem & Colonienſem Anni 1601. etiam inveniuntur in Actis Sanctorum Bollandi; quarto Januarii, qui ipſe Sanctæ hujus emortualis dies fuit. Variis quoque eadem linguis in lucem prodierunt; ſcilicet Gallice Pariſiis, Belgice Antwerpiæ 1628. Cum autem Pariſienſis Editio non amplius ſupereſſet, nuper (Anno ſcil. 1696.) nova verſio Gallica comparuit ſub titulo, (a) *Theologia Crucis Jeſu Chriſti; ſeu Opera & Vita Beatæ* ANGELÆ *de Fulginio*, ubi omnia in meliorem ordinem ſunt redacta.

(a) *La Theologie de la Croix de J. C.* ou, *la Vie & les Oeuvres de la* B. Angele de Foligni *a Amſterd.*

§. 31. 31. Habetur in ejuſdem *Operibus* pleniſſimæ gravitatis commendatio Vitæ Jeſu Chriſti, ejuſque trinæ ac inſeparabilis (ut loquitur) ſocietatis, Pau-

per-

pertatis ſcilicet, contemtus & dolorum. Depinguntur ibidem vera Oratio, Humilitas, Amor Spiritualis, Dona Dei in dilectos ſuos conferri ſolita, Sacramentum Amoris, Præſentia & inhabitatio Dei in Anima, itemque commercia Dei ſupernaturalia cum ipſa, una cum neceſſariis contra illuſiones cautelis. *Vita* ejuſdem ibi in tres partes eſt diviſa, quarum prima hiſtoriam Converſionis ejus, pœnitentiæ, & terribilis purificationis continet: ſecunda, modos ſupernaturales, queis Deus ipſi conſolationes, lumina, Divinas cognitiones ſui & attributorum ſuorum, eorumque omnium quæ ad redemptionem & ſalutem noſtram pertinent, ſuggeſſit: tertia vero poſtremos ipſius ſermones, Teſtamentum, & beatum ejus obitum, qui Anno 1309. contigit. Annexa huic Editioni ſunt *Exercitia* BLOSII in *Paſſionem Jeſu Chriſti.*

(32.) Eodem ſpiritu eodemque cum S. Angela charactere prædita ſunt opuſcula S. FRANCISCI ASSISIATIS, Latine impreſſa in quarto Antwerpiæ 1623. cum Notis Waddingi nimium diffuſis, & exigua forma ſine Notis, Lugduni 1636. §. 32.

(33.) Do-

§. 33. (33.) Dominus DE BERNIERES LOUVIGNI, Consiliarius Regius & Thesaurarius Galliæ in Ærario Cadomensi, quod ad sanctum attinet affectum, charactere quidem S. Theresiæ, sed quod ad argumentum & dogmaticum, S. Angelæ charactere omnino est imbutus, quam mirari & penitus imitari consueverat, quippe cui, ejusdem Sanctæ exemplo, nil adeo cordi fuit quam Crux Jesu Christi, imitatio & inculcatio paupertatis, abjectionis & passionum Filii Dei, quæ omnia a sancto hoc Viro ubique urgentur tanquam perfectionis in hac Vita culmen. Divina ipsius Scripta vero solidissimi Christianismi Spiritu sunt plane referta. Ejusdem (a) *Christianus internus*, in Galliis vicies sub incudem revocatus, & Belgice, imo Italice versus & editus, agit tum de argumento mox in genere memorato, tum speciatim de materiis Mysticis præsentiæ Dei & Precum Lib. 3. & 7. Decreverant Editores non pauca adhuc alia Operum ejus in lucem extrahere, prout initium factum additione *secundi Tomi* dicto Christiano interno, & publicatione Divinarum ejus (a) *Sententiarum* & insignium *Epistolarum*, ubi omnis ge-

(a) *Le Chrétien interieur.*

(a) *Maximes Spirituelles.*

generis argumenta ſpiritualia & myſtica ſigillatim exponuntur, & difficultates ibidem occurrentes, egregie diluuntur. At *Vita* ipſius, ceterique quatuor libri in præfatione ejuſdem *Operibus Spiritualibus* præfixa promiſſi, nondum in lucem prodierunt, & fortaſſe nunquam prodibunt; perpetim enim mundana ſcientia infuſæ per Dei Spiritum ſapientiæ reſiſtit, ſemperque viget contrarietas inter pietatis ſpeciem nullibi non dominantem, & ipſam pietatem vere ſolidam, internam & abſconditam.

Dominus de Bernieres obiit Cadomi Anno 1659. qui 57. ætatis ſuæ annus erat. Admodum notabile eſt quod in præfatione Operum ejus de ipſius obitu legimus. Scilicet: *Mors ejus neutiquam pro cauſa habuit pravam quandam humorum perturbationem, neque quendam naturæ defectum: Tota die nil quicquam mali perceperat; neque etiam in initio veſpertinarum precum. Nonnenimi qui ipſi ſerviebat, ipſum monenti tempus iſti Exercitio ordinarie deſtinatum quum effluxerit, jam quieſcendum ipſi eſſe; ille conſueta ſua lenitate reſpondit rogando ut unicum adhuc ſibi concederet momentum. Bonus iſte ſervus mox reverſus, inveniebat Herum ſuum flexis genibus habitu pre-*

cantis; at simulac ipsum alloqui incepit, observavit animam ejus a nobis secessisse, & nil nisi corpus nobis reliquisse. Sanctus hic Vir, aut vi mortificationis, vel lachrymarum quas ob infelicitatem & perditionem animarum fudit, in cæcitatem per aliquot annos durantem incidit; at benignitate Dei visum notabili temporis spatio ante obitum recuperaverat, eodem modo ac S. Francisco Assisiati obtigisse fertur.

§. 34. (34.) HENRICUS SUSO, Sanctus Dominicanus seculi decimi quarti, pariter Spiritum & characterem Stæ. Angelæ Fulginiensis possidet. Operum ejus Originale vetus Germanicum non amplius reperitur; attamen extat ejus, sicut & Tauleri, Versio Latina per Surium, Coloniæ aliquoties impressa, ac ultima vice Anno 1615. secundum quam facta est hodierna Versio Germanica, itidem Coloniæ Anno 1661. typis excusa. Ex ejusdem Operibus, *Dialogus æternæ Sapientiæ cum discipulo suo*, quatuor *Sermones*, duodecim *Epistolæ*, *Vita* ejus (eximium sane scriptum, a filia ejus quadam spirituali exaratum, quod tamen non est absolutum) *Meditationes* in Passionem, *Exercitia*, *Horæ*, & *Offi-*

cium

tium æternæ Sapientiæ, continent pro primario Argumento Paſſionem & Crucem Servatoris, ſimulque patientiam & reſignationem; quibus ejuſdem participes nos eſſe oportet, emphatice commendant. Ipſius *Dialogus Veritatis & Diſcipuli ſui*, adhuc de aliis ſublimioribus & myſticis agit; æque ac Tractatus ejuſdem *de novem Rupibus*, quas conſcendere tenemur ad attingendum Principium noſtrum: ubi paulo ante corruptionem per omnes Chriſtiani Orbis ſtatus longe lateque dominantem depinxerat, commonſtrando, quod omnes, tam Eccleſiaſtici quam Seculares ab omnium bonorum Auctore Deo defecerint. Omnes Suſonis libri, excepto Veritatis Dialogo, Gallice editi ſunt Pariſiis Anno 1614. & nuper (Anno 1684.) ibidem nova Dialogi æternæ Sapientiæ verſio in publicum emiſſa, Epiſcopo Meldenſi dedicata.

Incredibili mortificationi deditus erat Suſo, humilitate conſummata, benignitate & patientia probatiſſima præditus, ac incomparabilis ſacræ Humanitatis Filii Dei, ejuſque paſſionum amator; in quo ſanctæ Matris ſuæ videbatur quaſi eſſe hæres, quæ ipſa die pa-

rasceves, (ita appellant diem Veneris ante Pascha proximum) e vita discessit extrema commotione animi, irrogatos Christo cruciatus, & sanctæ Virginis Dominum in Cruce agonizantem conspicientis angores, secum volventis.

Præter Exercitia Tauleri & Meditationes S. Catharinæ Senensis, quorum jam fecimus mentionem, & qui charactere Crucis Jesu Christi pollent, huc quoque referenda maxima pars *Vitæ Sta Mariæ Magdalenæ de Pazzi*: quæ Parisiis Anno 1670. Gallice, & Coloniæ eodem anno Latine, itemque alibi Belgice prodiit. *Stimulus item Amoris Divini* S. Bonaventuræ, cum opusculis ejus editus Parisiis Anno 1647, & seorsum Bruxellis 1683. Gallice quoque in lucem emissus est Parisiis 1666. & Lugduni, sub titulo *Meditationum in Mysteria Passionis*. Addendæ & *Meditationes* S. Brunonis in *Passionem*; & quarta pars *Meditationum* Ludovici a Ponte, cujus opus quibuslibet hujusce temporis Sermonibus nequaquam cedit, postquam omnes Christianas Veritates cognitu necessarias in utilem & piam meditationem redactas comprehendit: Porro *Elevationes in Passio-*

Paſſionem, Patris cujuſdam Oratorii, Gallice publicatæ Pariſiis Anno 1677. Item Liber Belgicus, *Sponſus ſanguinum*, non ſemel Antwerpiæ impreſſus, qui viginti continet Meditationes in forma de Paſſione Domini noſtri, cujus Auctor (a) idem eſt qui *Thalami Sponſi*. Tandem huic argumento haud incongrue jungendus (relictis pluribus aliis) exiguus quidam Belgico idiomate libellus, licet vix notus, attamen perfectæ ſoliditatis, qui inſcribitur *Myſterium Status & Vitæ Jeſu Chriſti*, Amſtelodami Anno 1653. editus. Auctor Lumine Divino fruebatur, quamvis Idiota & Opifex, vocabaturque Henricus Gerardi, hic notatus per H. G.

(a) *Michael Zachmorter.*

VII. BENEDICTUS DE CANFELD.

(35.) Ad conſequendam Perfectionem Chriſtianam, facilem commonſtrare viam annifus eſt hicce Auctor, præ ceteris extollendo medium evidens, minime dubium, facillimum, & abſolutum; ac proinde Latine, Gallice & Anglice exiguum compoſuit tractatum quem inſcripſit: *Regula Perfectionis*, ubi omnia ad *§. 35.*

unicum *Voluntatis Dei* Principium reduxit, quo libri ejus character exprimitur. Hoc Principium neutiquam controversum, omniumque Christianorum, imo quorumvis ratione utentium assensu approbatum, plurimum eo confert, ut omnia in actum & praxin deducantur, utque errore liberentur ii qui tum sibi ipsis imaginantur, tum aliis persuadere cupiunt, Vitam spiritualem solummodo consistere in nescio quibus abstractis & aridis otiosæ & sine actione quietæ mentis contemplationibus. Vult Canfeldius, ut sola Dei voluntas sit principium & scopus, quæ in omnibus respicere oportet; quam voluntatem alludendo ad textum Apostolicum, Rom. 12, ℣. 2. triplicem proponit, scilicet, externam & *bonam*; internam & *beneplacentem*, ac denique intimam aut essentialem, supereminentem & *perfectam*. Prima libri sui parte exponit, quomodo Dei Voluntas, actionum nostrarum regula, postquam per Legem Summi istius Numinis, aut per rectam rationem, aut per mandatum Superiorum, aut per eventum eorum quæ nobis accidunt, innotuit, debeat effici aut admitti actualiter, unice, lubenter, in-
du-

dubitanter, perſpicue & prompte. Deinde vero, Voluntas Dei ſentitur in imis Animæ receſſibus, ibidemque ſeſe prodit ſapido & plane luminoſo modo, cum admiratione, humiliatione, exultatione & elevatione mentis ad Deum: id quod parte ſecunda deſcribitur; quam excipit tertia, quæ de intimo & ſupernaturali ipſius Dei commercio agit, cujus unicum Auctor proponit medium, ut & modos, qui duo ſunt, & duplici hominum generi applicari queunt; quorum reſpectu plurima memorat capita & varias obſervationes & neceſſarias præcautiones quod ad internam & myſticam viam attinet, quæ tamen omnes ad paſſivam annihilationem redeunt, quæ eſt pro amore fruitivo contemplationis & unionis, & ad annihilationem activam, quæ eſt pro amore practico, per quem agere oportet ſpiritualiter, aut externe ſeu corporaliter.

(36.) Cum Auctor hic fuerit eruditus, hinc non minus methodice & ſyſtematice quam ſolide ſcripſit, perſpicax & circumſpectus, ne ullam quidem neceſſariam præcautionem omittens, non ſolum contra falſam Myſticam & falſam quietem & deſidiam naturæ, ſed & ne §. 36.

quis forte ſit timidior aut ſcrupuloſior propter verba & modos loquendi, quibus ipſe utitur; quoſque e ſcriptoribus ſanctioribus, qui ipſum præceſſerunt, allegat; de quo tamen argumenti genere fuſius egit *Sandæus* in Latino Opere ſuo, cui titulus, *Clavis* ſeu *Onomaſticum Theologiæ Myſticæ*, Coloniæ Agrippinæ 1640. ſicut & D. Brunius in Gallico tractatu ſuo, *Eclairciſſement de la Theologie Myſtique*, qui lucem vidit Rhotomagi, 1659. & nuperrime *Dn. Archi-Epiſcopus Cameracenſis* in ſuis (a) *Sententiis Sanctorum explicatis*, quæ tantum longe lateque excitarunt rumorem, quæque licet tot ſubjectæ cenſuris nemini ignotis, tamen a plurimis adhuc approbantur, qui etiamnum ſibi perſuadent, tantum abeſſe, ut Auctor (uti accuſabatur) ad extrema res adduxerit, ut potius nonnullas videatur nimium extenuaviſſe, ſic ut necdum attingant ſublimitatem ſenſus Sanctorum & maxime ſublimium Myſticorum.

(a) *Explication des* Maximes des Saints.

Liber Canfeldii in Belgicam pluresque alias linguas fuit tranſlatus, & aliquot vicibus impreſſus. Ultima Editio Pariſienſis Anni 1666. (denuo Lugduni Anno 1694. impreſſa) junctam

habet

habet *Explanationem* generalem quæ divisionem operis respicit, & *Conversionem* ut & *Vitam* Auctoris, qui Nobilis erat natione Anglus, & professione Divini Verbi Præco Capucinus, in qua & obiit Parisiis Anno 1620. postquam in extasi amoris hæc verba enunciaverat: *O Mirabilia! O immensa Amoris divini abyssus!* Anno 1649. exiguum totius ejusdem Libri Latinum compendium Lucernæ prælo fuit subjectum.

(37.) Tractatus Gallicus *de Sapientia Christiana aut de Scientia Uniformitatis cum Voluntate Dei*, quem Dn. d'ARGENSON, Consiliarius Regis, in carcere Mediolanensi composuit, & qui Anno 1651. Parisiis est impressus, circa idem Canfeldianum principium volvitur, egregius libellus facilis intellectu, nec minus solidus & vere spiritualis. §. 37.

VIII. JOANNES ENGELBRECHT.

(38.) Quanta præcedentis Auctoris erat doctrina & eruditio, tanta hujus erat inscitia & omnium literarum ignorantia; vix enim ad legendum vel scribendum idoneum sese fuisse fatetur. §. 38.

Characterem habet ingenuitatis & puræ ac infantilis ſimplicitatis, nullo modo per ſinuoſas Naturæ calliditates, aut ulla humana artificia depravatæ, nec per ſcientiæ aut ſapientiæ mundanæ miſturam corruptæ; attamen divina ſapientia forti, ſolida, & ſubſtantiali præditæ; qua pſeudo-Theologos & falſos ſpirituales ac hujus mundi ſapientes deprehendit, & in eorundem fucata ſapientia & ſophiſtica Theologia ad incitas redegit, omneſque eorum contentiones & controverſias disjecit, diſſipavit, & extinxit, omnimode pacans mentem & intima cordis circa Religionum diſcrimina, exponens quæ ſubſtantiam veri Chriſtianiſmi plane perſpicuam, omnino facilem, & prout a nemine non etiam e ſimpliciſſimis in vita exerceri poteſt. Primarium ejus Principium hoc eſt, ut cognita peccata evitemus; ceu quilibet poteſt per menſuram gratiæ, quam benigniſſimus Dominus cuivis ſufficienter eum in finem impertit; utque ſic operationi Divinæ in nobis locum dantes, Summum Numen intus adoremus, ut per Spiritum ſuum in cordibus noſtris producat Fidem, quæ per Charitatem omneque bo-

boni ac Virtutis genus efficax sit. Profecto verus hic simplicium animarum est Theologus. Præter sapientissimam & fortissimam simplicitatem infantilem, quæ ipsius est elementum, modus, quo lumina ejus ipsi fuere infusa, etiam singularem & plane extraordinarium characterem præ se fert. Scilicet factum hoc est tum per ejus mortem & translationem in Infernum & in Cœlum, unde ipsum ad terram remisit Deus, tum & per continuas visiones & Institutiones Angelorum & ipsius Jesu Christi, item per extases divinas, ubi non pauca Dei mirabilia ipsi fuere proposita hujus & alterius vitæ, præsentis & futuri Seculi: adeo ut tanquam unicus in suo genere haberi possit; nisi quod HERMAS, & aliæ quædam sanctæ, quæ sequenti articulo memorabuntur, aliquo modo ipsi similes fuerint, imo etiam participes dicti characteris quod ad revelationes & Visiones divinas attinet.

Cum patria ipsius esset Urbs Brunsviga, ubi miraculosi isti eventus de ejus morbo, morte, resurrectione & missione divina Anno 1622. coram tota Urbe de iisdem penitus convicta contige-

gerunt; hinc libri, quos satis magno numero reliquit, tam qui eventus istos referunt, quam qui divinas ejus Visiones & extases commemorant, ut & non paucæ ejusdem epistolæ, omnes Germanica Lingua prodierunt. Dolendum, quod maxima eorundem pars neglecta perierit; imo quod adeo nemo Divini istius Hominis curam habuerit, ut vix constet, quid tandem de ipso factum sit, & ubinam e vita discesserit. Interim habentur, præter *Historiam* mox dictorum eventuum, primo ejus narratio *Divinæ Visionis de Tribus Statibus*, Ecclesiastico, Politico & Oeconomico, dormientibus in peccato, & Eversionis quam Deus primo immittet Statui Ecclesiastico ad excitandos alios: secundo, *Visio Diluvii Universalis* peccatorum, totum mundum inundantis, bonos scilicet & malos, atque *Flagellorum* Dei omnibus incumbentium; & tertio Visio *Novi Cæli & Novæ Terræ*. Verum tamen vix amplius comparent idiomate Germanico, & quamvis nonnulli Scripta omnia Engelbrechtina in lingua hac sub incudem revocare conati sint, imo actu ipso jam inceperint per editionem primæ partis Anno 1686. tamen in pro-

po-

posito hoc exquendo minime perrexerunt: Magis constantes fuere Belgæ: non solum enim jam ante in linguam suam verterunt ac evulgarunt omnia quæ jam Germanice fuerant edita; verum de novo eadem (Anno 1697.) imprimi curarunt, additis quibusdam libellis, epistolis, & fragmentis ejusdem Auctoris, quæ necdum lucem viderant. Extat Gallica Versio Visionis Divinæ de tribus statibus, seorsum emissa Amstelodami, Anno 1680. itidemque annexa Operibus Dominæ Burignoniæ sub finem.

IX. SANCTÆ HILDEGARDIS, ELISABETHA, MECHTILDIS & BRIGITTA.

(39.) Sancta HILDEGARDIS, Abbatissa, in Diœcesi Moguntina Seculo Duodecimo; cujus Revelationum libri tres Parisiis Anno 1513. Latine sunt impressi; ac iterum iterumque Coloniæ editi, una cum aliis ejusdem Operibus & Epistolis ad Pontifices, Imperatores, Reges, Episcopos, ad S. Bernhardum, & omnis generis alios, qui ipsam haud mediocriter venerabantur & ab ea consilia petebant: *Sancta* ELISA- §. 39.

BE-

BETHA, Sanctæ istius coæva & amica; Schonaviæ in Diœcesi Trevirensi, Abbatissa, cujus Libri itidem Latini in sex partes divisi Operibus Sanctæ Hildegardis sunt annexi, attamen multo magis perspicui & dogmatici: Sancta MECHTILDIS, origine Comitissa æque ac Sancta Gertrudis, cui erat intima, & in Monasterio ejus Religiosa, ceu e postremo Insinuationum Sanctæ Gertrudis libro apparet, ubi obitus Sanctæ Mechtildis prolixe memoratur, nulla tamen Operum ejus facta mentione, quæ quinque libris cum Sanctæ Hildegardis Revelationibus fuere impressæ: Sancta BRIGITTA, Sueca, Princeps fœmina e Regio sanguine, seculo decimoquarto, cujus Revelationes aliquoties Latine prælo subjectæ, (a) atque iterum recenter evulgatæ sunt Monachii Anno 1680. cum diffusis annotationibus; quæque Gallice prodierunt Lugduni Anno 1652. & Germanice Coloniæ, A. 1664; omnes inquam hæ Sanctæ characterem (*) gerunt

(a) *Primo Noribergæ 1521. Latine, ut & Germanice.*

(*) *De hoc Mysticæ extraordinariæ charactere, & cautelis ibidem observandis, cum fructu legi potest liber Latinus Cardinalis* BONÆ, de Discretione Spirituum, *ubi hoc argumentum exacte & prolixe exponitur. Extat ejusdem Versio Gallica, impressa Bruxellis 1676.*

runt Spiritus Prophetici, Revelationum & Viſionum Divinarum circa Statum Eccleſiaſticum, Politicum & Privatum, eorum corruptionem, futuras pœnas, ac emendationem & reſtitutionem illorum. Quamvis quæ de ſtatu Eccleſiaſtico, imo totius Chriſtiani Orbis Capite 41. Libri I. Revelationum S. Brigittæ, & Cap. 14. Lib. III. S. Eliſabethæ habentur, inſignem merito fervorem inferant, tamen Eccleſia illius temporis haud deſiit approbare earum Revelationes, quod tempore Savanarolæ minime ita fuiſſet factum. Sunt eædem quoque maximam partem diviniſſimis & longe utiliſſimis intermixtæ præceptis quod ad Chriſtianum regimen attinet omnis generis hominum; ut & plurimis deſcriptionibus, quibus diverſi animarum poſt mortem ſtatus depinguntur.

(40.) Divinus libellus *Paſtoris*, alias HERMÆ, qui Apoſtolorum fuit coævus, eundem plane præ ſe fert characterem; eapropter etiam impreſſus cum S. Roberti, aliuſque Religioſi Revelationibus in fronte Revelationum S. Hildegardis, Eliſabethæ & Mechtildis, §. 40.

pri-

primæ Editionis, quæ prodiit Parisiis apud Henricum Stephanum Anno 1513. Enimvero hujusce libelli (qui parte secunda totus est dogmaticus circa duodecim Divina Præcepta, de quibus ab Angelo doctus est Hermas) prima & tertia pars plurimas Revelationes & Visiones Divinas continent, quæ tum privatos, tum Ecclesiam Dei, ejusque oppressionem, & dein secuturam Renovationem respiciunt. Quemadmodum autem extra omnem controversiam est, hujus opusculi Auctorem revera esse Apostolicum hunc Virum, prout SS. Patres primorum seculorum abunde testantur; ita etiam nil amplius curantur contumeliæ, & irrisiones profanæ quas critici temerariores in eum effuderunt, (a) imo ipsum ceu impostorem & fabularum narratorem tractare ausi sunt. Etenim contra, tanquam Auctorem maxime gravem & Apostolicum, eundem non semel sub incudem revocarunt sedatiores Parisiis, Oxoniæ, & nuperrime adhuc Amstelodami Anno 1695. semper tamen Latino idiomate: Græcum enim Originale interiit. Belgice quoque versum & impressum Anno 1687. novimus. Interim in

(a) *Blondellus &c.*

in nova Editione Gr. Lat. Lipſienſi *Patrum Apoſtolicorum* exiguo volumine, haud dubitarunt hunc omittere, ſicut & Epiſtolam S. Barnabæ, non minus ſolidam quam allegoricis Myſteriis refertam, forte quia nonnullorum ſtomachi eorundem contenta digerere neſciunt.

(41.) Qui Scripta recenter edita Matronæ Anglicæ, quæ vocatur Joanna Lead, & adhucdum in vivis eſt, evolverunt, talia de ipſis teſtantur, quæ eundem cum mox prædicto characterem denotant; nimirum abunde ibi exſtare omnis generis præcepta & lumina ſalutaria, ut & Divinas Revelationes de proxima Chriſtianæ Eccleſiæ reſtauratione per renovationem Vitæ & Spiritus Jeſu Chriſti, & manifeſtationem mirabilium Regni ejus. Et qui ita de Scriptis iſtis ſentiunt, neutiquam ſunt minus perſpicaces, vel paucis in locis, vel exiguo numero. Quicunque ex ſe ipſo de iiſdem judicare volet, ſolummodo legat Tractatus ipſius, *Nubes Cœleſtes*, *Sex Myſticos*, *Revelationem Revelationum*, quæ partem Apocalypſeos, ſcilicet de Septem Sigillis, Septem Tonitribus, de Glorioſo Jeſu Chriſti Regno, methodo ex intimo §. 41.

L fun-

fundo procedente exponit: legat & ejusdem tria *Diaria* five *Fontem Horti, & quosdam adhuc alios*, haud ita pridem omnes Londini Anglice, & ab Anno 1694. Amstelodami Germanice editos, ubi primus & tertius tractatus etiam Belgice in lucem prodierunt; at nullus quidem hucusque Gallice.

X. JACOBUS BOEMIUS.

§. 42. (42.) Hic unicus est (saltem cujus scripta antehac innotuerint) cui Deus imos Naturæ recessus detexit, tam quod ad spiritualia attinet, quam ad corporalia; & qui in rebus Theologicis & Supernaturalibus ad centrum usque penetravit, atque in ipsa origine principia vera Philosophiæ, tam Metaphysicæ & Pneumaticæ, quam veræ Physicæ pervidit. Vidit inquam, per lumen & sensum internum, quomodo Summum Numen e puncto indivisibili uniformis suæ æternitatis exiliens, se sibi ipsi manifestavit perfecta Trinitate per ineffabilem Luminosi Verbi sui generationem, & per suavissimi Spiritus Sancti processum; & quomodo, postquam virtutes, & immensas pulchritudines ac delicias Divinarum suarum for-

formarum, earumque infinitarum combinationum & variationum in se contemplatus est, ab ejus Divina Potentia, per Verbum & Spiritum ipsius, defluxere entia spiritualia & corporalia, juxta ideas, quas Divina ejusdem Sapientia inde formaverat: quomodo entia hæc in fundo suo naturali & in luminosis ac gratuitis perfectionibus suis fovent proprietates, pulchritudines & delicias similes & analogas Originalibus earum in Deo; attamen hac inter eas diversitate, quod entia spiritualia easdem possideant & in actum deducant modo divino & libero; corporalia vero viliori & magis limitato modo, vivo tamen, cum sensu & instinctu vivido. Hoc pacto postquam omnes naturæ spiritualis & corporalis formas ad Septem reduxit, earumque principia ad tria, quorum duo priora res spirituales respiciunt; ac tertium, quod duorum istorum materialis quasi tabula sive repræsentatio est, ad externum mundum pertinet; inde explicuit Creationem Angelorum & eorundem loci, Dæmonum lapsum, Creationem hujus Mundi Angelico crassioris & e tenebroso Chaos, cui Dæmones do-

micilium suum pervertentes ansam dederant, eliciti: Creationem porro gloriosam Hominis, ejusdem lapsum, Restitutionem per Jesum Christum, & infinita alia Mysteria spiritualia & naturalia.

§. 43. (43.) Quoties profundus & arcanus hicce Auctor de Naturæ fundo & de rerum tam divinarum quam naturalium qualitatibus loquitur, minime potest vivo & reali modo ab ullo mortalium intelligi, quantumcunque fuerit eruditus, quamque eminenti ingenio præditus (consistunt enim illa omnia in sensu) nisi Deus modo Divino, & qui nunc pro supernaturali haberetur, excitaverit & affecerit facultates nostras ipsius facultatibus analogas; ac sensus nostros passivos, tum Divinos, Deo respondentes, tum naturales, qui ejusdem operibus respondent, at quos amisimus, vel qui saltem in nobis sunt consopiti & altissimo sopore obruti, per mortiferam corruptionem, in quam incidit humanum genus per lapsum Adami. Absque illa excitatione, quantacunque facundia de istis rebus post lectionem hujus Auctoris quis differere possit, nunquam tamen alias quam peni-

nitus emortuas picturas sibimet ipsi inde fabricari poterit, aut potius ideas tam imperfectas quam dissimiles Originalibus suis, imo sæpe mera figmenta; eadem circiter ratione, ceu faceret a nativitate cæcus, qui frequenter quum audiisset de luce & coloribus loquentes, iisdem pariter dein garriret prout auditu perceperat; neutiquam tamen expertus sciret ecquid denotent verba quæ enunciat; jungens iis in mente sua ideas non minus ridiculas, atque illa fuit talis a nativitate cæci, qui interrogatus, an nihil in mente sibi formaret, quoties de coloribus loquentes audiret, respondit: Omnino; seque colorem, e. g. coccineum sibi repræsentare tanquam quicquam buccinæ sono haud absimile.

(44.) Nolim tamen hinc concludere, ac si quisquam boni animi nequeat in scriptis Auctoris nostri plus minusve, quamvis ruditer adhuc & imperfecte, detegere plurimas in hisce insignes Veritates, indeque deducere præclara lumina & egregias conclusiones quoad dogmata tam theoretica quam practica: at vero ab hac parte non est Auctor hicce cuilibet æque perspicuus; sed potius hinc, quod passim intermixta ha- §. 44.

beat multa de corruptione hominis & hodierna Christianismi depravatione, de Conversione, de Resignatione & Oblatione animæ divino regimini; de Principiis vitæ Christianæ, de officio hominis & virtutum praxi, uno verbo, de eo quod scitu est necessarium & pro Christiana praxi essentiale. Omnia hæc in Libris Bœmianis hinc inde tam clare tamque emphatice attinguntur, ut nemo non bonæ mentis ea facillime capere & degustare possit, modo quis tales eorum pro lectione seligat, qui istis veritatibus imprimis sunt referti, scilicet, *Viam ad Christum*, ejusdem *Epistolas*, imo etiam postremam eamque maximam partem *Mysterii Magni* seu *Explicationis Geneseos*.

§. 45. (45.) Verumenimvero, naturalis & superba curiosulæ mentis proclivitas facit, ut cuivis fere non adeo sapiant solidæ ac primariæ istæ Veritates, quam abstractæ & elatæ speculationes de principiis & formis naturæ, variis eorum combinationibus naturalibusque effectis inde promanare solitis, & si quæ similia; qualibus non pauci, qui Scriptorum hujusce Auctoris amatores eximii præ aliis haberi cupiunt & affe-

ctant,

ctant, arctius adhærere videntur, quam iis, quæ ipsemet tanquam unice essentialia, & sicut omnium clavem, commendavit, prout sunt, Pœnitentia & sincera sui traditio Divino Numini, seu mera resignatio Voluntati Dei; quæ centrum est & principium omnium profundissimum, imo unicum illud infinitæ profunditatis: Etenim comprehendere & penetrare omnia magnalia, omnia lumina, & omnes delicias divinas & angelicas, eorumque possidere cognitionem, ut & universæ Naturæ, usque ad intimos recessus & principia profundissima, iisque corde adhærere; character est fundi mere naturalis, limitatique per suum illud *Ego* & per proprietatem, qui tandem potest degenerare in fundum diabolicum & infernalem. Nil vero quod finitum creaturæ fundum sapiat, vel ulli periculo sit obnoxium, reperitur in denudatione animæ & resignatione omnium rerum Voluntati Optimi Maximi, & in perfecta traditione sui Divino isti Numini, dum ipsi relinquitur libertas vel nobis concedendi vel recusandi pro beneplacito suo extraordinaria gratiarum suarum dona, & specialia lumina; de quibus obtinen-

dis metuendum foret, ab iisque nos alienos esse oporteret potius, quam eorum desiderio flagrare: verendum enim ne amor proprius, curiositas, vanitas, sui ipsius complacentia, elatio animi & spiritualis arrogantia, ibidem irrepere & animum occupare satagant ad interitum nostrum. Quam cautelam Auctor noster solicite injunxit, seque ipse secundum illam circumspecte gessit.

§. 46. (46.) Natione Germanus erat Bœmius noster, natus in Lusatia Anno 1575. Religione Lutheranus (æque ac Johannes Engelbrecht) nativitate rusticus, professione Sutor; quanquam, ex quo Deus ipsum tertia vice Lumine suo illustravit, simulque instigavit ut lumina sua calamo exararet, minus opificio suo quam scriptioni vacavit, qua triginta omnino Tractatus nobis reliquit, tam parvos quam magnos, iis haud annumerato Epistolarum ejus libelio. Omnes excepto unico qui interiit Germanice variis in locis & diversis temporibus sunt impressi, atque nonnulli superstite adhuc Auctore; maxima tamen eorum pars non nisi post ipsius obitum prodiit, qui contigit Anno 1624. Nobilis

lis & eruditus Franckenbergius ejus narrationem dedit, æque ac Vitæ, quæ poſtremæ Operum Auctoris editioni Amſtelodamenſi Anni 1682. eſt præfixa. Duæ eorum operum tertiæ partes & ultra, Belgice in lucem ſunt emiſſæ, quo in propoſito adhucdum continuatur. Jam a pluribus annis Angli eadem omnia ſuo idiomate tenent favore Comitis de Pembrok. Pius Rex Carolus I. & nonnulli Aulæ iſtius Magnates, qui nonniſi pauciſſima e ſcriptis hiſce conſpexerant, magni eadem faciebant, pariter ac Henricus Morus pluresque alii ſcientia & virtute eminentes, qui ea completa cognoverant. *Frankenbergius*, idem ille qui ſub nomine *Fr. a Monte* Latine publico dabat Amſtelodami 1647. Compendium *Theologiæ Myſticæ* HUGONIS DE PALMA, (quod etiam Germanice prodiit Hannoveræ 1696). eadem ratione curam habuit alîus opuſculi Auctoris noſtri, quod Latine in manus hominum venit Anno 1650. ſub titulo, *Metapſychica de cœleſti & terreſtri myſterio:* & quidam Juriſconſultus, nomine J. Angelius Werdenhagen, 40. *quæſtiones de Anima* in lucem emiſerat Anno 1632. Amſtelodami cum

inscriptione, *Psychologia Vera* J. B. T. qui duo libri, ut & libellus qui inscribitur, *Theologiæ Christianæ juxta principia J. Bohemii idea brevior* Anno 1687. nimium sunt obscuri, omnique necessaria elucidatione nimium destituti, quam ut lectoribus incipientibus, aut seculi sapientibus inservire possint pro introductione in principia hujusce Auctoris. Quisquis est qui tractatum scripsit, cui titulus, *Exercitatio Theoreticorum Copernico-Cœlestium Mathematico-Physico-Theologica*, Hamburgi typis excusum 1689. (qui & idem qui Francofurti Anno 1691. sub nomine *Johannis Matthæi* in publicum emisit Apologiam Germanicam pro Auctore contra M. Holzhausen Concionatorem Lutheranum Francofurtensem) is meliori sane successu rem egit in tertia suæ Exercitationis parte.

Non possum quin hic rarum ac mirabile quoddam factum commemorem, quod hujusce Apologiæ (a) Scriptor de Auctore nostro refert. Nimirum dum hic viveret, Primarius loci ejus Pastor, fuerat simul primarius pii hujus Viri persecutor, etiam per acerrimas paginas contra ipsum evulgatas, queis tamen Auctor tam apposite responderat, ut

(a) Apol. pag. 308. 309. in Appendice.

ut adverſarius poſtmodum tacere debuerit. Accidit vero poſt utriuſque obitum, ut iſtius Paſtoris filius honori Patris conſulere volens, pro ipſo reſponſum exarare, & a Patre culpam removere decreverit. Verumenimvero, eventus nec exſpectatus nec ullo modo prævifus! Legens & expendens, prout juxta ſcopum ſibi præfixum oportebat, Auctoris noſtri libros, convincitur ejus mens & afficitur animus eo pacto, ut ne dum priori inhæſerit propoſito, urgente potius conſcientia, calamum pro Auctore contra proprium Patrem ſuum ſtrinxerit, triſti ſubinde hac exclamatione intermixta: *Ah, mi Pater, ecquid feciſti!* Profecto oportet Veritatis vim admodum eſſe inſignem, dum modo tam eximio naturam ejuſque arctiſſima vincula potenter ſuperare valet.

Quod ad Verſiones attinet librorum Auctoris noſtri, eas procul dubio non patientur indiſcriminatim omnis generis idiomata, ac ſpeciatim Gallicum, cujus elegantia mollior eſt ac tenerior, quam ut talia poſſit ſuſtinere, ex quo fæmineis & molliculis animis ſeſe accommodans, pro lege habet, nil enunciare quod vel tan-

tantillum obscuritatis coram lectore etiam ignavo & minus attento præ se ferat, nisi dictum factum velit quis audire, isthæc esse incomprehensibiles verborum sonitus, prout sine dubio accusabitur Versio libri ejus ad intelligendum omnium difficillimi de *Signatura rerum*, qui quinquaginta circiter abhinc annis editus est Gallice Francofurti; cum inscriptione, (a) *Speculum temporale æternitatis*: quæ etiam Interpretatio revera non est magni momenti.

(a) Miroir temporel de l'éternité.

§. 47. (47.) Auctoris nostri dona tam singularia sunt, ut incassum alibi quæras Scriptores qui ex origine tam profundæ cognitionis characterem gerant: ex *origine* inquam, id est, tales qui Veritates ejusmodi e fonte & per experientiam in sese ipsis hauserint. Alias non desunt qui juxta ejus principia scripserint, indeque varias & pluribus subjectis accommodandas Conclusiones deduxerint, ut præprimis FRANKENBERGIUS, KEYMIUS, Auctor *Oculi æternitatis*, primo horum a Typographo perperam ascripti; porro Auctor *Viæ ad Vitam æternam*, latens sub nomine *Desiderii Philadelphi*, & quidam adhuc alii ex ejus Discipulis, qui omnes Germanice

nice scripserunt. Interim unicus e Veteribus Auctori nostro proximus accedens est *Pœmander*, qui jure aut injuria attribuitur MERCURIO TRISMEGISTO, & quem Amicus aut Discipulus quidam Jacobi Boëmii vertit & in commune contulit Belgice Anno 1652. idque secundum editionem Græco-Latinam Patritii, multum præferendam editioni Ficini, atque illi etiam qua usus est *Dux* CANDALENSIS ad formandam eam, quam Gallice evulgavit cum egregiis annotationibus & nitidissima forma Burdigalæ Anno 1579. PARACELSUS, WEIGELIUS, SPERBERUS, SCLEJUS, FRANC. GEORGIUS VENETUS, *van* HELMONT Pater & Filius, SCOTUS ERIGENA, & quidam insuper Scriptores Cabalistæ, Boëmio appropinquant subinde in nonnullis, fere sicut Auctor Gallici libri *Harmoniæ Mundi* (editi Parisiis Anno 1675.) quem Curiosi evolvere poterunt siquidem animadvertere cupiant methodum philosophandi Boëmianæ potius similem, quam vulgari vel Aristotelicæ, vel Cartesianæ: Huc quoque pertinet POSTELLUS, cujus exiguus libellus, qui inscribitur *Clavis absconditorum*, Anno 1646. Amstelodami

cura

cura Frankenbergii, in lucem prodiit; in cujus fine habetur Catalogus rarissimorum tractatuum hujusce Auctoris minime vulgaris.

§. 48. (48) De reliquo nil magis est ridiculum, quam quorundam exemplo credere velle, J. Boëmium cognitiones suas e Paracelso hausisse. Equidem potuit quod ad terminos & exponendi modos quosdam attinet, hinc inde ei se conformare; at ne γρυ quidem in Paracelso legitur de Tribus ejusdem Principiis, neque de septem formis naturæ spiritualis & corporalis; quæ tamen vera & unica J. Boëmii sunt principia; quem quisquis cum judicio evolvet, non poterit non advertere & sentire, ipsum non proferre aliunde petita, sed cuncta e fonte & origine intima ipsum protraxisse.

§. 49. (49.) Oblitus fere sum novi cujusdam Auctoris eodem charactere dotati nuperrime in lucem emissi, qui licet forte cum fructu nostri Boëmii Scripta legerit, tamen & ipse non solum ex eadem scaturigine hausit; sed & certo respectu altius eandem penetravit. Est ille Medicus Anglicus nomine D. Pordage, haud ita pridem Londini mortuus; cujus duo tractatus Amstelodami

An-

Anno 1698. & 1699. ex Anglico in Germanicum verſi, lucem viderunt, unus titulo, *Theologia Myſtica*; alter, *Sophia*. Primus, cujus notabilis pars itidem Anglice fuit evulgata, præfixam habet præfationem, J. Lædiæ, Auctori dum is in vivis eſſet, amicæ: & hic quidem tractatus maxime ad argumentum noſtrum pertinet. Detegit ille in Deo novas manifeſtationes, novum mundum Spirituum, principia mundo Angelico & naturali anteriora, omnimode Jacobo Boëmio ignota, pro cujus ſcriptis intelligendis quaſdam magni momenti interpretationes ſuppeditat, haud tamen ejuſdem argumenta attingens; deſinit enim (ſaltem in opuſculis quæ huc uſque prodiere, quæque nonniſi librorum ejus ſunt initia) deſinit, inquam, ubi Boëmius incipit. Quod quidem effatum non videbitur ænigma ei qui ſcriptum ejus perlegere volet.

(50.) Libellus Anglicus THOMÆ BROMLEY, *Via ad Sabbatum quietis*, aut *Inſtitutio de Regeneratione*, denuo typis excuſus Londini 1692. & Germanice Amſtelodami 1685. ac Belgice 1682. ejuſdem eſt characteris, quique ex ipſo fonte prodiit. Eſt hæc præ multis aliis ſolida,

da, methodica, simulque brevis & succincta descriptio Regenerationis secundum singulos ejusdem gradus, a Conversione usque ad Perfectionem. Imo verum quoddam est Systema & Compendium Theologiæ Mysticæ, in usum eorum, quos Deus per viam sensuum internorum sive spiritualium ducere voluerit. Postrema Editio Anglica aucta est præfatione, quæ particularia pietatem fortiter inspirantia continet de Vita & Morte Auctoris, qui Anno 1691. vitam finivit, ad amicos suos cum divina lætitia hæc non minus rara quam admiratione digna verba faciens: *Conscientia mea penitus est quieta. Vitam luminibus meis conformem duxi & Deum super omnia dilexi. Ambulavi cum Deo; licet inter homines minime fui conspicuus.* Editioni vero Germanicæ circa argumentum de quo agitur juncta quædam sunt e Scriptis Jac. Boëmii, cujus principia vivide possidebat Bromlejus.

XI. HIEL.

§. 51. (51.) Auctor Belgicus sub velamine hujus tituli delitescens, itidem plane singularis observatur in Charactere suo, qui est, cuncta deducere e divino Principio quod ipse Jesus Christus adeo commen-

mendat tanquam Patri ſuo acceptiſſimum, & divinæ naturæ ſuæ maxime conforme, ſcilicet, *Spiritum* aut VITAM & REALITATEM ſeu *Veritatem*, juxta huncce textum: *Deus eſt Spiritus, & vult adorari in Spiritu & Veritate*, id eſt, modo vivo ac reali, quem hic Auctor Belgice exprimit, **het een-weſig Leven**/ ac ſi quis diceret, *vita uni-realis.* Omnia hinc exponit, hinc elicit; huc omnia refert; & ecce viam, per quam eo deductus videtur, & principia queis fuit imbutus.

(52.) Vivebat ævo admodum turbulento, ubi nil niſi diſſidia, rixæ & contentiones in Chriſtiano Orbe graſſabantur circa Religionem & Dei Cultum: atque hic Cultus, ob quem tanti animorum motus, vix quicquam aliud erat quam partim ceremoniæ, & externa Chriſtianiſmi, partim opiniones & ſpeculationes mentis, quibus ſine dubio & ipſe Auctor involvebatur, perſuaſus ſeſe notabiles in Chriſtianiſmo ſuo feciſſe progreſſus, poſtquam iis partibus fuerat addictus, quæ ſibi meliores apparuerunt, & ceremoniis ac Sacramentis ſecundum earum inſtitutionem (ipſius judicio) omnium integerrimam & puriſ- §. 52.

M ſimam,

ſimam, fuerat uſus; ac mente ſua conceperat (juxta ſuam perſuaſionem) veriores magiſque ſalutares ſpeculationes & opiniones (ceu ipſi videbatur) quam cæteræ partes fovebant. Verumenimvero ubi Suprema Bonitas ipſi cor ſic tetigiſſet, ut ſentiret, omnia modo dicta neutiquam impedire, quin adhuc inhæreat luto perditionis; toto corde ac ſerio hanc tanti momenti veritatem eſt amplexus: deinde divina luce ſpecialius animadvertens, tam illuſiones quibus quod ad ſtatum ſuum erat captus, quam veritates ſolidiores falſis iſtis hypotheſibus contrarias; percepit tum, ut quis ſit verus Chriſtianus, ut vere ſerviat Deo, ut vivat in ſtatu ſalutis, non requiri contentiones & diſſidia ac factiones, ſed UNITATEM: non Ceremonias, Umbras, Figuras & externos geſtus; aſt REALITATEM: non aridas Speculationes, vanas theorias, ac opiniones; ſed VITAM: quæ quidem proprie tria iſta ſunt quæ conjunxit hocce verbo, Een-weſig Leven/ ſeu *Vita uni-realis*, hoc eſt (1) *Vita*, aut ſpiritualitas viva & actualis, (2) *realis* & ſolida, atque (3) reünita in *unum* cum Deo & cum ejus Liberis; id quod proprie idem eſt quod Chri-

Chriſtus a Patre Suo ſciſcitatus eſt ad plenam omnium conſummationem. Joh. c. 17. ℣. 21, 23.

(53.) Ut eo clarius pateſcat ſolida, ſpiritualis & ſublimis hujuſce Auctoris doctrina, neceſſe eſt ſtabilire & bene perpendere theſes aut principia quæ ſequuntur. *§. 53.*

I. Res Spirituales & internas eſſe originem, realitatem, vim ac virtutem omnium rerum. Revera enim omnia, ac imprimis corporalia, Nihil fuere; &, teſte ipſa Scriptura S. (Hebr. XI. 3.) cœperunt exiſtere ſolum per vim ſpiritualium & inviſibilium, quorum illa ſunt velut excreſcentiæ, &, ut ita loquar, quaſi ſtolones aut viſibiles manifeſtationes ſtatus & virium quæ in rebus inviſibilibus inſunt.

II. Prout igitur diſpoſitæ erunt res internæ, eodem etiam modo ſeſe habebunt externæ & materiales; quia hæ ab illis procedunt; & qualis eſt cauſa, talis & effectus.

III. Quod ſi ergo res ſpiritualis, anima ſcil. omneſque ejuſdem actus interni, bene ſunt diſpoſiti; conſequenter etiam ipſius externum & corporale ſine dubio recte erit ordinatum.

IV. Quapropter si omnes Spiritus aut omnes ac singulæ Animæ, cum omnibus actibus suis, prout decet, essent ordinatæ, cunctæ pariter res externæ, corporales & materiales, generaliter in laudabili statu forent.

Quo posito, perfecta & gloriosa totius Universi restauratio sequeretur, ex interioribus cujusque mentis, ceu dictum, dimanans.

Atque sic ab origine res considerando, omnia redeunt ad rectam cujuslibet animæ dispositionem, indeque cuncta pendent.

§. 54. (54.) V. Perspicuum vero est, haud reperiri medium ad hoc aptius & magis propinquum, nec meliorem pro qualibet anima dispositionem, quam principium & actus *vivos*, *reäles*, & solidos in *unitate* cum Deo & Liberis ejus, quod plane illud ipsum est, cui Auctor *Vitæ uni-reälis* nomen dedit, & quam quis eodem sensu exprimere posset per *Vitam veram in unitate & simplicitate divina*.

§. 55. (55.) VI. Ceremoniæ autem, Figuræ, Umbræ, & Cultus apparens, nequaquam sunt *reälitas*:

Factiones, sectæ, schismata, dissensiones, contentiones, minime sunt *unitas*:

At-

Atque Opiniones, persuasiones, theoriæ, speculationes, ideæ, discursus, neutiquam sunt *vita* & *spiritus*:

Quæ omnia quum non constituant *vitam uni-reälem* aut *veram vitam in unitate & simplicitate divina*, nequeunt esse proxima & viva media ad restaurationem vel cujusvis privati hominis, vel in genere totius Universi:

1. Ergo istis adhærere tanquam proximis & vivis mediis, hypocrisis est, pharisaïsmus, propria Justitia, Sanctitas propria seu propriæ electionis, sanctitas imaginaria & carnalis, ceu pluribus in locis mentem suam enunciat Auctor, & ob quæ postremorum horum temporum Christianos fortiter reprehendit.

2. Illis adhærere tanquam fini seu scopo, ad quem eniti & in quo acquiescere oporteat, est, Deos & idola inde extruere; est idololatria coram Deo juxta eundem Auctorem, qui commonstrat, Christianismum hujus ævi nimis jam esse hac idololatria vix observata infectum.

3. At istis uti (quantum fieri potest) tanquam accessoriis & crassis seu elementaribus mediis ad sese promovendum versus *vitam reälem in unitate divina*, pe-

culiaris ac verus eorundem est usus, qui reipsa infirmos directe & proprie respicit, iisdemque prodest; quem tamen magis promoti itidem observare & possunt & debent, tum ne infirmis malo sint exemplo, sed potius incitamento ad exercenda ea quæ ipsis prosunt, quamdiu revera ipsorum progressibus inserviunt; tum ad seipsos excitandos aut sese in Deo recolligendos, quoties mens eorum distracta aberrat, aut animus dejectus elanguescit, sicut subinde revera contingit etiam iis qui jam notabiles fecere progressus.

§. 56. (56.) VII. Hinc sequitur, quum Scripturam Summa Bonitas nobis concesserit tanquam externum adminiculum ad mortalium animas ad salutem & verum internum Dei cultum ducendas, seu ad *vitam reälem in unitate & simplicitate divina*, vel *ad statum spiritualem*, *in quo vivant solide Deo unitæ*; optimum ejusdem Scripturæ S. usum consistere in eo, ut quis omnia quæ eadem continet, nobisque repræsentat, tanquam picturas & exemplaria consideret eorum quæ intus nobis eveniunt aut evenire debent; in mentibus, inquam, in animæ adytis, in facultatibus nostris, & acti-

actibus internis; adeoque interpretationem omnium maxime utilem eſſe illam, quæ tendit ad ſenſum tum *Unitatis* amoriſque erga Deum & proximum; tum vivæ ac veræ *realitatis*; denique *Spiritualitatis*, ut ſic loquar, interiora fundumque mentium ſolide occupantis.

Atque hoc pacto tota Scriptura S. vere intus reperitur, & in qualibet Anima ſpiritualiter impleri debet.

Ex hoc principio Auctor noſter eandem ſic expoſuit ubique, a Geneſi uſque ad Apocalypſin, omnium proinde maxime internus, utilis & ſublimis Allegoriſta qui hucuſque quicquam ediderit. Vult ille ut quis Scripturam S. evolvat, non ſimpliciter tanquam rerum, quæ olim & extra nos contigerunt, hiſtoriam; ſed ut eam inſpiciat tanquam tabulam variis modis exprimentem mala, quæ peccatum in nobis produxit ac etiamnum producit; & qua ratione Deus per internas S. Spiritus ſui operationes eadem ad internecionem proſternere & e cordibus noſtris profligare vult, eorumque loco ingerere principium, vitam, & ſalutares ac divinos fructus, quæ æternum coram ipſo & in unitate cum ipſo poſſint ſubſiſtere.

§. 57. (57.) Vixit hic Auctor ante centum & quinquaginta circiter annos. Erat laïcus & illiteratus, nullam nisi Belgicam linguam callens, quippe prout ipse in libris suis profitetur maternam: qua de re non est fas dubitare, licet in allegoricis suis in Scripturam explicationibus, semper Bibliorum nomina propria, tam Hebraïca quam Græca, reddat per interpretationem ipsorum etymologiæ exacte respondentem. Hoc enim efficere potuit, quod celebris & docti Ariæ Montani intimus esset amicus, qui omnia ipsi interpretabatur, & tanti eum faciebat, ut publico testimonio declararet, ipsum esse *Christianæ veritatis viventis testem*, *cui nomen ipsa Christi virtus & veritas* HIEL *indidit.* Scilicet verbum *Hiel* denotat *vitam Dei.* Familiaris quoque fuit Typographo celebri Plantino, qui omnes ejusdem libros Belgice & Gallice indefesso studio, eoque nitore & ea pulchritudine, queis peritus hic Typographus sua perficere consueverat, impressit; quibus tamen nomen suum haud apposuit, sicut neque tempus nec locum impressionis, sine dubio *propter metum Judæorum*, & veritus ne molestas sibi turbas arcesseret.

ret. Originale Belgicum longe antecellit Verſioni Gallicæ, obſoletæ & non exactæ ſatis ſenſum reddentis: at utrumque non niſi rariſſime invenitur. Anno 1692. Amſtelodami iterum prælo ſubjecerunt ejuſdem Belgicas *Explicationes figurarum Biblicarum*; & tribus quatuorve annis ante, *omnia ipſius opera* ibidem Germanice reddita & publica luce donata ſunt, quæ ad ſeptem vel octo volumina in *octavo* redigi poſſunt, quorum illud quod inſcribitur *Theſaurus abſconditus* primas tenet: Ejuſdem *Capita Fundamentalia* ſubſtantiam argumenti ſuccincte continent: *Epiſtolæ* ipſius, in tres partes diviſæ, cum quibuſdam dialogis, maxime perſpicua pars ſunt & familiarior: & *Expoſitio figurarum Biblicarum*, ac *Apocalypſeos*, ut & *prima* ac *octava pars Theſauri abſconditi*, præ aliis maxime allegoricæ.

(58) Theologi Allegorici aut Symbolici, in quantum explicationes illorum ad mere interna tendunt, ejuſdem characteri ab hac parte appropinquant: quales ſunt ORIGENES multis in locis: AUGUSTINUS ultimo *Confeſſionum* ſuarum libro: ARNOBIUS junior, quinti ſeculi Auctor, ma- §. 58.

 xi-

xima parte suorum *Commentariorum* Latinorum in Psalmos, Anno 1560. Basileæ editorum: HESYCHIUS, Auctor septimi (quinti, secundum alios) seculi, cujus septem libri *in Leviticum* itidem Basileæ Anno 1527. in lucem prodierunt. Huc quoque referenda pars *Mysterii Magni* J. BOHEMII, ut taceam nonnullos alios, non admodum magno numero, quia plurimi eorum, quos Maximilianus Sandæus memorat in Theologia (a) sua symbolica, nil minus sunt quam Explicatores sensuum internorũ. Ast Doctor PORDÆGE, cujus Tractatum qui inscribitur *Sophia* Amstelodami Anno 1699. Germanice evulgarunt, singulariter in isthoc charactere excellit, æque ac Matrona Anglica Joanna Leade, in non paucis opusculorum suorum, quorum supra jam facta mentio.

(a) *Lib. 6. com. 5.*

XII. ANONYMUS BELGA.

§. 59. (59.) Quod attinet ad Anonymum Belgam (quem eundem esse ajunt qui sæpe designatur per litteras (a) D. G. aut D. J.) tuum potius est de ejusdem contentis & charactere judicium proferre quam meum, quippe qui vetus idioma ejusdem li-

(a) *Creditur esse David Georgius.*

librorum vix intelligere possum, ac non nisi paucos eorum evolverim. Quapropter velim ut quis hoc nomine alios potius, qui omnes istos libros legerunt, consulat, quam ad ea, quæ proprio marte de iis expromere possem, attendat. Quod si autem sententiam eorum, quos ad judicandum de Auctore hoc aptos credidi, & a quibus ecquid de ipso sentiendum, sum sciscitatus, percipere cupias, ecce methodo plane historica eadem tibi hic narrare aggredior.

Seculum jam effluxit & amplius, quando Vir quidam eruditus, qui perfectam Auctoris hujusce ejusdemque Scriptorum notitiam tenere visus est, exiguum edidit compendium substantiam doctrinæ ejus comprehendens, quæ tota huc redit.

1. Reducere mortales ad veram cognitionem & verum cultum Dei; a quo omnes aberraverant, dum nonnulli cultum istum consistere credebant in quibusdam actibus moralibus & officiis mere humanis, civilibus & pharisaïcis; alii, in observatione quarundam externarum Ceremoniarum, junctarum speculationibus, persuasionibus & applicationibus mere idealibus: quum tamen

men verum Cultum in hoc ſitum eſſe conſtet, ut quis Optimo Maximo offerat ſuum Cor, ſuos ſenſus, ſuas cogitationes, ſuas proclivitates & Vitam ſuam, ut ipſe ſit & principium & finis eorum omnium quæ quis efficit & efficere deſiderat.

2. Ut eo perveniatur neceſſe eſſe hominem cognoſcere horrendam voraginem univerſalis corruptionis, cui eſt immerſus tum per labem originariam, tum per peccatorum actualium & habitualium ſordes; neceſſe porro eſſe, hominem eandem corruptionem fateri, ſentire, deplorare, & ejus cauſa gemere coram Deo, quærendo conſtanter ac ſerio realem liberationem in Jeſu Chriſto, cujus gratia & ſpiritus animum ejus occupare debeant, ibidemque mali eruptiones comprimere, imo radices ejus evellere, novam vitam excitare in fide, ſanctitate, juſtitia, & charitate; quo mens & animus adeo rebus cœleſtibus flagrent, ut impoſterum ubique Divinum Numen venerari annitens, nihil quidquam vel cogitare, vel ore efferre, vel opere patrare ſuſtineat, quod tantæ Majeſtatis conſpectu queat eſſe indignum. Atque hoc demum pacto ho-

hominem ſubſiſtere poſſe coram Deo in terribili Judicio, cui in univerſum Orbem exercendo ſeſe accingit ſumma illa Juſtitia ad exterminandum malum & reſtaurationem Boni.

3. Hiſce abſolvitur ſubſtantia eorum, quæ Auctor iſte commendat; quod ad opiniones autem particulares attinet, & quæ ad ſalutem minus ſunt neceſſariæ, verbi gratia, de natura Angelorum, Dæmonum, Inferni, de loco Cœli beatorum, & ſimilibus, nemini ſuas ille obtrudit, at liberum cuivis relinquit de his ea credendi quæ in Scriptura S. animadvertet ſecundum menſuram luminis ſui. Et revera, maxime pars SS. Patrum primitivæ Eccleſiæ omnis generis diverſas opiniones fovet, imo & erroneas, circa eadem argumenta, neque ii tamen propterea in minori pretio fuerunt, aut eoſdem quivis ideo minus toleravit. Quod ad Conventus & Ceremonias ſacras attinet, bonum eſſe judicavit Auctor, iiſdem uti, tam ad proprios, quam infirmorum, in pietatis curriculo progreſſus.

Scriptor ſupra memoratus compendii, addit, ſe nunquam evolviſſe Aucto-

ctorem, qui tanta vi & efficacia atque hic noster scripserit, licet omnes qui in Ecclesia Christiana æstimantur, satis diligenter sit perscrutatus.

§. 60. (60.) Juris-Consultus *Werdenhagen* in præfatione Latinæ *Introductionis suæ* in libros Bodini de Republica; & *Christianus* HOBURGIUS Ecclesiastes e Protestantibus Germaniæ, qui inter alia *Theologiam Mysticam* & *Christum ignotum* edidit, ubi quædam de Auctore hoc præfatur; ambo hi de eodem nostro tanquam Viro lumine cœlesti perspicacissimo loquuntur. Pius ille & eruditus CASTALIO consilia ab ipso solebat petere circa sensum Bibliorum, quæ Latine reddebat, & quorum præfationem nonnisi eo consulto in commune conferebat.

Plurimos alios audivi eodem modo judicantes, postquam omnia ejus opera perlegerant, & qui cæteroquin valebant ingenio, pietate, eruditione ac scientia omnimoda, idque insigniter. Novi non paucos, qui ea inspicere non poterant, quin mox intima animi præ peccatorum dolore commoverentur, inflammarentur, admiratione percussi. Sunt qui characterem Auctoris hujus mi-

mihi hisce terminis depinxerunt: "Divinus hic Vir omni molimine annisus
" est inculcare animabus primarium
" hoc veri Christianismi principium,
" scilicet, per experientiam in lumine
" Divino cognoscere corruptionis &
" miseriæ nostræ abyssum; propterea
" intime dolere, cum interiori & ardenti
" desiderio boni, & sincero odio
" mali, & porro firmiter credere neminem
" ab hoc liberari, & illud assequi
" posse, nisi per gratiam Jesu
" Christi in nobis habitantis & operantis.
" Idem hunc Auctorem inter Scripturæ Interpretes primas tenere judicabat. Quod ad me attinet, possum sancte asseverare, me nil in ejusdem quæ evolvi operibus offendisse nisi pium ac mox memoratis penitus conforme. Quod si cui lubeat sese ipsum de fundo hujus Auctoris reddere certiorem, solummodo perlustret ejusdem *Epistolas*, aut quatuor ipsius *Manualia*; sicut & excerptiones, quas nuperrime e Scriptis ejus publico dedit Dn. Arnoldi, Professor quondam Giessensis, in Germanica sua Ecclesiæ & hæresium historia, quæ jam in lucem prodiit.

(61.) HER-

§. 61. (61.) HERMANNUS HERBERTS, Ecclesiastes Reformatorum Goudanus abhinc seculo & ultra, mentem & characterem Auctoris nostri abunde exprimit in præclaro Tractatu Belgico quem edidit Anno 1584. cum inscriptione, *Brevis Expositio Verborum S. Pauli Rom.* 2, 28. *Ille non est Judæus, qui extrinsecus talis est*, &c. qui tractatus quoddam est Systema Theologiæ positivæ (cum venia Voetii in sua *Bibliotheca Studiosi Theol.*) solidissimum & utilissimum, & cujus insignem fecit Apologiam Anno 1591. Multum ipsi profuerant scripta Anonymi nostri; imo (ceu perhibetur) publicationem plurimorum istorum iterum iterumque ipse promoverat.

§. 62. (62.) E Veteribus eodem charactere comparet S. EPHREM, natione Syrus & Diaconus Edessenus Seculo quarto; Vir quem tota Ecclesia Christiana & venerari & admirari nunquam desiit, & de quo Chrysostomus: (a) *Ubi Syrus ille Ephrem magnus, obtorpescentium excitator; juvenum disciplina, instructor, atque exhortator; Monachorum speculum; dux pœnitentium; framea ac spiculum adversus hæreticos; virtutum receptaculum, & Spiritus Sancti habitaculum atque diversorium?*

(a) *Chrysost. in Sermone de Pseudoproph. in Operib. S. Ephrem*, *Edit. Col.* 1675. *pag.* 804.

E-

Erat sanctus ille (æque ac Anonymus noster illiteratus & indoctus, attamen Spiritus S. menti & cordi ejus instillaverat substantiam, imo ipsa quoque verba totius Scripturæ S. ipsique linguam concesserat quæ eandem & exponebat & aliorum cordibus imprimebat tantâ efficaciâ, quam nulla neque naturalis neque studio exculta facundia attingere poterat; prout divina ejusdem opera clarissime commonstrant, quæ revera nil sunt nisi contextus substantiæ & terminorum Sacri Codicis, eo tendens, ut spiritum contritionis in animos revocet, mortales a malo severissime abducat, eosdemque ad bonum fortiter impellat, per omnis generis incitamenta, timoris, spei & amoris, quæ animo quis comprehendere possit. Tanti quoque illa ejusdem Opera fiebant, ut in Ecclesiis Orientalibus publice legerentur. Habetur eorum Versio Latina aliquoties sub incudem revocata, & ultima vice, Anno 1675. Coloniæ. *Testamentum* ejus, cum quibusdam ejusdem opusculis, antehac antiquo idiomate Gallico prodiit: at novam illius Interpretationem dedit P. Lallemandus, Cancellarius Universitatis Pa-

risiensis, in libro Gallico de *Morte Justorum* Anno 1673. typis impresso. In Vitis pariter Patrum tum editionis Rosweydianæ, tum translationis Andillianæ, reperitur tractatus ejusdem S. Ephrem, qui est: *Vita S. Abrahami ejusdemque Fratris Filiæ pœnitentis.*

§.63. (63.) Alius e Veteribus eodem spiritu & charactere imbutus, fuit magnus & Divinus ille S. MACARIUS Ægyptius, coævus Sancti Ephrem, solitarius, & discipulus S. Antonii, quanquam indoctus, tamen potens in miraculis, in virtutibus, & in verbis. *Quinquaginta ejus Homiliæ*, quæ extant, omnibus ex Antiquitate sacris operibus, meo arbitratu, longe antecellunt. Spiritu S. dictante videntur scriptæ, earumque lectione saturari vix poterit pia mens, sicut & opusculorum ejus, in quibus idem character elucet. Clarissime sentitur, Spiritum Summi Numinis ibidem detegere incredibilem miseriam & captivitatem hominis sub peccato & Dæmone; media inde emergendi per Christum & reviviscendi in ejusdem Spiritu, qui postea animas victrices regit, atque in ipsis operatio-

nes

nes & gratiarum dona producit quæ non novit mundus. Superfluum foret eos, qui in regno spirituali oculati sunt, monere, in scriptis Macarii reperiri totius Theologiæ Mysticæ substantiam, ne exceptis quidem terminis, præ quibus obstupescunt ii, queis divina hæc Theologia eo minus sapit, quo magis ad eam inidonei redduntur per tenebras corruptæ rationis suæ, & per affectuum suorum turbulentas fæces.

Morellus Parisiis Anno 1599. Græcam harum Homiliarum editionem evulgavit, sicut & separatim translationem Latinam, quæ Græcâ est emendatior; contra vero in Editione Græco-Latina Francofurtensi 1594. Eædem præterea prodiere Parisiis in fol. Anno 1623. cum operibus aliorum duorum (a) Patrum Græcorum. Opusculorum ejus Græco-Latinorum editio debetur P. Possino, qui eadem emisit Parisiis & Tolosæ Anno 1684. in suo *Thesauro Ascetico.* At cura Dn. Pritii in vulgus exiit optima & perfectissima Editio omnium S. Macarii Operum non ita pridem Lipsiæ Anno 1698. & 1699. quæ aliis editionibus præferenda est, tum ob accurationem, qua ipse Homi-

(a) Scil. *Gregorii Neocæsariensis, & Basilii Seleuciæ Episcopi.*

miliarum & Opusculorum textum Græcum emendavit, & Versionem Latinam correxit, tum ob additiones apophthegmatum, omniumque eorum quæ alibi ejusdem Patris occurrunt in Cassiano, Rosweydo, & in *Monumentis* Dn. Cotelerii.

Verterunt & publica luce donarunt ejusdem Homilias Belgice Antwerpiæ Anno 1580. Et nuper (Anno 1696.) Dn. Arnoldi easdem Germanice redditas prælo commisit Lipsiæ, ubi & denuo impressæ sunt Anno 1699. cum ejus opusculis & quibusdam apophthegmatibus, at sine illis Dn. Cotelerii, quæ in Editione D. Pritii comparent. Optandum foret, Sancti hujus Auctoris Translationem Gallicam extare in salutarem usum omnium eorum qui promovendo vero Christianismo favent.

XIII. MARGARITA EVANGELICA.

§. 64. (64.) Vere anonymus est hicce Liber; & fallitur Sandæus quando Eschio, Sacerdoti Antverpiensi, eundem attribuit, qui tamen nonnisi istius edi-

editor est. Composuit eum sancta quædam Virgo, quæ pro charactere & primario Doctrinæ suæ fundamento tenet assiduam Dei in Anima præsentiam, sicut Solis in Cælo, ad tenebras & omnia mala dissipanda, & ad implendum istius fundum beatitudine æterna, per actionem Patris in Memoriam, qua hæc ad assiduam & vividam Dei recordationem impellitur; per Filii actionem in Intellectum, illuminando hunc vivo & salutari Veritatis lumine; denique per actionem Spiritus S. in Voluntatem, Amoris Divini ignem sancte huic inspirando: & hæc quidem omnia virtute meritorum & intercessionis Spiritus læti, Animæ afflictæ & Corporis mortificati ac mortui Jesu Christi; ut imitando eum in via Amoris, abstinentiæ, & dolorum, Deus gaudio, pace, voluptate & oblectamento æterno in nobis fruatur. Quibus Principiis sancta hæc Virgo ubique innititur, inculcatque & extendit ea vivo ardore totoque pectore. Inveniuntur in hoc libro plurimæ insignes Veritates, & non pauca magni momenti principia de fundo & facultatibus animæ, deque præsentia Dei, & ejusdem operationibus, &c,

quæ alibi rarius occurrunt, & plurimum faciunt ad ſolvendas difficultates quaſdam graviores de Vita interiori & de Theologia Myſtica.

§. 65. (65.) Sæpius ſub incudem revocata eſt Margarita Evangelica, Gallica, Latina, Germanica * & Belgica lingua. Editio Gallica Patribus *de Bourg-Fontaine* Pariſienſibus debetur, integro ſeculo antiquior. Formarunt eam ſecundum Editionem Latinam Colonienſem Anni 1545, quæ tamen non eſt verum Originale, ſed tranſlatio Eſchii, in qua mutatus eſt ordo, tribus ejuſdem partibus ad quatuor revocatis: omnium tamen maxima variatio in eo conſiſtit, quod, metu ne offenderentur ſapientes hujus mundi, declarando e cujus calamo hic liber prodierit, Virginis inquam; non ſolum primam præfationem omiſerint, ſed & terminos fæmininos converterunt in maſculinos ſub finem, ubi primus editor Belga (qui idem Eſchius eſſe creditur) agnoſcit, converſionem ſuam ad Deum adminiculo iſtius Virginis eſſe factam, quam Dei *Sponſam*, *Ancillam* & *Amicam* nominat: quarum vocum loco ſubrogarunt terminos maſculinos *Servi* & *A-*

(*) *Glatz.* 1676.

mi-

mici: ac si pudendum foret, fastidiosis hujus seculi sapientibus ob oculos ponere Veritatem a fæmina profectam, quum tamen Spiritus S. communiter mentes sequioris sexus promptius occupare soleat quam inflata Doctorculorum cerebella; quod illæ scientiarum humanarum quisquiliis minus sint irretitæ, magis vero dociles & ad pietatem proclives quam eruditorum animi; quorum inanem sapientiam perdere, eorumque arrogantiam & superbiam reprimere lubet Divino Numini per media proposito suo adeo conformia, & tam ad mortificationem elatorum hominum apta. Quicquid sit, ea quæ idem Eschius in prima præfatione antiquæ cujusdam Belgicæ & originariæ Antverpiensis (1548.) Editionis huc pertinentia memorat, rem extra omne ponunt dubium, & merentur hic extare ad reparandam (sine quo minime foret opportunum) suppressionem eorum in Gallica & Latina Editione.

"(66.) Hic Liber (inquit,) conscri- *§. 66.*
"ptus est a Virgine, quæ virtutibus ex-
"celluit, Divino Spiritu afflata, & per
"propriam experientiam edocta. Jam
"a prima juventute Regi Gloriæ sese

" consecraverat, cujus vestigia constan-
" ter sequebatur ad mortem usque per
" omnis generis vias dulces & amaras.
" Vivebat cum Patre suo, ubi per obe-
" dientiam Patri cuidam Spirituali præ-
" stitam, per jejunia, per preces, vi-
" gilias, aliasque pœnitentiæ afflictatio-
" nes, carnem Spiritui subjiciebat. Por-
" ro per plurimas & notabiles inimici
" tentationes, per virilem renixum, per
" mortes non paucas spirituales earum-
" que amaritudines, & per ardentissi-
" mas preces, gratiæ Divinæ auxilio
" affectuum & tentationum fluctus com-
" pescuit, imo vicit, sicque insignes
" virtutum thesauros acquisivit. Sæpius
" deinde mentis suæ commercio cum
" Deo adeo immorabatur, ut negotia
" domestica, tempus quietis, ac reli-
" qua oblivisceretur. Perpetua cordis
" sui custodia ad servandam ejus purita-
" tem, faciebat ut lumine & gaudio
" Divino tam esset plena, ut cætera om-
" nia e mente ejus evanescerent. Sicut
" Aurum igne, sic illa in crucibulo af-
" flictionum, contemtûs, & persecu-
" tionum tam a devotis quam munda-
" nis, probata est; atque tum illa per-
" petim preces fundebat, constanter
" per-

" perſiſtens in occulto tramite in quem
" ipſam duxerat Deus, ſemper beni-
" gna, ſemper comis, nunquam non læta,
" & Deum orans pro iis qui ipſam affli-
" gebant. Solus ille Deus internorum
" dolorum, quos ob aberrationem mor-
" talium & animarum interitum illa ſen-
" ſit, acerbitatem pernovit. Quotidie
" paſcebatur Corpore Chriſti, innixa de-
" ſiderio & meritis Amati ſui; omniaque
" ejus Exercitia illuc ſolum tendebant,
" ut Divinum Numen in ipſa gloriam,
" pacem, voluptatem & oblectamen-
" tum invenire poſſet; id quod iterum
" iterumque repetebat, imo inſtante
" mortis ſuæ hora ad Deum ſeſe conver-
" tens, ſic exclamabat: *O Domine, utinam*
" *gaudium, utinam pacem, & oblectamen-*
" *tum in me capias!* quibus verbis ſpiri-
" tum ſuum ſuaviter Deo ſuo (cum quo
" jam unita erat) reddebat die 28. Ja-
" nuarii Anno 1540. qui ſeptuageſimus
" ſeptimus ſuæ ætatis erat.

Quamvis ejuſdem Liber ſæpe in lucem fuerit emiſſus, tamen nunc raro ſatis occurit. Ultima editio Belgica prodiit Antverpiæ Anno 1629. Atque hæc omnium eſt & nitidiſſima & fideliſſima. Neſcio an idiomate Gallico e-

legantiori comparuerit, quum prioris editionis ſtylus jam inuſitatus ſit & obſoletus.

Quia liber iſte non ſolum vitam paſſivam & contemplativam, ſed & quæ ad vitam activam & aſceticam ſunt, complectitur, ad quam quidem plures quam ad alteram ſunt idonei, & de qua plures quoque Auctores egerunt quam de altera; hinc a propoſito noſtro haud erit alienum, hacce occaſione quoſdam, illorum Auctorum memorare, qui vel poſtremum vitæ genus, vel utrumque commendarunt.

§. 67. (67.) Nemo eſt qui neſciat, quantæ utilitatis ſit THOMAS a KEMPIS, ſeu libellus de *Imitatione* CHRISTI, pro iis, qui in ſe ipſos deſcendere, principia Evangelica amplecti, ac omnium bonorum Auctori per Cordis viam, methodi artificialis neſciam, ſeſe tradere cupiunt. Urget ille imprimis animum a cunctis rebus, imo a ſeipſo ſolutum, ſeque Deo integre ac ſine ulla exceptione offerentem. Superfluum foret narrare Tranſlationes & Editiones Opuſculi adeo ubique noti, cujus quatuor libri in uſum Proteſtantium Gallicâ linguâ nuper publica luce ſunt donati,

cum

cum inscriptione *Kempis Commun.* Qui amant Gallicam poësin, eligere debent Paraphrasin Cornelii præ illa Joannis Maresii in tetrastichon redacta.

Poëticæ dum fit mentio, nominandus etiam *Malavallius*, quippe qui Anno 1671. Parisiis egregia *Carmina Spiritualia*, omnis generis argumenta, quin Contemplationem etiam describentia, in publicum emisit. Omnibus tamen quantum ad Poëseos artificium, antecellunt ea quæ edidit Dn. DE BREBEUF, titulo, *Entretiens Solitaires*, quæ sunt argumenti Christiano homine dignissimi; quamvis Epistola quædam dedicatoria, & errores iteratæ impressionis Anni 1671. aliquam ipsis faciant injuriam. Versificatio Gallica *Canticorum spiritualium de Amore Divino*, Parisiis Anno 1669. & Rothomagi Anno 1687. editorum, non est quidem valde Poëtica: at maxime sublimes Vitæ Mysticæ gradus ibi passim optime sunt expressi, & imprimis in mirabili illo Cantico X. partis primæ.

(68.) *Pugna Spiritualis*, alius præcla- §. 68.
rissimus libellus, quem plurimi tribuunt P. LAURENTIO SCUPOLI, Theatino, est Manuale convenientissimum iis, qui

ad Deum per viam Cordis aſpirantes, unà diſtinctam quandam perceptionem ei jungere, & ordine ac per principia progredi deſiderant. Comprehendit totum negotium quatuor primariis capitibus, quæ ſunt, Diffidentia ſui ipſius, Confidentia in Deum, Preces, & Exercitium; ſeu rectus facultatum noſtrarum uſus. Circa quodlibet horum capitum ſapientiſſimas in medium producit regulas, facillime animo imprimendas, quia ordo admodum perſpicuus, quem obſervavit, magno memoriæ eſt adjumento. S. Franciſcus *Saleſius* libellum hunc præ omnibus aliis commendabat, eumque Directorem ſuum appellabat. Optima & maxime completa ejuſdem Editio non 33. ſed 66. capita tenet, cum annexo tractatulo *de doloribus mentalibus Chriſti*, cujus jam ſupra mentio facta eſt, & quem præcedit alius excellentiſſimus, qui ſecundum nonnullos inſcribitur de *pace* (aut de *quiete*) *animæ*, & ſecundum alios, *Semita Paradiſi*; cujus verſiones, ſeorſim factas, ex Hiſpanico in Belgicum & in Anglicum, tribuunt P. JOANNI DE BONILLA, Franciſcano. Duo hi libri annexi ſunt huic noſtro Gallice verſo & dicto,

ćto, *Le Combat Spirituel*, in tranſlatione & Editione P. Mazotti Pariſiis non ſemel impreſſa; quamvis illa P. Brignonii Anni 1688. inter Gallicas elegantiſſima & nuper Bruxellis ſub incudem revocata, iſthoc tractatulo de *doloribus mentalibus* careat. Prodiit hicce libellus L. Scupuli Latine Pariſiis 1665. Belgice, pluribuſque aliis linguis, alibi.

(69.) Simillimum parvum Manuale, est *de vera Deo apte ſerviendi Methodo*, ALPHONSI (MADRILIENSIS) Franciſcani, opuſculum exquiſitum, ſolidum, ad praxin plane accommodatum, medullam pietatis continens, methodicum, & juxta cujuſvis captum. Scopus ejuſdem & contenta, huc redeunt, ut quis gloriæ & voluntatis Divinæ cauſa, & agnoſcendo nihil nos eſſe tum quod ad naturam tum propter lapſum & peccatum, ſervitio Dei animum applicet, imprimis per exercitium facultatum noſtrarum ſpiritualium deſiderii & libertatis, pœnitentiam faciendo, odium adverſus ſeipſum gerendo, aſſidue orando, humilitatem & patientiam J. Chriſti diſcendo, & affectuum motus coërcendo, quo ſic ad purum Dei amorem perveniat, ut & legitimum proximi ac ſui ipſius §. 69.

ſe-

secundum Deum & propter ipsum. Hispanice hic Auctor scripsit, indeque Latinus Coloniæ 1625. &c. Gallicus, Belgicus, aliis in locis ac temporibus aliquoties comparuit. Vix tamen amplius reperitur.

§. 70. (70.) Inter anonyma opuscula quoque est *Theologia Germanica*, antiquus, celebris, maxime radicalis & exquisitissimus libellus, qui nil fere quam mera Christianæ maxime interioris & practicæ Theologiæ principia continet. Deum esse omnia, hominem esse nihil, malum appropriationis, abnegatio sui & reliquorum omnium; tum discrimen veri & falsi luminis, veræ & falsæ libertatis, puri & mercenarii amoris, constituunt argumentum, de quo ibidem agitur, sine notabili quidem methodo, attamen tali ratione quæ intimæ soliditatis & ab anima a Deo illuminata profecta esse sentitur. Germanice scriptus est hic libellus, ab Equite Teutonico, atque in ea lingua a Luthero, Arndio, aliisque, insigni cum elogio editus: Conversus dein Belgice, impressusque Antverpiæ apud Plantinum cum approbatione Censoris Sylvestri Pardo 1590. Paulo ante idem Plantinus eum publicaverat in Lati-

tinum idioma a *Castalione* (sub nomine Joannis Theophili) conversum. Anno 1558. Quam editionem iterandam curarunt Religiosi quidam Lugduni, 1655. Prodiit nuper nova ejus Interpretatio Gallica, Amstelodami 1700. sub titulo *La Theologie Réëlle*, ou *Germanique*, edita, cujus Præfatio (in qua & Theologiæ Mysticæ Apologia singularis inest) plura suppeditabit particularia. Germanus quidam ejus Editor, Celeberrimus JOANNES ARNDIUS, olim in Ducatu Luneburgensi Superintendens, sensum ac spiritum istius libelli egregie hauserat, æque ac S. Macarii, quem memoria tenebat, necnon etiam Tauleri, ceu e cunctis ejusdem operibus abunde liquet, & nominatim ex insigni Opere *de Vero Christianismo*, infinitis vicibus in Germania excuso, quique invenitur & Belgice, Anno 1642. &c. imo & Latine, editionis Francofurtensis Anno 1658. Ubique idem magni fit ob modum valde perspicuum, quo solidam pietatem & Vitam vere Christianam proponit, nunquam Scripturæ S. terminis ac auctoritate neglectis.

(71.) P. ALEXIS DE SALO, Capucinus, praxin Præcepti Christi in Theolo- §. 71.

logia Germanica adeo commendati, quod ad ejus imitationem *seipsum abnegare oporteat*, in sua *Certa Paradisi Via* circa omnia exercendam urget, idque respectu omnium sensuum, affectuum, proclivitatum, & in cunctis mentis nostræ actibus. Omnia etiam quæ inculcat, genuinis & simplicissimis exemplis stabilire satagit. Liber ejus ex Italico in Gallicum translatus Lugduni est impressus Anno 1620. Duaci 1627. &c. Scripsit & alium librum, titulo *Artis pie amandi*, editum Colon. 1630.

§. 72. (72.) P. JUSTUS LANSBERGIUS, Carthusianus, qui abhinc seculo vivebat, solide & efficaci methodo de interioribus & spiritualibus pietatis & veræ devotionis scripsit. Opera ejus, nuper de novo sub incudem revocata Latine, Coloniæ 1693. duobus constant voluminibus (in quarto) & quinque partibus, quarum priores tres sunt *Sermones* ut vocant Dominicales, item in dies festos, & in historiam Passionis: reliquæ duæ sunt *tractatus aliquot pii*, *apologia Vitæ Monasticæ*, *Epistolæ*, & devota *Carmina*. Methodicus & exacte textui suo est affixus in Sermonibus suis, sensus interioris & allegorici assidue memor. Tracta-

ctatuum ipſius piorum duos in Gallicum Sermonem terſum & purum paucis abhinc annis verterunt; quorum unus de *Militia Chriſtiana*, aut *Pugna Spirituali* agit, impreſſus Pariſiis Anno 1670. qui utiliſſima præcepta comprehendit ad emendationem animorum & vitiorum maculas extergendas, virtuteſque & puritatem acquirendas, quo ſic ad Divinam unionem perveniatur: alter continet *Diſcurſum Chriſti ad animam devotam forma Epiſtolæ*, editus Pariſiis Anno 1674. atque hic tractatus nonniſi poſtrema pars eſt ſuæ *Amoris Divini Pharetræ.* Eſt hic liber egregium Manuale devotionis & pietatis, imo Compendium, omnes Vitæ vere Chriſtianæ ſolidiores regulas complectens. Similem quoad titulum & argumentum hiſce duobus libellum confecit ERASMUS; ſcilicet *Enchridion Militis Chriſtiani*, optimum revera Manuale, quamvis non adeo interiora attingat ac Lansbergiana opuſcula, neque tam profundum ſit.

Auctor Hiſpanus tractatuli, qui inſcribitur *Theſaurus Animæ*, & in omnes linguas, Gallicam, Belgicam, Germanicam, imo & Latinam verſus, nominatuſque *Deſiderius Peregrinus* (Roteroda-

mi 1674.) Lansbergio haud adeo est inferior, dum sub utili non minus quam jucundo emblemate pastoris ad inveniendum Dei Amorem iter facientis, ob oculos ponit progressus animæ, quæ per Christianas virtutes, per dolores & per amorem Divinum, primitias fruitionis Dei assequitur. Patet Auctorem hunc fuisse Religiosum; & fallitur propterea Sandius quando Serveto libellum istum attribuendum esse memorat in sua Anti-Trinitariorum Bibliotheca.

Inter JOANNIS PALAFOXII Episcopi Osmani Opera Spirit. extat tractatulus titulo, *Pastor Nocturnus Nativitatis Christi* ex Hispanico versus, haud ita pridem (Anno 1698.) Parisiis & Bruxellis Gallice impressus, qui præcedentem libellum admodum jucunde & spiritualiter imitatur. Insuper hoc adhuc hic reperias: Scilicet in postremis Capitibus Pastor eadem ratione versus Mundum ducitur, ad observandum hujus spiritum, & ejusdem malum ac vanitatem agnoscenda. Quam Mundi vanitatem non minus solide depinxit DIDACUS (seu DIEGO) STELLA, Franciscanus & dein Episcopus Hispanus in libro ejusdem tituli, ubi etiam, in parte tertia,

de

de primariis Virtutibus Christianis, paucaque de *Contemplatione* memorat, methodo Kempisiana. Quum sacræ paginæ in toto ejus opere abunde citentur, idque modo & perspicuo & solido, posset omnis generis omnisque ætatis lectoribus mundanis apprime inservire; attamen oporteret emendare quantum ad stylum, antiquas versiones Gallicas, Lugdunensem Anni 1580. Duacensem 1604. & similes. Latinæ Colonienses Anno 1638. 1663. & 1688. usui esse possunt iis, qui linguæ hujus periti sunt.

(73.) ALPHONSUS RODRIGUEZ, Jesuita Hispanus, circa eadem argumenta in præclaro suo *Perfectionis Christianæ Exercitio*, est occupatus, at majori prolixitate. Scripsit satis methodice per regulas & præcepta, quibus junxit insignia & aliis prælucentia exempla e Vitis Patrum, Eremitarum, aliorumque sanctorum, omnia cum insigni perspicuitate & facilitate, quæ librum hunc mire commendant atque omnibus, etiam ipsis Infantibus, longe utilissimum reddunt. Tres ex Hispanico in Gallicum versiones habentur, sub titulo *Pratique de la Perfection Chrétienne*, quarum illa, §. 73.

Abbatis Maresii, Academiæ Gallicæ, (denuo Antverpiæ Anno 1693 tribus parvis voluminibus secundum Editionem Parisiensem impressa) præ aliis magni fit. Non semel idem in Belgicum versus & publicatus Antverpiæ, ac ultimo Anno 1683. Sine dubio aliis quoque linguis loquentem fecerunt cum abunde mereatur. Latina ejus epitome prodiit Lugduni Anno 1644. Et integrum opus eadem lingua typis excusum Coloniæ 1657.

§. 74. (74.) Quod ad præcepta attinet exemplis munita, ecce origines, quæ ingentem eorum numerum suppeditant. *Vitæ Patrum* collectæ per P. ROSWEYDUM, Jesuitam, & bis Latine in lucem emissæ Antverpiæ primo Anno 1615. dein 1628. auctæ quibusdam indicibus, & insuper notis quibusdam in VIII. & X. libros, juxta textum Græcum revisos. Idem P. Rosweydus easdem Vitas vertit & edidit bis Belgice eodem circiter tempore; nuper etiam Germanice Francofurti prodierunt; & Galli, qui nonnisi exiguam earum partem veteri suo idiomate habebant, eas nunc pulcherrima dictione ornatas tenent per Celeberrimum Interpretem Dn. Andillium, qui

qui tamen nimis inde resecuit plurimaque omittere haud dubitavit, quod redintegrare non curaverunt tum in iteratis Galliæ impressionibus, neque in nova Antverpiensi Anno 1694. Equidem insignes quasdam Vitas addidit ille, ceu inter alias illam S. SYNCLETICÆ; quam tamen longe emendatiorem invenias in *Monumentis* Græco-Latinis Dn. Cotelerii, Tom. I. & potuissent merito ex iisdem monumentis (Tom. II. & III.) addi Vitæ admiratione dignæ S. EUTHYMI & S. SABÆ.

Ad eandem classem referenda Acta Martyrum, dummodo vera sint ac talia prout eadem collegit P. RUINARDUS in libro suo qui inscribitur *Acta Martyrum sincera & selecta*, Parisiis excusa Anno 1689. Collectanea item Gallica de *Morte Justorum*, per P. Lallemandum, iterato impressa in Belgio Anno 1673. secundum Editionem Parisiensem. Quibus adjicienda Relatio de morte quorundam Religiosorum Congregationis Trappensis, e. g. Domni *Mucii*, & Comitis *de Santena*, Bruxellis aliquoties sub incudem revocata.

(75.) Ejusdem quoque generis sunt §. 75.

Collationes JOANNIS CASSIANI, Presbyteri Massiliensis, qui seculo quinto nomen & existimationem sanctitatis habuit, aliquoties editæ; primo Basileæ, Anno 1559, dein Romæ, Antverpiæ, Duaci, item Atrebati, Parisiis &c. scholiaste Gazeo. Sunt e Latino originali in Gallicum versæ, & Parisiis Anno 1665. impressæ; sed sine XIII. Collatione, quam circa argumentum de Gratia erroribus plenam esse sibi persuaserant, quamvis argumentum hoc per experientiam longe rectius & intimius cognoverit quam Censores ipsius, licet non omnes in explicatione cautelas adhibuerit queis ad avertendas litigiosorum capitum contradictiones opus fuerat.

§. 76. (76.) Tandem *Regulæ* S. BASILII, quæ Latine seorsum excusæ sunt Parisiis, 1660, præfixo Sermone de Monachorum institutionibus: *Institutiones*, item *Asceticæ* S. DOROTHEI, Abbatis Seculi sexti, e Græco in Latinum Sermonem conversæ, ac impressæ Antverpiæ 1646, & in Gallicum translatæ per Abbatem Trappensem, ac prælo subjectæ Parisiis Anno 1686. *Scala sancta*, sive *Scala Paradisi* S. JOANNIS CLIMACI, Patris

tris Græci, & Abbatis, ejuſdem ſeculi, cujus extant Editiones Græco-Latinæ (Pariſiis 1633.) ſolæ Latinæ, (primæ Rusbrochii editioni Colonienſi 1538. primum adjuncta hæc fuit,) & duæ verſiones Gallicæ Andillianæ, quarum prima ſeparatim eſt evulgata Pariſiis Anno 1653. altera invenitur & ſeorſim, & annexa Vitis Patrum cum prolixis ad eandem notis Anno 1675. Huc pertinent quædam Evagrii, quamvis incompleta, in Monumentis Græco-Latinis Dn. Cotelerii, Tom. 3. Pariſiis Anno 1686. *Apophthegmata Patrum*, apud eundem. Omnes hi libri ſcatent præceptis admodum Divinis, & inflammantibus exemplis, ſimulque per reales effectus ſumme evincentibus, praxin Vitæ vere Chriſtianæ pœnitentis, & ſpiritualis, minime eſſe impoſſibilem, neque ſolum imaginariam.

(77.) De eadem hac veritate certior quis fieri poſſit viva & ſalutari efficacia evolvendo plurimas alias Vitas admiratione dignas inſignium omnis generis & conditionis ſanctorum ſanctarumque, etiam talium quorum recentior adhuc eſt memoria. Verum ne quædam hic ſcrupuloſæ mentes offendan- §. 77.

tur, & prolixitas evitetur, duorum solummodo mentionem facere sufficiet, Viri nempe & Virginis. Primo igitur commendari meretur *Vita Dn. de* RENTY, cujus sublimis & divina Virtus haud ita pridem Galliam, ac totam imprimis Parisiorum Lutetiam, ni admirationem rapuit, ubi & mortalium numero exemtus Anno 1649. Excellentissima haecce Vita, cujus historiam evulgavit

(a) *Le Pere S. Jure.*

(a) P. a Sto. JURIO, e Soc. Jesu, (multorum aliorum tractatuum Auctor, pietate, spiritu & soliditate insignis) octies vel decies Parisiis impressam, epitome est eorum quae maxime selecta & solida in argumento spirituali & Christianarum Virtutum occurrunt. Conspiciuntur ibidem non solum principia; sed & praxis eorum quae veri Mystici docent de diversis animarum statibus, de amore puro, de precibus & contemplatione, similibusque aliis capitibus, quae illic memorantur, ceu reliqua omnia, tam exacto & efficaci modo, ut lectores, licet haud multum ad talia, vel ejusmodi Vitarum lectionem fuerint dispositi, non possint non tenerrime inde affici & fortiter convinci. Ecce judicium de Vita isthac Viri inter

Proteſtantes magni nominis, qui in ſuſpicionem vel partium vel credulitatis circa hoc argumenti genus nequit incurrere: *Quocunque adhuc deſiderio fabulis affixæ ſint plurimorum mentes, fateri tamen oportet, Vitam Domini de Renty nil fabuloſi redolere. Elucent inde tam præclaræ virtutes, ut ille, qui eaſdem exercuit, merito tanquam unum e primariis, quæ noſtro ævo Gallia ſuppeditaverit, exemplis haberi debeat.* Verba ſunt Dn. Burnetii, Epiſcopi nunc Anglici Salisburienſis in præfatione ſua Vitæ Dn. Halii: Quam ſecundo nominare me velle ſupra monui, eſt *Vita Matris* ELISABETÆ *à Puero* JESU, quæ neutiquam eſt poſtponenda Vitæ Dn. de Renty; qui ipſe præſtantiſſimæ hujus Religioſæ dux erat, æque ac P. S. Jurius & Dn. Bernierius. E cœtu mortalium eadem ſublata Pariſiis Anno 1677. ibidemque Anno 1688. vita ejus in lucem prodiit: quæ in hiſce oris nunc (1701.) denuo impreſſa eſt, juncta Vitæ Dn. *de Renty*, ſub titulo: (a) *Chriſtianus realis, ſeu Vita Marchionis de Renty* &c. quam ut audio, Proteſtantes Germaniæ Germanice verſam publico exponunt. Illa porro Baroniſſæ de CHANTAL tantæ eſt celebritatis, ut ſpeciali

(a) *Le Chrétien réël*, ou *la Vie du Marquis de Renty, ſervant de modele à la vie vraiement Chrétienne, & d'Apologie effective aux maximes & voyes ſpirituelles de la vraie Theologie Myſtique vainement combattue par les Eſprits du ſiecle.* &c.

commendatione minime egeat, licet in hisce oris rarior sit. Hic quoque inseri quam maxime mereretur libellus Gallicus nuperrime (b) evulgatus, qui inscribitur : *Le Saint Refugié*, aut *La Vie & la Mort edifiantes de Wernerus N.* in quo raros & celeres plebeji juvenis in viis Mysticis progressus videre est.

(b) *Anno* 1701. *Amstelodami apud* Rud. & Gerard. Wetstenios.

De reliquo, in lectione *Vitarum Patrum*, non oportet mox absterreri per illas, quæ ex *Epistolis* HIERONYMI sunt excerptæ, & in initio collocatæ; ac, ut verum fatear, nimium affectatis Rhetoricæ suæ declamationibus sunt intermixtæ. Illæ RUFFINI, PALLADII, THEODORITI, S. SULPITII SEVERI, Collectanea JOHANNIS MOSCHI, multorumque aliorum, genium fovent simpliciorem magisque à fuco remotum.

§. 78. (78.) Quod ad Auctores attinet qui ex professo tractarunt argumenta de *Oratione*, de *Meditatione*, de *Contemplatione*, & quæ inde pendent, ecce eorum nonnullos maxime familiares & utiles.

S. PETRUS de ALCANTARA, amicus & coævus S. Theresiæ, conscripsit *Tractatulum* valde salutarem de *Oratione & de Meditatione*, multoties Latine, (Coloniæ 1624. &c.) Gallice, (Insulis, 1669.

1669. &c.) aliiſque linguis cum vita ejus impreſſum. Libellus HORSTII, *Paradiſus animæ*, pluribus vicibus in publicum emiſſus, Coloniæ, Lovanii, alibique tam Latine quam Gallice, practicum & exquiſitum eſt Manuale, cuncta precationum argumenta tractans. Pars prima *Thalami Sponſi* MICHAELIS ZACHMORTERII, (quem non niſi Belgicum vidi, Antverpiæ Anno 1628. editum) circa idem verſatur Orationis genus, æque ac prima pars *Introductionis in Vitam devotam* S. FRANCISCI SALESII, cujus totum librum plenum obſervamus optimis præceptis pietatis & regiminis pro omnis generis hominibus, etiam iis qui inter mundanos, imo & in aulis verſantur. Hicce tractatus una cum illo de *Amore Dei* (uterque in Latinum tranſlatus, & Coloniæ impreſſus, alter Anno 1668. alter Anno 1697.) ejuſdemque *Epiſtolæ* inter Auctoris hujus Opera palmam tenent, cujus character eſt, anniti ut vera pietatis praxis cujuſlibet conditionis hominibus reddatur faciiis & jucunda, & ut omnibus inſtilletur pax & ſolida devotio, id quod Auctor ille efficere ſtudet tum per æquam quandam indul-

gen-

gentiam qua ſapienter ſeſe accommodat ſtatui animarum, tum per ſpiritum lenitatis plane ſingularis, adeo a Servatore noſtro commendatum, quemque e veteribus S. CLEMENS in divina ſua Epiſtola (*per Dn. Teiſſierium in Gallicum verſa & Avenioni Anno* 1684. *impreſſa*) ad Corinthios, & S. POLICARPUS in ſua (a) ad Philippenſes, perfecte expreſſerunt.

(a) *Juncta eſt Epiſtolis* S. Clementis & S. Ignatii *in iterata nova editione Græco-Latina Lipſienſi* Patrum Apoſtolicorum.

§. 79. (79.) P. NOUETIUS, & P. RIGOLEUCUS, Jeſuitæ, egregia Gallice perſcripſerunt de Oratione ejuſque ſpeciebus: Ille effuſius in ſuo *Homine Orationis*, edito Pariſiis Anno 1674. Hic compendioſe, in ſuo tractatulo cui tit: *Oratio ſine illuſione*, qui de novo impreſſus in ſecunda parte Theologiæ Cordis cum inſcriptione, *Compendium Theologiæ Myſticæ*, & qui præterea Annis 1686. & 1690. Lutetiæ Pariſiorum typis excuſus eſt una cum aliis inſignibus ejuſdem Auctoris operibus, ſub tit. *La Vie du P. J.* RIGOLEUC, *de la C. de J. avec ſes traités de devotion & ſes Lettres ſpirituelles.* In eadem parte memoratæ Theologiæ Cordis habetur exiguus Virginis cujuſdam libellus *de Vita interiori*, ubi argumentum & ſpecies Orationis haud vul-

vulgari ſimplicitate & perſpicuitate ſunt expoſita; & magis adhuc ſuccincte in quarto colloquio divini Libelli, qui dicitur *Paſtor illuminatus*, in eadem Theologia Cordis primas paginas occupans, itidem Bruxellis in lucem emiſſus ſub titulo *Secreta Vitæ ſpiritualis*, vel (a) *Paſtorculus.* Pauper quidam ruſticus, (ceu e ſtylo liquet) ſcripſit itidem Gallice modo efficaciter permovente tractatum de *Methodo Orationis*, ſeu (b) *Epitomen Agni occiſi*; Rhedonibus, Anno 1669. impreſſum, ubi conſiderando Chriſtum in corde, tria Orationum genera inculcat tribus vitæ ſpiritualis ſtatibus reſpondentia. Exiguus Dominæ Guioniæ libellus, Gallicus quoque, cui nomen, *Moyen court & facile pour faire Oraiſon*, (*Breve & facile orandi Medium*,) nuper in Hollandia (Anno 1699.) cum præclara ejuſdem *Expoſitione Cantici Salomonis*, de integro excuſus, ibidemque in Belgicum verſus & evulgatus; itidem, plurimorum judicio, præ aliis conciſum, facillimum & conſummatiſſimum de iſtiuſmodi argumento eſt opuſculum, licet alii aliter judicent. *Pro captu lectoris habent ſua fata libelli.* Ajunt utrumque Germanice mox

(a) *Le petit Berger.*

(b) *Abregé de l'agneau occis &c.*

mox (Anno 1702.) in lucem venturum.

§. 80. (80.) De Contemplatione activa, seu ordinaria, deque assiduo vivendi coram facie Dei exercitio, scripserunt sequentes: ANTONIUS ROJAS, Sacerdos Hispanus, qui in commune contulit tractatum, quem *Vitæ Spiritus* titulo insignitum, atque ex Hispanico Gallice redditum, prælo subjecerunt Parisiis Anno 1660. Lugduni Anno 1678. & cujus prima pars nuper Coloniæ (1696.) Germanice in publicum prodiit. Celeberrimus MALAVALLIUS Massiliensis, dedit *Praxin facilem ad Contemplationem*, Parisiis ter impressam, Romæ Italice evulgatam cura Cardinalis Estræi, & alibi Belgice. Ejusdem Continuator P. EPIPHANIUS LUDOVICUS, Abbas Estivallensis, in egregiis & solidis suis (a) *Colloquiis Mysticis*, Parisiis Anno 1676. impressis, æque ac in *Epistolis* suis: item Molinosus, Auctor celebris opusculi, *Ductor Spiritualis* dicti, in quo errores illi quos nonnemo e Protestantium numero Historico-Mysticus, si Diis placet, ibidem sese observasse sibi imaginatus est, & in Compendio ejus narrare fategit nequaquam extant, nisi quis

(a) *Conferences Mystiques.*

quis per affectum & ignorantiam fictis gloſſis eoſdem fabricetur. Primi enim Approbatores, quorum nonnulli erant ipſi Inquiſitores, nil ibidem mali detexerunt, ſicut nec alii boni Viri tum inter Proteſtantes, qui eundem ex Italico Gallice, (Amſtelodami 1688.) tum Latine (Lipſiæ 1687.) & Belgice (Roterodami 1688.) ac dein Germanice reddiderunt, tum totius Europæ, ubi ultra viginti editiones ejus variis linguis intra ſexennium prodierunt. De Fratre LAURENTIO DE RESURRECTIONE Religioſo Carmelita, nuper Pariſiis mortuo, Gallice quædam habemus ejuſdem argumenti in ejus *Vita*, *Moribus*, *Epiſtolis*, ejuſdemque *Colloquiis*, quæ omnia de novo ſunt impreſſa in Hollandia & Opuſculis Dominæ Gujoniæ annexa; quibuſcum etiam Germanice prælo ſubjiciuntur.

(81.) Tandem nominandus P. PINY, §. 81. Dominicanus (qui in ſcribendo Eccleſiæ quaſi Oratorem, idque fere nimium, agit, ob Gallicum ſuum *Tractatum de tribus diverſis modis reddendi Deum interne ſibi præſentem*, ſcilicet per recordationem amantem Dei ejuſdemque perfectionum; per adhæſionem amantem Voluntati e-

jus;

jus; perque ſenſibilem dolorem ob earum negligentiam. Editus is eſt Lugduni Anno 1685. quo pariter referri velim totam ſecundam Partem *Thalami Sponſi*.

Omnes, inquam, hi Auctores Contemplationi activæ ſeu ordinariæ, aſſiduoque coram Deo vivendi exercitio optime inſerviunt: qua in re methodus Fr. Laurentii, quamvis indocti, omnibus antecellit per & propter ejus ſimplicitatem, ſinceram teneritudinem, facilitatem, & ſoliditatem. Poſſit methodus hæcce (ut in tranſitu demus ideam ejus brevem quidem at utilem & methodicam) ad duo primaria reduci capita; quæ ſunt, Præſentia Divini Numinis, & media in nobis fovendi hanc exoptatam Præſentiam. Fides & Veritas ducunt nos ad hanc Divinam præſentiam, quum Deus & ubique & in noſtro corde præſto ſit, ubique adorari, diligi, & coli debet, tum ob excellentiam infinitarum ejus perfectionum, tum abſolutum ejus in omnia dominium. Juſtitia (quæ vult ut cuncta ei reddantur,) & Amor (qui ſolum eidem placere annititur,) faciunt ut horum media amplectamur, perpetim

cum

cum ſinceritate & ſimplicitate, ad ipſum nempe referendo omnes noſtras actiones, tam internas, nimirum actus adorationis, benedictionis, laudis, precum, ac grati animi; quam externas, ſive per opera, omnia in ſocietate Dei & ſecundum voluntatem ejus exequendo, ordine & cum tranquillitate, & cuncta ei offerendo; ſive per verba & diſcurſus, ipſum alloquendo, quamvis tacite & ſine ſtrepitu, omni tempore, & occaſione cujuſlibet ſubjecti, grati & ingrati, boni & mali; grates ipſi agendo ob horum alterum, ob alterum vero petendo vel opem vel veniam, & laudando ipſum de omnibus, imo interrumpendo propterea ſubinde & momento occupationes, ad acquirendum in ſancto hocce exercitio habitum; id quod ſicut perpetuus & ſacer ignis omnes noſtros defectus paulatim conſumet, ac vim nobis ſuggeret conterendi quavis occaſione caput ſerpentis. Haud parum quoque quantum ad hoc de Præſentia Dei argumentum extolluntur *Epiſtolæ ſpirituales & Myſticæ* Cardinalis PETRUCCII, Italice excuſæ Venetiis, 1681. cum ejuſdem aliis operibus, quæ omnia ibidem impreſſa ſunt, Anno 1684.

Cardinalis BONA in sua *Via Compendii ad Deum*, Latine sæpius edita, & e Latino in elegans Gallicum translata ac Bruxellis Anno 1683. impressa; ut & F. JOANNES DE S. SAMSONE in Tractatu suo de *Amore aspirativo*, qui in secunda parte Theologiæ Cordis invenitur, eo itidem tendunt, per continuarum aspirationum viam; sicut & libellus quidam Gallicus solidus & animum valde afficiens, titulo, *Methodus conversandi cum Deo*, Parisiis Anno 1685. prælo subjectus, iterumque post Lugduni & Bruxellis.

§. 82. (82.) P. GUILLORÆUS, Jesuita, cujus sex septemve præclari in manus nostras venere Gallici Tractatus, aliquoties (a) Parisiis & Lugduni publicati; *Epistolæ Spirituales cujusdam Ecclesiastici*, collectæ per Dn. de LASSOT, & Gallice ibidem nuper quinque voluminibus in lucem emissæ, insignis & propemodum universalis possunt esse utilitatis, tam ad vitam activam & externam, quam ad internam & contemplativam. Ejusdem notæ sunt, excellens admodum *Catechismus Spiritualis* P. SURINII, Jesuitæ, aliquoties Gallice editus (ultimo Anno 1693.) Parisiis duobus volu-

(a) *Ubi & omnia ejus Opera in folio sunt excusa, Anno* 1684.

luminibus; & ejus *Fundamenta Vitæ spiritualis*, Gallico quoque idiomate sæpius prælo submissa Parisiis & Leodii Annis 1667, 1679, 1697. &c. in quibus Auctor occasione plurimarum sententiarum Thomæ a Kempis (quas per quæstiones & responsiones elucidat) lectorem suum ad Vitam Spiritualem solide deducit, exponendo ejusdem primaria capita, vias ejus omnium facillimas, & impedimenta necessario evitanda, sæpius tamen haud animadversa. Parvus (a) *Catechismus Christianus Vitæ interioris* Dn. OLERII, Superioris in Seminario S. Sulpitii, non semel Parisiis, imo etiam Belgice Lovanii Anno 1686. editus, comprehendit substantiam eorum quæ promittit inscriptio, verbis & perspicuis S. Scripturæ præceptis perpetuo innixus. Habemus ab eodem Auctore *Diarium Christianum* Parisiis & Lugduni evulgatum; quod tamen necdum vidi.

(a) *Catechisme Chrétien de la vie interieure.*

(83.) Quemadmodum Sectioni huic sanctæ Virginis Historia initium dedit, sic eandem, commemoratione alîus Virginis hic finiamus; scilicet JOANNÆ DE CAMBRY seu CAMERACENSIS, Religiosæ in cella inclusæ Insulis, cujus *Opera* §. 83.

Spiritualia, Gallice ſcripta, in vulgus exierunt. *Vita* ejus ſeorſum edita Antverpiæ Anno 1659. multa continet particularia haud parvi momenti circa agendi rationem Summi Numinis erga animas ſibi addictas. In ejuſdem Operibus, quæ junctim in lucem prodierunt Tornaci Anno 1665. de Veritatibus & praxi rerum Chriſtianarum, interiorum & Myſticarum, non minus ſolide & dilucide agitur, quam in ſcriptis eorum, qui Eruditorum principes audiunt. Prolixior iſtorum Operum tractatus, *de Ruina Amoris proprii* (Pariſiis ſeorſum impreſſus) totam interiorem Vitam ordine exponit, ejuſdemque ſtatus (æque ac Ruſbrochius in ſuo *Ornatu nuptiarum ſpiritualium*) per emblema eorum, quæ quatuor anni temporibus ſucceſſive eveniunt, depingit. Hic in quatuor libros diviſus, in *primo* Amoris proprii latebras & artificia detegit, & Gratiæ Divinæ vim ad eadem deſtruenda generaliter commemorat; in *ſecundo*, Gratiæ Dei augmentum in iis qui in Via ſalutis progreſſum faciunt, deſcribit, plurima e Cantico Salomonis allegando; in *tertio*, privationes rigoroſas, tentationes & probationes ſpirituales ob oculos ponit;

ponit; & demum in *quarto* Animæ in perfecto ſtatu reſtaurationem enarrat. Hi duo poſtremi admodum ſunt ſublimes, ſimulque longe aptiſſimi ad diſſipandas objectiones, quas ignari e cœcitate mentis contra interiores vias haud raro expromunt. Ejus *Fax Myſtica*, quæ pariter ſeparatim (a) impreſſa reperitur, ſuccincta eſt deſcriptio tam rerum quam verborum Viæ & Theologiæ Myſticæ, ac inſuper epitome præceptorum pro Directoribus animarum: talia pro directione familiarum leguntur in tractatu ejus de *Reformatione Conjugii.* Ille de *Excellentia Solitudinis* imprimis ſolitarios reſpicit; & *Exercitium quo pervenitur ad Amorem Dei*, æque ſolidum ac breve & methodicum, omnium uſui eſt accommodatum; ſicut & ille qui inſcribitur *Lamentatio animæ captivæ in mortali ſuo corpore*, ubi commonſtrat, in quocunque vitæ genere ac ſtatu quis ſit, etiam in maxime illecebroſo ſuavique & ſublimi vitæ ſpiritualis, ubique tamen lamentationum & lachrymarum cauſas ſeſe offerre. Ejuſdem modus res proponendi, characterem gerit intimæ ſinceritatis & ſolidæ exactitudinis, efficaciſſimæ ad convin-

(a) *Flambeau Myſtique, à Tournai* 1631.

cenda corda eorum qui ad verum bonum ex animo aspirant; cujusmodi quidem charactere communiter virorum scripta minus sunt imbuta quam fœminarum; id quod sequens articulus magis quoque confirmabit.

XIV. ANTONIA BURIGNONIA.

§. 84. (84.) Quum Domina Bourignon minime affectet stylum aut sublimia Mysticorum argumenta; at solum inculcet modo simpliciori substantiam Doctrinæ Evangelicæ, abnegationem, mortificationem naturæ, imitationem Christi, praxin virtutum, amorem Dei & obsequium ipsi præstandum, quo ab ejus nutu ac voluntate omnimode pendeamus; vix de eadem quicquam expromere voluissem, ni tibi lubuisset me eo instigare, ut per ejus Historiam hanc Mysticorum Characterum seriem concluderem. Proferamus ergo nonnulla de ipsa, & sic huic nimium jam prolixæ Epistolæ finem imponamus.

Tanta nunc mortalium animos circa æterna torpedo oppressit, ut tantum absit eos per tot, qui ad manus ipsis sunt,

spi-

ſpirituales libros excitari; quin potius ex eorum lectione vix ullam aliam utilitatem capiant, quam ſterilem contemplationem, pro mentis exercitio, quo intellectum ſuaviter demulcent; interea ſibi ipſis de ſtatu ſpirituali blandientes ſub prætextu quod lectis paginis cum ſenſus & proclivitatis aliqua dulcedine adſtipulentur. Hic profecto ad regnantem eam ubivis ſomnolentiam excutiendam, fulmineo quodam Omnipotentis ictu ac fragore divino opus erat, quo & dormitatoribus iſtis, illa omnia non eſſe niſi mere emortua, patefieret, & ipſi e profundiſſimo lethargo ſuo excitati, imminere ſibi interitum planiſſime comprehenderent, ni ſine mora vitæ ſuæ regimen immutaverint. Et certe videtur Optimus Maximus ictum fragoremque iſtiuſmodi ſpecialem per Dnæ. Bourignoniæ ſcripta ediďiſſe, quæ revera attentis Lectoribus notabiles animi motus imprimunt; imo eos qui veritates ibi contentas bono animo ſuſcipiunt, peculiari vi, ac lumine generaliter admodum ſalutari imbuunt. Quamvis ipſa, ceu mox innui, nequicquam arte aut ſtudio conſectetur argumenta aut dictiones myſticorum Auctorum;

tamen ejus' Scripta paſſim eorum ſubſtantiam, & ſolida fundamenta comprehendunt, eorundemque ſenſum mire detegunt; ac ipſorum, imo & omnium cujuſque generis ſpiritualium librorum reſpectu, idem operantur, quod Solis radii circa omnes terræ plantas; quæ licet in ſe viventes, durante tamen frigida anni intemperie quaſi mortuæ nil quicquam nobis utilitatis impertiunt, at appropinquante igneo hocce Sidere, (cujus luminoſa vis ubique modo æque ſimplici & facili, æque puro, æque univerſali ac benigno & benefico ſeſe inſinuat) de novo incipiunt aperiri, vireſcere, & fructuum largitione nobis demum prodeſſe. Eodem pacto tam amplâ nunc in animarum ſpirituali elemento mundove frigoris regnante vehementiâ, ut primariæ & maximi momenti ac uſus quorumlibet Scriptorum, ipſiuſque S. Scripturæ veritates, tanquam gelu rigidæ & emortuæ, ipſis redditæ ſint penitus inutiles; jam eædem hæ veritates per Scripta hujus Virginis & reviviſcere, & reſerari, & fertilitatem induere videntur, quando ſimul in illis non ſolum nota & cum aliis communia, ſed & plurima nova & huc-

hucusque incognita, vivaque & salutaria, peculiariter commemorantur.

(85.) Ecce igitur verum eorundem characterem. Pollent vi luminosa, libera, ingenua, benigna, solida, simplici, facili, eaque utilitatis generalis, & secundum cujusvis, etiam parvulorum captúm; vi, inquam, a partibus aliena, pura, imos animæ recessus commovente; quæque vivide in omnibus rerum circumstantiis sinceras animas ad reales & speciales boni regiminis, pœnitentiæ, desertionis mundi mundanarumque affectionum, abnegationis sui ipsius, Amoris Dei actus determinat, & quo pacto per traditionem nostræ voluntatis in manus Domini, ab eo in totum pendere oporteat, quo ipse solus Sapiens dominium in nos resumens, sicût ante lapsum in Adamum, imposterum omnia secundum divinam suam voluntatem & restauret, & penitus dirigat. §. 85.

In pluribus aliis scriptis, quanquam egregiis, sæpe non occurrunt nisi generalia, imo taliter disposita, ut, si quis ad specialem eorum praxin animum applicare conetur, vix dignoscat qua ratione illam ordiri possit vel debeat. Hic autem lector extra omne dubium o-

mnemque hæsitationem trahitur, & singuli quasi ob oculos ponuntur passus, per quos incedere oportet; sentit sese manu quasi ad opus exequendum duci, & interius modo haud ordinario inflammari. Præterea inveniuntur ibi explicationes & lumina minime vulgaria circa maximi momenti principia de Potentia, Bonitate, Justitia, Veritate & Sapientia Dei; circa gloriosam Mundi & Hominis Creationem; hujus Lapsum & deplorandam infinitamque corruptionem; porro de Christo, ejusdem nativitate ex Adamo, functionibus, ejusdem Regno; item de Regno Anti-Christi, de veri Christianismi defectu in omnibus Religionum societatibus Doctorum Ductorumque culpa, de impiorum destructione, ac Ecclesiæ & Mundi Renovatione. Comprehendunt efficaces isti libri essentiam Religionis & Virtutis, ab accessoriis harum bene distinctam; & inutilium controversiarum ac perniciosarum hæresium deletionem; regimen ubique observandum: porro salutarem in animos revocant inquietudinem, qua nos urgeri oportet quamdiu Deo haud omnimode nos subjecimus; detegunt pariter fraudes humani

cordis in omnibus, in iis præcipue qui ficta pietatis imagine fucum faciunt; quique cum inſignem omnis generis ſpiritualium & myſticorum librorum æſtimationem affectent, coram illis tamen perſiſtere nequiverunt, ſolos quippe infeſtis oculis aſpicientes, ab iiſque omnes alios itidem alienos reddere optantes, idque tecte nonnulli, alii vero magis aperte. Scilicet animadvertunt, clariſſimas iſtorum librorum veritates ipſos de ſpiritualis quam præ ſe ferunt dignitatis gradu dejicere, & ut coram ipſorum aliorumque oculis appareant plane alii, ac ſibi hucuſque perſuaſerunt, efficere.

(86.) Opera A. Burignoniæ, quæ Amſtelodami fuere impreſſa, partim dum adhuc viveret, partim poſt ejus obitum (qui contigit Anno 1680.) ſunt ſequentia: *Vita ejus cum præfatione apologetica. Lux Mundi; Lux nata in tenebris; Tumulus falſæ Theologiæ; Solida Virtus; Renovatio Spiritus Evangelici; Teſtimonium Veritatis; Lapis Lydius; Monitum contra Quakeros; Anti-Chriſtus detectus; Novum Cœlum & Nova Terra; Academia Theologorum; Ultima Dei Miſericordia; Sanctum Conſpicillum; Vocatio Dei,* §. 86.

prima

prima pars; quæ omnia Gallice, Germanice & Belgice extant; porro, *Cæcitas hodiernorum hominum*, *Stella matutina*, *&* *Consilia salutaria*, quæ Gallice tantum & Belgice sunt edita; reliqua non nisi Gallice habentur, nimirum, *Vocatio Dei*, *secunda pars*; *Lapides Novæ Hierosolymæ*, *Persecutiones Justi*, & *Confusio Opificum Babelis.* Tria tamen illorum in Latinum translata reperiuntur, scil. *Lapis Lydius*, *Solidæ Virtutis* & *Renovationis Spiritus Evangelici* partes primæ. Nuperrime in Anglicum versæ & evulgatæ sunt Londini *Lux Mundi* & *Solida Virtus*, cum egregia admodum Apologia (cujus Belgica nunc versio atque editio prodiit Anno 1701.) contra quosdam libellos Anglicos per duos detrectatores nuperrime in manus hominum emissos. Quanquam autem singuli A. Burignoniæ Libri seorsum venduntur, (a) omnes tamen ad XIX. Volumina sunt redacti. Si qui de ejusdem doctrina judicare voluerint, oportet ut ad minimum quinque vel sex eorum, quos primo nominavi, perlegerint, & quoad scrupulos, qui illic sese offerre possent, inspexerint scripta apologetica & librum *Oeconomiæ Divinæ* P. Poireti,

(a) Amstelodami apud Henricum Wetstenium.

ti, qui primarias difficultates partim abolevit, partim lectores contra eas præmunivit.

(87.) Quamvis mihi non occurrant Scriptores eodem Dominæ Burignoniæ mox notato charactere penitus imbuti, tamen cum præprimis in ipſa eminuerit viva & intrepida declaratio univerſalis Eccleſiæ Chriſtianæ Corruptionis, & ſpeciatim Status-Eccleſiaſtici, dicerem, ſanctum penultimi Seculi Dominicanum, SAVONAROLAM hoc nomine valde ipſi appropinquare. Qui Sermones quoſdam ſancti hujuſce Religioſi evolverunt, e. g. quos *in librum Ruth* exaravit (modo eorum exemplar non ſit Salmanticenſe Anni 1556. e quo Eccleſiaſtæ ſeptimum Sermonem, qui totus ipſos reſpiciebat, eripuerunt) item & *in Micham*; vel qui ſaltem legerunt pauca illorum in additionibus *Vitæ* ejus, editæ Pariſiis Anno 1674. cum quibuſdam ejuſdem *revelationibus* & *Epiſtolis ſpiritualibus*; ii poterunt judicare, an recte hic ſentiam; imprimis ſi animadvertant, quod ſicut ſancto iſti viro mortem intulerunt Eccleſiaſtæ ob veritatem eis ab illo liberius dictam, ſic & Domina Burignonia eadem de cauſa centies vitam §. 87.

tam perdidiſſet, niſi Optimus Maximus perpetim impediviſſet, ne in omnis generis perſecutorum ſuorum manus incideret, quos ſemper & ubique inveniebat, ceu e Vitæ ejus Hiſtoria liquet, quæ nonniſi plurimarum & continuarum perſecutionum commemoratio quædam eſt, earumque adeo inſolitarum & ſtupendarum, ut vix ullus crederet.

§. 88. (88.) Si lubet, digrediar hic parum, vel potius, mox dicta amplius exponam, poſtquam de iis nuperrime de novo quædam contigerunt. Scilicet quum V. A. Burignonia ſeculi hujus & imprimis Eccleſiæ corruptionem graphice detexerit, & quo pacto omnes omnino, tum capita tum membra ejus, rebus omnibus ſacris perverſe abutantur; adeo hoc illis diſplicuit, qui in culpa ſeſe eſſe ſibi ſunt conſcii, neque tamen reſipiſcere volunt, ut hi Domini metuentes ne ipſorum vitia & errores populo innoteſcerent, & forte etiam ne per puellam, cujus doctrina illorum gloſſis longe antecellit, ſplendor & celebritas eorum diſparerent, omnium animos ab ea alienos reddere, & odium adverſus ipſam iis ingerere allaborarint, quo quemlibet a ſcriptorum iſtius Virginis lectione abſtra-

ſtraherent. Id vero efficere conati ſunt clamitando, ipſam Eccleſiæ omniumque Conventuum, Miniſterii, imo omnium rerum ſacrarum inimicam eſſe; quamvis tamen ſecundum veritatem plane contrarium inde concludere potius debuiſſent, cum cuilibet ſanæ mentis conſtet, eum qui alicujus rei abuſus detegit, neque horum particeps eſſe cupit, propterea rei ipſi non eſſe adverſantem; alias enim & Jeſaïas, cæterique Prophetæ, tanquam hoſtes Religionis Judaïcæ debuiſſent haberi; tum quiſquis commonſtraret, omnes ubique Scripturis ſacris abuti, ipſarum Scripturarum contemptor idcirco foret declarandus, quum tamen, (quod & in omnibus rebus Divinis locum habet,) nil aliud ille in votis haberet, nil aliud quæreret, quam illorum omnium reſtaurationem in juſto ac vero ſuo uſu & ſecundum Dei Spiritum. Domina B. haſce veritates meridiana luce clarius exhibuit, in Apologiis (a) quas pro ſe ipſa & pro rebus ſacris contra detrectatores ſuos ſcripſit: Verum enim vero quum hoc calumniæ genus erga hominum mentes plurimum polleat, ad eam, quam ne ipſi quidem obtrectantes norunt,

(a) Vid. ejus *Monitum contra Quakeros* pag. 229. &c. Item, *Teſtimon. Verit. part.* 2. pag. 74. 75. & 199. 202. & in *Præfatione* §. 3.

runt, aliis quoque invisam reddendam, quo sic ab ea omnibusque quæ a tali proficiscuntur universi abhorreant, diceres, malignum spiritum expresse ejusmodi pertinax odium ingerere illis etiam, qui cœteroquin ne minimum quidem cognoverunt nec Virginem istam, nec ejus scripta, neque ejusdem doctrinam. Et mirum profecto est, Auctorem illum, qui non ita pridem Gallice *Tractatum Historicum Theologiæ Mysticæ* in manus hominum emisit, istam obtrectandi methodum tam pulchram tamque decentem credidisse, ut criminationibus & mendaciis istiusmodi integram paginam replere non dubitaverit; haud memor, neminem non statim observaturum esse illas solum pristinarum calumniarum cramben recoctam, quas jam abhinc decennio & ultra narraverat in *Epistolis* suis *Pastoralibus*, ubi tot hallucinationes, quot lineolæ, ipsi ita sunt commonstratæ, ut tractatui (a) ea occasione edito nil quicquam reponere sciverit. Nihilominus lubuit ipsi denuo ictus suos repetere, quamvis nil quicquam novi commemoret præter satyrica quædam, quæ satis ostendunt, ipsum eadem semper ratione ignarum esse argu-

(a) Cui tit. *La Paix des bonnes ames dans tous les partis du Christanisme, par P. Poiret.* Amstelod. 1687. *Vid. etiam* ejusdem Oeconomiam divinam part. IV. c. 10. & part. V. c. 5, 6, 7, 8.

gumenti de quo judicare ſatagit, nimirum tum Dominæ B. tum ſententiarum ac doctrinæ illius, ejuſque Amicorum. Placetne, Domine, ut Auctoris hujus textum hic, adjuncto commentariolo, tibi inſeram? Ecce verba ejus, (a) Latine reddita.

Innotuit in Belgio quædam Virgo, nomine Antonia Bourignon, quæ 18. *aut* 20. *volumina librorum, omnia de pietate & devotione, reliquit*: (Non, ſi placet; ſunt enim libri illi dogmatici, quamvis animo inſculpant ſolida vivæ pietatis ac devotionis principia:) *Negare nemo poteſt*, (pergit ille) *longe optima iis contineri, & devotionem illic multis in locis elucere per puriſſima præcepta, & moralia pietatis plena.* Hoc fatetur, ne in affectuum ſuſpicionem poſtmodum incurrat: Dein addit: *Interea patet ejuſdem fanaticiſmus. Profitetur aperte, ſe a Deo miſſam ad reformandam Eccleſiam, ſe extraordinaria ratione Divino Spiritu afflari, eoque infallibiliter duci.* Diu ſudaret Auctor ſi locus ab eo indicandus eſſet in quo Domina B. hoc *aperte dixerit* aut *ſcripſerit*. Oportebat ipſum meminiſſe, in puncto accuſationis non decere ipſum ulli ſuggerere cogitata aut expreſſiones falſas & captioſas,

(a) *Traité hiſtorique contenant le jugement d'un Proteſtant ſur la Theologie Myſtique pag.* 10.

ſas. Domina B. quæ ſenſit in hunc modum expreſſit: (a) *Profiteor ſolummodo, me eſſe a Deo miſſam ad* DECLARANDAM *veritatem ab ipſo mihi communicatam. Ablegata a Deo ſum ad mortales in vitiis dormientes e veterno exſcitandos, quo oppreſſi placide quieſcunt; haud advertentes grave in quo verſantur periculum: Poſtquam vero Lumine S. Spiritus erunt exſuscitati, poterunt, ſi velint, amplius pernicioſo illi peccatorum ſomno indulgere; quando interim Dominus miſericordiam ſuam ipſis commonſtravit, egoque, quod ille me juſſit, ſolicite peregi.* Et porro alibi: (b) *Si Spiritus S. me regit, non poteſt regiminis mei ratio eſſe vitioſa, alias nequaquam procederet a Deo, qui Bonum eſt perfectiſſimum. Poſſem utique aliqua in re labi, ſiquidem proprio motu agerem; nunquam vero dum Sancti Spiritus regimini me committo.* Noſter Auctor, qui ſe Ductorem animarum dicit, nec tamen audet Spiritus Sancti regimen & illuminationem de ſe ipſo profiteri, ne ob hanc Divini Luminis carentiam pudore ſuffundatur, non dubitat illud tanquam fanaticiſmi characterem irriſioni exponere, haud advertendo, annon ſic totam condemnet Scripturam S. clariſſime paſſim aſſeverantem, Dei Spiritu im-

(a) Lapis Lydius p. 301.

(b) Lux in Tenebr. part. 3. ep. 3.

imbutum eſſe oportere illum qui ſit Jeſu Chriſti, qui cognoſcat Divina, eademque mortales doceat; neque an ipſe ſibi contradicat, qui tanquam Spiritu afflatos in aream deduxit neſcio quot tum majores tum minores Prophetas imaginarios, quique adhuc dum ſuarum partium in Gallia reſtaurationem per inſpirationis impulſum prævidet, id eſt, juxta præſentem ſuam interpretationem, per fanaticiſmi viam. Ad arguendam jure quodam de *evidenti fanaticiſmo* Dominam B. oportebat hoc aggredi per principium pietati & veritati minus oppoſitum quam tale, quo quis inſpirationes Sancti Spiritus aut declarationem de iis, fanaticiſmi titulo inſignire audet. Debuiſſet potius advertere, anne in Vita & Scriptis ejus Virginis ulla Imaginationis molimini innixa aut maligni ſpiritus charactere imbuta, vel Doctrinæ ac Vitæ in Evangelio inculcatis contraria occurrant. Abunde vero conſtat, Auctorem hunc nunquam ad hoc attendiſſe, imo neque ſcripta ejuſdem unquam legiſſe, addit enim: *Eſt hæc nova quædam Proteſtantium Domina Guyon.* Atqui ejus opera ubique centum continent declara-

tiones, nunquam eandem Protestantium partibus fuisse deditam nec effectu ipso neque etiam voluntate: *Et*, pergit, *hæc Domina Guyon invenit suum Patrem la Combe; hic vocatur Poiretus, Dominæ Bourignoniæ religiose addictus, qui omnia ejusdem Scripta imprimi curavit.* Si Vitam hujus Virginis evolvisset censor, non potuisset non absurditatem hujus applicationis prompte detegere, eamque ad Dn. Lamberti, Decanum Insulensem, potius referre, quippe qui ejus erat & Confessor, & fulcrum; aut ad Dn. de Cort, Presbyterum Oratorii, qui prima ejusdem opera prælo commisit, propterea in vincula conjectus, & dein veneno enecatus. Attamen Auctor habebat cur potius *nominatum Poiretum* impeteret, *qui* (si narratori huic fides habenda) *e discipulo sese fecit Magistrum & Caput Sectæ; qui decens esse judicavit una cum Domina sua, ab omnibus mundi Ecclesiis & Conventibus discedere; qui nec Pontificius est nec Protestans; qui in totum ac sine discrimine Ministerium contemnit; qui non vult Episcopos, nec Sacerdotes, nec Ministros; qui plane alienus est a sermonibus ex ambone, a Sacramentis, non agnoscens communes conventus, neque fidei Confessiones, nec quicquam eorum quæ unionem &*

vin-

vinculum externum faciunt. Satis profecto mihi notus eſt nominatus ille Poiretus, ut de ipſo & nominatum Juriæum & quemcunque hæc tangunt certum reddere poſſim, ipſum nullius eſſe *magiſtrum*, & a cujuſlibet *Sectæ* erectione impenſe abhorrere; ipſum mente ac corde omnibus bonis animabus quorumlibet Chriſtianorum *Conventuum* eſſe unitum, ſive e Proteſtantium ſive e Pontificiorum numero fuerint; ipſum tanti æſtimare *Miniſterium*, ut toto animo vitam perdere vellet, ſiquidem eo poſſet efficere, ut univerſus Orbis catervatim eſſet oppletus Sanctis *Epiſcopis*, Sanctis *Sacerdotibus*, Sanctiſque *Miniſtris*; ut omnes *ambones Sermonibus* ſolidum ac neceſſarium Evangelii urgentibus perſonarent; ut nemo non digne uteretur *Sacramentis* ad progreſſum in amore Dei & proximi; ut nil frequentius ac uſitatius eſſet quam publici *Conventus* ſanctorum, aut hominum ad veram ſanctitatem aſpirantium; ut quis tam profunda veneratione adhæreret S. Scripturæ, ut ſufficientem agnoſceret ad omnem *Fidei Confesſionem*; & tandem, ut omnia quæ ad Sanctam *unionem* ſacrumque vinculum corporum

& animorum conferre possunt, sancte exercerentur per assiduam charitatis praxin. Atque hæc etiam Dominæ Bourignoniæ fuit mens & sententia. Qui ejusdem libros, eorumque imprimis loca supra annotata evolverint, ea de re minime dubitabunt, si vel tantillum æquitatis in animo foveant: qua quidem si noster Auctor præditus foret, non posset non quæ dixi, abunde agnoscere, præsertim si attenderet, sese jam cadente ætate haud longe amplius abesse ab illo termino, quo ipsum oportebit comparere coram Tribunali ejus, qui nos serio præmonuit, *Calumniatores ad hæreditatem Regni Dei minime perventuros;* & *indignationem ac iram imminere animis contentiosis, & in Veritate incontumacibus, quique* affectuum suorum *injustitiæ sese dedunt.* Nonne jam tempus est, ut ipse tandem consuetam suam animi vehementiam lenitate quadam temperare discat, neque ita pergat impetuoso fervore protinus adoriri quosvis, in quibus aliquid palato suo minus sapidum sibi videtur animadvertere, haud parcendo nec fratribus neque ipsis etiam Collegis; utque simul observet, tenebrarum principem jam satis diu perversum

&

amarum occœcatæ mentis ejus zelum direxiſſe, in ingens omnium ſcandalum, & propriæ ſalutis ſuæ detrimentum? Inſpiret ipſi Dominus impoſterum mentem pacatiorem & Chriſtianam, doceatque eum regimen tale, quo poſſit reparare mala quæ tum ſibi ipſi tum aliis intulit infirmis, qui ſeſe captari ſinunt contra veritatem, tum per Rhetoricam ejus, meris affectuum flatibus turgentem, tum per bonam quam de zelo ipſius fovent opinionem.

(89.) Uno exemplo ducimur ad aliud; illud nimirum de Auctore *Dictionarii* Gallici *Hiſtorico-Critici*, qui quamvis prioris inimicus ſit implacabilis, tamen communi cum ipſo animo in Dominam Burignoniam contumelioſe debacchari non dubitavit, eaſdem criminationes contra illam expromens, quarum publicam confutationem ipſe jam viderat; at hoc ipſo ne contentus quidem, exquiſitas in ſatyricis morſibus, & venenatis ſalibus in eam, ubicunque ipſam in ſcenam ſui Dictionarii introducere potuit, effuſis, videtur guſtare delicias. Anniſus eſt inviſam, imo admodum malignam affricare ſpeciem omnibus iis, in quibus vel minimam arripe- §. 89.

re ansam potuit, scilicet in Vita hujus Virginis, cujus epitomen sese efformasse contendit, at bene longe diversam ab illa (a) quam 12. aut 15. abhinc annis de Vita & Opinionibus ejusdem in manus hominum ipsemet emisit. Nullus sane rebitur, principium aliquod Zeli aut Religionis bene vel male intellectum, ipsum ad talem agendi rationem impulisse. Abunde omnibus notum est, ipsum hoc nomine suspicione omni esse tutissimum. Scurriles joci, quos de *Castitate penetrativa & transitiva* effudit, illam hujusce Virginis ludibrio habens; & ingens solicitudo qua Dictionarium suum contra eam castitatem præmunire studuit per spurcitiem penetrativam & transitivam, qua undique exundat, facient ut ejusdem agendi ratio potius habeatur pro effectu extremæ antipathiæ, quæ est inter Spiritum sanctitatis & puritatis, qualis Dominam B. inhabitabat & inter spiritum contrarium, qualem Auctor in seipso sicut in Opere suo regnantem prodidit, quo ipso incapax omnino redditur spiritualia cognoscendi, deque iis judicandi; Scriptura divina testante res spirituales carnali homini stolidas & odiosas esse; proindeque, illum

(a) *Nouvelles de la Rep. des Lettres*, 1685. *Avril & Mai.*

lum nostrum minime fidem mereri in istiusmodi argumenti genere. Equidem patet ipsum per probationes quasi velle procedere: at patet non minus illum perfectissime tenere praxin veteratorum, qualem alibi in quibusdam infidis historicis agnovit, qui alicubi factum historicum crudum arripientes, illud in progressu per mille fraudum artificia, quæ ipsis ad manus sunt, eo modo condire, talemque ei indere saporem ac colorem norunt, pro quo idem venditare ipsis lubet, dulcem scilicet aut amarum, album vel nigrum, prout eorum animi impetus variat. Notum est universo Orbi, Auctorem nostrum hujus artificii clarissima suggessisse documenta circa subjecta quamplurima, de quibus pro & contra gestiit scribere, ex. gr. circa illud de Dn. Juriæo; ceu ipsi ob oculos posuit *Judicium publicum* de ipsius *Dictionario*; circa Catholicismum & Calvinismum; circa plurima alia subjecta in variis libris, qui ipsius esse tenentur; & (ne extra ejusdem Opus de quo agitur excurram,) in modo utcunque specioso, at revera maxime horrendo, quo inter plurimos alios exagitare haud dubitavit sanctissimum Re-

gem & Prophetam Davidem, quem talibus depinxit lineamentis, ut respectu horum omnia mala, de quibus Dominam Burignoniam suspectam reddere allaboravit, sint quasi margaritæ & ductus longe pulcherrimi: Imo, tanta ejus est ipsam vexandi cœca libido, ut subinde eat quæsitum eam plane extra locum, ut gratis ab illo reprehendatur ob ea quæ jure potius tendunt ad ipsius Virginis laudem & admirationem: e. g. in (a) articulo de Dn. le Roi, Barone Imperii &c. dicit auctor " hunc Dominum post plurima Opera Topographica de Brabantia nuper edidisse libellum 13. paginarum (Amstelodami 1696.) titulo: *Prædictio Antoniæ Burignon de vastatione Urbis Bruxellarum per ignem*, ubi post brevem commemorationem infortunii, quo Urbs isthæc fuit obruta 13. Augusti 1695. per injectas a Gallis glandes ferventes, illud refert quod de Antonia Burignon in supplemento Moreri occurrit, atque hæc verba e quadam hujus Virginis epistola: (b) *Non video me posse manere Bruxellis, quamvis omnem requisitam licentiam nacta forem, nisi ad paucum tempus; idque eo magis* " *quod*

(a) *Diction. Crit. pag.* 948.

(b) *Epistola scripta Gandavi ad Dn: de Cort.* 15. *Januar.* 1666. *impressa in III. Parte Libri cui titulus:* Tombeau de la fausse Theologie, ep. 12.

" *quod Bruxellæ per ignem debeant perire,*
" *ſiquidem recte vidi, ceu tibi dicebam;*
" *quum eſſem apud Mazurielem.* Ecce quæ narrat ille, ſimulque mecum obſerva Criticam cenſuram, qua, non obſtante facti evidentia, quæ prædictionem iſtam confirmavit, tamen oſtendere ſatagit, illam per ſpiritum illuſionis fuiſſe deceptam: *Spiritus*, inquit, *qui hoc incendium revelaverat*, (a) *minus recte indicabat tempus: nam illa ſibi imaginabatur, Anno* 1666. *Urbem Bruxellenſem mox vaſtatum iri; & tamen non evenit hoc niſi* 29. *annis poſt.* Non ita, pace tua, Domine, abſit modo omnis æquivocatio: Nullum ea prædictio neque recte neque *minus recte*, indicabat tempus, ceu lectori inſtillare cuperes; & præterea revelatio non fuit verbalis, prout eam innuere geſtis, ut capacem reddas falſæ expreſſionis quantum ad tempus; ſed per viſionem innotuit, ac proinde talis erat quæ natura ſua non determinaret ullum tempus. Neque Domina B. ſibi imaginabatur Bruxellarum incendium præciſe citius vel tardius eventurum: ſed quum nihil de eo ipſi fuerit determinatum, nullum tempus præfixum, nullum excluſum; ipſum hoc de-

(a) Ne marqua pas bien le temps.

determinationis ſilentium erat proprie juſta & legitima ratio, ob quam nullum illa tempus a periculo hoc tutum judicabat: ac proinde habebat cur omni tempore ſeſe contra illud præmuniret; eodem modo atque Servator ejuſque Apoſtoli poſtquam futurum ejuſdem Adventum in genere prædixerant, exhortationibus Chriſtianos tum urgebant, ut quolibet tempore parati ſibi caverent, ne de improviſo iſthoc Adventu opprimerentur; in quem procedendi modum profana & maligna quædam mens longe ſpecioſiori prætextu, quam noſter Criticus invehere ac, ſicut hic, dicere poſſet? " Spiritus qui Ad-
" ventum hunc ipſis revelavit, *non re-*
" *cte indicabat* tempus; jam enim mille
" & ſeptingentis abhinc annis *ſibi ima-*
" *ginabantur*, illum viventibus adhuc i-
" pſis eventurum, dum interim nil ta-
" le hucuſque contigit. Jam S. Petri tempore profanæ linguæ ſic garrire haud verebantur, ceu S. Apoſtolus ille nos monuit.

§. 90. (90.) De reliquo, quum Dictionarii Auctor Dominæ B. nomen lacerare conatus ſit, innixus inter alia cuidam libello, quem e Lipſienſibus Ephemeridum

Scri-

Scriptoribus unus evulgaverat, quo & suos sæpe lectores tanquam ad probationum suarum fundamentum solidum ablegat noster, æquum est, ut omnibus innotescat cujus ponderis ac pretii nobis esse debeat illud Antagonistæ istius scriptum. De eo autem certiores fieri poterimus ex ore ab omni suspicione libero Viri magni nominis, qui intimus ejusdem fuit amicus, quique semper reverentiam erga ipsum fovit; & ecce quomodo hic Vir (a) hoc de argumento sententiam suam publice declaret in quodam opusculo suo in lucem edito: *Fortasse nonnullis indecens videbitur, me dissentire a judicio viri & amore & veneratione mea dignissimi, qui calamum hac in re commodaverat Collectoribus Lipsiensibus: -- Sed vicit tamen incommodum hoc, propositum indefessum aliis quacunque occasione se offerente ostendendi veritates ad felicitatem obtinendam proficuas. -- Firmiter persuasus sum, fuisse Burignoniam Virginem piissimam, & ejus Cor habitaculum Spiritus Sancti. Doctrina quoad fundum sancta est & sana, ejusque Libri dignissimi qui legantur a piis. Quod conceptus de mysteriis attinet, scripsit haud dubie, uti persuasa fuit, ac ejus persuasio nihil inepti continet aut Enthu-*

(a) *Dn. Thomasius Consiliarius Regis Borussiæ, Iuris-Consultus & Professor Halensis, in Latina* Dissertatione *sua, præmissa Tractatui P. Poireti* de Eruditione *Edit. Lips.* 1694. *pag.* 3. & 4. *item* 34. & 35.

thusiastici, si absque præjudicio affectuum, & sectaria infallibilitate ejus scripta legas, etsi tu ipse in nonnullis aliter persuasus sis. Id imbecillitati humanæ adscribo, si putavit, neminem salvari posse, nisi qui eosdem conceptus cum ipsa foveret, quamvis & hic ipsa distinguere soleat inter conceptus de mysteriis & doctrinam de pietate. Acriter judicarunt contra eam & Auctorem nostrum Collectores Actorum Lipsiensium. Certus tamen sum, ipsum Auctorem acerbioris hujus judicii scripsisse bona fide, id est, secundum suam persuasionem. Codicem Operum Burignoniæ nactus sum in auctione publica, quo usus est Auctor judicii. Magna cum admiratione observavi imbecillitatem humani generis. Erat Auctor Vir prudens, judicio maximo pollens, & sinceri animi; sed quid non possunt præjudicia quæ nobiscum adolescunt? Deprehendi loca multa in operibus, lineola quadam notata ad marginem, quæ si sola spectes, non possunt non Doctrinam Burignoniæ suspectam valde, sæpe blasphemam reddere; quod si autem præcedentibus aut consequentibus jungas, optimum & pium sensum habent. Non permisissent viro mihi maxime, dum viveret, caro, & a me etiam post mortem venerando, judicium, prudentia, sinceritas, ut talia excerperet, nisi

præ-

præconcepta opinio sectæ (*ut quotidie cuilibet accidit*) *mentem fascinasset. Credo tamen, si adhuc viveret, eum ad agnitionem erroris perventurum fuisse.*

Hicce locus, nonihil prolixior, requirebatur ut constaret quam misero Dn. Bailius innitatur fulcro, dum testimonium Dn. de Seckendorf allegare gestit. Satius fuisset lectoribus commendare testimonia solidiora, imo juramentis sub auctoritate publica confirmata, quæ non pauci probitate, doctrina & ordine conspicui Viri reddiderunt de integritate & sanctitate Vitæ atque Doctrinæ Dnæ. Burignoniæ, quæque juncta inveniuntur primæ parti ejusdem Libri, qui inscribitur, *Testimonium Veritatis*: quamvis alias ipsa de eo satis, & quidem paucissimis verbis, protulerit ad necessariam sui defensionem. (a) *Quod ad personam meam attinet*, inquit alicubi, *nil curo mortalium judicia; neque eorum bona, honores, voluptatesve, vel eorundem approbationes desidero. His omnibus renunciavi, ut invenirem Deum qui me cum æquitate judicabit: & quum id quod quæsivi mihi obtigerit, nil jam amplius opto, utpote penitus contenta. Hinc sive me laudent, sive contemnant homines, quod ad*

(a) Tumul. falsæ Theol. part. I. ep. 12.

ad me attinet, idem plane reputo. Solummodo me miseret istorum calumniatorum tenebras suas magis quam lucem amantium: declarabit enim Jesus Christus, hanc esse illorum damnationem, quando Lux nata est in tenebris, & tamen hanc noluerint agnoscere.

(91.) At tempus est huic digressioni, quam mihi concedere voluisti, imo toti huic Epistolæ finem imponere. Scilicet sufficit hactenus depinxisse plurimorum mysticorum & spiritualium Auctorum characteres, occasione tredecim aut quatuordecim primariorum, qui, ut primo animum appuli, soli commemorandi erant. Atque jam non potest non omnibus esse ex dictis manifestum, ut mihi equidem videtur, istam diversitatem, quæ inter illos sese offerens difficultatem gignebat, minime esse intimam in mente & animo Auctorum istorum contrarietatem, sicut nec in argumentis de quibus agunt; verum esse, ceu in tractatus hujusce initio monuimus, variatam multiplicitatem gratiarum & luminum Unius Divini Numinis, & diversos operandi modos ejusdem supremi Agentis, quales & in Divinarum Literarum Codice abunde de-

deſcribuntur, tum per præcepta, tum per exempla quæ Deus ſuſcitavit, tum & per promiſſiones, quas idem fecit: exempli gratia:

Character *Tauleri* & illorum ejus ordinis, qui eſt, per externa ad internas redire facultates, & hinc in fundo animæ ad Deum; idem illud eſt, cujus exercitium in Verbo Dei centies injungitur, dum ab externis diſtractionibus ad interna ibidem revocantur animæ; prout monet Jeſaias (Cap. 46, 8.) dum inquit: *Redite, prævaricatores, ad cor.* Continet exhortatio hæc manifeſte verbum externum, quod dum auribus percipitur, oportet ut *facultas* intelligentiæ idem comprehendat ad capiendum ejus ſenſum, qui hic inculcat, ut quis *in* intima *cordis* ſui denuo ingrediatur. Porro effatum Servatoris noſtri, *Pro foribus aſto, atque pulſo*, divinam in ſenſibiles hominis facultates impreſſionem denotat: *ſiquis audita voce mea januam aperuerit*; en tibi verum intellectus uſum, qui attendit; & affectiones, quæ Domino reſiſtere deſinunt: *ingrediar ad eum, & cum eo cœnabo, & ipſe mecum*; hæc eſt manifeſtatio Dei in fundo animæ, quæ ipſum tum non amplius foris

quærit, ſed intus invenit, cumque ipſo communicat, ceu ipſe cum illa, in intimo eſſentiæ ejus centro. Apocal. 3, 20.

§. 92. (92.) Eodem modo Character *Harphii*, qui imprimis urget ut quis peccato, & omni quod imperfectum eſt, moriatur, ad reviviſcendum in novo vitæ genere, & ad progreſſum in hac renovatione faciendum de vita in vitam, aut ab uno gradu ad alium; omnimode conformis eſt iis quæ Scriptura S. pronunciat; ſcilicet, quod granum frumen-„ti debeat mori ut reviviſcat & fructum „ferat: quod qui cupiat invenire vi-„tam, eam amittere debeat: quod quiſ-„quis mortuus eſt, reſurgat ad novam vi-„tam, quæ *eſt abſcondita* cum Chriſto in „Deo: quod, quamvis per conformita-„tem morti ejus, jam quis nactus ſit vir-„tutem ejus reſurrectionis certo ſenſu, „tamen necdum propterea pervenerit „ad conſummatum iſtius reſurrectionis „ſtatum, ut jam tum ſit perfectus: ſed „oporteat progredi & contendere ad „metam, quam Jeſus Chriſtus vult ut „aſſequamur, obliviſcentes quæ ſunt a „tergo, & ad anteriora nos intenden-„tes, ad ſcopum contendamus, ad pal-„mam, ad quam ſuperne vocati ſumus,

„&

„ & quotquot perfecti sumus, hoc sentiamus; item & nos in imaginem gloriæ domini transformari à claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu. Vid. Phil. 3. v. 10, 14. Col. 3. v. 1, 2, 3. Item Rom. 6. v. 4. & 2. Cor. 4. v. 10, 11, 16. &c. & cap. 3: 18.

(93.) Character *Joannis à Cruce*, purificatio & unio divina; *S. Theresiæ*, Oratio amatoria cordis; *S. Catharinæ Genuensis*, purus Dei Amor; memorantur & commendantur omnes in Scriptura S. quæ de primo quidem inquit: *Beati mente puri; nam ii Deum videbunt*, Matth. 5. v. 8. de altero: *Continenter orate*, 1. Theſſ. 5. & de amore: *Deus amor est: & qui in amore manet, in Deo manet, & Deus in eo.* 1. Joh. 4. §. 93.

(94.) Character *S. Angelæ*, amorem Crucis Jesu unicam nostram esse sapientiam, est idem qui S. Pauli, quando nihil inter Corinthios scire volebat *præter Jesum Christum, eumque crucifixum*, 1. Cor. 2, 2. Character itidem *P. Canfeldii*, voluntas Dei, is est quem adoptavit ipse Jesus Christus, quando declarat; *Descendi de cœlo, non ut meam, sed ut ejus qui me misit, voluntatem exequar.* S. Joh. 6. §. 94.

(95.) Simplicitas minime exculta & §. 95.

minime artificiosa, character *Joannis Engelberti*, ille est de quo S. Paulus testatur, *Mundi stultissima Deus elegit, ut sapientes confutaret: & mundi infirmissima elegit Deus, ut fortia confutaret.* 1. Cor. 1. visionumque divinarum, qui communis ipsi est cum *S. Hildegarde*, *S. Elisabetha* & *S. Brigitta*, aliisque, (quæ pariter charactere Prophetiæ & Revelationum præditæ fuerunt) effectus est promissionis Filii Dei, dum inquit: *Qui me diligit, diligetur a Patre meo, & ego ipsum diligam, & me ipsi revelabo.* S. Joh. 15. item: *Effundam Spiritum meum in servos meos & ancillas meas, & vaticinabuntur.* Act. 2. Joël 2.

. 96. (96.) Character *Boëmii*, qui naturam rerum spiritualium & corporearum, rerum divinarum, angelicarum, humanarum, naturalium, est perscrutatus, debetne nobis esse suspectus, postquam S. Pauli effatum ei conforme sese offert: *Nec oculus hominis vidit, nec auris audivit, nec animus cogitavit, quæ præparavit Deus suis amatoribus. Nobis autem Deus suo Spiritu patefecit. Spiritus enim omnia rimatur, etiam Dei abditissima.* 1. Cor. 2, 10. Et character *Hielis*, quo omnia reducuntur ad spiritum, ad veritatem, & ad vitam in-

internam, nonne quantum ad substantiam, imo ipsum exprimendi modum, proprium illud principium est quod Jesus Christus stabilivit, quando dixit: *Spiritus est Deus; & qui eum colunt, in spiritu & veritate debent colere.* Joh. 4. & porro: *Verba quæ ego vobis loquor, spiritus sunt, & vita sunt.* Joh. 6.

(97.) Character *Anonymi*, qui eo redit ut hominibus eorum aberrationes, corruptionem & infinitas miserias ob oculos ponat, eosdemque inducat ut propterea gemant coram Deo ex intima cordis humiliatione, ad assequendam ejus gratiam, quo dein coram ejusdem judicio subsistere queant; talis, inquam, character nonne clare expressus est a Spiritu S. per Jacobum dum inquit: *Affligate vos, & lugete, & plorate. Risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem. Summittite vos Domino, & vos evehet.* Jac. 4. Qui verò character est *Margaritæ Euangelicæ*, perpetua scilicet Dei in anima præsentia, annon per hocce Apostoli Pauli verbum confirmatur: *Non procul ab unoquoque nostrum remotus est Deus; cum in eo vivamus, & moveamur, & simus.* Act. 17. ceu & per hoc: *Vos Dei estis Templum.* 1. Cor. 3. v. 16, 17. §. 97.

Porro, omnis industria & conatus, quos injungunt omnes ii qui exposuerunt aut exercuerunt tam *activam* & pœnitentem quam *contemplativam* vitam, nonne auctoritate Servatoris comprobati leguntur, dum ipse exhortatur: *Contendite intrare per angustam portam*; &: *Semper orandum est, nec defatigari oportet*, item: *Nisi pœnitentiam feceritis, peribitis omnes.* Luc. c. 13. & 18. quemadmodum & per Davidem: *Quærite Dominum, ejusque potentiam; quærite perpetim ejus faciem & præsentiam. Semper Dominum coram me habeo. Oculi mei perpetuo ipsum intuentur*, &c. Ps. 16, 25. & 105.

§. 98. (98.) Siquis tandem animo volverit, Jesum Christum Discipulis & Apostolis suis promisisse *Spiritum qui ipsos in omnem veritatem debeat perducere*; & *sapientiam cui nemo poterit resistere.* Joh. 16. Luc. 21. ac insuper prædixisse, *simile fore cœleste Regnum fermento, quod capit mulier, & in farinæ sata tria abdit, donec tota fermentetur massa.* Matth. 13. sique idem insuper observaverit, *A. Bourignoniam* circa finem libri sui, cui tit. *Lux Mundi*, explicuisse hanc parabolam modo tam consummato, ut omni disquisitioni, omnibus mediis, lectioni-

bus,

bus, cunctis agendi rationibus, cuilibet methodo, finis hoc pacto sit impositus; si porro quis animo bene dispositus reliqua ejusdem scripta recte intellexerit; tunc ejusce Lectoris judicio relinquo, annon quæ de charactere illius Virginis notavimus, tanquam adimpletio harum promissionum horumque Domini verborum haberi debeant.

(99.) Neutiquam foret arduum ostendere, non solum characteres, sed & dogmata & modos loquendi Auctorum Mysticorum, congruere veritatibus Scripturæ Sacræ, & sæpius eosdem plane esse terminos; atque idcirco errores aut contradictiones imaginarias, quæ ipsis objiciuntur, inde solum exoriri, quod Mysticorum sensus minime assequantur adversarii; eo plane modo atque diversæ Christianismi Sectæ ex eadem Scriptura per spiritum dissensionis doctrinas & conclusiones plane sibi invicem oppositas & contradictorias eliciunt. At novum hoc foret argumentum, quo oratio nimium extenderetur, quum jam desistendi tempus sit, postquam, ut equidem crediderim, nostrum satis pertractavimus thema. §. 99.

(100.) Verbum tantummodo addam §. 100.

de eo quod innuere quiſquam hic poſſet, vel quod non paucos hujuſce claſſis Auctores, quorum nulla mentio facta, omiſerim; vel, quod nimis multos in medium produxerim; & quod profuſa hæc congeries non poſſit non confundere eos, qui Myſticos legere cupientes, incerti erunt quinam ex eis ſint ſeligendi, rati forte omnium propterea requiri lectionem. Fateor circa primum, non ſine cauſa quenquam iſtud poſſe innuere, probe mihi conſcius quot eorum præterierim; attamen mihi videtur, quod cum centum & ultra memoraverim, tot ſufficere ſecundum meum propoſitum, quod neutiquam majorem numerum, imo ne tantum quidem exigebat. Circa alterum, tantum abeſt ut iis, qui ad ſolidiorem ſpiritualium cognitionem aſpirant, omnium horum Auctorum lectionem neceſſariam eſſe profitear; ut è contrario, eorundem pauciſſimos & moderatam admodum lectionem commendem, dummodo quis anſam inde capiat in ſe ipſum deſcendendi, nec circa mortuas inde elicitas ideas per ſolam ſpeculationem ſit occupatus; ſed potius lumen & vim Divini Numinis imploret, ut ipſi lubeat

beat vivificare & ipſo effectu animo noſtro ingerere ſubſtantiam & ſpiritum eorum, quæ per lectionem mens imperfecte concepit. Veruntamen cum vix ullibi omnes hujuſmodi libri reperiantur, utpote hinc inde diſperſi; imo cum ubivis ſatis rari ſint, multiſque in locis incogniti, oportebat nominare plures, locumque ac tempus impreſſionis indicare, quo cuivis, quantum poſſibile, aperiretur via ad facilius eoſdem quærendos & inveniendos, vel ſaltem aliquos. Quod ſi nonnulli laudabili curioſitate ad frequentiorem & ampliorem, quam abſolute neceſſe foret, lectionem propenſi, exiguam & ſelectiorem quandam ſpiritualium, eorumque Gallicorum librorum, ſibi comparare cuperent ſuppellectilem, ecce primarios quos ibidem locum habere poſſe crediderim: *Thomas à Kempis*, *Pugna ſpiritualis*, *Dn. Bernierius*, *Quatuor Theologiæ: Cordis*, *Amoris*, *Crucis*, *& Realis*; *S. Tereſia*, *Joannes à Cruce*, *Domina Guyon & Frater Laurentius*, *Canfeldius*, *Vitæ SS. Patrum in Deſertis*, & *Vita Dn. de Renty*, *itemque Opera Dominæ Bourignoniæ*. Siquis ex Latinis paucos at præcipuos deſideret, hoſce quærat: *Harphium*, *Joannem à Cruce*,

Constantinum de Barbanson, *Canfeldium*, *Gelenium*. Vult plures? Cum Harphio Triumviratum Mysticum faciunt *Taulerus & Rusbrochius*. Joanni à Cruce addesis S. *Teresiam*: pro praxi viva, *Vitas Patrum*; ac in primis S. *Macarium*. Sufficerent hi, meo arbitratu, isti proposito; si qui tamen plures colligere volent, haud difficulter desiderio suo satisfacere poterunt, simulac hanc meam legerint epistolam, quam convenientius finire non possem quam per seriam commendationem hujusce Theologiæ Germanicæ dicti:

(a) Theol. G. c. 9. (a) *Quamvis bonum sit inquirere aut explorare, atque etiam cognoscere, quid boni sanctique viri fecerint* (scripserint) *aut passi fuerint, aut quomodo vixerint, quidve Deus in eis, & per eos egerit* (aut produxerit) *& voluerit; tamen esset centies satius, ut homo exploraret & cognosceret, quis, qualisque sit status vitæ suæ, & quid Deus in eo sit, & velit, & agat, & ad quam rem Deus eo velit uti, aut nolit. Itaque hoc quoque verum est, quod dicitur:* NUNQUAM TAM BONUM EST EXIRE, QUIN SIT INTUS MANERE MELIUS.

Ecce quo nos vocent omnes vere spirituales libri, quorum substantiam odio prosequimur si aliter agimus.

AU-

AUCTORIS

in Præcedentem

EPISTOLAM

ANNOTATIONES & ADDITIONES.

Ad §. 5. pag. 111. l. 8.

N*Unquam Sermones ejus* (Tauleri) *lingua Gallica conſpexi*,] At exſtant tamen, laudante eos P. Rigoleuco in Epiſtola ſua XXIV. ad Religioſam quandam Virginem angoribus animæ oppreſſam. Verba ejus ſunt: (a) *Ces degoûts, ces triſteſſes, ces craintes, & toutes ces peines qui affligent le ſens, vous fortifieront & vous établiront un jour dans une parfaite ſanté, pourvû que vous aiez le courage de les ſoufrir. Si vous aviez les* SERMONS DE TAULERE, *je voudrois que vous lûſſiez celui du quatriéme Dimanche d'aprés Pâques. Vous y trouveriez un paſſage qui a autrefois bien conſolé un cœur extrémement affligé.* Hoc eſt: *Iſta faſtidia, triſtitiæ, timores, ceteræque ſenſum* (animæ) *tuum quæ affligunt pœnæ, fortiorem te efficient, teque aliquando*

(a) Vie & Traité du P. Rigol. p. 452.

do in perfectam (animæ) *ſanitatem, modo ea animoſe perferas, conſtituent. Si* TAULERI *haberes* SERMONES, *vellem uti legeres eum qui eſt in Dominica quarta poſt Paſcha. ibi locus tibi occurreret aliquis, qui olim alicujus animo ad ſummum gradum afflicto multam conſolationem attulit.* ubi de ſe ipſo quin loquatur vir ille, egregie ac ſolide ſpiritualis, minime dubito.

Ad §. 6. pag. 112. l. 19.

Audio jam (A°. 1701.) *Germanicam hujuſce Auctoris* (Joan. Rusbrochii) *Editionem parari.*] Imo, & eodem anno ipſa prodiit Francofurti, in fol. cum præfatione Germanica Cl. G. Arnoldi.

Hæc de RUSBROCHIO quæ in Epiſtolæ contextu ſunt paucula primum conſcripſeram, poſtquam nonnullos ex ejus libris ante aliquot annos pervolveram, quorum quidem generalior ſolum remanebat mihi memoria. Aſt iiſdem omnibus recentius à me perlectis, fateri cogor Rusbrochium, mihi quidem, nullo negotio videri inter omnes omnino Myſticos facile principem, ſolidum, tutum, pium, ſanctum, humilem, infirmis ſeſe accommodantem, cum ſublimibus ſublimia & arcana petentem, ſenſu profundum, Moraliſtam ſacerrimum, Contemplatorem incompa-

pa-

parabilem, Doctorem illuminantem, inflammantem, rapientem admiratione patefactionis arcanorum divinorum & vitæ æternæ; perfruitionis Dei ac beatæ quietis expertum, verbo, talem qualem neſcio utrum alicubi ſimilem reperies. Quod ſi quis Rusbrochiani *Characteris*, ſive ejus Methodi ac rerum Epitomen conceptis ipſius verbis habere deſideret, en quæ huc e libro de *Septem Cuſtodiis* cap. III. facere videntur: *Si* AMOREM *&* SANCTITATEM *in ſupremo gradu colere, exercere, ac poſſidere velis*, (& hic quidem eſt ejus ſcopus, ſequuntur media & progreſſus,) *vim* INTELLECTIVAM *à cunctis expedias ac nudes formis & ſimulacris oportet, & per* FIDEM *ſupra Rationem eleves, ubi æterni* SOLIS *micant radii qui te ſuo illuſtrabit ſplendore, & omnem docebit* VERITATEM; *& veritas liberabit te, & nudum aſpectum tuum in formæ-neſcia defiget ac ſtabiliet nuditate. - - - Viſionem hanc* VIS AMATIVA *nudo Amore ſemper inſequitur; & in ipſo ſequendi actu divinæ* GRATIÆ RIVUS *jugiter manat, animam iſtiuſmodi ad vividum Sancti* SPIRITUS FONTEM *introducens, ubi æternæ ſuavitatis* SCATURIUNT VENÆ, *inebriantes animam, ſupraque Rationem eam ſublevantes in quandam velut aberrationem ſeu avia itinera, in ipſam ſcilicet æternæ ſalutis ac* BEATITUDINIS EREMUM: *&*

hæc

hæc veræ SANCTIMONIÆ RADIX *ac ſubſtantia eſt, ex eademque radice interna* VIRTUTUM EXERCITIA *continenter emergunt ac proficiſcuntur: non enim poteſt* AMOR *vacare otio.* Iſta autem, & quicquid præterea docet Sanctus Vir, non eſſe nuda duntaxat verba aut meras ideas, ſed divina illuſtratæ mentis experimenta, teſtantur hunc in modum alia ejuſdem verba, humilitatis ſuæ egregia ſimul monumenta: (a) *Mihi ipſi renuntio; atque æternæ veritati, & S. Catholicæ Eccleſiæ fidei, & Doctoribus qui Sacras Scripturas per Spiritum S. explanarunt, me meaque ſcripta libens ſubmitto. Attamen id quod intus ſentio & experior, mihi manet, nec poſſum id è ſpiritu meo depellere: imo ſi vel totum poſſem lucrari mundum, equidem diffidere non poſſem; neque deſperare de Domino Jeſu, quod me damnare velit. Quod ſi diverſa audiero, libens conticeſcam.*

Ad §. 7. pag. 113. l. 6.

Exſtat etiam Germanice] Exſtat & idem liber P. Joan. Evangeliſtæ, dictus, *Regnum Dei in anima*, etiam Anglicè ab anno 1657. Eundem habui nuper in manibus ab amico nonnullo Gallice redditum, qui forſitan in po-

(a) De Contemplat. cap. 80.

posterum, si Deo placuerit, in publicum emitti poterit.

Ad §. 10. pag. 119. l. 4.

Scopus ejusdem (Joannis à Cruce) *est, extollere puritatem animæ,*] vel potius ostendere quî per puritatem omnimodam anima ad unionem cum Deo & præparetur tuto, & vere attingat.

Ad pag. 121. l. 3.

Post verba *non sine miraculo fuit eductus;* addatur.

Claudunt ejus opera *Epistolæ* ejusdem decem, *Cautelæ spirituales* novem contra Mundum, Dæmonem ac carnem, & *sententiæ spirituales* centum; quibus pro fine addit hanc, unde hominis spiritum ac doctrinæ sanitatem puritatemque dignoscere queas, exclamationem ad Deum: *Domine Deus, Amator meus, si adhuc memor es iniquitatum mearum, ut non exaudias orationem meam, fac mecum secundum voluntatem tuam, hanc enim & ipse volo; tuamque bonitatem & misericordiam exerce, & in illis cognosceris. Si vero opera mea exspectas, ut ipsis intercedentibus annuas orationi meæ, da illa tu, Domine, & in me illa operare; nec non pœnas quas tibi placuerit acceptare, mitte; & sic fiat! Quod si opera mea præstolari non vis, quid, ô Clemen-*

mentiſſime Domine, exſpectas? cur moraris? cur tandem, ſi gratia & miſericordia futura eſt, quam in Filio tuo requiro? Accipe operum meorum teruncium ſiquidem tibi placet; & hoc mihi bonum largire ſiquidem etiam & hoc tu vis. Quis evadere poterit infimos modos ac terminos, niſi tu, ô Deus meus, in puritate amoris eum erigas ad te?

Ad §. 11. pag. 122. l. 27.

In his inveniuntur tres diſſertationes & duo libri vel duæ partes illuſtrationum, &c.] Tres illæ diſſertationes quæ tantum in veteri interpretatione Gallica operum Joannis à Cruce reperiuntur, auctorem habent P. *Jacobum a Jeſu.* Libri verò illi duo, ſive illuſtrationum partes duæ, quæ ibidem, ac etiam in Latina interpretatione viſuntur, ſunt P. *Nicolai à Jeſu Maria*, ejuſdem Ordinis Religioſus, perinde atque Jacobus à Jeſu.

Ad pag. 123. l. 17.

Sententiæ *ſunt collectæ*] add. Imo & in præfatione Gallici ejuſdem interpretis, habetur ab initio Auctoris noſtri ſcopi, Methodi, rerumque ab eo tractatarum argumentum adeo ſuccinctum atque ordinatum, ut non poſſim quin illud hic Latine redditum exhibeam, ſiquidem & *Theologiæ Myſticæ* bre-

brevissimam ideam, at plenam satis, & solidam simul complectitur. Id vero sic habet.

„ Initio proponit sibi sanctus hic vir pro
„ fine ac scopo perfectam cum Deo unionem.
„ Dein pro fundamento ponit affectuum, sen-
„ suum internorum ac externorum, memo-
„ riæ, intellectus & voluntatis mortificatio-
„ nem; ut anima a creaturis & a se ipsa libe-
„ rata, se ad Deum elevet per obscuritatem
„ fidei, firmitatem spei, & ardores divinæ
„ charitatis.

„ Quoniam autem primis hisce initiis so-
„ lent ut plurimum adjungi gustus quidam in-
„ terni, suavitates sensibiles, ardores spiritua-
„ les, quibus vero nutriuntur atque foventur
„ proprius amor, mentis activitas, medita-
„ tionis discursus, aliæque dispositiones, na-
„ turæ corruptæ etiam blandientes & com-
„ modæ; docet idem, eum qui ad unionem
„ illam divinam tendit, imperfectiones istas
„ omnes debere à se amovere, ac renuntiare
„ speciebus notionibusve materialibus creata-
„ rum rerum, visionibus item imaginariis, a-
„ liisque id genus operationibus, quo per in-
„ fusionem ac passivo modo recipiat suprana-
„ turalem contemplationem, quæ ad sum-
„ mum ducit bonum per vias certas, licet
„ obscurissimas.

„ Et è hoc quidem capite procedunt, uti

„ oſtendit, ſiccitates, ariditates, dubia cir-
„ ca Deum propriumque ſtatum, inquietu-
„ dines, timores, pavores, de divina miſeri-
„ cordia deſperationes, aliæque internæ an-
„ xietates, quæ vel Orci tormentis pares vi-
„ dentur animæ, Deo interim hoc in ſtatu il-
„ lam cum ſenſibus & potentiis ſuis ſpiritua-
„ libus purificante, atque idoneam reddente
„ quæ cum illo uniatur modo puriſſimo ac
„ ſublimiſſimo.

„ Namque ſimul ac ipſa è duris iſtis egre-
„ ditur probationibus, ingreditur eadem in
„ altas æquabilisque conſtantisque ſemper a-
„ moris elevationes; quietem in objecti ſui
„ guſtat perfruitione; inque Creatore ſuo tota
„ transformatur. Et hac quidem in transfor-
„ matione felici Deus ſe cum anima commu-
„ nicat, hæc verò ipſi Deo unitur, prout in
„ Canticis ſuis explicat magnus hic interioris
„ vitæ Magiſter. Hactenus Interpres.

Ad §. 12. pag. 123. l. ult.

Joannes à Jeſu-Maria, in ſua Theol. Myſtica] Auctor hic Joanni à Cruce ac S. Tereſiæ non parum debet, quippe qui eorum ope videatur ad divinarum rerum experientiam adductus, unde & hujus liber cum ſcriptorum illorum ſubſtantia apprime conſpirat, & hominem divina paſſum, non obſcure indicat.

Huc

Huc autem redit ejus summa, animam puritati vitæ spiritusque humiliationi deditam, ac suos Deo affectus jungentem, ab ejus sapientiæ radio illustrari; unde vero Deum melius noscens atque excellentius amans, suaviusque gustans postquam ardentius ad eum adspiravit, tangitur tandem a Spiritu Sancto. quo vero in tactu sublimissimo ac ineffabili, Dei demum singulari atque intima cognitione ac contemplatione, purissimo amore, gustuque & fruitione ineffabili donatur. & hac quidem in re ipsam Theologiæ Mysticæ substantiam, imo & apicem, constituit auctor hic, eique insistit præcipue, prætermissis quæ ad animæ purificationem pertinent, suntque inter præparatoria, ab aliis repetenda.

Ad §. 16. pag. 126. l. 3.

De interiori abnegatione, sive de ruina amoris proprii,] Tractatus iste egregius reperitur totus inter opera Gallica *Cardinalis de Berulle*, anno 1657. Parisiis in folio impressa curis P. Francisci Bourgoin, qui eum quidem tractatum Cardinali adscribit, at fatetur simul multos ea de re dubitare, ipsumque præterea stylum sive elocutionis modum differre omnino a dictione Cardinalis, quod tamen excusare nititur hac ratione atque assertione, istum scilicet tractatum primis Cardinalis an-

nis, ætatis nempe ſuæ decimo nono deberi. Verum id ſpeciem veri nullam exhibet, ab hominis adeo juvenis calamo librum prodiiſſe qui non niſi ab homine conſummatæ ſpiritualitatis multarumque ac diutinarum experientiarum proficiſci potuit. ipſe etiam ſubjectam materiam tractandi modus is eſt, qui hominem tempore non parvo maturatum & exercitatum in arte methodice ac ſuccincte ſcribendi oſtendat atque arguat.

Ibid. pag. 126. l. 9.

Theologia cordis.] Hujus libri utrumque volumen prodiit Germanice Francofurti ac Lipſiæ, anno 1702. At primi voluminis tractatus primus, de *Perfectione Chriſtiana*, præter interpretationes ac Editiones in Epiſtola recenſitas, Germanice olim excuſus eſt Norimbergæ, anno 1634, & Belgice Antverpiæ 1631. Similis ferme tituli atque argumenti (*De Perfectione*) reperitur tractatulus Acceſſionis inſtar adjectus Anonymi libro, *Fides & Ratio collatæ* dicto, nuperque (1707) mea cura emiſſo, qui liber divinarum ac ſpiritalium rerum tam theoreticarum quam practicarum principia capitaque præcipua contra errores pernicioſiores, Rationaliſtarum præſertim, uti & tepidorum adulatorum, ſoliditate nervoſa, fructuoſa, ac mini-

me

me communi, palam ac ſine reſpectu partium exhibet.

Ad §. 22. pag. 132. l. 23.

Tranſlator (ſive Interpres) *cetera Gallus* &c.] Habetur & alia operum S. Gertrudis interpretatio Gallica antiquior, anno 1634. Pariſiis per D. Ferraige evulgata, cum titulo, *Inſinuationis* &c. quæ fere ad verbum reddita eſt, cum prior, quæ & eloquentior, minus verbis adhæreat.

Ad pag. 133. l. 11.

Et nunc, ut audio, Germanice verſus prodibit.] Is liber Gertrudis Moræ (Confeſſiones animæ amantis) anno 1704. prodiit Francofurti, cum egregia D. Arnoldi præfatione. Inſignis ac mire efficacis pietatis eſt, ad veram charitatem, reſignationem, humilitatem, puritatem, animique ſolidam pacem ac lætitiam lectores potenter alliciens.

Ad §. 23. pag. 133. l. 28.

Epiſtolæ S. Catharinæ Senenſis] Eæ Venetiis anno 1506. impreſſæ ſunt.

Ad §. 28. pag. 140. poſt lin. 14.

Hæc dum primum ſcriberem, nondum videre licuerat *vitam* ARMELLÆ NICOLAÆ, vulgo bonæ Armellæ dictæ, a Religioſa quadam Virgine idiomate Gallico ſolide admo-

dum conſcriptam, ac Pariſiis anno 1683. ſecundis typis impreſſam: alioqui minime dubitaſſem eam S. Catharinæ Genuenſi haud ſecus ac veram ſodalem adjungere, quippe eodem divini ardentisque Amoris Dei dominante principio, ac proinde eodem admirabili ſacroque cum eo *Charactere* imbutam. quin & aſſeri poteſt hujus vitam ejuſque ſingulas agendi rationes quippiam eſſe ſi non admirabilius, imitabilius tamen, ac proinde generalioris utilitatis pro quibusvis. Inter omnes quas mihi legere contigit ſanctarum animarum vitas, nihil unquam vidi quod magis ſit & admirabile, & ſolidum, & ſublime ſimul. *Admirabilitas* in eo eſt, quod ſi quid virtutum, luminum, gratiarumque mirandarum ineſt in eo quod eſt in Chriſtianiſmo ſanctius atque divinius; id omne in ruſtica paupere, idiota atque ἀναλφαβήτῳ, quæque quoad vixit ancillæ perſonam egit ſemper, inventum ſit. *Soliditas* in eo conſiſtit, quod omnia in ea e vivo Chriſti inhabitantis Spiritu ſcaturirent, atque in unione cum eo per vivam charitatem fundarentur, eſſentque non modo imitabilia, ſed & talia quæ cum vitæ actionibus, eiſque etiam externis, componi poſſunt. *Sublimitas* denique hîc ea erat, ut vel in ſummo Chriſtiani ſpiritus gradu, vel in ſublimiſſimis, quorum quidem Myſtici mentio-

nem

nem fecerint, statibus, nihil adeo forte atque firmum, nihil adeo arduum atque sublime, nihil adeo spirituale, adeo divinum fuit, quod perfecte non inesset in ignara hacce ancilla rustica legere nescia, cui vero pro omni schola atque exercitatione satis erat una cordis sui Christo Jesu traditio plenissima. Certus ego sum omnes eos quibus ad divina aliquid cordis sinceri superest non minus hinc emolumenti quam commotionis esse nacturos; neque dubito quin quisquis me suadente admirandam istam vitam legere in mentem inducturus est, gratum erga me ea de causa sentiat animum. Id verò bonum quo magis cum omnibus communicetur, nuperrime (anno 1703.) data est opera ut Vita hæc, idque correctius, sub prælum in hisce Provinciis revocaretur (a) cum titulo, *L'Ecole du pur Amour de Dieu ouverte aus Savans & aus ignorans dans la vie merveilleuse d'une pauvre fille idiote, païsanne de naissance & servante de condition*, ARMELLE NICOLAS, *decedée depuis peu en Bretagne* &c. quanquam dolendum sit inventum fuisse (b) qui, nescio quo instinctu, certe non Dei, ut tantum bonum supprimeret, vel cassum redderet, simulque confirmaret, se (quod non pauci dudum ani-

(a) *Reperitur Amstelodami, apud Wetstenios.* (b) *Histoire des Ouvrages des Savans.* 1703. *Avril, Mai, Juin.*

animadverterunt) nullius libri analyſin ac contenta debito modo exhibendi capacem eſſe, diſſimulatis vitæ hujus ſolidiſſimis virtutibus ac veritatibus reique medulla, collegerit tantum ex ea puſilla quædam quæ putavit pleriſque fore vel inviſa vel ridicula, atque adeo eos ab inſigni hocce pietatis ac ſanctitatis adminiculo deterrentia: quo vero artificio pudendo vel ipſa Biblia Sacra poſſint a quolibet animo traduci improbo, vel Proteſtantium probiſſimi condemnari quod pia Romano-Catholicorum ſcripta plurima, v. g. *S. Bernardi*, *Kempiſii*, *Tauleri*, *vitam D. de Renti*, aliaque permulta (in quibus & nonnulla & plura ad invidiam detorqueri poſſunt) ediderint, vel laudaverint atque commendaverint, quæ tamen debuiſſent ſecundum malignam relationis methodum, qua erga hocce divini Amoris monimentum incomparabile haud ita diu actum eſt, irriſioni potius exponere, atque rejicere. Sed cum relationis iſtius auctor amicus eſſet intimus ſodalisque celeberrimi hominum diviniorum (veluti Davidis) ſacrarumque rerum irriſoris Bailii, qui etiam in poſthumo ſcripto ſuo ultimo (cui noſter cum elogio præfatus creditur) *libertatem hominis* irriſurus divinum ex Armella (a) teſtimonium per ludibrium adducit; quid mirum

(a) *Entret. de Maxim. pag. 3.*

rum si hanc diviniora irridendi methodum noster ex ejusmodi socio imitari didicit? Taceo nunc ea quæ Armellæ Editori ibidem ad invidiam imponit relator, quoniam ea alio in loco (a) jam a me confutata sunt.

Ad §. 30. pag. 142. l. 16.

Variis quoque linguis &c.] Præter eas quæ illic loci memoratæ sunt, dicuntur & eadem Beatæ *Angelæ opera*, anno 1618. à puella nobili Madritensi, Francisca de los Rios, duodecim annos nata, in Hispanicam linguam è Latina esse conversa & publicata.

Ad §. 34. pag. 149. l. 17.

Adde. De doloribus Christi mentalibus sive spiritalibus, qui omnium præcipui sunt, exstant Virginis cujusdam anonymæ *Meditationes* egregiæ octo, quæ, ut plurimum libello *Pugnæ Spiritualis* P. Scupoli annexæ reperiuntur, adeoque & sæpius editæ.

Ad §. 36. pag. 151. l. 28.

Contra falsam quietem] De falsa quiete videatur egregius Tauleri sermo, qui est, *Dominica I. post quadragesimam*, *sermo I.* a medio ad finem. Sed in primis inspiciatur Rusbrochius de *Ornatu Nuptiarum spirit. lib. II. capp.*

S 5 76.

(a) De Erudit. Volum. II. in consider. contra Parrhasium, p. 721.

76. ad 79, Taulero forte conſpectus, ipſamque rem explicatius pertractans.

Ibid. pag. 152. l. 5.

De quo argumenti genere fuſius egit Sandæus] Iis qui hic dicuntur Myſticorum terminos explicaviſſe, addi etiam poſſunt PP. *Jacobus à Jeſu* & *Nicolaus à J. M.* de quibus ſupra §. 11. uti & non pauca quæ in libro *de Divinis Nominibus* Dionyſii Areopagitæ nomen ferente, reperiuntur.

Ibid. lin. 27.

Ultima Editio] Intelligitur hic Gallica editio Regulæ Perfectionis Canfeldii, qui præterea compoſuit & librum inſcriptum *Equitem Chriſtianum*, (le Chevalier Chrêtien) *Epiſtolasque* & *tractatulos* aliquot, omnia duobus *opuſculorum* libris comprehenſa, ac raro occurrentia, mihique necdum viſa.

Ad §. 38. pag. 156. l. 24.

Vix amplius comparent idiomate Germanico,] Spes tamen eſt eadem J. Engelberti opera cum tempore comparitura, & quidem nonnullis aucta quæ nunquam adhuc lucem viderunt, quæ utinam & variis in linguis prodirent: paucos enim jam hic Mundus habet tales Dei Viros, tam evidenter a Deo miſſos, quique *os Domini*, ſicut iſte, mereantur dici.

Ad

Ad §. 40. pag. 160. l. 21.

Tanquam auctorem maxime gravem & Apostolicum,] Hermas inter Patres Apostolicos primum à S. Barnaba locum obtinuit in Editionibus Parisiensi & Antverpiensi, vel potius Amstelodamensi, anni 1700. uti & in Oxoniensi Editione S. Barnabæ Epistolæ, ann. 1685. in qua & Veterum de eo elogia comparent non una.

Ibid. pag. 161. l. 4.

Epistolam S. Barnabæ,] Ea Epistola in Germanicum idioma conversa est & edita Lunæburgi, 1695. ex interpretatione Cl. D. Arnoldi, una cum *Clementis* Epistola utraque.

Ad §. 41. pag. 161. l. 22.

Quicunque ex se ipso de iisdem judicare volet, solummodo legat tractatus ipsius Nubes cœlestes - - - Revelationem Revelationum - - -] Primus ille, ut de eo atque etiam de altero Revelationum aliquid specialius dicam; primus, inquam, ille Ven. *Joannæ Leadiæ* tractatulus, ea de causa dictus *Nubes cœlestes*, quod describat præparationem ac statum eorum quibus uti vult Deus tanquam nubibus cœlestibus ad communicandum cum hominibus cunctis universaliori modo salutarem veritatis divinæ pluviam, omnium aliorum scriptorum suorum clavem continet & funda-

men-

mentum, ſine quo vero quiſquis ea lecturus erit ac intelligere volet, nihil facturus eſt quàm in ſuperficiaria Ratione ſua ideas ſibi cudere & inanes & (ſua tamen culpa) ſibi etiam damnoſas. Fundamentum vero hoc, eſt, ut fiat quiſque primùm revera *conformis* cum *proceſſu Chriſti* in *Morte*, in *Sepultura*, in *Reſurrectione*, in *Aſcenſione* atque *aſſumtione* ad cœleſtia, unde tuto cum Spiritu Sancto ad terrenos homines docendos ac convertendos reditus fit atque *miſſio* omnino *cœleſtis*. quæ quidem omnia ſuccincte, methodice, particulatim, divine etiam, nec ſine ductu Sapientiæ Dei ipſa pertractavit, quæ vero Divina Sapientia in *tractatu* (a) altero *Apocalyptico* ita eſt conſpicua, ut tantum non omnia quæ hucuſque, à Doctis præcipue, in Apocalypſin ſcripta ſunt, præ hac una Commentatione vacuæ umbræ, figmenta etiam pleraque, atque chimæræ dici mereantur. Auctor, cum per ultimos vitæ annos oculorum uſu deſtitueretur, non ſcripſit ipſa, ſed dictavit ex operibus ſuis non parvam partem, quæ vero alterius currente calamo excipiebantur, quæque, quod admiratione dignum eſt, erant tamen cum primis omnino uniformia, compoſitiſſima atque ordinatiſſima. Ceterum exuvias carnis depoſuit non ita pridem

(a) Dicto, *Apocalypſis Apocalypſeos.*

dem illuminata hæc a benigna & ſuavi ſapientia Dei vidua, prope Londinum, anno 1704. ejuſque *ultimæ horæ*, adjuncto ſcriptorum omnium ſuorum Catalogo, proſtant Germanice cum reliquis ejus operibus apud Wetſtenios, ubi & Belgica primorum duorum tractatuum (Nubium Cœleſtium, & Operis Apocalyptici) interpretatio ac Editio reperienda eſt.

Ad §. 44. pag. 166. l. 12.

Nemo non bonæ mentis ea facillime capere & deguſtare poſſit, modo tales pro lectione ſeligat, &c.] Ut labor ille ſeligendi inter *Boëmianos* tractatus, eos qui ſint faciliores, ſimplicioribus tolleretur, ſelegerunt & ſeorſum imprimi curaverunt nonnulli utiliora & faciliora, ſimulque & maxime efficacia ex illo Auctore, Belgice quidem ſub titulo, *Welruikende krans van Lelyen en Roſen uit de Werken van Jacob Boheem, Utrecht* 1704. in 4to. Germanice vero, & diverſo quidem opere atque collectore, ſub titulo Seraphiniſche Blumgärtlein / Amſtelod. 1700. in 8vo. Quod & antea Anglice fecerat, & ad ſublimiora quoque extenderat nobilis ſcriptor Anglus, *Edwardus Taylor*, in libro, *Jacob Behmens Theoſophick Philoſophy unfoldet* &c. in 4°. Londini anno 1691. edito, ubi illuminatus hicce Au-

Auctor respondet *quæstionibus centum septuaginta & septem* olim Boëmio factis, at quibus is (quatuordecim priores si excipias) morte præventus non dederat responsum. Vires hic intendit omnes Auctor ut Boëmiana principia e fundamentis aperiret, faciliaque ac fœcunda omnibus redderet.

Ad §. 46. pag. 170. l. 19.

Is meliori sane successu rem egit &c.] Adde. uti & novissimus scriptor anonymus libri qui Germanice anno 1701, Belgice vero Amstelod. 1704. editus est, titulo, *De verborge Mensch des herten*, (occultus homo cordis) Symbolum Apostolicum ad interna egregie referentis & applicantis; nisi vero hujus libri characterem referre malis ad scriptores *allegoricos*, de quibus §. 58.

Ibid. l. 25.

Primarius loci ejus Pastor.] Isti J. Boëmii adversario *Gregorius Richter* nomen erat.

Ad §. 49. pag. 175. l. 22.

Addantur. Reliquit hic Auctor (*Joan. Pordagius*) manuscripta non pauca, quædam & imperfectiora, quorum jam nonnulla anno 1704. Germanice Amstelodami luci sunt exposita, quæ tamen aliqui judicant inter primos conceptus

ceptus Auctoris, quos in aliis libris postea vel emendaverit, vel evidentius ac planius expresserit, esse annumeranda. Cetera manuscripta, quoniam confusiora relicta sunt, a quibusdam harumce rerum intelligentibus ita sunt digesta, & in methodica aliquot systemata atque corpora redacta, ut occasione & commoditate ad eorum in publicum emissionem oblatis, prodire possent inde non pauci, de *Mundo*, sive *Globo æternitatis*; de *æterna* ac pura *Natura*; de *Mundo Angelico*; de *Mundo tenebroso*; de *Paradiso*, & aliis quibusdam argumentis tractatuli, præmissis nonnullis Præfationis loco quæ facem omnibus ac clavem præferrent. Sed subsidia quæ re & labore ad hoc conferre possint, sunt adhuc exspectanda uti Anglice & Germanice in lucem emitti possint. Vidi tractatus illos omnes, nec sine admiratione divinissimorum ac profundissimorum mysteriorum quæ nusquam alibi apparuerunt, neque in mentem hominis venire possunt. Animum extra se ad supracœlestia rapiunt. Ordinata methodo & perspicua elocutione descripti sunt. Scriptis Bohemianis obscurioribus lucem præferunt iis intelligendis necessariam. Auctorem à Deo singularissimè in mysteriis istis edoctum fuisse apparet. Ceterum duo illi Auctoris tractatus Germanice editi (*Theologia Mystica*, & *So-*

phia)

phia) uti & quatuor alii imperfectiores, prostant Amſtelodami apud Wetſtenios.

Ad §. 50. pag. 176. lin. 22.

Principia (J.Boëmii) *vivide poſſidebat Bromlejus.*] Reliquit ultimus hicce Auctor & alia quædam manuſcripta, quorum unum, *de Paradiſo aliiſque animarum poſt mortem manſionibus* vel regionibus, nuper in Germanico idiomate, Amſtelodami 1705. editum ac J. Lædæ ultimis horis ſubjunctum eſt, brevis quippe libellus: aſt alius, multo major atque conſiderabilior, de manſionibus Iſraëlitarum in deſerto Anglice ſcriptus, nullo adhuc idiomate in lucem prodiit.

Ad §. 58. pag. 185. l. 20. &c.

Theologi Allegorici - - - quales ſunt ORIGENES &c.] Inter eos omnium primus meretur nominari *Barnabas* Apoſtolus, uti ex ejus, quæ exſtat, Epiſtola evidenter conſtat. *Origenes* Patres inter ſequentes tantum non omnes, vel judice magno *Eraſmo* in præfatione ad illius Opera, maxime inſignis eſt vereque divinus, intimus, ſolidus, movens, penetrans, inflammans, idque potiſſimum ubi vel profundiſſime allegoricus eſt. Idem Eraſmus Commentariorum Arnobii in Pſalmos, de quibus & hic agitur, Editor fuit, ſi-

ſimulque laudator, quamvis Arnobio ſeniori quæ junioris ſunt perperam tribuerit.

Ad §. 63. pag. 195. l. 4. &c.

In ſcriptis Macarii reperiri totius Theologiæ Myſticæ ſubſtantiam,] Non inutile forte fuerit hic animadvertere ſanctum hunc Auctorem unum eſſe inter antiquos (quod de *Rusbrochio* inter recentiores vere etiam dixeris,) quem ut veræ *Theologiæ Myſticæ* inſtauratorem fontemque aliquem vivum, merito conſideraveris, licet vulgo haſce partes DIONYSIO AREOPAGITÆ attribuant, cujus tamen Opera, quæ dicuntur, nec apparet ejus Auctoris eſſe cujus nomen ferunt; ſed potius ſcriptoris Macario noſtro vel tempore inferioris; & præterea continent pauca de Theologia Myſtica, quam pro ſummo contemplationis gradu ſumit, pleriſque ad *Symbolicam* vel *Hierarchicam* ſpectantibus, niſi ſi hic atque illic quædam in libro de *divinis nominibus*, & in *Epiſtolis* excipias cum breviſſimo libello de *Theologia Myſtica*, quem, ut ad hanc materiam unice pertinentem, CAROLUS HERSENTIUS, Presbyter & Concionator ſeorſum Græce & Latine cum notis ac commentariis ſuis, præfixa etiam ejusdem pro Theologia Myſtica Apologia, & ad eam apparatu emiſit Pariſiis anno 1627. in 8vo.

Omnia vero ejuſdem Opera prius ibidem prodierant Græce & Latine curâ Lanſſelii, anno 1615. quæ poſtea nitidius Antverpiæ 1634. cum Paraphraſibus PACHYMERIS, & Scholiis MAXIMI *Monachi*, additis notis ac commentariis BALTHASARIS CORDERII, Editoris, Soc. J. edita ſunt, & Pariſiis 1644. recuſa, (2. voll. in fol.) Verterat ea ante e Græco in Gallicum idioma, & quidem bis, P. *Joan. Golius*, celebris Golii, Regii Profeſſoris in Græcis filius, in quo idiomate Gallico prodiit interpretatio ejus altera typis elegantibus anno 1629. in 4to. Pariſiis.

Porro Dionyſius, ſive is qui ſub hoc latet nomine, in modo rei tractandæ, ſive in methodo, in phraſeologia, & in quibusdam etiam argumentis non immerito aliquid ad Platonicorum Characterem accedens habere dicitur, quod tamen non culpandum in homine qui potuit antè iſti Philoſophiæ addictus fuiſſe: reſpicit autem potiſſimum ea quæ ad animæ partem intelligibilem, & ad eos qui vel provectiores ſunt, pertineant; & poſſint inde minus cauti facilius inutilium ſpeculationum anſam forte aliquam deſumere: At Macarius nullam affectans Philoſophicam vel methodum, vel ſpeciem, (in qua ignarus erat) nullamque iſtiuſmodi accurationem, aut ſubtilitatem,

to-

totus est in simplicitate, in modis, in verbis, in elemento & spiritu Scripturarum, & in charactere hominem Apostolicum, & scriptorem plane sacrum sapiente; respicitque ad omnia quæ in toto homine tum destruenda, tum adstruenda & restituenda sunt ut Deo fruatur; totusque adeo externe & interne practicus ac vivificus, incipientibus, progredientibus, uno verbo, omnibus accommodatus, sine deceptionis periculo.

Ad §. 64. pag. 197. l. 1.

Composuit eum (Margaritæ Evangelicæ librum) *sancta quadam Virgo*,] Germanicus ejus Editor, *J. Angelus Silesius* (idem forte qui egregia nonnulla versibus Germanicis, maximamque partem emblematicis sub titulo Cherubinischer Wandersmann conscripsit) eum librum Viro cuidam sancto, qui occultus manere voluerit, assignavit: at erroneè, uti è testimonio Eschii evidens est.

Ad §. 65. pag. 198. l. 23.

Primus Editor Belga - - -] Prima libri Margaritæ Evangelicæ editio Belgica dicitur Ultrajecti anno 1535. prodiisse, edente *Theodorico Loer*, Carthusianorum Coloniensium Vicario, qui visis quibusdam e manuscripto excerptis, illam editionem, quæ excerpta illa tantum continebat, atque adeo propterea

deficiens erat admodum, procuraverat: quam vero deinde, ubi totum ei manuſcriptum ipſum, (ab Eſchio procul dubio communicatum) videre licuit, completam dedit Editionem anno 1539. Antverpiæ, ubi & pluries deinde excuſa eſt *Margarita* hæc *Evangelica*, cum Præfatione nomen *Eſchii* præferente, annis 1542, 1548. &c. Ex ea præfatione ſuppreſſerunt Editiones Latina, Gallica & Germanica teſtimonium de Auctore Virgine quod §. 66. expoſuimus.

Ad §. 67. pag. 203.

Articulo de Thoma à Kempis, addenda ſunt ſequentia.

Libros *de Imitatione Chriſti* celeberrimos, omniumque conſenſu laudatiſſimos, fruſtra contenderunt eruditorum nonnulli Thomæ Kempiſio Germano, ſive Belgæ, detrahere, eos uti vel *Joanni Gerſoni* Theologo Gallo, vel *Jo. à Geſſen*, Abbati Vercellenſi, Italo, aſſignarent, cum tamen eo ſcripti ſint ſtylo qui homini neque Gallo neque Italo, ſed Germano tantum ſive Belgæ poſſit competere, Germaniſmis quippe ſeu Belgiciſmis frequentibus illic occurrentibus, iiſque à quibus illorum lingua omnino eſt aliena; veluti cum, v. g. cap. I. Auctor pro dictione vel phraſi *memoria tenere*, loquendi modum *ſcire*

re

re exterius adhibet; *Si scires totam Bibliam exterius:* item ubi pro voce *facilis*, utitur non semel vocabulo *levis* vel *leve*, quod pro *facili* usurpant Germani ac Belgæ: atque ita de aliis non paucis a Lectore Germanicæ Belgicæve linguæ perito facile animadvertendis. Probabilius alii annotarunt librum quartum, qui est *de Eucharistia*, olim tribus prioribus non fuisse annexum, neque ad eos pertinuisse: sed Tractatum omnino novum ac separatum, licet ejusdem Auctoris, seorsum constituisse. Cui sententiæ favent ipsæ Kempisianorum Operum veteres Editiones. Sane in Parisiensi in fol. 1623. apud Badium Ascensium, cui titulus est: *Opera Thomæ à Campis cognomento Malleoli*, in qua primus & secundus liber in unum contrahuntur, & tertius sub nomine secundi sequitur, postquam in quavis pagina titulum de Imitatione Christi tulerunt, habent in fine, ubi quartus vulgo incipit, hæc verba: *incipit libellus de Sacramentis*, qui ubi gessit per omnes paginas titulum *de Sacramento altaris*, ita desinit, *Explicit liber de Sacramento altaris*, non autem, de Imitatione Christi; in *Contentis* vero sive in *Indice* operum, duos seorsum constituunt ii articulos haud secus atque duo diversi tractatus. Prodiit quoque nuper Parisiis (1692.) eorumdem no-

va quædam editio Gallica ad fidem veterrimi exemplaris Gothico caractere ſcripti, ſub titulo, *Conſolatio interior*, cui præponitur diſſertatio affirmans, & defuiſſe huic exemplari eundem de Sacramento librum; ac præterea argumentis non contemnendis aſſerens ipſos de Imitatione libros tres non pro Religioſis ſive Monachis, ſed pro Laïcis ac ſecularibus convertendis ſcriptos fuiſſe; quod omnia quæ in hodiernis editionibus variis in locis ad Monachos reſtricta, ac de illis quæ ad eos attinent ſcripta ſunt, ibi aliter ſe habeant, & ad Chriſtianos ac de illis dicta ſint & ſcripta. Imprudentius igitur egere illi qui Proteſtantes, & in ſpecie Pium ac Eruditum Caſtalionem, qui ejuſmodi loca ad Chriſtianos etiam retulerat, & totum quoque librum quartum reliquerat, atrocius accuſant quaſi propterea impietatis atque ſacrilegii ſeſe reos conſtituiſſent.

Thomæ noſtri Kempiſii tempore vivebat in ejus vicinia prope Daventriam Canonicus quidam Regularis ſanctæ admodum vitæ, dictus GERLACUS PETRI (Belgice *Peterſen*) qui alter Thomas à Kempis poſtea dictus eſt. Compoſuit ille, præter aliquod *Breviloquium*, quod non exſtat, libellum aliquem Kempiſiano ferme duplo minorem, aſt argumento & ſpiritu nequaquam inferiorem,

cu-

cujus *ſcopus* & *character* eſt, animæ libertas in Deo atque tranquillitas, quæ nullis rerum mundanarum motibus, nullis earum mutationibus accidentibuſque concuti poſſit neque moveri; acquirenda per abnegationem ipſarum mundi rerum, noſtrorumque affectuum, perque animæ ſuper omnia elevationem in Deum inque ejus unam voluntatem cui noſmet tradamus ac reſignemus totos. Editus eſt libellus Latine per Abbatem Canonicorum St. Genovevæ Pariſienſium, Pariſiis 1659. cum titulo: *Alter Thomas à Kempis, ſive Ignitum cum Deo Soliloquium R. D. Gerlaci Petri, Daventrienſis* &c. ac poſtea ibidem, 1667. eleganter in Gallicum ſermonem converſus emiſſusque, & dictus, *Les Soliloques de Gerlac - - - dit un autre Thomas à Kempis.* Uterque vitam Auctoris Angelicam præpoſuit, ille brevius, hic diductius. Prodierat & idem è Latino factus Belgicus anno 1613. Sylvæducis. Rarior eſt, licet mereatur communior eſſe & maxime cognitus. Ad eundem pacis & tranquillitatis *characterem* pertinet unice P. Joannes de Bonilla, de quo & in articulo ſequenti, quem vero, nuper Germanice reddidit Hilarius Theomilus, & inſeruit ſecundæ parti eximii ſui libri Germanici, (a) *Continua lætitia*

T 4 *ſive*

(a) Die ſtete Freude des Geiſtes.

ſive hilaritas animi dicti, Francofurti 1706. nuper editi. Ultimus hic liber, (Theomili) in hoc *charactere* & argumento pacis, tranquillitatis ac *lætitiæ animi*, omne tulit punctum ſupra quàm dici poteſt, ut & in argumento de *Oratione*, de quo tractat quoque veluti de ſubſidio aut medio ad tranquillam illam animi lætitiam perveniendi. Liber dignus qui pluribus in linguis prodeat ob facilem, vivam ſolidamque pietatis ac etiam ſolidioris & purioris Myſtices doctrinam qua in nervoſo maxime & perſpicuo dicendi genere plenus eſt. Audio eum in idioma Belgicum converti, in lucem ut prodeat quamprimum; & apprime ſane opponi poterit erroribus libelli Belgici nuper publico Edicto prohibiti, nomen *Cœli ſuper terra* nullo jure ferentis, quod vero hicce veriſſime ferre potis eſt.

Ad §. 68. p. 204. l. antepen.

P. JOANNI DE BONILLA,] Ita appellatur libelli egregii *de Pace* (aut de *quiete*) *animæ*, (aliis, *Semita Paradiſi* dicti) auctor in Cenſura ſive Approbatione Latina *Sylveſtri de Pardo*, *Theol. Licent. Canonic. & librorum Cenſoris*, *Antverpiæ* data 8. *Idus Junii* 1587. quæ Editioni Belgicæ Sylvæducenſi, anni 1613, annectitur, licet Anglica interpretatio

tio ac editio anno 1700, (quam Germanica Francofurtensis, an. 1706, imitata est) ipsum nominet *de Bovilla.*

Ad §. 70. pag. 206. l. 8. & 23.

Theologia Germanica - - - Germanice scriptus est hic libellus ab Equite Teutonico,] Hunc libellum putant plerique nominari GERMANICAM Theologiam, quód in Germanico idiomate primitus sit scriptus: quæ etiam mea fuit sententia. At re propius perpensa, inducor ut credam epitheton hoc non tam ab idiomate quam ab Ordinis dignitate desumtum esse, qui Ordo cum dicatur *Teutonicus*, liber inde sit denominatus *Theologia* TEUTONICA, hoc est, ab Auctore Ordinis Teutonici profecta, quocunque deinde modo titulum hunc variaverint Editores varii, ipseque Latinus interpres pro dictione *Teutonica*, vocem *Germanicam*, at minus significanter, adhibuerit. Ceterum in Auctoris titulo sive dignitate designanda, falluntur quotquot cum Neandro eum dicunt *æditum*, imo pauperem æditum, eo quod antiquissima præfatio eum nominet *Custodem in domo Equitum Teutonicorum Francofurti.* Atqui *Custos* non idem est ac *æditus*; sed dignitas est multos inter Religiosos Ordines ex primariis, qua qui gaudent, præsunt aliis custo-

ſtodiendis, obſervando ut leges & ſtatuta Ordinis cuſtodiant; ac etiam ut hujus privilegia à nullis violentur. Certe tituli *Equitis Teutonici*, ac *Presbyteri*, quos eadem Præfatio Auctori huic aſſignat, cum dignitatis tituli ſint, eum minime fuiſſe pauperem aliquem æditùum ſatis evidenter oſtendunt. forte error inde ortus eſt, quod Germani æditùum ſua lingua dicant Küſter, quod crediderunt per vocem præfationis *Cuſtos* ſignificatum eſſe. Utrum autem domus illa Equitum, cui præerat, Francofurti fuerit ad Mœnum vel ad Oderam, dubitari poteſt. Ego ad Oderam crediderim fuiſſe: nam & in locis vicinis potens erat ac dominabatur Ordo ille; & in iiſdem prodierunt primæ libelli Editiones ab anno 1518. &c. inter quas una Regiomonti (Königsberg) in Pruſſia, anno 1558. emiſſa eſt.

Ad characterem Theologiæ Teutonicæ ſive Germanicæ reducendus eſt noviſſimus Auctor Belga JACOBUS BRILLIUS, initio ſeculi hujus Leidæ fatis functus, cujus *Opera* poſthuma Amſtelodami nuper (1705.) Belgice (in 4to.) prodierunt, quæ vero teſtantur animum divino lumine omnino illuſtratum, veraque cognitione tum ſui nihili, tum Dei ſufficientiæ, atque etiam realitatis ſolidæ quæ in Chriſti notitia ac communicatio-

ne

ne inest, intelligentia radicali omnino perfusum. Totus est, quantum ad dictionem, in Scripturarum, ut & Theologiæ Teutonicæ verbis; quantum ad res, in earumdem spiritu interno, solido, miti, pacifico, atque ad unitatem & ad finem omnium summum ac unum omnia semper reducente. Inter Tractatus circiter quadraginta quibus ejus Opera continentur, unus exstat, decimus quintus numero, (a pag. 448. ad 501.) qui sub titulo, *Vitæ occultæ*, sive *Vitæ Fidei*, egregiam totius *Theologiæ Teutonicæ* paraphrasin atque explicationem exhibet. Ceterum Auctor literis operam non dederat, & quoad vixit, intra se latuit, aliis, quantum ad animi dona, prorsum incognitus.

Ibid. pag. 207. l. 19.

De vero Christianismo,] Solidus hic J. Arndii tractatus, cui non immerito deberi credendum est quod inter Germaniæ Protestantes solidæ pietatis conservati sint igniculi, nec ab impietatis diluvio in totum suppressi; præter Editionem Latinam Francofurtensem, de qua hic agitur, fuerat quoque anno 1625. Lunæburgi Latine impressus. Idem & novissime (anno 1704.) prodiit Lipsiæ correctior, curis & castigatione D. Pritii, adjunctis nonnullis Dorschei, Argentoratensis Theo-

Theologi annotationibus adverſus Lucam Oſiandrum Tubingenſis Academiæ Cancellarium & Theologiæ Profeſſorem rixoſum, qui ut Arndii divinum hunc librum diffamaret atque eliminaret, multa paſſim in peſſimam partem detorſerat & interpretatus erat, quæ voluit reſtituere Dorſcheus: at efficaciores Arndius ſui defenſores invenit in Varenio, Brelero, aliisque. Vitam ejus habes apud Cl. Arnoldum in tractatu Germanico *Vitæ fidelium* (Das Leben der Gläubigen) dicto. *Interpretationem* librorum quatuor Arndii de Vero Chriſtianiſmo vidi *Gallicam*, nec inelegantem, at necdum in publicum emiſſam, licet forte aliquando emittendam, ne egregius ac ſalutaris laborque liberque intercidat: quod dolendum eſſet.

Ad §. 72. pag. 210. l. 26.

Didacus (ſeu Diego) *Stella*, *Franciſcanus*, *& dein Epiſcopus Hiſpanus in libro ejuſdem tituli*] Lege, *Jacobus Stella Franciſcanus in libro ejuſdem tituli*, *videlicet* de Vanitate Mundi. Libet hac occaſione monere, eos qui rebus mundi, & quidem non parvis ſunt ex officio impliciti, veluti Optimates atque Principes, quem ad modum vitam & regimen inſtituere debeant ut ab Evangelicis principiis, adeoque ab æterna ſalute non

ab-

aberrent, non posse id solidius discere, quam ab illustrissimis Auctoribus duobus, altero, Ser. *Principe* DE CONTY, in solidissimo libello, *les Devoirs des Grands*, (de Officiis Optimatum, sive Principum,) altera, *Ducissa* DE LA ROCHE-GUYON, in Opere anonymo sat recens edito, *Reglement donné par une Dame de haute qualité* &c. (Regulæ per Illustrem Dominam D. nepti suæ præscriptæ &c.) de quo vere dixit ejus Censor, *alibi vix similem apparere sapientiam & pietatem.* Utrum in alias versi sint linguas, id me vero adhuc latet, nisi quod nuper (ann. 1705.) horum tractatuum primus Edinburgi Anglice cum excellenti Interpretis præfatione editus sit. Meretur sane uterque libellus idiomatibus quibusvis exponi, ac in Principum & Optimatum omnium manibus versari, quippe scripti ab iis Auctoribus qui in eadem statione & erant, & experientia quid illic fieri debeat ac possit, sciebant, vitaque sua expresserant.

Ad §. 74. pag. 213. l. 12. &c.

Vitæ (SS. Patrum) *admiratione dignæ* &c.] Adde. Prodierunt nuper (1700.) Halæ eædem *Vitæ Patrum* Germanice, ac in Epitomen plerumque redactæ, ad usum Protestantium, interprete Celeberrimo G. Arnoldo,

qui-

quibus & alias, *Bernardi*, v. g. *Tauleri*, *Rusbrochii*, *Gerhardi Magni*, *Kempisii* &c. annexuit vitas; suntque eædem in Belgicum idioma postea translatæ & publicatæ.

Ad §. 77. pag. 215. l. 24. &c.

Vitas admiratione dignas insignium omnis generis & conditionis Sanctorum Sanctarumque] Copiose invenies à multis Auctoribus inter Catholico-Romanos collectas, v. g. a *Laurentio Surio* quatuor tomis, præsertim vero a Bollando ejusque adjunctis vel successoribus *Henschenio*, & *Papebrochio*, &c. qui, si continuaverint, infra tricesimum volumen non sunt substituri. Celeberrimus *Arnoldus* volumen collegit piissimarum vitarum quorumcumque qui annis 200. abhinc vixerunt, idque edidit titulo; *Vitæ fidelium*, vel credentium, Halæ 1701. in 4to. Germanice, & quidem ad usum Protestantium potissime, licet & nonnullæ intersint etiam Sanctorum Catholico-Romanorum vitæ. Ceterum pro eo quod vitas ejusmodi *admiratione dignas* nominavi, erunt procul dubio qui contra contendant eas risu potius vel contemtu dignas debere dici: verum, quid judicium de rebus divinis ac spiritalibus ad brutas animas, quæ olim, non sine pudore, licet sine fructu, sententiam mutare cogentur? vid. Sap. cap. V. 1--14.

Ad

Ad §. 78. pag. 220. l. 5.

S. Clemens in divina ſua Epiſtola per D. Teſſerium in Gallicum verſa] Ea S. Clementis ad Corinthios Epiſtolæ interpretatio Gallica, non paucis laborat tum ſphalmatis, tum prætermiſſionibus, culpa forſitan Typothetarum. Melius eandem, cum Epiſtola *Barnabæ*, Germanice interpretatus eſt ac Lunæburgi ann. 1695. emiſit D. Arnoldus. Reperitur, cum Epiſtola Polycarpi (de qua in contextu fit mentio) inter Patrum Apoſtolicorum ſcripta ſive Opera, illa Tomo I. hæc II.

Ad §. 79. pag. 221. l. 8.

Pauper quidam ruſticus &c.] Nomen ei fuit, JOANNES DAUMONT, fueratque vinearum cultor, a quo dein labore deſtitit ut ſcriptioni & animarum quarumdam culturæ ſive directioni, vacaret liberius. erant inter diſcipulos ejus & eruditi & Eccleſiaſtæ. Scripta reliquit quam plurima, non adhuc edita. Vixit in Britannia Armorica, deinde & Pariſiis. De eo ſunt intelligenda quæ in Epiſtola decima P. Rigoleuci (in Opuſculorum ſuorum volumine, pag. 405.) leguntur, ex Gallico ſic Latine reddita: *Inter illos qui mundi negotiis (ſive* laboribus) *ſunt ex officio impliciti, reperiuntur nonnunquam animæ ita fer-*

ferventes, quæque per interiorem mentis recollectionem, in qua ſe exercent, principio ſuo (Deo) *tam arcte uniuntur, ut hominum totiusve mundi ſermones ac rumores, qui earum aures continue circumſonant, non magis tangant atque afficiant earum mentem ac ſpiritum quam ventorum ſibilus vel aquarum ſuſurri. Habemus hîc loci ancillam* (ea fuit Armella Nicolaa, de qua ſuperius,) *& in vicinia bonum ruſticum* (is ipſe eſt hic Joannes Daumont) *qui in eo ſunt ſtatu, imo & multum ultra progreſſi.*

Ibid. pag. 221. l. 16.

Exiguus Dominæ Guioniæ libellus &c.] Prodiêre poſtmodum, anno 1704, ejuſdem (a) *Opuſcula*, quotquot eo uſque potuerunt haberi, omnia, & nitidiora, & correctiora, & auctiora tractatulo inſigni, cui nomen fecit, *Les Torrents.* Ea Editio, cujus Titulus eſt, *Les Opuſcules ſpirituels de Mad. J. B. M. de la Motte-Guion*, incipit ab Editoris generali Præfatione quæ Apologiæ ſpecies eſt tum pro Auctore, Domina Guionia, tum pro ejus Operibus ac doctrina contra ea quæ Epiſcopus Meldunenſis in libro *Inſtruction ſur les Etats d'Oraiſon* &c. aliique oppoſuere. Poſt primum de *Oratione facile facienda* tractatulum modo memoratum, ſequitur hac in

(a) *Apud Wetſtenios.*

in editione, egregius iste qui *Torrentes* dicitur, quia sub torrentium aquarum emblemate ac similitudine describit illa admirabiliter vias non paucas purificationis, per quas transire oportet eas animas quæ hac in vita ad statum veluti Apostolicum pertingere debent, ut alias deinde lucrifaciant Deo: cujus vero status vestigia multa passim in sequenti *Explicatione Cantici Canticorum* eadem exhibet. Adjunctus est & his opusculis tractatulus serius repertus (a) *Regularum pro illis qui Infantiæ Jesu Christi* colendæ ac imitandæ sese devoverunt, & *societatem* aliquam propterea inter se instituerunt. Dicitur Nobilis illa Domina adhucdum in vivis esse, & quidem libera, & in secessu, apud generum suum, Comitem de V...... in provincia Vastiniensi. Serius quoque exhibitus est libellus Directoris ejus P.F. *de la Combe*, *Brevis instructio ad Perfectionem Christianam* &c. qui deinde seorsum excusus est.

Notandum, verba Tractatus *Torrentium* prima fuisse ambiguitati obnoxia. In manuscripto erant, primo, nomina *Jesus*, *Maria*, *Joseph*. Dein sequebatur titulus, *Exordium*

 de

(a) *Regle des associés à l'Enfance de Jesus, modele de perfection pour tous les Etats.* Germanice redditus est, & exstat in altera parte libri, *Hilarii Theomili, de Continua animi lætitia*, sive hilaritate, *Germ.* 1706.

de modo quo Deus format animas &c. tum ipſe contextus, *Eorum nomine - - - ſcribere incipiam*, quæ verba relativa Editor referri putavit ad illas *animas*, quarum ſcilicet *nomine*, hoc eſt, rogatu, vel commodo, ſcriptio facta ſit; quamvis forte Auctor eadem retulerit ad tres illos prænominatos Sanctiſſimos, quos vero, quia a contextu per titulum exordii aliquot lineis conſtantis ſeparabantur, non cogitavit Editor cum contextu relationem habere, ſed ſola Catholico-Romanorum quorumdam conſuetudine præponi; adeoque & omitti poſſe propter illos quibus ea conſuetudo in uſu non eſt.

Ad §. 80. pag. 223. lin. 21.

Addendum. Gertrudis Mora, de qua ſupra (§. 22.) mentio facta eſt, mire hoc in argumento (de Contemplatione activa) commendat Methodum atque doctrinam P. Augustini Backer, Benedictini, cujus illa vim propria experientia in ſui ad Deum per illum Religioſum converſione efficaciſſime & ſenſit, & vita oſtendit, & in Confeſſionibus ab ipſa ſcriptis, (quibus hujus Religioſi Apologiam præfixit) mirum in modum extulit. Pii tamen Viri illius ſcripta non niſi Anglice exſtant, quod ſciam, eaque duobus (in 8vo.) voluminibus, ſtudio P. Creſſii, ſub ti-

titulo *Sancta Sophia*, cum nonnullis *sacris exercitiis*, edita anno 1657. Duaci, præmissa Editoris præfatione in qua difficultates Doctrinæ P. Backeri a nonnullis oppositæ, ab Editore dissolvuntur.

Ad §. 81. pag. 225. l. 26.

Epistolæ spirituales & mysticæ Cardinalis Petruccii,] Ex iis nonnullæ in Germanicum idioma conversæ sunt per Cl. G. Arnoldum, & Francofurti ann. 1702. excusæ.

Hoc in argumento, de Oratione, nescio utrum utiliora ac nervosiora legi possint quam quæ inveniuntur in libro Germanico supra (ad §. 67.) memorato, qui nomen *Hilarii Theomili*, titulum, *Continuæ animi lætitiæ* (sive *hilaritatis*) præfert, præcipue a cap. V. ad finem Partis primæ. quibus vero in *altera Parte* addidit auctor Germanicam interpretationem Gallici Tractatus egregii, ad hanc quoque materiam pertinentis, ac dicti, (a) *Praxes*, (sive exercitia) *ad se in continua Dei præsentia tenendum*, auctore D. COURBON Presbytero ac Theologiæ Doctore.

Ad §. 82. p. 227. l. 13.

Catechismus Christianus vitæ interioris Dn. OLERII &c.] Egregius admodum ac solidissimus hicce libellus novissime recusus est in

V 2 Bel-

(a) *Pratique pour se conserver en la presence de Dieu.*

Belgio, Gallice, annexis *de Vita gratiæ* fervidiſſimis inexpletæ abundantiæ animi *elevationibus*. Titulus libri eſt: *Catechiſme Chrêtien pour la vie interieure par Mr. Olier*, 1703. Nullum unquam vidi Catechiſmum, & molis quidem adeo parvæ, huic æquiparandum. Editio hæc ultima Amſtelodami apud Wetſtenios reperienda eſt.

Ad §. 84. pag. 232. l. 1.

Ejus (Antoniæ Burignoniæ) *ſcripta paſſim eorum* (auctorum Myſticorum) *ſubſtantiam & ſolida fundamenta comprehendunt, eorumdemque ſenſum detegunt*;] Ut pateat quam verum hoc ſit, unum ac alterum duntaxat locum ex ejus ſcriptis lubet obiter indicare, è quibus quisquis ea conſulere volet ac legere, poterit judicare tum de ceteris, tum quam conſummata fuerit in Myſtico elemento vel ſubliimiſſimo Antonia B. quantumque lucis ſcripta ejus ſcriptis aliorum Myſticis adferre apta nata ſint. Videantur ergo ſolum vel è primo ejus qui in publicum prodiit libro, *Lux nata in tenebris* dicto, Part. I. Epiſt. 1. & 3. Part. II. Epiſt. 19. Et Part. III. Epiſt. 5. 31. 32. 33. 34. Uti & è primo quem ipſa compoſuit libro, *Lux Mundi* nominato, Part. II. Collatio 19. Plura, nunc quidem, nolim his addere.

Ad

Ad §. 85. p. 233. l. 3.

Ecce igitur verum eorumdem (ſcriptorum Virginis A. B.) *characterem*, &c.] Hic character ex ſcopo eorum poſſit ita exprimi. Hæc ſcripta ſcilicet eo tendere, ut cum per praxin doctrinæ Evangelicæ illic contentæ ac per traditionem voluntatis noſtræ in manus Domini, a quo pendere prorſus velimus, erimus præparati in Spiritus S. domicilium; ipſe ad nos venire poſſit, & in nobis deinceps habitare, ibique dominium ſuum reſumere, ſapientia nos ſua ac theſauris divitiarum Chriſti ditaturus, illuminaturus, animaturus, docturus, atque omnia in poſterum ſecundum divinam voluntatem ſuam reſtaurata penitus directurus, uti quidem feciſſet (ne dicam excellentius) ſi lapſus Adami non interveniſſet obſtaculoque fuiſſet. quo vero ſtatu nihil, hac quidem in vita, pro Chriſtiano homine ſublimius eſſe ac perfectius, evidens in ſe eſt: ita ut qui ſcripta hæcce ſolis incipientibus inſervire poſſe dictitant, hoc ipſo teſtentur ſe ea minime legiſſe, & ex aliorum invida relatione loqui ſolum; & quæ ipſimet dicant, utrum appoſita ſint, ſe omnino neſcire. Longe aliter quisquis eam rem debito modo atque animo conſiderare voluerit, uti vel ex uno patet

Anonymi nonnullius nupero teſtimonio, librorum eorum CHARACTEREM ſibi experientia notum in (a) libro ſuo, cura mea noviſſime emiſſo, ita deſignantis.

Divina Virginis Antoniæ Bourignoniæ ſcripta, quicquid dicant vel præjudiciis ſuæ Sectæ occæcati, vel omnia quæ a fœmina proponuntur non ſine ſupercilio deſpicientes, tantum divini luminis theſaurum in ſe continent, ut quicunque voluerit facere voluntatem ejus qui olim Chriſtum, & nunc ejus fidelem famulam, ne dicam Sponſam, miſit, facillime cogniturus ſit de doctrina utrum ex Deo ſit, an illa a ſe ipſa locuta ſit & ſcripſerit. Quicunque ſincera hac intentione, cognitam ſcilicet Dei voluntatem re ipſa exequendi, libero item tranquilloque animo, illa ſcripta legerit, huic ſpondeo, & confidenter ac ſincere coram facie Domini ſpondeo, fore ut mecum confiteatur, nihil poſſe dici aut expreſſius, aut clarius, aut diductius, aut fortius, aut quod præſentem Chriſtianiſmi ſtatum verius & vividius repræſentet; aut bonum à malo, verum à falſo, eſſentiale ab acceſſorio in omnibus Sectis tam dilucide ſecernat, aut Diaboli magnam poteſtatem in filios incredulitatis & in elementa hujus mundi, aſtutiſſimas etiam quas bonæ voluntatis hominibus ſtruit inſidias

(a) *Fides & Ratio collatæ adverſus princ. J. Lockii*, pag. 178.

sidias manifestius ostendat; aut profundissima vitæ spiritualis secreta adeo feliciter & plene referet, & adversus omnes seductiones præmuniat; aut denique ad comparandam Christianam prudentiam, in his ultimis temporibus adeo necessariam, magis aptum, quam in excellentissimis illis scriptis factum est. quæ omnia expertus ipse testor. Hactenus eruditus ac solidus Auctor ille.

Ad §. 86. pag. 236. l. 13.

Nuperrime in Anglicum versæ &c.] Quicquid usque adhuc ex Operibus Antoniæ B. in Anglicum idioma conversum est ac Londini editum, est, (1.) *Lux Mundi*, anno 1696. (2.) *De Solida virtute*, 1699. (3.) *Lux nata in tenebris*, 1703. (4.) *Renovatio Spiritus Evangelici*, 1707. singula cum omnibus partibus suis, ac præterea unumquodque cum speciali Interpretis Anglici ad Anglicum Lectorem præfatione. His addenda (5.) *Apologia pro Antonia B.* 1699. contra Anglicos duos Adversarios, in qua vero non tantum difficultates vel calumniæ ei objectæ dissolvuntur; sed & doctrinæ ejus aliquod veluti systema vel compendium ex ipsissimet ejusdem verbis proponitur. Ejusce Apologiæ partes præcipuæ in Belgicam linguam sunt conversæ ac editæ (a) Amstelodami, 1701.

(a) Sub titulo, *De Leere van Juffr. A. B. verdedigt.*

cum adjuncta calumniarum *Balthas. Bekkeri* confutatione.

Ad §. 89. pag. 247. l. 14.

De Auctore Dictionarii Gallici Historico-Critici, qui in Dn. Bourignoniam contumeliose debacchari non dubitavit &c.] Petro BAYLIO quid in causa fuerit cur in Dictionario suo pro ANTONIÆ historia Satyram dederit, non poterit iis esse ignotum quibus hominis istius indoles ex scriptis propriis innotuit, ex iisque animadverterint, quî toto ille animo occupari gestierit in debilitandis ac quantum potuit destruendis argumentis quæ pro Dei existentia, ejusdemque providentia, bonitate, sanctitate, justitia, in medium adferri solent: quî Religiones omnes eadem methodo tractaverit: quî hominum sanctiores, ipsosque adeo Sacrarum Dei literarum scriptores quosdam impium in modum exagitaverit & denigraverit; quî pro pietate ac animi sanctimonia, Christianismi essentia, Lectorum suorum animos omnis generis ineffabilibus sordibus ac impudicitiis conspurcare atque replere annisus sit; quî sit gavisus solos Atheos, Atheismum, Manichæos horumque adversus Deum blasphemas oppositiones ita in patrocinium suscipere, ut serio ac graviter illorum bonos mores, virtutesque præ po-

polytheiſmo prædicaverit; horum vero impias objectiones, ſæpius à ſe ornatas, imo excogitatas, defenderit, ac cum tanto ardore propugnaverit, ut ſi qui vel ex amicis ſuis ejus propoſito per reſponſiones ad impia ejus objectata reſpondere voluerint, hos ille protinus inimico calamo atque animo adortus ſit, uti experti ſunt DD. Bernardus, Jaquelot & Clericus, qui etiam per reſponſa ſua hominis genium magis magisque genuinis coloribus ſuis depinxerunt, ei licet faverint vel pepercerint nimium, certe magis, quàm anonymus Auctor libri Gallici; *Philoſophus Roterodamenſis accuſatus, compertus atque convictus*, ſcilicet Atheiſmi, qui Auctor, Bailii præcipuus olim patronus ac Paſtor fuiſſe creditur. Quicquid ſit: Si Antonia Burignonia vel Athea fuiſſet, vel Manichæa, vel impuris narrationibus ſcribendis dedita, potuiſſemus, procul dubio, ejus elogium ac defenſionem à D. Bailio exſpectare, atque in Dictionario ſuo certius reperire. At quoniam illa in Deo, in divinis, in ſanctimonia erat tota, tota impietati omni ac impuritati oppoſita, prætereaque per ejus de divinis ac naturalibus rebus principia ſolidiſſima nullus datur locus *Atheorum* ac *Manichæorum*, ſimiliumque impiorum Objectionibus, quæ per ea ſponte evaneſcunt omnes, & in ven-

tos dissipantur, (ut ex iis videre est quæ de hoc argumento in Libris I, II. & VII. *Oeconomiæ divinæ* exposui,) non mirum est si D. Bailius hisce dissimulatis, (ne ita Lectoribus daret ansam sese ab improbis ejus difficultatibus Atheis ac Manichæis expediendi,) nobis pro exhibenda Antoniæ historia, scriptum dederit Satyricum palamque inimicum, quo omnes Lectores ab ejus scriptis deterreret. Verum, quî potuisset illa, uti fuit, ab ejusmodi homine æquius ac clementius quam ipse Deus, divinique homines & quælibet divina tractari atque commendari?

Ceterum si quis sit qui hasce Bailii chartas improbas inspectione aliqua dignas censeat, operæ pretium erit ut simul animadvertat, quam copiose in narratione illa sua occurrant undique *falsa*, *calumniosa*, *infideliter truncata*; *maligne*, *scurriliter*, *ludicre interpretata atque expressa* tantum non omnia, id quo uno atque altero è multis exemplo libet ad horum singula indicare.

(1) *Falsa* sunt v. g. cum dicit eam in pauperes nihil amplius erogasse: eam fuisse indolis biliosæ; quæ è contrario erat mitissimæ, licet irasceretur in peccata supina & malitiosa: quod & in Christo Jesu observant Euangelistæ, & in vitis Sanctorum, v. g. S. Catharinæ Genuensis (cap. 42.) ac aliorum,

qui

qui eas descripserunt. Quando item dicit noster, eam docuisse, renuntiandum esse exercitiis Liturgicis Religionum, unde ingentem ei omnium conatur conflare invidiam: cum tamen contrarium pateat vel integro, quem illa edidit contra Quackeros Tractatu, tribus linguis impresso.

(2) *Calumniosa* sunt, cum dicit ille, ex. gr. eam Communiones Christianorum omnes conviciis proscindere, (qu'elle *en dit pis que pendre*,) quando tamen non personas, non res ipsas, sed generatim defectus & vitia è charitatis principio ostendit, ut ab illis cavendo, saluti suæ, ob quam vel sanguinem fundere optasset, consulerent. Non ita noster, quando hoc ipsum pessime commisit quod male alii exprobrat, ut vel Reformatorum respectu videre est in famoso libello qui ipsius esse agnoscitur, scil: *Avis aus Refugiés:* cui libello causam assignant quod à Professione sua depositus fuerit Bailius.

(3) *Infideliter truncata*, ut quando narrat è vitæ Antoniæ cap. 26. Pastorem *de Cort*, ipsius in Christo amicum, antequam caperetur, fuisse multis de vitiis ab Episcopo dure reprehensum: atque ibi subsistit Bailius, ideam criminosi viri de eo Viro lectoribus relinquens, ac ne verbulo quidem mentionem faciens ejus quod ibidem sequitur, scilicet,

re-

reſpondiſſe illum ita Epiſcopo, ut hic in ruborem datus ſit omnino, oſque illi occluſum; Dominum vero de Cort in Deo exultaſſe quod dignus eſſet habitus qui propter veritatem divinam contumelias pateretur. Sed & tota noſtri de vita Ant. B. hiſtoria, nihil aliud eſt quàm truncatio infidelis ac perpetua factorum, in quibus quæ in ſpeciem mali detorqueri poſſunt excerpſit Bailius, quæ non item, ſed defenſionis loco eſſe poſſunt, reticuit, vel modis ſequentibus deturpata exhibuit: nempe vel,

(4) *Maligne interpretata*: ut quando ex eo quod dixerit Virgo de vi ab aliis facta ſimpliciter eſſe conquerendum apud Præfectos locorum qui iis ex officio remedium adferre tenentur, & id quidem ubi ſpes eſt malum eo modo eſſe ſufflaminandum; id noſter interpretatur ex ſpiritu impatientiæ & amoris litium provenire, qui vero ſpiritui patientiæ Euangelicæ omnino ſit contrarius. &c. Ita quando illa Q. Kuhlmanno, prophetæ fanatico, noluit adjungi eumve approbare: hoc noſter vitio ſuperbiæ non ſine ſatyricis aculeis itidem adſcribit.

(5) *Scurriliter interpretata ac expreſſa*, de his conſulendus eſſet in Dictionario articulus *Adam*, item & alius in litera S, quem ſpecialius ob ineffabiles quas illic effudit noſter

ſpur-

ſpurcitias, pudet deſignare. Dicam tantum, illum nec bene mentem ejus quam vexare voluit expreſſiſſe; & culpandam eſſe in tali Cenſore ignorantiam, quâ notavit pro mentis *aberratione valde ſingulari* in Antonia B. opinionem, de Adamo habente, non membra, (ut ſpurce ille jocatur) ſed principia interna utriuſque ſexus; quæ tamen opinio eſt & antiquorum Hebræorum ac Cabaliſtarum, & recentiorum Philoſophorum quotquot abſtruſiora naturæ ſcrutati ſunt, ac ſpeciatim tantùm non omnium de quibus mentionem feci in tota Sectione de Jacobo Bohemio, ipſiuſque etiam hujus Bohemii & omnium ejus ſequacium. Præterea male terram noſter feminæ æquiparat, cum hæc unum è principiis ſeminalibus ad generationem conferat, terra non item. neque vero ratione tam imperfecta ac infelici planta dependet à terræ loco ad propagationem ſimilis, quam vir dependet à femina quæ ejus libertati ac felicitati obſtat non raro, ut vel in Adamo viſum eſt. Carpit idem alicubi innocentem dictionem qua ad partum vel uno verbo alluditur, qui ſexcentas paginas obſcœnitatibus honeſto homine indignis fœdiſſime conſpurcavit.

(6) *Ludicre expreſſa.* qualia ſunt, v. g. cum narrando ſuo more D. A. B. voluiſſe bonis maternis potiri nec ea relinquere, utitur

phra-

phrasibus subtilia quibus furta, vel fraudibus & subdole acquisita & retenta vulgo significantur. *Elle vouloit avoir les mains bien garnies* - - - raison admirable, pour *ne se desaisir jamais de rien* &c. Sed & stylus ejus sine intermissione scenicus est totus & satyricus. *Les Autheurs satyriques sont les gens du monde contre lesquels il faut qu'un Lecteur soit le plus en garde. Ce sont ceux qui raisonnent le plus mal, & qui communiquent le plus un certain plaisir qui empéche de rechercher en quoi consistent leurs sophismes. - - - Les consulter seroit s'asseoir au banc des moqueurs, action condamnée dans le* 1. *Pseaume.* Diction. Hist. Tom. II. pag. 571. Edit. 1. Quæ sua sibi dicta sumere debuisset Bailius.

Notandum, in tractatu *Continuationis vitæ Antoniæ B.* duo esse emendanda. alterum Cap. 22. §. 5. ubi, pro eo quod dicitur, Gorinum à Pastore Cortio emisse agri illam portionem, cujus pretii postulata restitutio causa ipsi fuit Cortium in captivitate tenendi, reponendum est, emisse quidem eum illic pro Jansenistis agros quosdam; verum portionem hanc ei quasi superpondium gratis à Cortio donatam fuisse, quam vero Gorinus, (nequando ea ab heredibus Cortii forte repeteretur) petiit ac obtinuit à Cortio scripto confirmari, quasi hic eam accepto pretio vendidisset.

quo

quo deinde dono, jam ſpeciem emptionis nacto, ille in perniciem boni viri nefarie abuſus eſt.

Alterum exſtat Cap. 27. §. 5. ubi dicitur, Antoniam bona ſua omnia Inſulana obligatam fuiſſe ut pauperibus Xenodochii ſui donaret, quo impediret ne fiſco addicerentur falſo obtentu, ab inimicis propoſito. Ex his, ne ipſius in pauperes liberalitas conſpicua redderetur, objecerunt haud diu adverſarii, patere huic donationem iſtam non liberalitatis ſuæ, ſed cogentis neceſſitatis effectum fuiſſe. At ex ſcriptis inſtrumentiſque poſtea repertis, id eo modo reſtituendum eſt. Aliquot annos ante, cum ipſa adhuc eſſet ea in re liberrima, donaſſe jam ſuapte ſponte & inſtrumento quidem authentico, bona illa ſua Xenodochio Inſulano: verùm voluiſſe hanc donationem illam inter & Xenodochii præfectos latere quoad ipſa viveret: perſecutionis autem illius, de qua ibi agitur, occaſione, præfectis permittere debuiſſe ut donatio ea tunc publicaretur, quo impediretur bonorum iſtorum direptio, quando jam clarum erat bona ea ad pauperes authentico ejus dono dudum pertinuiſſe.

Annotationibus hiſce libet finem imponere per Tauleri notabilia verba quæ & huic, de qua modo locutus ſum, Auctori & Sanctis

ctis ac Mysticis non paucis Apologiæ loco esse possunt quando a malevolis nonnullis superbiæ accusantur quod de Dei donis, gratiis, luminibusque sibi concessis loquantur interdum apertius ac confidentius. Locus sic habet, Serm. IV. in Ascens. Domini. *Nullum profecto in hoc seculo verius testimonium* [de Christo] *perhiberi potest quam sit illud quod quisque perhibet Deo veraciter unitus. In hac namque unione non solum creaturas omnes, sed etiam se ipsum excedit. Enimvero in Dei unitate omnis amittitur multiplicitas, & spiritus supra omnem multiplicitatem elevatur sustolliturque. - - - Ad hunc gradum quotquot pervenerunt, secure jam confiteri possunt; nec unquam negare opus habent specialia Dei dona ab illo sibi collata, & quicquid Deus omnipotens ex singulari gratia sua in eis & circa eos operari dignatus est. Omnia namque illa Deo confitentur; & ideo nihil sibi inde adscribunt neque usurpant.*

CATA-

CATALOGUS
PLURIMORUM AUCTORUM
qui de rebus MYSTICIS aut SPIRITUALIBUS ſcripſerunt;

vel qui eoſdem illuſtrarunt & commendarunt, aut interpretati ſunt, vel ediderunt; quorum magna pars in præcedenti Epiſtola commemoratur.

LECTORI.

SOla plerumque Auctorum nomina deſcripta ſunt; rarius & caſu, librorum tituli adſcripti. Præter Latinos aut Gallicos Auctores, pauci in aliis idiomatibus ſcripti, hic recenſentur; quod rarius occurrant his in locis, imo in Bibliothecis vel Bibliopoliis alioqui inſtructiſſimis, unde & Myſtici, ut plurimum, exulant. Hinc quoque non pauci è Myſticis ſunt hic prætermiſſi, quos vero è Catalogis variorum, in quorum nonnullis libri Myſtici cum Aſceticis, imo & ſatis vulgari modo piis interdum recenſentur, nolui deſumere, ne forte, iis à me non viſis, Catalogus hic, ſolis deſtinatus qui myſticum characterem, vel aſcetico-myſticum habent, alios

vel vulgarioris vel alterius ordinis, licet alias ſuo modo bonos ac pios, contineret, qui nihilominus ſi iſtiuſmodi unum atque alterum contineat forſitan, inde id erit, quod mihi commendati fuerint, nec tamen adhuc conſpecti.

Auctores in EPISTOLA *præcedente recenſiti hic diſtinguuntur à ceteris appoſito numero, qui non paginis, ſed paragraphis in margine numeratis reſpondet.*

* *Stellula præfixa eſt iis qui Collectori è præcipuis viſi ſunt, licet iis ceteri non poſtponantur, & cuilibet liberum ſit aliter ſentire, prout quidque cuivis magis aut minus prodeſſe poterit; quod & de titulis ab ipſo quibuſdam qui jam fatis functi ſunt, alioqui forte minus noti, appoſitis dictum ſit.*

† *Hæc nota, numeris appoſita, ſignificat conſulendas eſſe cum paragraphis ipſis annotationes & additiones eiſdem ad finem Epiſtolæ additas.*

A.

* DE Abnegatione interna, anonyma. illuminata. methodica, brevis. 16. †

Abregé de l'Agneau occis &c. *vid.* J. Daumont. 79. †

Abregé des voies Myſtiques de la Ven. Mere de S. Jean l'Evangeliſte. Paris. citatur in ejus vita, Pariſiis 1689. emiſſa.

* Acta Martyrum ſincera & ſelecta. Egregius poſt Scripturas divinas liber. 28. 74

Actions memorables des PP. Dominicains du Pays bas. Adria-

Avi-

Avila, *Joannes. Vertit Gallice Andillius. Parif.* 1673. practicus.

AUCTORES *aliquot qui vel Syftemata Theologiæ Myfticæ fcripferunt, vel methodice præcipuas quafdam ejus vias vel argumenta præcipua tractarunt.* Hos vide *fpecialius in fuis cognominibus.*

de Abnegatione interna, tractatulus. *
Alexis de Salo.
Alvares de Paz. *
Auguftinus Backer. *Anglic.* *
Benedictus à Canfeld. *
Bernhardinus Roffignolius.
Catharina Genuenfis. In Dialogis.
Chriftianus Hoburg.
Conftantinus Barbanfon. *
Defiderius Peregrinus.
Dionyfius Carthufianus, de Fonte lucis; de Contemplatione, & alia.
Francifcus Suarez.
Henricus Harphius. *
Hieronymus Gratianus.
Hugo de Palma.
Joanna de Cambri. *Ruine de l'Amour propre.*
Joannes Breton. Theologia Myftica.
Joannes à Cruce. *
Joannes Euangelifta. *
Joan. Eufebius Nurenbergius.
Joannes Gerfon.
Joannes à Jefu-Maria.
Joannes Maillard.
Joannes Rigoleucus, de Oratione. *Gall.*
Joannes Rusbrochius, de Ornatu Nuptiarum fpirit. *
Joannes à S. Samfone, *Traité de l'Amour afpirant.*

Laurentius Scupoli.
Ludovicus de Ponte. de Perfectione.
Maximilianus Sandæus.
Michaël à S. Augustino.
Michaël Zachmorter. Thalamus sponsi.
de Perfectione Christiana, Tractatulus.
P. Pennequin.
Pietro Matth. Petrucci. Tractatus varii.
Philippus à S. Trinitate.
Richardus à S. Victore de Contemplatione Libri VI.
Seraphim de Fermo.
S. Teresia, in Castello animæ.
Thomas Bromlejus.
Thomas à Jesu.
Victor Gelenius. *
Vincentius Caraffa.

B.

* *Backer, Augustinus, Sancta Sophia. Anglice.* Contemplator solidus & illuminatus. 80. †

Bajole, André, Jes. La vie interieure.

Balsamon, *Ignatius.*

Baptistæ Cremensis, (Sandæus dicit Genuensem, alii Venetum) opera. (à Seraphino de Fermo commendata.) 4 voll.

* Barbanson, *Constantinus.* illuminatus, methodicus, profundus, expertus. 14

S. Barnabæ Epistola. Apostolica. 40. †. 58. †

de Barri, Paulus. Gall. pia scripsit.

S. Basilius. Pater Monachorum Orientalium. 76

Basilius Legionensis.

Bellarminus, Card. *Robertus*, de Ascensu mentis in Deum. De Gemitu Columbæ. Singulariter pia.

S. Be-

da. 84. †. 86. †. 89. †. 98. 100

Brakelius. Scala vitæ ſpiritualis. *Belgice*, **Trappen van't Geeſtelijk Leven.** laudatur.

Mr. de Brebeuf. Entretiens ſolitaires. 69

Breton, *Joannes.* Theol. Myſtic. laudatur apud A. Rojas. 38

Breve inſtruction pour parvenir ſeurement à la perfection. Paris.

* S. Brigitta. Theodidacta. Ecſtatica. 95

Brill, Jacob. Belga noviſſimus, internus, realis, pacificus, illumin. idiota licet. 70. †

* Bromlejus, *Thomas.* illuminatus, arcanus. 50. †

Le Brun, *Henricus.* clarus, utilis. 36

S. Bruno. Carthuſianorum Parens. Meditationes in Paſſionem. 34

Ejus opera. Col. 1611.

Buckelius, *Joannes. Belg.* **Goddelijke Trooſt** / &c.

Bunian, Joan. Anglus, egregius.

Burnetus, *Epiſc. Saliſb.* laudat Rentium. 77

C.

Calaguritanus. *vid.* à Jeſu-Mar. Joan.

* de Cambry, *Joanna. Gall.* illuminata, ſolida. 83

Camus, Joan. Petrus. Epiſc. de Belley. Combat ſpirituel.

de Candale, François de Foix Duc. Doctus, pius, cabaliſt. 47

* à Canfeld, *Benedictus.* illuminatus, doctus. 35. 36. † 94. 100

Cantipratenſis, *Thomas.*

* Cantica ſpiritualia de Amore divino, *Gall.* illuminati hominis 1. Pars. 67

Caraffa, *Vincentius.* Theol. Myſtica. Colon. 1660. II. Voll. in 8.

S. Ca-

Conventius, *Stephanus*, de Adſcenſu Mentis in Deum.

Corderius, *Balthaſar.* S. Dionyſii interpres. &c. 63. †. 76

Cotelerius, *Joh. Bapt.* doctus Editor Apophthegmatum SS. PP. &c. 74. 76

Courbon. D. Th. *Pratiques pour ſe conſerver en la preſence de Dieu.* 81. †

Creſſy, *Serenus*, Angl. Editor ſcriptorum P. A. Backer, & Revelationum M. Julianæ. 80. †

Crombecius, *Joan.* de Studio Perfectionis & Aſcenſu Moſis in montem.

*à Cruce, *Joannes.* illuminatiſſimus, Angelicus, profundus ac ſolidus, & doctus. 10. †. 93. 100.

Cypariſſiota, *Joannes.*

de S. Cyran, Abbé. Jean Verger de Haurane. Lettres ſpirituelles. De la Pauvreté de J. C. practicus.

D.

* D. G. Anonymus Belga (David Georgius) ill. 59. 98

Daumont, *Jean.* illumin. ruſticus. 79. †

Deſiderius Peregrinus. Emblemat. egregius. 72

Deſiderius Philadelphus. Diſcip. J. Boëm egregius. 47

Devoir des Grands. Principis de Conti. Optimatum Biblia. *Gall.* 72. †

Devotion au Sacré Cœur de Jeſus. Gall.

S. Diadochus. de Perfectione, capita centum.

S. Dionyſius, dictus *Areopagita*, ſublimis. 36. †. 63. †

Dionyſius Carthuſianus. Opuſcula inſigniora ſeorſum Col. 1559. &c. illum.

Directeur ſpirituel des ames devotes, tiré des Ecrits de S. Fr. de Sales. Anvers. 1699.

Di-

Directeur ſpirituel pour ceux qui n'en ont point. Bruxel. 1691.
Dolores Chriſti ſpirituales, *anonym.* valde afficit. 34. †. 68
Dorhoff, *Bernhardus.* Speculum juventutis. Monaſterii. 1615. hiſtoriæ ſunt Sanctorum in ſua juventute.
* S. Dorotheus. Aſceticus, practicus, ſolidus. 76
Drexelius, *Hieremias.* S. J. Auctor ſingulariter pius.

E

Paulus Egardus [illegible] 1624.

Elevationes in Paſſionem. Gallicè. 34
* S. Eliſabetha Schonavienſis. Theodidacta. 39. 96
* Engelbrecht, *Joannes.* Theodidactus. ſimplex, fortis, divinus, ſolidus, facilis. 38. †. 46. 95
* S. Ephrem. Theodidactus, totus affectivus & viſcera. 62
* Epiphanius, *Ludovicus.* illuminatus. Contemplator egregius. 80
Eraſmus Roterodamus. 58. 72
Eſchius, *Nicolaus.* Solide pius. 6. 65. †. 66
l'Eſprit de S. Paul.
* Evagrius. Origenis diſcip. Capita monachica &c. illum. 76
* P. Evangeliſta, *Joan.* illuminatus. methodicus, facilis. 7. †
Le P. Eudes. Roiaume de J. C. dans les ames.
Everhard, Joannes. Angl. & Belg. practicus egregius.

F

Fatius, *Julius*, de Mortificatione.
Fenelon, *Franc. de Salignac. Archiep. Camerac.* 36

de

ple-

plenior. 15

Georgius, *David.* illum. 59. 60

*Gerlacus Peterſen. Soliloquia. *Lat. Belg. Gall.* illuminatus. alter Kempiſius. tranquill. 67. †

Gerrits, *Henricus.* Illumin. crucis commendator. 34

Gerſon, *Joannes.* operibus ejus, nuper, 1706. Antverpiæ recuſis, nonnulla inſunt quæ ad Myſticam pertinent. Non eſt auctor librorum de Imitatione Chriſti. 67. †

*S. Gertrudis. Illuminata, Angelica, tenera. 21. †

*Gertrudis More. Illuminata, ſolidiſſima, humillima, fervens, reſignatiſſima, clara, facilis, utiliſſima. 22. †. 80. †

Geeſtelyke Geſangen / of / Blyde Requiem &c. *Belg.* illumin. totus Myſticus, & internus. inſignis.

Von den ſieben Geiſtern oder Kräfften des Geiſtes Gottes. *Germ.*

Geiſtliche Schöpfung. *Germ.*

le P. Giry, Vies des grands Serviteurs de Dieu. Duobus voluminibus in fol. ſecundum ſeriem dierum anni ſcripſit Sanctiorum Virorum, etiam inter recentiores, geſta ac vitas. magni fit.

Godefridi, *Petrus.* Varia.

Golius, *Joan.* interpres Gallic. Dionyſii. 63. †

Van Gozcum / Joan. Sylvæducenſis Paſtor. Geeſtelyke Bruyloft. Sylvæduc. 1611. Belg. Solidus, realis. Scripturis SS. adhærens.

Granatenſis, *Ludovicus, Hiſp. Lat. Gall.* &c. Moralis plerumque & practicus.

Gratianus, *Hieronymus.* Theol. Myſtica. *Hiſp. Gall.*

S. Gregorius Magnus.

S. Gre-

S. Gregorius Turonensis. Opera pia. II. Voll. Historicus pius.

* Guilloreus, *P. Franciscus*. Solidus & doctus in Mysticis. 82

Gulielmus Abbas, & Guigo Carthusianus. Meditationes &c. Antverp. 1589. affectuosæ, internæ.

* Mad. Gujonia. 79. †. 100

H

Haften, *Benedictus*. Schola Cordis. & Regia via Crucis. Ant. 1685. *Item* Venatio Sacra, sive de Arte quærendi Deum.

de Hampoole, *Richardus*. Opera Col. 1536.

ab Hanswyck, *Florentinus*. de Modo divinæ præsentiæ.

Harmonia Mundi. 47

* Harphius, *Henricus*. illuminatus, sublimis, methodicus. 8

le P. Hayneuve, Jes.

Helmontius, *Joan. Bapt.* (huic multa in natura, medicina, divinitus ostensa fuere, & in divinis interdum.) pius, mitis & humilis animi. 47

—— *Fr. Mercurius.* ibid.

Van Hemert / *Antonius*. vertit è Germanico in Latinum, Speculum perfectionis, egregium Theol. | Mysticæ compendium. Antv. 1647. & nuper Belgice. Amstelod. 1699.

* Herberts, *Hermannus*. illuminatus solidus, didacticus, methodicus. 61

* Hermas. Vir Apostolicus, è primariis. 38. 40. †

Hersentius, *Carolus*. interpres & commentator Theol. Mysticæ Dionysii optimus. 63. †

Hesychius. Excellens admodum Allegoricus in Le-

A

L.

M

N.

O

Occultus cordis homo. Lib. Germ. Belg. merito laudatus. 46. †
*Olerius (Olier) *Jacobus*. Catechiſmus Chr. ſolidiſſ. practicus & dogmat. 82. †
Et alia, *Gall.*
à S. Onuphrio, Bernardus.
Origenes. illuminatus à Deo. 58. †
de Orosco, *Alphonſus*. Solide pius, tener, humilis, doctus. Confeſſionum libellus, mole exiguus eſt, valore non item. 24
Ejuſdem Certamen bonum. Lovan. 1645.
Oſunæ. Abecedarius. à Roja laudatus.
Van Outriven / Jooſt. Sterre Jacobs. Belg. ill.

P.

Pachymeres, *Georgius*. 63. †
Palafox, *Joannes de*. 20. 72
Palavicinus. Arx Chriſtianæ Perfectionis 12. Mogunt.
*Palladius. Optimus & Autoptes Hiſtoricus Vit. Patrum in deſertis. 77
Palma, *Blaſius*. Theſaurus indeficiens, ſive actus interni virtutum. 24. Lubl. 1646.
De Palma, *Hugo*. Brevis, methodicus, utilis Myſtico-practicus. 46
Ludovicus.
Paracelſus, *Theophraſtus* &c. Arcanis in Medicina & natura clarus. 48. 49
Patres Apoſtolici. 40
à S. Paulo, *Simon*.
Peerle der Goddelyker / en Menslyker Vertrooſting. Belg.

*de

Q.

Quarré, Hugues, Thresor spirituel. Solidiss. & pract.
—— *Direction spirituelle pour les ames que Dieu inspire.* 8vo. Paris. 1654.

R

Raimondus Jordanus, Idiota dictus. intime pius & divino amore plenus. 24
Regle de S. Augustin expliquée par Hugues de S. Victor. Paris. 1690.
Reglement donné par une Dame de haute qualité, [Jeanne de Schomberg, Duchesse de la Roche-Guyon] *à Madame sa petite fille* [la Princesse de Marcillac &c.] *pour sa conduite* &c. *Paris.* 1698. Libellus practicus insigniter solidus, cum illustris Auctoris vita brevissime præfixa, ac ejusdem characteris. 72. †
Relations de la Mort de quelques Religieux de la Trappe. 75
* de Resurrectione, vide *Laurentius.* 80. 81. 100
Rho, *Joannes.* Historia Virtutum.
Ricci, Barthelemy, Art de Mediter.
Richteri, *Gregor.* Filius, scribit contra Patrem pro J. Boëmio. 46. †
* Rigoleucus, *Joannes.* solidus & illumin. 5. †. 79
S. Roberti, Revelationes. 40
* Rodriguez, *Alphonsus.* solidissimus pract. 73
Roeks / Geestelijke Steen. Belg.
Rojas, *Antonius.* (laudatur à M. de Bernieres.) 80
—— Tres hominis viæ.
Rosset, Marie. Lettre circulaire sur sa mort.
Rossignolius, *Bernhardinus.* de Disciplina Christia-

ſtianæ Perfectionis. Ingolſt. 1603.

Roſweydus, *Heribertus*. Editor Vit. Patrum. 62. 74

Rous, *Franciſcus*. Interiora Regni Dei. Myſtices commendator Anglus. Coll. E. Hosp. Lond. 1655 (12)

*Ruffinus. Hiſtoricus optimus & Autoptes Vitarum Sanctorum PP. in deſertis Ægypti. 77

Ruinard, *Theodoricus*. Acta Martyrum ſincera & ſelecta edidit. Pariſiis 1689. 28. 74

Rupertus Lincolnenſis, in Theol. Myſtic. S. Dionyſii Areop.

*Rusbrochius, Joannes. Theodidactus, ſolidus, profundus, Myſticus primarius. 6. †. 36. †. 58. 63. †. 100

* *Ruſſaliere*, Jean de la, *Avis ſpirituels. Paris* 1668. 1698.

—— *ejuſdem floſculi Patrum* 12. 5 *voll.* Paris. 1670. *laudatus auctor.*

S

Saintes Elevations.

*de Salo, *Alexis*. Solidus & practic. 71

Ejuſdem Ars pie amandi Deum. Col. 1630.

Saluccius, *Bartholomæus*. Lux animæ.

Paradiſus Contemplativorum. Schola Divini Amoris.

*à S. Samſone, *Joannes*. Theodidact. Aquila inter Myſticos, licet cœcus à puero. 28. 81

Sandæus, *Maximilianus*. Syſtematicus, doctus. 36. 58

Savonarola, *Hieronymus*. illumin. Corruptionis Chriſtianorum reprehenſor inſignis. 39. 87

de Saugere, *Joan.* de Amore Dei, *Belg.*

du Sault, *Nicolaus*. de Fiducia in Deum.

de Schonhovia, *Joannes*.

Ant. . churmaria, venne Lobadfile Jigen H. E. 1671 p. 260.

Schorer, *Christophorus.* Theol. Ascetica.
Sclei, *Bartholomæus.* solidus. 47
Scotus Erigena, *Joannes.* ibid.
* Scupoli (vel Scupuli) *Laurentius.* solidus, pract. method. brevis. 47. 68. 100
Sentimens de la Vie interieure pour se recueillir en Dieu. 12. *à Liege* 1690.
Scynensis, *Honorius.* Specimen Perfectionis Christianæ in triplici statu. Paris. 12.
Simplicius, *Felix.* Theologia spiritualis fundamentalis. Dantisci 1687.
Speculum Perfectionis. Germ. Lat. Antv. 1547. Belgice Amstelod. 1699. Egregius Mystico-practicus.
Sperberus, *Julius.* Auctor libri Apologetici *Fraternitatis Roseæ Crucis*, qui dicitur ECHO &c. Dantisc. 1616. uti & quorumdam aliorum, v. g. de *Tribus seculis*, de *Rebus admirabilibus* &c. Omnia Germanicè, Amstelod. ab anno 1660. &c. Pius & doctus in saniori Cabala. Seculi tertii, h. e. Seculi Spiritus S. Encomiastes. 47
à Spiritu Sancto, *Antonius.* Directorium Mysticum.
—— *Josephus.* Enucleatio Theol. Mysticæ S. Dionysii.
Stella, *Jacobus.* solide practicus, & familiaris. 72.† Idem de Amore Dei.
Suares, *Franciscus*, de Oratione.
Sulpitius Severus. Egregie scripsit de virtutibus Monachorum Orientalium, & Vitam S. Martini. 77
Suquet, *Antonius.* Practicus.
* Surin, *Joan. Joseph.* excellentissimus, solid. pract. illuminatus, doctus, humilis, afficiens. 82
* Suso, *Henricus.* illuminatus & Theodid. 34

T.

T.

V.

VITÆ.

-- *de*

VITÆ.

—— *de Françoise Lopez.*

—— Franciscæ Pontianæ Leben / *Germanice.*

—— *du P. Fournier*, Pierre.

—— *de Mr. Galleman. Superieur des Carmelites a Dijon.*

—— * S. Gertrudis. Divina. 21

—— Gonzagæ, Aloïsii.

—— *de S. Gregoire de Nazianze, par Mr. Hermant.*

—— * Gregorii Lopez, Hisp. Gall. Angl. &c. Magni Contemplatoris.

—— *de Mad. Helyot.*

—— *de S. Jean Capistrant & de S. Pascal Bailon.*

—— * *du B. Jean de la Croix.* 11

—— *du P. Jean Chrisostome, Religieux penitent.*

—— *de Jean de Jesus-Christ, de l'ordre de la Mercy.*

—— * *de Jeanne de Cambry.* 83

—— *Jeanne de J. Christ, de l'ordre de la Mercy.*

—— * Joannæ à Jesu Maria.

—— *de S. Ignace de Loyola, par le P. Bouhours.*

—— *de S. Louis, par l'Abbé de la Chaize.*

—— *du P. Louis Lallemand, sa Vie & sa Doctrine.*

—— *Vie & conduite spirituelle de la Demlle. Madeleine Vigneron, suivant les memoires qu'elle en a laissés. a Roüen* 1679.

—— *de Magdeleine de S. Joseph, Carmelite.*

—— *de Ste. Marguerite de Cortone, sa parfaite penitence: par le P. J. M. de Vernon.*

—— Margaretha von Creutz. German.

—— * *de Marguerite du S. Sacrement (par le P. Amelotte.)* Venerationis Infantiæ Jesu Christi instauratricis singularis, tota stupenda.

—— *de Marie de Ste Barbe, Ursuline de Pontivi.*

—— *de Marie Bon, de l'Incarnation, Ursuline.* par le P. J. Maillard.

-- de

Plures qui volet ſibi indicari auctores, conſulat Sandæum, Bonam, Bellarminum, Oudinum, Dupin, du Sauſſay, Mabillon, Caveum, &c. *ac in primis* Hiſtoriam Theologiæ Myſticæ Cl. G. Arnoldi.

ER-

ERRATA.

Pag.	*lin.*	*erratum*	*corrige*
22	11.	immeditate	immediate
27	25.	Eph. 4. 11.	Eph. 4. 15. & 1. Tim. 1. 5.
101	11.	Actores	Auctores
108	4.	*dele* que	
113	3.	explanare	explanat, ſervire
156	17.	primo	ad tempus
158	15.	impreſſæ	impreſſa
159	11.	fervorem	terrorem
165	8.	iiſdem	de iiſdem
185	3.	exactæ reddentis	exacte reddenti
186	13.	interno-	internorum.
193	2.	noſter	noſter)
204	26.	factas	factæ
	27.	tribuunt	illum tribuunt
216	7.	ni	in
248	11.	ſuſpicione	à ſuſpicione
256	4.	declarabit	declaravit